

Dr. Ilkei Csaba

Ujságírók, szerkesztők sajtómunkások

és

az állambiztonság

Belsőügyminisztérium
II/3-4. alosztály

Szigorlatos titkos!

Tárgy: Gombos László MTI tudósító
ügye.

PELJEGYZÉS

Budapest, 1959. október 7-én.

A Magyar Távirati Iroda, a Központi Vezetőség Titkárságának jóváhagyásával,
dr. Gombos László / szül: Budapest, 1914.II.16. Anyja: Krausz Szeréna,
eredeti foglalkozása tanár, lakik Budapest, V.ker. Aranykőz u 7./
MTI munkatársak által a Káiroi MTI Káiroba helyezi, tudósítói
minőségben.

Szerzői kiadás

2016

Dr. Ilkei Csaba

**Újságírók, szerkesztők,
sajtómunkások
és az
állambiztonság**

Szerzői kiadás

2016

A kötetbe foglalt írások forrása:

Dr. Ilkei Csaba: Újságírók, szerkesztők, sajtómunkások (V.) Egy rendhagyó titkos munkatárs a Népszabadságtól

<http://www.utolag.com/Ilkei/UjsagirokSzerkesztokSajtomunkasok/UjsagirokSzerkesztokSajtomunkasok.htm>

Dr. Ilkei Csaba: Újságírók, szerkesztők, sajtómunkások (VI.) Lehetett-e nemet mondani az állambiztonságnak?

<http://www.utolag.com/Ilkei/UjsagirokSzerkesztokSajtomunkasokVI/UjsagirokSzerkesztokSajtomunkasokVI.htm>

Dr. Ilkei Csaba: Újságírók, szerkesztők, sajtómunkások (VII.) Várkonyi Péter külügyminiszter, a „Népszabadság” főszerkesztője, a Tájékoztatási Hivatal elnöke, az MSZMP KB tagja, mint államvédelmi tiszt, hálózati titkos munkatárs és rezidens.

<http://www.utolag.com/Ilkei/UjsagirokSzerkesztokSajtomunkasokVII/UjsagirokSzerkesztokSajtomunkasokVII.htm>

Dr. Ilkei Csaba: Újságírók, szerkesztők, sajtómunkások (VIII.)

Állambiztonság és káderpolitika, több kudarc, mint siker a hírszerzés bázisain: MTI, Népszabadság, MÚOSZ

<http://www.utolag.com/Ilkei/UjsagirokSzerkesztokSajtomunkasokVIII/UjsagirokSzerkesztokSajtomunkasokVIII.htm>

Dr. Ilkei Csaba: Újságírók, szerkesztők, sajtómunkások (IX). Akiért a belügyminiszter tűzbe tette a kezét, Bécsből Ausztráliába szökött

<http://www.utolag.com/Ilkei/UjsagirokSzerkesztokSajtomunkasokIX/UjsagirokSzerkesztokSajtomunkasokIX.htm>

Tipográfia: Cser Ferenc

Tartalomjegyzék

A kötetbe foglalt írások forrása:	2
Bevezető	4
Újságírók, szerkesztők, sajtómunkások (V.) Egy rendhagyó titkos munkatárs a Népszabadságtól	7
Patkó Imre („Gyergyói”, „Gyűrűs”).....	10
Újságírók, szerkesztők, sajtómunkások (VI.) Lehetett-e nemet mondani az állambiztonságnak?	37
Gombos László.....	37
Köves Tibor („Márvány Tibor”, „Gyémánt Tibor”).....	45
Tóth Vilmos.....	52
Ifj. Király Géza („Ferencz”, „Ferenc”).....	56
Szőke Sándor („Széll Sándor”).....	61
Újságírók, szerkesztők, sajtómunkások (VII.) Várkonyi Péter külügyminiszter, a „Népszabadság” főszerkesztője, a Tájékoztatási Hivatal elnöke, az MSZMP KB tagja, mint államvédelmi tiszt, hálózati titkos munkatárs és rezidens	71
Elhallgatott tények a „Cég-tag” életrajzában.....	71
Államvédelmi és katonai hírszerzés, rezidentúra és katonai attasé hivatal.....	80
Washington, London (1951-1952).....	82
Kovács (Kanfer) András („Tabi Ervin”) az ÁVH kórképe.....	88
További szolgálati évek Londonban (1952-1955).....	97
„Szendrői” titkos munkatárs, rezidens jelenti Kairóból (1957-1958).....	113
Újságírók, szerkesztők, sajtómunkások (VIII.) Állambiztonság és káderpolitika, több kudarc, mint siker a hírszerzés bázisain: MTI, Népszabadság, MÚOSZ	120
Fábián (Fisch) Ferenc („Újfalusi”).....	120
Fekete Gábor („Fenyő”, „Tinys”).....	125
Matolcsy Károly („Mátrai Károly”).....	129
Léderer Frigyes („Fényesi”).....	140
Újságírók, szerkesztők, sajtómunkások (IX.) Akiért a belügyminiszter tűzbe tette a kezét,Bécsből Ausztráliába szökött	159
Loránt László Endre („Lébert”; „Urbán”).....	159
Dr. Erdős Lajos („Erdélyi” ; „Filder John”).....	177

Bevezető

Előző kötetem, a *„Rádiósok, televíziósok és az állambiztonság”* néhány alapvetése természetesen az újságírókra, szerkesztőkre és sajtómunkásokra is vonatkozik. Például az, hogy 1990 előtt ők sem csak az egyeduralkodó politikai párt közvetlen irányítása alatt álltak, hanem az állambiztonsági szolgálatok kiemelt ellenőrzése alatt is. S akik állambiztonsági hálózati személyek voltak, azok épp úgy nem tárták fel önként a múltjukat, mint kollégáik, nem kértek bocsánatot, nem adtak sem erkölcsi, sem információs elégtételt az áldozatoknak. Pedig rájuk is vonatkozik az, hogy megbánás nélkül nincs megbocsátás, a közélet megtisztulása nélkül nincs társadalmi bizalom. A jövő nemzedékének joga és kötelessége megismerni saját történelmét, legyenek annak lapjai bármennyire is szégyenteljesen sötétek. Ötven találomra megkérdezett bölcsész egyetemi hallgató közül egy sem tudta például, hogy Várkonyi Péter, a Kádár korszak sikeresnek tartott külügyminisztere, aki újságíróként a „Népszabadság” főszerkesztője, a Minisztertanács Tájékoztatási Hivatalának elnöke és a Külügyminisztérium Sajtófőosztályának vezetője is volt, az állambiztonság több területén is megfordult: volt államvédelmi tiszt, hálózati titkos munkatárs és külszolgálati rezidens.

Lehetett-e nemet mondani az állambiztonságnak? Ha nehezen is, de lehetett. Mégis, a közvéleményben a mai napig él az a feltételezés, hogy 1990 előtt csak az lehetett külföldi tudósító – az MTI, az országos lapok, az MR vagy az MTV tartós kiküldetésben dolgozó külpolitikai munkatársa –, aki vállalta az együttműködést az állambiztonsági szervekkel (hírszerzés, kémelhárítás, BM, HM), s tudósítói munkája mellett rendszeresen jelentett szóban és írásban a feladatuk kapott témakörökben. Beszervezési nyilatkozatot íratnak alá vele, titoktartásra kötelezték, munka dossziékba kerültek jelentései, az állambiztonsági nyilvántartó hálózati személyként (ügynök, titkos megbízott, titkos munkatárs) tartotta nyilván. Volt, aki a társadalmi kapcsolat szerepét vállalta. A feltételezés tehát részben megalapozott, esetenként igaz, de nem általánosítható, mert lehetett nemet mondani. Néhányan saját esetükkel bizonyították az utóbbit, amint kiderül e kötet lapjairól.

A pártközpont, a Belügyminisztérium és az újságíró szövetség természetesen világossá tette, hogy egyetlen fontos posztpon sem mond le az újságírók elkötelezett szolgálatairól. Aki párttag volt, annak beszerzés nélkül is tartania kellett magát a pártfegyelemhez és a kérések szerint a lehetséges mértékig öntudatosan támogatnia az állambiztonság munkáját. Nem lehetett ez másképpen azokban az években, amikor a Magyar Újságírók Országos Szövetsége (MÚOSZ) az SZKP nemzetközi osztálya alá rendelt és közvetlenül a KGB irányítása alatt álló, prágai központú Nemzetközi Újságíró Szervezet (NÚSZ) legaktívabb tagja volt, különös szervezési, gazdasági és végrehajtási feladatokkal, melyek a nyugati tömegmédia befolyásolását, újságíróinak megnyerését, a kiszemelt beszerzését célozták. A feladatok megoszlottak a BM és a HM hírszerzés (BM III/I. és MNVK/2) között, ám az összefogó szerv: a **BM III/I-B. Önálló Alosztálya** volt, amely még hivatalos fejlécében is a **PRESS Rezidentúra** nevet viselte. Vezetője és munkatársai beköltöztek a MÚOSZ Népköztársaság útja 101. szám alatti székházába, s szorosan együttműködtek a szövetség vezetőivel, akik közül a kulcsfontosságú posztokon állók beszervezett hálózati személyek voltak, néhányan hivatásos állománybeli múlttal.

Az egymással rivalizáló polgári és katonai hírszerzés sakktábláján a nyolcvanas évektől erő-

sődtek a HM vezérkar pozíciói az újságírók között, annak köszönhetően is, hogy a katonai hírszerzés információi gyorsabbak, pontosabbak, hitelesebbek voltak a Varsó Szerződés tagállamainak szervezettebb, hatékonyabb vezérkari együttműködése következtében, mint a több áttételes, lassú és körülményes BM III. Főcsoportfőnökségen a polgári hírszerzésé, ahol a KGB tanácsadók néha hónapokat aludtak olyan ügyek fölött, melyek haladéktalan elemzést, az összefüggések mielőbbi feltárását és aktív operatív végrehajtást igényeltek volna.

A mai napig nem ismerjük kellő mélységben, csak sejtjük a különböző titkosszolgálati csoportok (ÁVH, HM Katonapolitikai Osztály, BM III. Főcsoportfőnökség, MNVK/2), a Külügyminisztérium, mint fedőszerv) **rejtett rivalizálását**, pozíció harcait, személyi összetűzéseit, árnyalva azzal is, hogy éppen kit támogatott jobban a nagy testvér valamelyik belügyi vagy katonai állambiztonsági szerve. Érdekes bepillantani a feltáró munkában egyes hatalmi csoportosulások, politikai platformok, állami nagyvállalatok és tájékoztatási bázisok (MTI, Népszabadság, MÚOSZ, MRT) **titkosszolgálati szerepvállalásaiba**, pillanatnyi vagy tartós érdekközösségeibe, meglepő együttműködéseibe, kontra akcióiba, párhuzamos karriertörténeteibe. Nem mindig tudjuk (még) megfejtetni az igazi mozgatórugókat, a bonyolult és rejtett érdek összefüggéseket, majd azok felbomlását.

Ha megnézzük azt a „**Megbízás**” nevet viselő, szerződés jellegű dokumentumot, amelyet egyfelől: „A Magyar Népköztársaság Belügyminisztériuma”, másfelől: az újságíró hálózati személy kötött, azt látjuk, hogy az teljesen egyoldalú, mert csak az újságíró köteles egyetértően aláírni, a Belügyminisztérium nem, csak az újságírónak vannak kötelezettségei, a BM-nek nincsenek. A Belügyminisztériumnak csak jogai vannak, mindenekelőtt az, hogy súlyos következmények kilátásba helyezésével megköveteli a másik féltől az egyoldalúan előírt kötelezettségei teljesítését. A másik fél teljesen kiszolgáltatott és alávetett, még akkor is, ha elvi alapon, pártfeladatként vállalta a megbízást, elsődleges tudósítói munkája mellett, annak lehetőségeitől függően. Ha nem így lett volna, akkor nem a sajtószerv a munkaadója, hanem a „Magyar Népköztársaság Belügyminisztériuma”. A szocialista jogalkotás gyöngyszeme, a proletárdiktatúra emlékeztető terméke az ilyen „Megbízás”. Bizonyára így tanították Moszkvában a KGB iskolán.

A kötet történetei, újságírói pályái természetesen összetettebbek, árnyaltabbak az ilyen sablonoknál, részleteikben is tanulságosak és az „állambiztonsági újságírás” fogalomkörében az eddigiektől eltérő következtetések levonására is alkalmasak.

Például arra, amivel a korszak egyik kedvenc hírszerző ügynöke: Loránt László Endre szolgált. Ő – szemben kollégái többségével –, külföldi tudósítóként bizony **szakmai feladatai elé sorolta az állambiztonsági megbízatásából származókat**. Ezért – s emberi okokból is – összeütközésbe került munkaadójával, az MTI-vel, amelynek vezetője presztízs kérdést csinált döntéseiből. Az állambiztonság vezetői nagyra értékelték az ügynök eredményeit, jutalmazták, példaképként emlegették, személyes kapcsolatot tartottak vele. Ám a végkifejletben még sem tudták megvédeni. Nem másról, mint saját magától. Mert a rákényszerített védekezésből rögeszmés támadásba ment át legfelsőbb párt-és kormány szinten, s a politikusok elvtelen, képmutató megalkuvásával szemben az egész rendszertől elfordult. Attól, amelyet évtizedeken keresztül hivatásszerűen szolgált. Aztán Bécsben váratlanul felszállt egy tengerentúli repülőjára. Magyarország fölött még visszaintett hazájának és soha többé nem tért vissza Ausztráliából.

Azóta nagyon megváltozott a politika, az állambiztonság és a sajtó viszonya. Egyik sem uralkodik a másik felett. Mindegyik az aktuális pénz hatalom rabszolgája. Megalázottan, kiszolgáltatottan, reménytelenül.

A Szerző

Újságírók, szerkesztők, sajtómunkások (V.)

Egy rendhagyó titkos munkatárs a Népszabadságtól

Dr. Ilkei Csaba tudományos kutató tanulmányának eddig négy részét közzétettük a rádiósok, televíziósok és az állambiztonsági szervek titkos együttműködéséről.

Emlékeztetőül:

I. rész: „A Magyar Televízió, mint állambiztonsági fedőszerv”
(<http://www.utolag.com/Ilkei/MagyarTelevizio/MagyarTelevizo.htm>)

II. rész: „MTV: a műsorpolitikát és az objektumot is védte a politikai rendőrség a nézőktől”
(<http://www.utolag.com/Ilkei/MTV/MTV.htm>)

III. rész: „Az MTV mint az osztályharc kiemelt küzdőtere”
(<http://www.utolag.com/Ilkei/MTVOsztalyharc/MTVOsztalyharc.htm>)

IV. rész: „A kemény vonalasok, a reformerek és az állambiztonság”
(<http://www.utolag.com/Ilkei/MTVII/MTVII.htm>)

Mielőtt a szerző, sorozatában rátérne a nyomtatott sajtó, a távirati iroda, a tájékoztatás és az állambiztonság kapcsolatára, egy kiegészítés erejéig visszatér legutóbbi tanulmányához.

*****

Legutóbb közölt tanulmányom megjelenése után sikerült azonosítanom az abban szereplő „Faragó” titkos megbízottat, akit korábbi munkáimban is említettem.

A Budai Andrásról („Bányai”, „Bánkúti”) szóló részben megírtam, hogy Budai (Braun) András volt hivatásos állambiztonsági tiszt, majd hálózati személy, az MRT Nemzetközi Kapcsolatok Igazgatóságának vezetője (1969-1971) gyanakodott egyik több nyelven beszélő, művelt kollégájára, aki különösen az NSZK irányában alakított ki gazdag kapcsolatokat.

Budai nem tudta róla, hogy a politikai rendőrség kulturális elhárításának hálózati személye, akinek munkájával meg vannak elégedve. Az egy munkahelyen, egy szervezeti egységen belül dolgozó, de két csoportfőnökséghez tartozó kapcsolat feszültségektől terhes viszonya zavarta az állambiztonsági szervek feladatainak eredményes megoldását. Ezért – noha a hálózati személyek nem tudhatnak egymásról egy intézményen belül sem – a bizalmatlanság feloldására célszerűségi szempontból és állambiztonsági operatív érdekből azt a ritka módszert alkalmazták, hogy a III/III-4 kezdeményezte a III/I-11 osztálynál „Faragó” felfedését munkahelyi vezetője: „Bányai” előtt. Az akciót az illetékes vezetők engedélyezték és a megfelelő körben végrehajtották.

Kl 2 pl.
"M" do
faj. 4.

41 "Farage" h. tmb.
42 "Pongré" h. 15'
1913. oct. 10
Beverly Hills
S. A. Engel

szuklatársakat tartják nyilván.
Kb.egy esztendő óta dolgozik jelenlegi beosztásában.Azóta nagyobb szabásu koprodukciois ügyeketkezel,amelyek azonban -szide-oda való utazásokszat elkerülve- konkrét eredményre alig vezettek.Jelenleg egy olasz, valamint osztrák és NSZK koprodukcio megteremtésén fáradozik.Ezzel kapcsolatban fél évenként kb.15-20 kiutazása van.Kapcsolatban áll az általam ismert belső ügyiratok alapján Libik Imrás nyugatnémet és Dr.Telkes Tibor osztrák állam polgársága magyar disszidensekkel.

Béla Péter a "Békeidő" egyik aranyifja, a háború előtti Békéscsaba egyik elsőbűvű volt. 1956-ban disszidált, gazdag külföldi rokoni és baráti állítással vállalatot létesítettek nevére.

Bónókra - elsősorban ~~az~~ főosztályvezető erősen bízik benne, olyan embernek tartják, aki előtt nincs akadály, aki mindent

3. tud intézni. Gyakran hivatkozik kedves BM kapcsolataira, akik/ahol eredményesen tudja intézni külföldiek ittarozkodási engedélyének megkezdését, beutazásának megkönnyítését. Ez utóbbi eljárászatokkal foglalkozik és nem minden eredmény nekül.

Pelldőge tudásműszerint az Interkontinentális egyik divíziójának vezetője.

Hasznos, hogy bár érdemleges nyelvismerettel nem rendelkező állásban foglalkozt le külföldi tárgyalásokat. Hamza Sándor végül a katonákkal is jó kapcsolatot épített ki.

1973 okt 25

Enables

A MHT Kétféle átvizsgálást engedélyez a köz-
vetlen és közvetett támogatásokról szóló törvény
10. §-ában.

He jätkentä alopojan talle pöytä sell lesikin
ky, lyy, wupin "gärtel" pöytä - e a jult-
fölschiessele Lötöl Reproduktion, cingel mappes, e

Thi d'ont' al hoy pulter. ~~politico~~ ^{politico} rem-
 xonthol myhoketone a nrsodes. [?]

AMTL 322-EM-41484/1

9

Jelentéseinek egy része az engedélyezetlen, bejelentés nélküli vagy szokatlan nemzetközi magánkapcsolatokra, forgatásokra, nem kívánatos üzleti ügyekre vonatkozik. Eredményesen deríti fel és nevesíti az ellenőrizetlen akciók és kapcsolatok részvevőit, vezetőktől beosztottakig, a hírszerző gyanús külföldi stábok tagjait. Szóvá teszi a beutazási engedélyek laza kezelését, a Külügyminisztérium hanyagságait.

Más jelentései nagy terjedelemben és figyelmeztető hangsúllyal szólnak a „kultúrpolitikai szempontból” aggályos koprodukciós szerződésekről, amelyek kapcsán alapos kritikával illeti az MTV Film-és Koprodukciós Főosztályának vezetőit, az általuk kialakított gyakorlatot, utazási és vásárlási szokásokat. Úgy látja: egyesek zsebre menő magánüzletei és a televíziós viszonylatban is feltűnő pénzszerzés – finoman szólva – nincs arányban a behozott és fő műsoridőben vetített filmek „tudatformáló és igénykielégítő” hatásával.

Statisztikával alátámasztva megnevezi a vezetők felső rétegét, amely sűrűn utazik Nyugatra, (filmválogatás, vásárlás, fesztiválok, stb.), a „második hullám” csak ritkábban jut el oda, a „harmadik hullám”-nak pedig kizárólag a szocialista országok jutnak. (Megemlíti azt is: a szocialista országokból érkező stábokat nem segítik kellőképp, néha még kísért is nehéz találni melléjük, a cseh televízió például írásban tiltakozott ilyen lekezelésük miatt. Sőt, arról is beszámol, hogy egy cseh tudósítót kísérő magyar gyártásvezető, *[a több helyütt említett „Harmat” ügynökről van szó, – I.Cs.]* szóvá tette : az a baj náluk, hogy csupa idős ember vezeti az országot – Svoboda, Husak és mások – , ideje lenne a fiatalításnak. Mire a cseh tudósító tiltakozott országa vezetőinek becsmérlése ellen és lezsírozta a gyártásvezetőt. Kölcsönösen bejelentést tettek egymás ellen, fegyelmi lett a vége.)

Az ügynök a „fellazítás” és az információszerzés „módszerkomplexumához” tartozónak tartja azt a gyakorlatot is, hogy a hazánkba érkező tudósítók mindig ugyanazokat a németül kifogástalanul beszélő vezető magyar újságírókat keresik fel, akiknek jól értesültsége néha meglepő. *„Gyakran hallani azt az elméletet, hogy a kommunizmus liberalizálódik, a kapitalizmus szocializálódik, tehát a két ideológia hosszú távon egyszer, egy ponton találkozik.”*

Feledi-Fischer 21 éven át szolgált a a BM. III. Főcsoportfőnökséget, hálózati munkájának nyugdíjba vonulása vetett véget 1987-ben.

És most térjünk át (anélkül, hogy a televíziósok, rádiósok állambiztonsági hálózatát lezártak tekinteném) a nyomtatott sajtó világára: lapok, folyóiratok, az MTI, a tájékoztatás intézményei és az állambiztonsági szervek titkos kapcsolata. Sorozatom V. részében egy szó szerint **rendhagyó** sajtómunkásra: Patkó Imrére emlékeztetek.

Patkó Imre („Gyergyói”, „Gyűrűs”)

(1922. február 12, Gyoma, Schwarcz Paula – 1983. április 19, Budapest)

Politikai nevelőtiszt, újságíró, rovatvezető, párttitkár, üzemi lapszerkesztő, osztályvezető-helyettes, turnusvezető, szerkesztő bizottsági tag, külföldi tudósító, sajtóattasé, főszerkesztő, történelemtanár, műgyűjtő;

Magyar Néphadsereg, „Szabad Nép”, GANZ Vagongyár üzemi lapja, Magyar Rádió, MTI, „Népszabadság”, Külügyminisztérium, „Nemzetközi Szemle”.

Állambiztonsági hálózati személy: ÁVH I/2-e, IV/2; BM III/I-1-a, BM III/I-1-b, III/II-2-b, III/I-3 osztály

Patkó Imre

Kiskereskedői családból származik, 1922. február 12-én született Gyomán, anyja Schwarcz Paula, apja Berkovics Adolf. Heten voltak testvérek, szülei a II. világháború alatt meghaltak. Gyomán az elemi iskolát, Békéscsabán a felsőkereskedelmet végezte el, a gimnáziumot már magánúton Debrecenben, a Fazekas Mihály Gimnáziumban, mert közben otthon kellett segítenie szívbeteg apjának. 1942-44 között munkaszolgálatot teljesített Szentkirályszabadján, Ókén, majd Görgényoroszfaluban. Megszökött társaival a szovjet csapatokhoz, Gyergyószentmiklóson tanított.

1944-ben lépett be a Magyar Kommunista Pártba, hazament Gyomára, ahol a párt helyi szervezete vezetőségének tagja, egy ideig megbízott titkára. 1945 februárjában önként jelentkezett a Néphadseregbe, politikai nevelőtiszt beosztást kapott. *„Onnan kerültem egy faliújság verseny nyerteseként a Szabad Néphez, s ott dolgoztam 1955 júniusáig.”* – írta önéletrajzában, 1958-ban. A párt központi lapjánál a belpolitikai, a külpolitikai és a párt rovat munkatársa, rovatvezető, majd a szovjet-népi demokratikus rovat vezetője.

társa, rovatvezető, majd a szovjet-népi demokratikus rovat vezetője.

A szerkesztőség párttitkáráként nem értett egyet a „Szabad Nép” politikai irányvonalával, ezért szektásnak minősítették és az MDP Politikai Bizottságának határozatával büntetésből elküldték üzemi lapot szerkeszteni a GANZ- Vagongyárba. Ezt a döntést 1964-ben az állambiztonsági szervek előtt úgy értékelte, hogy nézetei részben tényleg helytelenek voltak, de az „ellenforradalom” kitörése aggályait részben igazolta.

1956 nyaráig szerkesztette az üzemi lapot, akkor rehabilitálták, s a Magyar Rádió rövidhullámú osztályának helyettes vezetője lett. Augusztus 16-tól Tibetben volt hivatalos úton, s csak november 16-án érkezett haza. December elején lett tagja az MSZMP-nek, de nemsokára távozik az MR-től:

„...kértem onnan elhelyezésemet, mert politikai véleménykülönbség volt a rádió vezetősége és köztem a követendő politikai taktika kérdésében.”

1957 januárjától az MTI külpolitikai szerkesztőségében helyezték el, kiadvány felelős, ami rovatvezetői beosztásnak felelt meg. Majd turnusvezető, 1963-64-ben pekingi tudósító. Elvégezte az ELTE Bölcsészkarának történelem szakát. Angol, német és orosz nyelv tudása felsőfokú, a francia közepes.

Felesége Bíró Livia (1920. május 12, Budapest) könyvkiadó vállalati dolgozó, később igazgató, párttag. Fia: András (1948), nevelt lánya Follinus Gáborné (1945). Nővére: Mágori Erzsébet,

[illegible]

Állambiztonsági hálózati tevékenysége 1949 decemberében kezdődött, akkor szervezte be az **ÁVH** Belső Reakció Elleni Harc Osztályáról Korocskai Sándor r. őrnagy az I/2-e alosztályra. Ennek az alosztálynak a feladata volt az állami apparátus hivatalaiban, az értelmiség között, valamint a tájékoztatás, a kultúra, a tudomány, s a művészeti élet területén tevékenykedő reakciós elemek

felderítése és ártalmatlanná tétele.

1964. június 30-án Patkó Imre („Gyűrűs”, korábban „Gyergyói” fedőnevű titkos munkatárs) a hálózati együttműködés felújításakor – a BM III/I Csoportfőnökség 1-b alosztályának július 2-i jelentése szerint – elmondta:

„1949 és 1951 között kapcsolatot tartott elhárításunkkal és egyes munkatársai, illetve ismerősei tevékenységéről, magatartásáról adott jelentéseket. Később kiderült, hogy ezek egy része a koncepciók ügyekben szerepelt. 1955-ben a kapcsolatot felújították, amikor részben a koncepciók ügyek felülvizsgálatához adott információkat, részben pedig – mint a Népszabadság [helyesen: Szabad Nép, – I. Cs.] szerkesztőségének párttitkára – a szerkesztőségben dolgozó egyes munkatársokról adott jellemzéseket. Ez a kapcsolat akkor szűnt meg, amikor a szerkesztőségből eltávolították és a GANZ Vagongyár üzemi lapjához helyezték.” (ÁBTL. 3.2.1. Bt-1556/1)

A továbbiakban "Gyűrűs" elmondta, hogy 1949-től 1951-ig kapcsolatot tartott elhárításunkkal és egyes munkatársai, illetve ismerősei tevékenységéről, magatartásáról adott jelentéseket. Később kiderült, hogy ezek egy része koncepciók ügyekben szerepelt. 1955-ben a kapcsolatot felújították, amikor részben a koncepciók ügyek felülvizsgálatához adott információkat, részben pedig – mint a Népszabadság szerkesztőségének párttitkára – a szerkesztőségben dolgozó egyes munkatársokról adott jellemzéseket. Ez a kapcsolat akkor szűnt meg, amikor a szerkesztőségből eltávolították és a GANZ Vagongyár üzemi lapjához helyezték. Áthelyezésére azért került sor, mert nem értett egyet a Népszabadság politikai irányvonalával, ezért szektánsnak bélyegezték. "Gyűrűs" megjegyezte, hogy nézetei részben tényleg helytelenek voltak, de az ellenforradalom kitörése aggályait részben igazolta.

Koncepciók ügyekben és a Szabad Nép munkatársairól jelentett (1949-1955)

1951-ben Gárdos György r. százados alkalmatlanság címén kizárta a hálózatból. 1954-ben azonban a **BM I.** (Államvédelmi) Főcsoportfőnökség **IV.** Belső Reakció Elhárító Főosztályának 2. osztálya ismét felvette a kapcsolatot Patkóval, s egy évig foglalkoztatta.

Az egykori hálózati személy 1963 júniusában került a **III/I.** Csoportfőnökség látókörébe, amikor a hírszerzés illetékeseinek tudomására jutott Patkó londoni kihelyezésének terve. (Patkó Imre 1963. október 1-től 1967. április 6-ig a Népszabadság londoni tudósítója.) Tekintettel arra, hogy Patkó a „Népszabadság” Szerkesztő Bizottságának tagja volt, s ebben a minőségében az MSZMP Központi Bizottsága hatásköri illetékességébe tartozott, tanulmányozása során a hírszerzés illetékes vezetői az ilyenkor kötelező operatív ellenőrző intézkedéseket nem alkalmazták.

A hírszerzés és a kiküldő szerv (pártközpont, „Népszabadság”) rossz együttműködése következtében azonban Patkó úgy utazik ki állomáshelyére, hogy elkésnek tényleges új beszervezésével, arra csak a következő évben, Patkó hazai szabadsága alatt kerül sor.

Ebből több félreértés, sőt konfliktus is származik Londonban, az átmeneti koordinátlanság feszültségeket és nem kívánatos helyzeteket szül a tudósító, az állambiztonsági rezidentúra és a Külügyminisztériumot képviselő sajtóattasé között.

[Rezidentúra: állambiztonsági operatív feladatokat ellátó konspirált szervezet, amely állambiztonsági tisztekből és hálózati tagokból áll. Vezetője a hozzá kapcsolt hálózati személyek operatív feladatainak

végrehajtását irányítja az állambiztonsági központ útmutatása szerint.]

Patkó Imre Név		Gyűrűs Fedőnév
	Személyadatok:	
	Születési év, hely: 1922 II. 12 Gyoma	
	Anyja neve: Schwarz Paula	
	Foglalkozása: újságíró	
	Munkahelye: "Népszabadság" Szerkesztőbizottsága	
	Lakcíme: Budapest XII. ker. Rodor u. 11	
	Katonai viszonya: felsz. előtt	
	Iskolai végzettsége: egyetem	
	Pártállása: felp. Mszp.	
	Szociális származása: kiskereskedő	
Állampolgársága: magyar		
Nemzetisége: magyar		
Milyen kategóriához tartozik: titkosmunkatárs		
Ki szervezte be: Pados Gábor r. örgy. Madari Odon r. kdt.	Ki tud róla: Takács Imre r. fhgy. Pados Gábor r. örgy. Borsányi Imre r. örgy. Szabo László r. örgy. Kovács Tócsa r. fhgy. Magyarai Pál r. kdt. Szabó Pál r. örgy. Kádár Tibor r. kdt. Kovács Tibor r. ezd. Molnár Tivadar r. örgy. Kolláth Ferenc r. aloz. Zentai János r. örgy. Budai László r. fhgy. Kósa János r. kdt.	Ki tartja: Hegedűs János r. örgy. Kovács Tócsa r. fhgy.
Beszervezés alapja és megerősítése: elvi alap		

Patkó adatlapja a hírszerzésnél

A rezidentúra vezetője beavatja a „társszerv” (Külügyminisztérium) kinti illetékesét: a tudósító a „mi emberünk”. A tudósítóval pedig „elbeszélgetnek” és megmagyarázzák neki, hogy információival ne csak a lapját lássa el, munkájához elsősorban a „sötét hírszerzés” módszereit használja fel.

[Sötét hírszerzés: az ügynök tájékozódó beszélgetései során szerez meg értékes információkat úgy, hogy a partnerek nem tudják: ellenséggel állnak szemben, akinek fontos hírszerzőt, értesítéseket szolgáltatnak ki;

nem ismerik a beszélgetőtárs „sötét”, ellenséges szándékát. Az ilyen információk, adatok megszerzését az ügynökök általában megtervezi és előkészíti.]

Szakmailag szinte utolérhetetlen számára Randé (Szabó) Jenő (1922-2014), aki előtte volt Londonban az MR tudósítója 1960 és 1963 között, hazatérve a Magyar Televízió politikai adásainak főszerkesztője (1964-1967). Közös búcsú, illetve bemutatkozó fogadást adtak Londonban, Randé segítőkészen igyekezett információival útjára indítani a „Népszabadság” tudósítóját.

1963 telén és 1964 tavaszán a hírszerzés londoni jelentései arról számolnak be, hogy Patkó Imre, a „Népszabadság” tudósítója (akkor még „Gyergyói”) objektív és szubjektív okok miatt gyenge kapcsolatot tart a rezidenciával. Objektíve: hivatalosan nem szervezték be újra, önálló életet él, intellektuális fölényrel és az újságíró relatív függetlenségével. Szubjektíve: szakmai okokból jobban kötődik Csillag Pál sajtóattaséhoz, mint az állambiztonsági rezidentúra összekötő tisztjéhez. Mivel családja nincs vele, a londoni magyar kolónián belül is lazán mozoghat, noha általában nem keresi a társas kapcsolatokat. A rezidentúra illetékeseinek ebéd- vagy vacsorameghívását egyszer visszautasítja, máskor elfogadja, de figyelmen kívül hagyja. Pedig néha hasznos információkat ad, jól megismerte a brit belpolitikai életet és számos operatív szempontból is használható társadalmi kapcsolatot alakított ki emigráns magyar értelmiségiekkel, írókkal, művészekkel, akikkel családi meghívások keretében rendszeresen találkozott. (Tábori Pál, Szász Béláné, Paál Sándor, dr. Héthelyi (Hervey) Zoltán, Iványi-Grünwald Béla, Odor Zoltán, Krassó Miklós és mások.)

A rezidentúra azt is jelenti, hogy Patkó néha „... még mindig vonzódik az 1956 előtti vezetés vonalához”, másrészt „... ő sem mentes azoktól a behatásoktól, melyek általában valamennyi újságíró, író jellemzője. Hajlamos arra az érzésre, s ennek megfelelően magatartásra, hogy ő, mint újságíró magasabb, talán társadalom feletti kategóriához tartozik. Ennek megfelelően viszonyul, vagy reagál a körülötte történő eseményekre, s bizonyos mértékben esetenként az emberekhez is...” Észreveszik, mennyire érdekli a képzőművészet, a festészet, de szóvá teszik ingerült reagálásait: „...a követséggel kapcsolatban felmerült problémáit – leveleinek, üzeneteinek továbbítása, stb. – esetenként ingerült hangnemben próbálta megoldani, s csupán rajtunk múlt, hogy a témák vonatkozásában folytatott beszélgetésekből komolyabb nézeteltérések, problémák nem alakultak ki.”

1964 áprilisában már egyre sürgetőbbé válik a tudósító beszerzése, mert „sötéten” való foglalkoztatása nem hozza a várt eredményeket.

„A jelenlegi megoldás mellett nem tudjuk elérni a folyamatos kapcsolattartást. „Gyűrűs”-sel való találkozásainknál arra vagyunk utalva, hogy tetszése szerint keres meg bennünket, vagy éppen a különböző ügyei intézése közben véletlenül találkozunk a nagykövetségen. Előfordulnak esetek, amikor megígéri, hogy egy bizonyos napon megkeres, ez azonban általában nem történik meg. A fenti problémákból kifolyólag nem tudjuk folyamatossá tenni jelentőmunkáját. Az alkalmi találkozásainkkor baráti beszélgetés közben elmond információkat, de csak esetenként tudjuk elérni nála, hogy le is írja azokat. Ilyen megoldás mellett lehetetlen a kialakult társadalmi körét, kapcsolatait alaposan felmérni, s rendszerességet belevinni a munkába.”

A hírszerző rezidentúra visszatérő kifogása, hogy Patkó a szakmai munkáján keresztül egyre jobban kötődik Csillag Pál sajtóattaséhoz. „... az utóbbi hónapokban mind szorosabb emberi kapcsolat is kezd kialakulni köztük, így például a húsvéti ünnepek alatt együtt voltak Hollandiában... előfordulnak esetek, amikor „Gyűrűs” megjelenik a nagykövetségen, ám kizárólag csak

Csillagot keresi... neki ad olyan információkat, melyekről nekünk nem tesz említést. Beszervezése esetén ezt a „munkaviszonyt” ellensúlyozni tudnánk.”

A londoni tudósító 1964. júniusában nyári szabadságra hazatér Budapestre. Mielőtt Szigligetre utazna, június 30-án 13:00 órakor a Népszabadság szerkesztőségében felkeresi Madari Dániel r. százados a BM III/I-1-b alosztályról. Örömmel fogadja a hírszerző tiszt jelentkezését és készségesen vállalja a hálózati együttműködés felújítását. Mivel a tudósító július 18-án utazik vissza állomáshelyére, megállapodnak, hogy 2-3 alkalommal találkoznak kiképzése és felkészítése céljából. Madari százados – Pados Gábor r. őrnagy útmutatásai szerint – elkészíti az állambiztonsági szerv írásos megbízását, mivel úgy látja, a szervezési nyilatkozat felesleges, azt bizalmatlanságnak értékelné Patkó. Akinek korábbi hálózati anyaga az „ellenforradalom” alatt megsemmisült, ezért új 6-os kartont készítenek a nyilvántartásban és engedélyezik titkos munkatárssá való átminősítését.

London július 28-án jelenti, hogy a visszaérkezett „Gyűrűs”-sel felvette a kapcsolatot és végrehajtotta kiképzését. Megbeszélték a feladatokat, kijelölték a kutatási területeket, felhívták figyelmét a brit elhárítás módszereire.

A kiképzés befejeztével kívántuk aláíratni az előre elkészített „Megbízás”-t. Ezt azonban GYÜRÜS nem írta alá, mert szerinte az számára elfogadhatatlan fogalmazásu volt. Nevezetesen: hírszerző tevékenységre utalás és konkrétan meghatározott feladatok szerepeltek a megbízásban. Valójában a következő okok tartották vissza az aláírástól:

- A megbízásban konkrétan meghatározott feladatok kapcsán arra a következtetésre jutott, hogy ezeket esetleg követelhetjük tőle. Ő pedig következetesen hangoztatta azon véleményét, mely szerint kommunista kötelessége, hogy segítsen, de ő elsősorban újságíró, elsődleges feladata a tudósítás, és amennyiben lehetősége van, csak annyiban – de abban következetesen – kíván az állambiztonsági szervek segítségére lenni, nem fogad el mennyiségi vagy minőségi követelményeket.

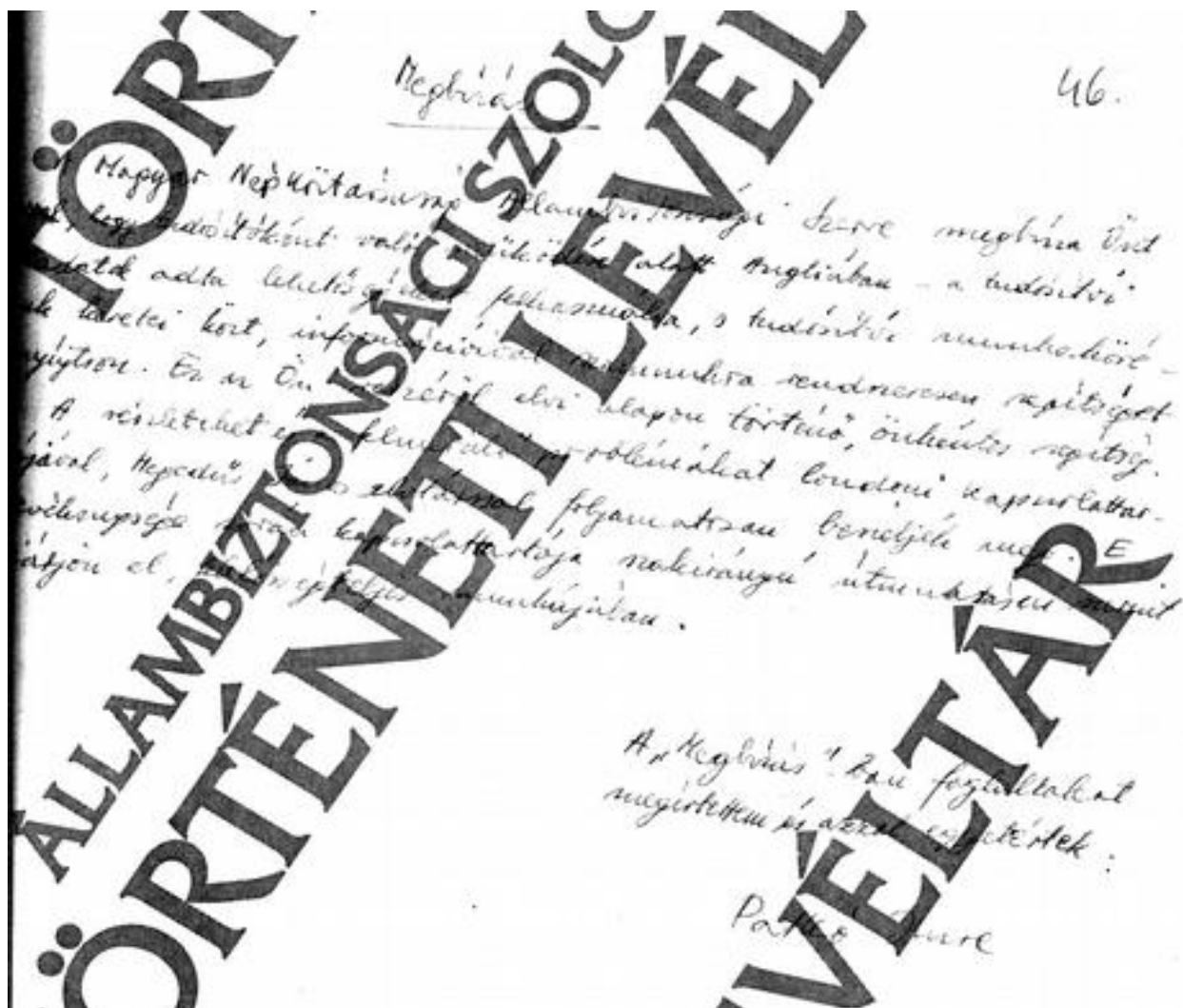
- Az előbbiekből következik, hogy konkrétan meghatározott feladatok esetén utasíthatná tartója. Utasításokat viszont nem hajlandó elfogadni, csupán „szakmai útmutatást”.

- Ugyancsak ellenez minden alá- és fölérendeltségi viszonyt.

Nem fogad el utasításokat, követelményeket, alá- és fölérendeltségi viszonyt

A kiképzés és az eligazítás befejeztével azonban váratlan fordulat történt. A még itthon, előre elkészített állambiztonsági „Megbízás”-t Patkó nem volt hajlandó aláírni, mert az számára elfogadhatatlan megfogalmazásu volt. Hírszerző tevékenységre utalás és konkrétan meghatározott feladatok szerepeltek benne, amelyekről úgy gondolta, hogy végrehajtásukat követelhetik tőle. Ő pedig következetesen hangoztatta azt az álláspontját, mely szerint kommunista kötelessége, hogy segítsen. Ám elsősorban újságíró, elsődleges feladata a tudósítás és csak amennyiben lehetősége van, annyiban – de abban következetesen – kíván az állambiztonsági szervek segítségére lenni. Nem fogad el mennyiségi vagy minőségi követelményeket. Konkrétan meghatározott feladatok

esetén utasíthatná a tartótisztje, utasításokat viszont nem hajlandó elfogadni, csupán „szakmai útmutatást.” Ellenzett minden alá-és fölérendeltségi viszonyt, hangsúlyozta, hogy e nélkül és utasítások híján is tartja magát a pártfegyelemhez és a lehetséges mértékig támogatja az állambiztonsági munkát.

Saját kezével írta át az állambiztonsági Megbízást

A londoni rezidentúra képviselői igyekeztek a titkos munkatárs aggályait eloszlatni, nem akarták minden áron meggyőzni, nem erőszakolták az eredeti „Megbízás” aláírását, hanem hagyták, hogy a hálózati személy kivételesen átjavítsa annak szövegét, majd a saját kézzel átírt változatot aláírja. [Nem találkoztam más hasonló engedménnyel eddigi kutató munkám során, – I. Cs.]

Az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában fellelhető másolat szerint a Patkó Imre által átírt és aláírt állambiztonsági „Megbízás” így szólt:

„Megbízás

A Magyar Népköztársaság állambiztonsági szerve megbízza Önt azzal, hogy tudósítóként való együttműködése alatt Angliában a tudósítói feladatok adta lehetőségeket felhasználva, s tudósítói munkakörének keretei közt, információival számunkra rendszeresen segítséget nyújtson. Ez az Ön részéről elvi alapon történő önkéntes segítség. A részleteket és a felmerülő problémákat londoni kapcsolattartójával, Hegedűs János elvtárral folyamatosan beszéljék meg. E tevékenysége során kapcsolattartója szakirányú útmutatásai szerint

járjon el felelősségteljes munkájában.

A „Megbízás”-ban foglaltakat megértettem és azzal egyetértek:

Patkó Imre

Az állambiztonsági szerv megjegyzést fűzött 1964. július 28-i jelentéséhez. Ebben – egyebek között – megállapítja:

„Gyűrűs” tartásánál fokozott felkészülésre és határozott irányításra van szükség, tekintettel magatartásbeli tulajdonságaira. Fellépésében erősen mutatkoznak újságírói vonások, például: szeret felülkerekedni, szereti úgy irányítani a beszélgetést, olyan témákra áttérni, ahol úgy érzi, hogy otthon van, ahol partnerét megfoghatja.

Hajlamos arra, hogy a környezetéhez tartozó embereket osztályozza aszerint, hogy azok okosabbak nála, vagy sem. Így például, a nagykövetség beosztottainál többre tartja magát. Ezt feltétlenül figyelembe kell venni.

Említett tulajdonságai azonban megfelelő tartás mellett nem fogják akadályozni a közös munkát.

Budai

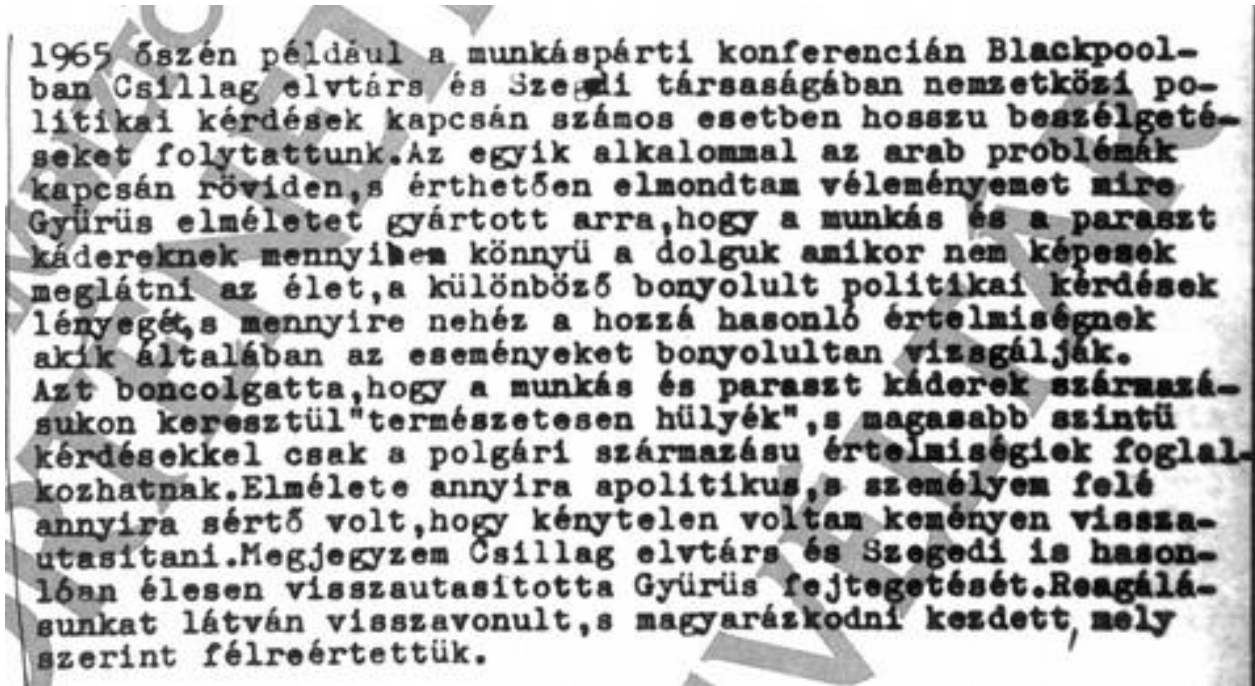
1965-ben lejár a londoni magyar nagykövetség kultúrattaséjának („Koltai” fn. titkos munkatárs) szolgálati ideje. A Külügyminisztérium **Patkó Imréné Bíró Líviát** nevezi ki helyére, miután a Patkó család régi ismerőse: **Komornik Vilmos** r. ezredes, a BM hírszerzés (III/I.) csoportfőnöke (1962 – 1967) segítségével előzetesen beszervezik hálózati tevékenységre, mindjárt titkos munkatárs, a londoni rezidentúrán Kőszegi Miklós r. százados tartja vele az operatív kapcsolatot. ((Férje tud a történetekről, ismeri a „Budavár” K-villát, ahol beszervezték, tudja, milyen feladatokkal bízták meg, ismeri kapcsolattartó tisztjét és az összeköttetés formáját is.)

Több mint egy év telt el „Gyűrűs” újbóli beszervezése óta, ezért 1965. szeptember 1-én értékeli hírszerző tevékenységét a III/I-1-b alosztályon. Megállapítják, hogy nem végzett olyan munkát, amit fedése és lehetősége biztosított volna. Ennek fő oka, hogy szakmai munkájában nagyobb figyelmet fordít a brit munkásmozgalom, a baloldali erők és a brit KP problémáira. „Ebből következik, hogy kapcsolatai, hírforrásai is ezekből a körökből kerülnek ki, s ezek számunkra operatív szempontból kevésbé érdekesek.” Noha tapasztalják, hogy a titkos munkatárs viszonya a rezidentúrához a kritika következtében javult, „...korábbi fenntartásainak maradványait időnként még mindig lehet észlelni. Részéről a „nem teljes elkötelezettség” elve megmutatkozik abban is, hogy különböző operatív kiadásainak megtérítését következetesen visszautasítja.” [Az utóbbin később változtatott és elfogadta, – I. Cs.]

A következő értékelés 1966. június 22-én készül. Sokasodnak azok a jelenségek, amelyek a titkos munkatárs „polgári származásából és egyéniségéből” erednek. Továbbra is fenntartásai vannak a magyar erőszakszervekkel és a diplomatákkal szemben, nem tűri, hogy „egyéni szabadságában”, „eredeti egyéniségében”, „kialakított véleményében” korlátozzák. Előfordul, hogy paraszti származású tartótisztje is célpontjává válik. A tartótiszt így számol be erről:

„...Csillag és Szegedi elvtárs társaságában nemzetközi kérdések kapcsán számos esetben hosszú beszélgetéseket folytattunk. Az egyik alkalommal az arab problémák kapcsán röviden, s érthetően elmondtam a véleményem. Mire „Gyűrűs” elméletet gyártott arról, hogy a munkás és a paraszt kádereknek mennyire könnyű a dolguk, amikor nem képesek

meglátni az élet, s a különböző politikai kérdések lényegét. S mennyire nehéz a hozzá hasonló értelmiségieknek, akik az eseményeket bonyolultan vizsgálják. Azt boncolgatta, hogy a munkás és paraszt káderek származásuknál fogva „természetesen hülyék”, magasabb szintű kérdésekkel csak a polgári származású értelmiségiek foglalkozhatnak. Elmélete annyira apolitikus, személyemre annyira sértő volt, hogy kénytelen voltam keményen visszautasítani. Megjegyzem Csillag és Szegedi elvtárs is hasonlóan élesen visszautasította.”

1965 őszén például a munkáspárti konferencián Blackpool-ban Csillag elvtárs és Szegedi társaságában nemzetközi politikai kérdések kapcsán számos esetben hosszú beszélgetéseket folytattunk. Az egyik alkalommal az arab problémák kapcsán röviden, s érthetően elmondtam véleményemet mire Gyűrűs elméletet gyártott arra, hogy a munkás és a paraszt kádereknek mennyire könnyű a dolguk amikor nem képesek meglátni az élet, a különböző bonyolult politikai kérdések lényegét, s mennyire nehéz a hozzá hasonló értelmiségnek akik általában az eseményeket bonyolultan vizsgálják. Azt boncolgatta, hogy a munkás és paraszt káderek származásukon keresztül "természetesen hülyék", s magasabb szintű kérdésekkel csak a polgári származású értelmiségiek foglalkozhatnak. Elmélete annyira apolitikus, s személyem felé annyira sértő volt, hogy kénytelen voltam keményen visszautasítani. Megjegyzem Csillag elvtárs és Szegedi is hasonlóan élesen visszautasította Gyűrűs fejtegetését. Reagálásunkat látván visszavonult, s magyarázkodni kezdett, mely szerint félreértettük.

A munkás és paraszt káderek természetesen hülyék

A hírszerző tiszt leírja a következő esetet is. Januárban „Gyűrűs” értékes információt kapott egy indiai újságírótól arról, hogy Harold Wilson munkáspárti brit miniszterelnök kapcsolatot keres egy közeli ismerősön keresztül Észak-Vietnammal. Az információt „Gyűrűs” nem a rezidentúrával közölte, hanem nyomban a sajtóattaséval, akivel aztán táviratilag továbbították azt a Külügyminisztériumnak. Amikor kapcsolattartója felszólította: döntse el, kivel van munkakapcsolata a külüggyel vagy a hírszerzéssel, mert így nem tudnak együttműködni, „Gyűrűs” szokás szerint megsértődött:

„Közölte: azt ő választja meg, hogy az információit kin, illetve milyen szervek keresztül juttatja el a felsőbb pártszerveknek. Megjegyezte, hogy a mi vonalunkat hasonló információk továbbítására túl nehézkesnek tartja, s nincs arról meggyőződve, hogy információi rajtunk keresztül egyáltalán eljutnak a felsőbb szervekhez.”

A hírszerző tiszt hozzáteszi: a titkos munkatárs információinak nagyon csekély részét tudják felhasználni, az írásos jelentések pongyola fogalmazásban összezsapottak, felszínesek.

Az előbbi megállapítás alá nem eső kevés kivétel közé tartoznak például a következő jelentések (ÁBTL 3.2.3. Mt-134/1):

A COI (Central Office of Information) tevékenysége, szervezeti felépítése, személyi viszonyai. A Szepsi Csombor Márton Kör megalakulása, információk Szász Béláról, Szabó Zoltánról, Kovács Imréről. Az 1957-ben disszidált, izraeli állampolgárságot szerzett Kertész László angliai gyárigazgató kapcsolatrendszere. A cheltenhami hadifontosságú objektumok, üzemek: rakéták, nukleáris

felszerelések és radarberendezések gyártása; földalatti létesítmények, hírszerző és elhárító bázisok.

Ez a kevés is elég ahhoz, hogy

„...sorozatosan közelítik meg gyanús személyek. [...] még nem meri bevallani, hogy sok esetben fellengzős, nyegle magatartása odavezetett, hogy többoldalú tanulmányozását kezdték meg, így pl. Héthelyi, Lapid, Bourgoine, Fretweb, Rubin és mások.”

1966. szeptember első felében itthon tartózkodik „Gyűrűs”, amikor lakásán felkeresi a III/I-1-b alosztály képviselője, éppen ágyban fekvő beteg. A több mint kétórás beszélgetésen a „Nép-szabadság” londoni tudósítója operatív munkájával kapcsolatban korlátjai között említi, hogy egy kommunista pártlap munkatársaként hátrányban van a hírügynökségi tudósítókval, kevesebb helyre hívják meg, nem keresik vele a kapcsolatot. Érdeklődési

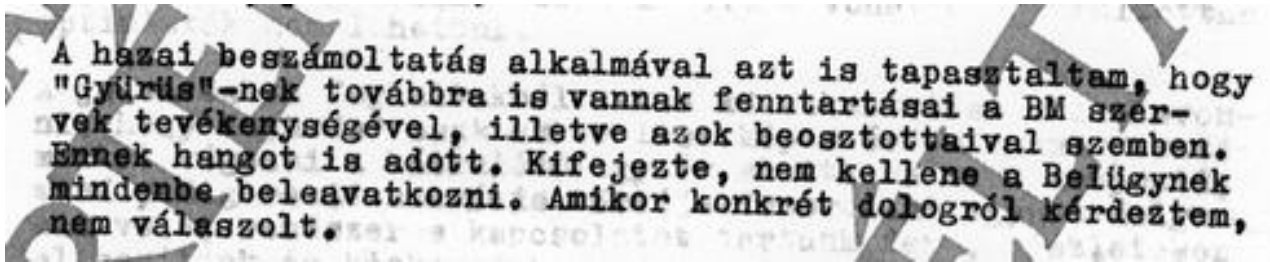
köre a baloldali szervezetekhez és a brit KP-hoz köti. Azt a meglepő kijelentést teszi, hogy:

„Nem is igyekezett társadalmi kapcsolatainak körét szélesíteni. Egyrészt, mert nem ismeri (!) a mi munkánk igényét, nem is ért hozzá, másrészt, mert mi magyarok nem vagyunk fontosak az angoloknak és nem keresik a kapcsolatot velünk.”

Kritikusan veti fel, hogy nincs megfelelő együttműködés a pártközpont (MSZMP), a BM és a Külügyminisztérium között az emigrációs munkában, gyakran ellentétes állásfoglalások születnek egy-egy kérdésben. Példaként említi Tábori és Ignótus beutazásának engedélyezését. (A hírszerzés képviselője: Kovács József r. főhadnagy azt válaszolja, a BM illetékesei mindent megtettek, hogy ezt megakadályozzák, de felsőbb helyen másképp döntöttek, tegye szóvá, ha a pártközpontban jár.) Panaszkodott a kiutazó magyar újságírókra, akik sok esetben nagyon csúnyán viselkednek. Javasolta – egyebek között – a szorosabb érintkezést a fejlődő és a kapitalista országok kommunista pártjai londoni megbízottaival, az afrikai emigrációval, mert a kínaiak szakadár tevékenysége miatt, többet kell tudnunk a különböző kommunista és munkáspártok állásfoglalásairól.

A titkos munkatárs egyik dossziéja az ÁBTAL-ban

„Továbbra is vannak fenntartásai a BM szervek tevékenységével, illetve azok beosztottaival szemben. Ennek hangot is adott. Kifejezte: nem kellene a belügynek mindenbe beavatkoznia.”

A hazai beszámoltatás alkalmával azt is tapasztaltam, hogy "Gyűrűs"-nek továbbra is vannak fenntartásai a BM szervek tevékenységével, illetve azok beosztottaival szemben. Ennek hangot is adott. Kifejezte, nem kellene a Belügynek mindenbe beleavatkozni. Amikor konkrét dologról kérdeztem, nem válaszolt.

„Nem kellene a belügynek mindenbe beleavatkozni”

Beszámolt nem szűnő nézeteltéréseiről kapcsolattartó tisztjével: Hegedűs János r. őrnaggyal (fedőneve: „Kőváry”), egy durva konfliktusuk miatt az őrnagy panaszt is tett rá a nagykövethél.

„... én is tapasztaltam, amikor Hegedűs elvtársról, mint emberről beszélt, valóban éreztem azt, hogy „parasztnak” tartja, annak ellenére, hogy ezt tagadta. De az arcmozdulata, szájbiggyesztése és a szavak különös nyomatékkal való hangsúlyozása erre utal.”

A hírszerzés értékelése ezzel kapcsolatban részletes és érdekes, helyenként pszichológiai és kommunikációs elemzést tartalmaz a tm. karakterének jellemzése során:

„Gyűrűs” osztályozza partnereit és akit úgy ítél meg, hogy hozzá képest alacsonyabb műveltségű, felkészültségű, azzal érezteti magasabb kvalifikáltságát. Ilyenkor beszédében, magatartásában érezni lehet a lenéző tónust, sokszor kioktatás jellege van. Amit mond, úgy hangzik, mintha örök igazság lenne és kijelentése a csálhatatlanok véleményét tükrözi.

A számára kedvezőtlen, vagy éppen kényes, nem kívánatos téma esetén a mélyen gondolkodó ember arcvonásait veszi fel, keresi a kiutat és rögtön meg is találja. Ügyes váltással áttér olyan témára, amelyben otthon érzi magát és ismét partnere fölé kerekedhet. Ilyenek a klasszikusok, festészet, irodalom, a művészet problémái.

Hangvétele időnként alig észrevehetően gúnyos, máskor cinikus. Pillanatok alatt képes dühbe gurulni és emelt hangot használni, haragot teremteni és ugyancsak a pillanat műve, hogy a korábbi állapot elpárologjon és valóban mindent elfelejtsen.

Gondolatai rendszertelenek, szertelenek. Beszél egy adott témáról és még be sem fejezi a mondatot, amikor már újabb képsor jelenik meg beszédében, sokszor az előző tartalommal teljesen ellentétes irányban.

Ezek a jellembeli tulajdonságok – melyek csak részét képezik az egész embernek – természetesen hatnak „Gyűrűs” operatív munkájára.”

Az operatív munka értékelésében a hírszerzés megállapítja, hogy a titkos munkatárs információszerző munkájának minősége csapnivalóan rossz, noha mennyisége az elmúlt egy év alatt javult. Információs jelentései hiányosak, rendkívül szűkszavúak, helyenként értékelhetetlenek. A tm. társadalmi kapcsolatainak között számos olyan személy van, akivel érdemes lenne foglalkozni, „Gyűrűs”-t azonban nem lehet felhasználni ezek tanulmányozására.

A jelentés hibáztatja a tudósító központi tartóját is, aki nem követelte meg a rendszeres kapcsolattartást „Gyűrűs” és Hegedűs őrnagy között. Hegedűs hazatéréseivel Pálfi hírszerző tiszt veszi át „Gyűrűs” tartását a londoni rezidentúrán, akivel ezt közölték is és láthatóan megörült a hírnek. A jelentés azonban nyomban hozzáteszi:

„Nem érhetünk el azonban jelentős fordulatot „Gyűrűs” jellembeli tulajdonságainak megváltoztatásában, mert ezek alapvetőek, s nem tudunk változtatni operatív felkészültségének állapotán sem. Ezért a jövőre vonatkozóan túlzottan optimisták nem lehetünk.”

A titkos munkatárs feladatait a következő egy évre két tömör mondatban határozzák meg:

- „Operatív céljainknak megfelelő tippek felkutatása,
- Információszerzés a központ hírigénye alapján.”

A szeptemberi jelentés tartalmazza azt is, hogy Patkó Imre („Gyűrűs” fn. tm.) májusban külön jelentésben panaszolta be **Lampel Lapid Tamás** izraeli újságírót, mert egy hivatalos angol szervezésű (Central Office of Information) skóciai újságíró kiránduláson (május 8-11) provokálta őt.

A tudósító feljegyzése szerint az izraeli újságíró előbb a magyar rendszer elleni vicceket mesélt, szovjetellenes megjegyzéseket tett. Majd a vacsoránál:

„... elment odáig, hogy kijelentette: „Magyarországon a nép ma rosszabbul él, mint a háború előtt. A magyar rendszert csak az orosz tankok tartják fent. Tudom mi ott a helyzet, hiszen az ottani izraeli nagykövet az apósom.” Észrevéve, hogy ebből baj lehet, hozzátette: „Igaz, az ő véleménye kevésbé elítélő, mint az enyéem.” A vita köztünk egyre élesebb lett, mire én kijelentettem: próbáljunk úgy vitatkozni, mint civilizált emberekhez illik, én nem támadom az ő országát, de engedelmeükkel, védelmezem az enyémet a rágalmakkal szemben. Erre sem hagyta abba, hanem kijelentette: nem az országot, hanem a rendszert támadja.”

(ÁBTL 3.2.3. Mt-134/1)

Két nappal a kirándulás után, május 13-án ismét találkoztak Csillag Pál, londoni magyar sajtóattasé lakásán feleségével, meghívták Köves Tibort, az MTI tudósítóját is, szintén a feleségével. A találkozót **Lapid Tamás**, az izraeli Maariv című lap londoni tudósítója kezdeményezte május 5-én a magyar sajtóattasénál. Patkó Imre a „Népszabadság” londoni tudósítója, a magyar hírszerzés titkos megbízottja – egyebek között – a következőket írja május 24-i jelentésében:

„A társalgás zsidó alapon folyt: ki a zsidó, ki nem. Ő kifejtette: ez az ő legfőbb szempontja. Elismeri, budapesti látogatása után, hogy az ellenforradalom győzelme a zsidóknak rossz lett volna, de a Szovjetúnióban is rossz a zsidóknak. Nem hiszi, hogy egy zsidó értelmiségi olyan közel tudjon kerülni egy tsz.-elnökhöz Magyarországon, mint egy másik országbeli zsidó értelmiségihez. Izraelben érzi csak szabadnak magát, mi elvtelenek vagyunk, mert támogatjuk az arabokat, akik irtják a kommunistákat.

Több pohár ital után azt firtatta: őszintén beszélünk-e mi arról, hogy a magyar rendszer jó? Amikor megmondtuk neki, hogy ők elvtelenül barátkoznak a németekkel, hogy Izraelben faji megkülönböztetés van a jemenitákkal szemben, hogy nem zsidó probléma, ha Amerikát szolgálják, s hogy végül Izraelt is a kommunizmus fogja megmenteni, – kicsit zavarba jött, s úgy védekezett a vád ellen, hogy faji alapon áll, mint Hitler.

A beszélgetés célja Lapidnál valószínűleg az volt, hogy az egy rakáson talált magyar újságíró csoportot kiismerje. Számára már az is jelentős, hogy az újságírók és a sajtóattasé zsidó kapcsolatairól tudjon, a nézeteikről, szokásaikról, modorukról; megítélje: ki milyen közülük, milyen viszonya van a párthoz, stb. [...] Csillag elvtárs szerint hivatásos hírszerző, ezt előzőleg közölte, s azt, hogy legyünk óvatosak vele.”

VIII/24 -B.sz. jelentés.

Szigorúan titkos!

Készült: 1 pld.
Gépelte: Ené.

Tárgy: Találkozó Lapid
izraeli ujságíróval.

Adta: Gyűrűs
Vette: Kőváry
Idő: 1965. május 24.
Mell.: 1 lap.

J e l e n t é s
London, 1965. május 24.

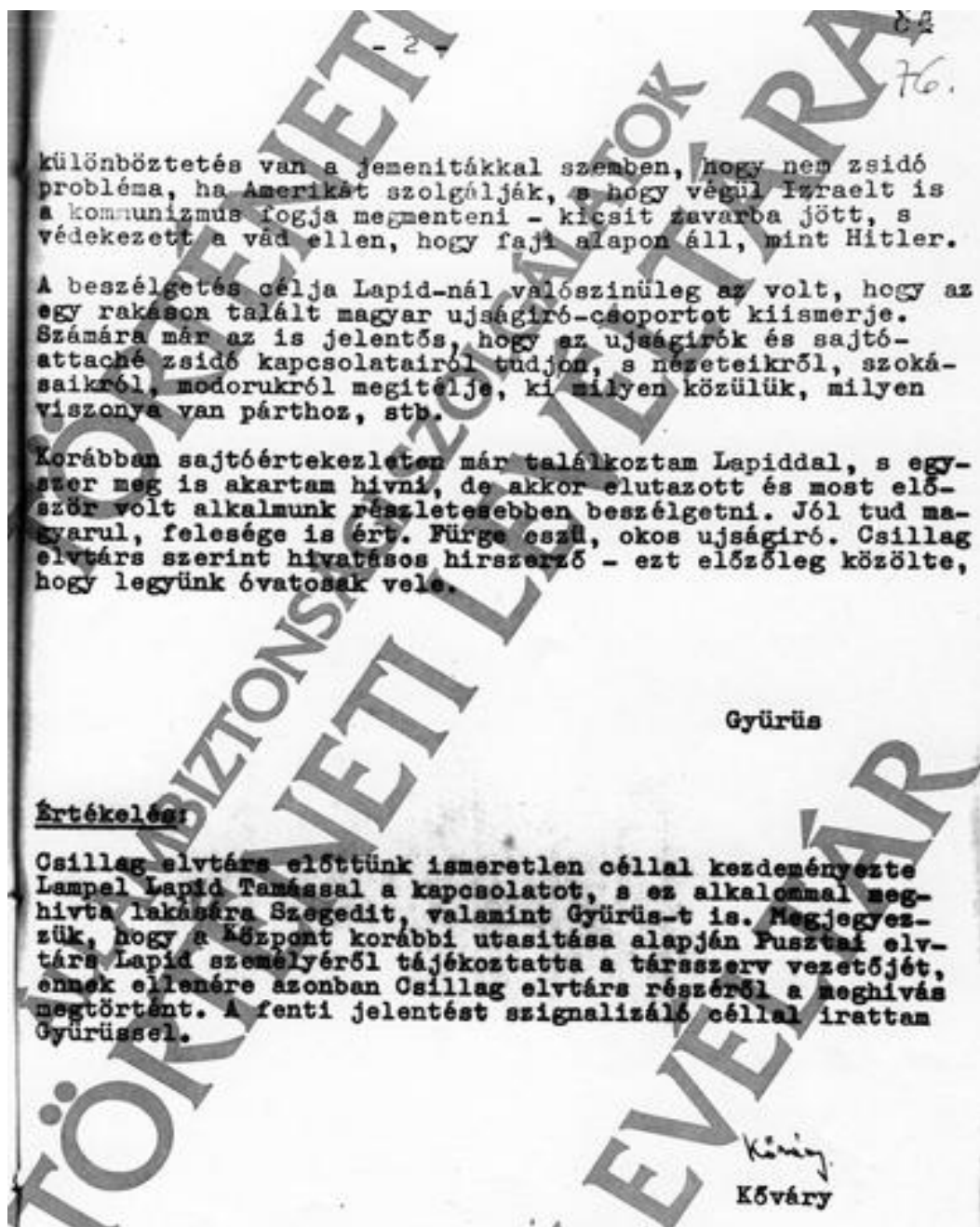
Május 13-án este Csillag elvtársnál találkoztunk Lapid Tamás izraeli ujságíróval és feleségével. Jelen volt Kőves T. és felesége, Csillag elvtárs és az én feleségem.

A társalgás zsidó-alapon folyt: ki zsidó, ki nem, s ő kifejtette, hogy ez az ő legfőbb szempontja. Elismeri, budapesti látogatása után, hogy az ellenforradalom győzelme a zsidóknak rossz lett volna, de a SzU-ban is rossz a zsidóknak. Nem hiszi, hogy egy zsidó értelmiségi olyan közel tudjon kerülni egy tisz. elnökhöz Magyarországról, mint egy másik országbeli zsidó értelmiségihez, stb. Izraelben érzik csak szabadnak magát s mi elvtelenek vagyunk, mert támogatjuk az arabokat, akik irtják a kommunistákat. Több pohár ital után azt firtatta: őszintén beszélünk-e mi arról, hogy a magyar rendszer jó? Amikor megmondtuk neki, hogy ők "elvtelenül" barátkoznak a németekkel, hogy Izraelben faji meg-

2/643

ÁBTL 3. 2. 3. Mt-134/1

14

„Lapiddal a társalgás zsidó alapon folyt, ki a zsidó, ki nem...” 01 - 02. oldal

Csillag Pál sajtóattasé külön jelentést készített, amelyben így összegezte benyomásait:

„A találkozás után a résztvevők többségében az a benyomás alakult ki, hogy elvakult és ostoba álláspontot elfoglaló emberrel van dolgunk. Magatartása alapján nem lehetett olyan következtetést levonni, hogy a velünk való találkozással az egyébként rendkívül alacsony szinten megvalósított propagandán túlmenő céljai is lettek volna.”

[Lampel Lapid Tamás (1931-2008) újvidéki származású újságíró. 1948-ban Budapestről vándorolt ki Izraelbe. Jogot végzett, újságíró, tv-és rádió vezérigazgató. Politikai pályáján az ultraortodox ellenes liberális párt: a Sinuj (Változás) meghatározó alakja, parlamenti képviselő, igazságügyi miniszter, miniszterelnök-helyettes Ariel Saron kabinetjében. Fia: Jair Lapid aktív politikus, a Jész Átid (Van jövő) párt vezetője. – I. Cs.]

1966. szeptember 7-én budapesti lakásán bemutatják Patkó Imrének új londoni kapcsolattartó tisztjét: Pálfi Ferenc r. őrnagyot, aki a másod sajtóattasé funkcióját is betölti majd Angliában, s ez

legalizálhatja kettőjük kapcsolatát. Arra azonban már nem volt idő, hogy Kovács József r. főhadnagy eligazíthassa, feladatokkal is ellássa „Gyűrűs” tm.-et, mert az elzárkózott ez elől, mondván, oly sok dolga van a szabadságából még megmaradt itthoni napokon. De – Kovács főhadnagy jelentése szerint –: *„Azzal búcsúzott el tőlünk, hogy üdvözlétét küldi Vilinek, mármint Komornik ezredes elvtársnak.”* [Komornik Vilmos r. ezredes a III/I csoportfőnökség vezetője 1962 és 1967 között, – I. Cs.]

Londonba visszatérve az új kapcsolattartó tiszttel jobb az együttműködés, a hírszerző tevékenység hiányosságai és hibái azonban lényegében megmaradnak, a titkos munkatárs nem tud kibújni bőréből. Ráadásul a hírszerzés vezetése keményen szóvá teszi egy magánügy intézésében vállalt szerepét, amellyel törvényeinkbe ütköző dolgokat patronált, önkényes magatartást támogatott a központ véleményével szemben. E. M. Ybl-díjas építész hivatalos vállalati kiküldetési ideje alatt engedély nélkül munkát vállalt, hogy hazai lakásgondjait megoldja. Vállalata felszólítására sem volt hajlandó hazajönni, s arra gondolt, ha itthon eljárást indítanak ellene, akkor inkább kint marad. „Gyűrűs” lebeszélte a disszidálásról, s megígérte neki, hogy elintézi büntetlen hazatérését és keresménye hazautalását lakásvásárlás céljára. Közreműködését nem egyeztetette a rezidentúrával, s a Külügyminisztérium útján elérte, hogy *„egy értékes embert megmentsen az országnak.”* A Belügyminisztériumnak pedig megüzente, hogy álláspontját nem fogadja el ebben az ügyben, sablonos és rugalmatlan eljárásukkal disszidálásra kényszerítettek volna egy kivételes képességű embert. Engedjék meg neki, hogy amit ő jónak tart és pártszerűnek, azt a jövőben is megtehesse.

1967. január 25-én, három héttel Komornik Vilmos r. ezredes, hírszerző csoportfőnök leváltása előtt döntő elhatározás születik a III/I-1-b alosztályon „Gyűrűs” tm. további sorsáról. Elkészíti minősítését Kovács József r. főhadnagy, Kolláth Ferenc r. alezredes csoportvezető és Molnár István r. őrnagy, alosztályvezető.

A terjedelmes minősítés megismétli az állambiztonsági szerv korábbi kritikai megállapításait, – egyebek között –: „Gyűrűs” nem tudott értékes operatív munkát felmutatni, információszerző munkájának minősége értékelhetetlen, kutató-tanulmányozó feladatait az előírt körben nem hajtotta végre, jelentései felületesen nagyvonalúak. Fenntartásai vannak az állambiztonsági szervek munkája iránt, szerinte azok a kelletténél nagyobb mértékben folynak bele az ország politikájának alakításába, az egyes személyek tevékenységének megítélésébe.

Szóvá teszik – nem először – emberi hibáit:

„... a kisebb felkészültségű és beosztású személyeket lenézi, és ezt érezteti is velük sértő módon. Megnyilvánulásai nemcsak lenézőek, hanem esetenként gúnyosak, cinikusak, sőt agresszívek is... a kolónia tagjai általában nem kedvelték. Ehhez hozzájárult az is, hogy pontatlan, előre megbeszélt dolgokban feledékeny.”

Minősítése visszatérően tartalmazza azt is, hogy hatáskörén túlmenő, a munkájához nem tartozó ügyekbe avatkozott be, törvénytelen dolgokat támogatott önkényesen. *„Makacs, kritikátlan magatartását az ügyek kapcsán kialakult vitákban nem volt hajlandó beismerni és helytelen álláspontját visszavonni.”* Kapcsolattartó tisztjét leparasztozta, információit nem neki adta át, hanem a társszerv képviselőjének.

A hírszerzés elismerte, hogy „Gyűrűs” kiképzése hiányos volt, a kapcsolattartásban és annak ellenőrzésében is voltak hibák, ám ezek kijavítására a szükséges változtatások és azután sem került

sor, hogy Komornik ezredes, csoportfőnök személyes ismeretségük felhasználásával is próbálta színvonalasabb hírszerző munkára serkenteni.

A minősítés készítői úgy ítélték meg, hogy titkos munkatársuk alapvető jellembeli tulajdonságait és irántuk érzett fenntartásait nem tudják megváltoztatni, s „Gyűrűs” maga is elismerte, hogy vállalt kötelezettségeinek csak igen csekély mértékben tett eleget, s ennek okát megmagyarázni nem tudta.

Mindezért az alosztály javasolta, hogy „Gyűrűs”-t közelgő hazatérése után „...a BM. III/I Csfség hálózatából **kizárni** és átadni a BM. III/III-4 osztály illetékes alosztálya részére, mivel az említett szerv „Gyűrűs”-re igényt tart.”

A minősítést és a javaslatot jóváhagyta: Kovács Tibor r. alezredes, osztályvezető.

1967. február 15-én **leváltják** a III/I. éléről **Komornik Vilmos** r. ezredes, csoportfőnököt (1923. november 29, Budapest, Rosenberg Klára, eredeti foglalkozása: szabó), aki a csoportfőnök I. helyettese lesz, erről a posztról helyezik majd nyugállományba 1980. december 31-én. Az új hírszerző csoportfőnök: Rajnai (Reich) Sándor ezredes 1976-ig, aki egyúttal főcsoportfőnök-helyettes is.

Március 28-án a **III/III** (hivatalos nevén: belső reakció és szabotázs elhárító csoportfőnökség, a köznyelvben: politikai rendőrség) kulturális elhárítása benyújtja igényét „Gyűrűs” tm. átvételére. Kiss József r. alezredes, a III/III/4 osztályvezetője és Gál Ferenc r. őrnagy, az „a” alosztály vezetője ez ügyben írásban keresi meg a III/I-1 osztályt.

Patkó Imre („Gyűrűs” titkos munkatárs) április 6-án érkezett véglegesen haza Londonból. „Gyűrűssel közölték hazatérése után, hogy Népszabadság külpolitikai rovatában kap munkát, Vajda Péterrel együtt Várnai elvtárs helyettese lesz.” (Később a vasárnapi melléklet szerkesztője 1970-ig, amikor a „Nemzetközi Szemle” főszerkesztőjének nevezik ki.)

[**Várnai Ferenc** (1928-2007) politikus, ifjúsági vezető, újságíró. Káderlapja szerint, már 1944-ben, 16 évesen antifasisztaként harcolt a német megszállók ellen. Az MKP Ifjúsági Titkárságának munkatársa (1946-48), a SZIT budapesti (1948), majd a MINSZ országos titkára (1949-50), az MDP Központi Vezetősége Szervező Bizottságának (1950-52), illetve Terv-, Pénzügyi és Kereskedelmi Bizottságának munkatársa (1954-56), az MSZMP KB Ifjúsági Titkárságának munkatársa (1956-57), a KISZ Központi Bizottságának titkára (1957-64). A Népszabadság külpolitikai rovatának vezetője (1964-83), a Magyarország főszerkesztő-helyettese (1983-89). A Magyar Ellenállók és Antifasiszták Szövetségének alelnöke.

2002-ben jelent meg „Nem hallgatok tovább – egy újságíró vallomása” című életrajzi műve. E könyvben egyebek között ezt írta: „A nyugdíjba menetelem óta eltelt jó évtized alatt nem az üzleti világban kerestem

Komornik Vilmos r. ezredes, hírszerző csoportfőnök

megélhetést. Fizikai munkát vállaltam és végzek ma is, s nem távolodtam el az aktív társadalmi tevékenységtől sem... Közel fél évszázados párttagság után számomra a legsúlyosabbat vállaltam: kimaradást a pártból. Azért is, hogy kívülről lássam a fejleményeket, és azért is, hogy a tanulságokat objektívebben vonhassam le."

Vajda Péter (1931. április 16, Budapest, Vadas Ella). A MADISZ és a MINSZ ifjúsági szervezet munkájában vesz részt, 15 éves korában lett tagja a Magyar Kommunista Pártnak (később az MDP-nek és az MSZMP-nek). 1949-ben magánúton érettségizett, nyomban a Magyar Rádió Ifjúsági Osztályának szerkesztője. Esti tagozaton elvégzi a Lenin Intézet orosz szakát.

1951-ben az ÁVH Belső Karhatalomhoz vonul be, kiképzése után felkerül a parancsnokság politikai osztályára, ahonnan a Határőrség és a Belső Karhatalom lapjához: a „Hazáért” szerkesztőségébe vezényelték. 1954-ben alhadnagy, 1956 áprilisában hadnagy.

Önéletrajzában írja: „Október 23-án a Határőrséghez vonultam be, majd másodmagammal egy egységet vezettem, amely a Belső Karhatalom parancsnokságára vitt segítséget. Én is ott maradtam a Bajcsy Laktanyában a Belső Karhatalom parancsnokságán egész végig. Onnan különböző felderítő és egyéb akciókra jártam ki, foglyok kihallgatásában segítettem és újságot csináltam egy sokszorosító gépen a harcoló katonáknak. A karhatalom lefegyverzése után a mostohaanyám segítségével bujkáltam november 4-ig egy lakáson. Negyedike után néhány napig a pártközpont agit.-prop. osztályára jártam be segíteni, majd elkezdtek csinálni a Határőrség „Határőr” c. lapját. Decemberben főhadnagynak léptettek elő, én lettem a lap szerkesztőjének helyettese.” (ÁBTL 2.8.1. 5972)

1958-tól a BM. II. Politikai Nyomozó Főosztály II/3 Osztályának (Hírszerzés) 8. alosztályán operatív beosztott, tájékoztató és értékelő munkát végez. Osztályvezetője: Móró István r. alezredes, aki 1958. szeptember 7-én dicséretben és 1000. Ft. pénzjutalomban részesíti „A magyar katonai emigráció aknamunkájának felderítésében végzett jó munkájáért.”

1959. július 9-én titoktartási nyilatkozatot vesznek tőle, másnap, 10-én pedig a BM „T” 00119 számú parancssal átengedik a „Népszabadság” szerkesztőségének.

Később a lap moszkvai és washingtoni tudósítója. Rendőr százados. A Magyar Újságírók Országos Szövetségének (MÚOSZ) főtítkárhelyetteseként nemzetközi ügyekkel foglalkozik. 1990 után a Népszabadság hír rovatának vezetője. 2007-ben a Nemzetbiztonsági Hivatal szóvivője, majd a Népszava publicistája. A Munkás-Paraszt Hatalomért Emlékérem kitüntetettje.]

Április 28-án találkozik Patkó Imre és a hírszerzés tisztje: Kovács József r. főhadnagy, akinek beszámol londoni búcsú-partijáról. További kapcsolattartásra mindössze egy személyt adott át, közölte: nincs ideje, hogy részletes összefoglalót készítsen a hírszerzés számára további érdekes emberekről. A tőle megszokott stílusban kijelentette, hogy:

„Itthoni munkaköre jelentős elfoglaltságot jelent részére, ezért nem tartja megoldhatónak, hogy rendszeres operatív kapcsolatot tartsunk vele. Ennek egyébként különösebb értelmét sem látja. [...] A további együttműködést a BM III/III-4 osztállyal nem vállalta.”

Még aznap, 1967. április 28-án megszületik a hivatalos határozat Patkó Imrének a hírszerző hálózathoz való **kizárásáról**, amelyet közöltek vele. A III/I-1-b alosztály irattározta „B” és „M” dossziéját. A dossziékból nyilvántartásba vették Krassó Miklós brit állampolgár 5-ös kartonját.

Csaknem öt év múlva, 1972. február 18-án a **kémelhárítás** (III/II.) 2-b alosztálya betekintési engedélyt kér a hírszerzéstől Patkó Imre irattári anyagába tanulmányozás céljából. Patkó ekkor már a „Nemzetközi Szemle” főszerkesztője.

BELÜGYMINISZTERIUM
III/1-1-B alcsoport

Szigorúan titkos!

Jóváhagyom:

Kovács Tibor r. ezds.
osztályvezető

Tárgy: "Gyűrűs" fn. titkosmunkatárs
hálózathálóból történő kizárására

H A T Á R O Z A T
Budapest, 1967. április 28.

"Gyűrűs" fn. titkosmunkatárs - Patkó János, sz.: Gyoma, 1922.
anyja: Schwartz Anna, magyar nemzetiségű, magyar állampolgár,
isk. végzettsége: egyetemi, foglalkozása: újságíró,
munkahelye: Népszabadság, lakik: Bp. XI. Földvár u. 11. . . .

1964. június 30-án szervezte be Pados Gábor r. őrgy. és Madari
Dániel r. ezds. A beszerzés célja: sajtó tudósító fedés alatt
hírszerző feladatok végzése kutató, tanulmányozó és információ-
szerzés területén angol vonalon.

1963. szeptembertől 1967. áprilisig dolgozott Londonban. Az
együttműködés ideje alatt pozitív hírszerző eredményeket nem
ért el, tevékenysége során bebizonyosodott, hogy hírszerző
feladatok ellátására nem alkalmas. A BM Állambiztonsági Szerveivel
szemben fenntartásai vannak. Hazatérése után a további együtt-
működést nem vállalta, ezért

H A T Á R O Z A T

haztam "Gyűrűs" fn. titkosmunkatárs operatív hálózathálóból történő
kizárására és 2-712 sz. "B" és "M" dossziéjának irattárba helye-
zésére.

A dossziéból nyilvántartásba vettem Krassó Miklós brit állam-
polgárt 5-88 kartonon.

Titoktartási nyilatkozatot "Gyűrűs" tm-től nem vettünk, mert
megbízást sem irattunk vele alá, másrészt politikailag megbízható.

A hálózathálóból történő kizárásról közzétett a közlemény.
Javasolom: Kovács József r. f. h. gy.

Kolláth Ferenc r. alez.
osztályvezető

Egyetértetek:

Molnár István r. őrgy.
alcsoportvezető

Készült: 1 példában
KJ.
Nytsz: 70/B-450/1967.

ÁRTI 121 B/1556/75

A hírszerzés először 1967-ben zárta ki a hálózathálóból

Az Ausztria és az NSZK hírszerzésével szembeni elhárítás osztálya az egykori hírszerző titkos munkatársat – anyagának áttanulmányozása után – **alkalmasnak találja** a további operatív felhasználásra, ezért 1972. szeptember 26-án összefoglaló értékelést kér és segítséget a személyes kapcsolat felvételéhez. Az erről szóló levelet Ambrus Sándor r. alezredes osztályvezető írja alá.

BN.III/II/2-b. osztály.
(a kiálló szerv)

SZIGORÚAN TITKOS!
KÜLÖNÖSEN FONTOS!

31

Kérdőív
(A hálózati személyről a beszervezést végző operatív tiszt tölti ki.)

Nevé (asszonyoknál leánykori név): PATKÓ IMRE
Előző neve (asszony neve): BERKOVICS
Születési hely, év, hó, nap: Gyoma, 1922. február 12.
Anyja neve: Schwarcz Paula
Iskolai végzettsége: egyetem
Foglalkozása, képzettsége: újságíró
Beosztása: főszerkesztő
Munkahelye (beszervezése idején): Nemzetközi Szemle szerkesztősége
Lakhelye: allandó: Budapest XI. Podor utca 11.
ideiglenes: -
Katonai viszonya:
felszabadulás előtt: munkaszolgálatos
teljesítette frontszolgálatot: -
hol, mikor, milyen beosztásban: -
külföldi háborúban milyen rendfokozata volt: -
Beosztása, tevékenysége: -
felszabadulás után:
(rendfokozata, tartalékos, vagy hivatásos): Demokratikus hadseregben nevelőtiszt
Pártfása:
felszabadulás előtt: -
felszabadulás után: 1944-től MKP, MDP, MSZMP-tag
Ezenleg: MSZMP
Milyen kitüntetések vannak: Szocialista Hazáért Érdemérem
azokat mikor, miért kapta: -
Ült-e valamilyen mozgalomban: -
egyesületben, szövetségben, mettől-meddig: -
ott milyen tevékenységet fejtett ki: -

1972-ben átvette a kémelhárítás

A részletes értékelést 1972. október 13-án készíti el a III/I-1 osztály, amely nem titkolja el korábbi kritikáját, teljesen reális tájékoztatást ad Patkó elégtelen hálózati munkájáról, kifogásolt emberi magatartásáról, az állambiztonsági szerv működésére vonatkozó nézeteiről.

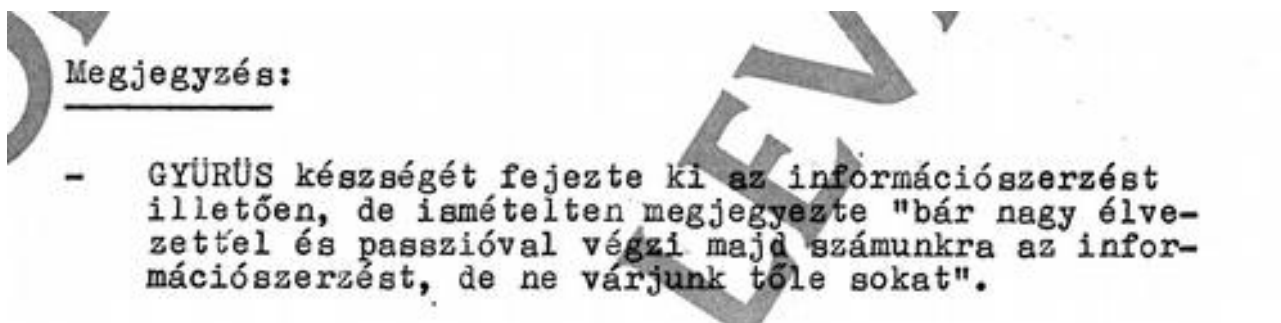
1972. november 2-án Pálfi Ferenc r. alezredes a III/I. Csoportfőnökségről bemutatja Patkót a III/II-2-b beosztottjának: Császár Sándor r. főhadnagynak, aki az NSZK budapesti kereskedelmi képviseletén kialakított személyes kapcsolatairól, mindenekelőtt Dr. Peter Scholz sajtóattaséről érdeklődik. Patkó jól ismeri Scholzt, Nemes János mutatta be neki, járt Serleg utcai lakásán –

akárcsak Polgár Dénes, Petó Tibor, Kertész György és Nemes János –, és meghívására szakmai körúton járt az NSZK-ban, ahol gazdag programot szerveztek neki, több városban és szerkesztőségben megfordult, neves politikusokkal találkozhatott, sőt, a müncheni NATO központba is elvitték. Meglepő módon jelentős mennyiségű költőpénzzel is ellátták. Sholz jellemzése végén Patkó megjegyezte: szerinte katonai hírszerző a sajtóattasé.

A kémelhárítás beosztottja jelentette feletteseinek, hogy a náluk „Soltész” fedőnevű személy: Sholz környezetében Patkó eredményes munkát végezhet, ehhez segítőkészségét felajánlotta, a kémelhárításhoz való viszonya jó, nincs akadálya további foglalkoztatásának a korábbi „Gyűrűs” fedőnevén.

„Gyűrűs” elfogadhatóan dolgozik. Más csoportfőnökség is felhasználja: a kémelhárító osztályt megkeresi a BRFK III/III osztálya és „Gyűrűs” közreműködését kéri a „Filozófus” fedőnéven szereplők (Heller Ágnes, Vajda Mihály, Pártos Veronika és első férje: Eörsi István, valamint második férje: Kovács Albert Gábor) ellenséges tevékenységének felderítésére. „Gyűrűs”-t kapcsolatai miatt alkalmasnak találják a hírigény kielégítésére, s teszi is dolgát. 1973 októberében azonban az ő szerkesztőségi szobáját is bemikrofonozzák, hogy lehallgassák beszélgetését Kertész Györggyel, a Magyar Rádió munkatársával, aki azért keresi fel, hogy segítségét kérje a „Párkányi” fedőnevű személy elhelyezéséhez.

Patkó sikeres kémelhárító tevékenységének az vet véget, hogy 1974 márciusában a „Nemzetközi Szemle” főszerkesztői posztjáról kihelyezik a **párizsi magyar követségre**, II. o. tanácsosi rangban a sajtóiroda vezetését veszi át. Feleségének napi négy órás foglalkoztatása is megoldott. Ebből az alkalomból a III/II-2-nél bejelentkezik a III/I-3 osztály, a Nyugat-európai hírszerzés, kérve, hogy a titkos munkatársat további tartásra adják át neki.

Párizsban se várjanak tőle sokat

Kiutazásáig többen és többször is beszélnek vele a hírszerzés illetékes osztályáról, körvonalazzák feladatait, közlik hírigényüket – főként az NSZK irányába –, ám „Gyűrűs” tm. ....*meglehetősen tartózkodó magatartást tanúsított, [...] készségét fejezte ki az információszerzést illetően, de ismételten megjegyezte: „bár nagy élvezettel és passzióval végzi majd számunkra az információszerzést, de ne várjunk tőle sokat.”*

Válaszát értékeli a III/I-3-a alosztály, melynek vezetője: dr. Táttár László r. alezredes 1975. október 23-án végül úgy dönt, hogy nem kapcsolják a rezidentúrához, hanem pihentetik a hálózati személyt, lehetőségeit két év elteltével újra felülvizsgálják és akkor határoznak esetleges foglalkoztatásáról.

„Gyűrűs” Párizsban érzi mellőzöttségét, ugyanakkor a nagykövet is felelősségre vonja, hogy olyan ügyekbe üti az orrát, melyek nem tartoznak rá. Ezért felkeresi az állambiztonsági rezidentúra

vezetőjét és kiönti lelkét neki. A hosszúra nyúló négyszemközti beszélgetésről „Réti elvtárs” a következőket jelenti haza feletteseinek 1975. november 4-én:

„El van egy kicsit keseredve. Nagy ambíciókkal jött ki, s úgy látja, célját nem, vagy csak hosszú idő alatt tudja realizálni. Sajtó kapcsolatai nehézkesen alakulnak ki, a Sajtóiroda is sokkal nehézkesebben működik, mint gondolta, ...nem rendeztek számára bemutatkozó koktélt sem... nem történt meg a kapcsolatfelvétel sem.

Mindebből úgy látja, hogy menetközben megváltozott a róla alkotott vélemény, s arra a következtetésre jutottak a BM szervek, hogy „nem érdemes egy ilyen izgága, mindenbe belepofázó személlyel együtt dolgozni, azaz, nem tekintenek eléggé megbízhatónak.” Tagadhatatlan – fejtegette –, hogy mindenről van véleményem, túlzottan agilis vagyok, de a magam módján becsületesen igyekszem a szocializmus ügyét szolgálni. Amit odahaza vállaltam a BM felé, azt is őszintén tettem. Nem én ajánlgattam magam, hanem ők kerestek meg.”

„Réti elvtárs” jelentésében megerősíti: **a sajtóattasé** az után kereste fel, hogy a nagykövet felelősségre vonta azért, mert a feladatai közé nem tartozó kérdésekkel foglalkozik, például: „*felszedte az itt élő emigráns művészeket*”, „*otthoni személyi kapcsolatok alapján programokat szervez haverok részére*”. A nagykövet mindezt azért tette szóvá, mert attól félt, hogy „Gyűrűs” a követség nevében, vagy annak égisze alatt olyasmit tesz, ami nem megengedett, vagy nem célszerű a követség vezetőjének tudta nélkül.

A hírszerzés felkeresett vezetője igyekezett megnyugtatni „Gyűrűs”-t. Azt a taktikát választotta, hogy bizalmáról biztosította: jó helyen kopogtat, ha nem jelentkezik, hamarosan ő kereste volna konkrét feladatokkal, lesz miről beszélni, mert számítanak rá. („Réti elvtárs” jelentésében azzal indokolta ezt a taktikát: „... *nehogy véletlenül is olyasmibe rántsón be bennünket, ami csak zavarhatja a külképviselet vezetőjével, illetve a hírszerzés és a KÜM vezetőivel meglévő kapcsolatunkat.*”)

„Gyűrűs” tudomására hozta: igen fontos lenne az információszerzés a francia-nyugatnémet, a francia-USA, illetve az Európa-USA, valamint a vezető tőkés országok és Kína kapcsolatára vonatkozóan. Gondolja át: kapcsolatai között vannak-e olyan személyek, akik ezen a vonalon felhasználhatók. Mivel éppen készült a Kína Kutatás Európai Társaságához, kellő eligazítással feladatuk kapta a társaság tevékenységének megismerését, a kapcsolat elmélyítését azzal a céllal, hogy rajtuk keresztül eljusson más Kína kutató intézetekhez is.

A rezidentúra vezetője végül a következő értékelést küldte Budapestre:

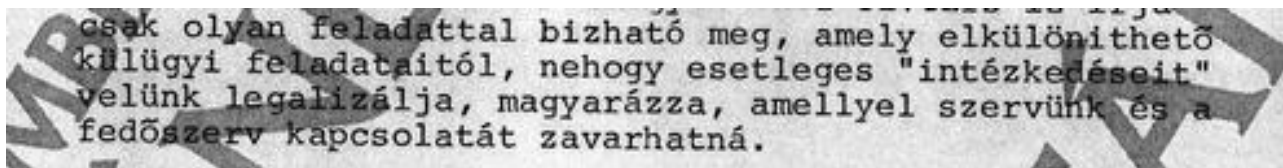
„A körülmények tükrében úgy látom helyes volt a kapcsolatot „Gyűrűs”-sel felvenni. Annak érdekében, hogy a felmerült aggályainkat és az esetleges veszélyeket csökkentsük, az a véleményem, hogy csak az alábbi két területen adjunk feladatokat „Gyűrűs”-nek:

- *Politikai információszerzés, de csak olyan személyeknél, ahol nem foglalkozunk a francia-magyar kapcsolatok, államközi látogatások, meghívások, stb. kérdésével. Félő ugyanis, hogy ezen a vonalon, ha engedjük, összekuszálja a kérdéseket, olyan meghívásokat, találkozókat szervez, amelyekre nincs felhatalmazása.*

- *Általunk meghatározott intézmények, azok tevékenységének tanulmányozása, ugyan-csak ezen intézmények és a magyar intézmények közötti kapcsolatok szervezése, bonyolítása nélkül. Amennyiben ilyen felmerül, azt csak KÜM vonalon kapott utasítások alapján teheti.*

Egyszóval csak olyan feladatot adjunk neki, amely elkülöníthető a KÜM feladataitól, s

ezzel kizárjuk annak lehetőségét, hogy esetleges „intézkedéseit” velünk legalizálja, vagy magyarázza. Ezt nagyon egyértelműen le kívánom szögezni előtte a következő megbeszélésen.”

A sajtóattasé csak olyan feladattal bízható meg

A budapesti központ november 25-i válaszában közli: egyetért „Réti elvtárs” lépéseivel, „Gyűrűs” korlátozott mértékű felhasználásával: feladatait el kell különíteni külügyi munkájától, mindig csak a szerv által meghatározott feladatokkal, s a megbeszélt mértékig foglalkozzon. Saját biztonsága érdekében vessen véget disszidens kapcsolatai felújításának, illetve a velük való kapcsolattartásnak, ez számára, mint külképviseleti dolgozó számára nem engedélyezett.

„Krassó ügyében közöljük – ha a 7-es vonaltól eltérő igény nem jelentkezik – vele ugyan-csak számolja fel, illetve fokozatosan építse le kapcsolatát.”

[**Krassó Miklós** filozófus, politológus (1930. november 29, Budapest – 1986. január 10, London) Krassó György költő, politikus bátyja. Tizenöt évesen lépett be a kommunista pártba, Lukács György köréhez tartozott. 1956-ban részt vett a Nagy-budapesti Munkástanács megszervezésében. Novemberben Bécsbe menekült, Angliában telepedett le, az oxfordi egyetemen ösztöndíjjal tanult, az újbololdali gondolkodás ismert népszerűsítője. Patkó szerint az angol titkosszolgálatok megbízottja, akit rá állítottak, s rendszeresen jelentett róla, Párizsban is kereste.

„7.es vonal”: a hírszerzés III/I-7 osztálya, feladata: hírszerzés és bomlasztás az emigráns szervezetekben, a fellazítási objektumok elleni harc, aktív operatív intézkedések, akciók végrehajtása. I. Cs.]

Párizsban, a rezidentúrán „Réti elvtárs” sokkal inkább elégedett az MTI tudósítójával: Hável Józseffel (a III/I „Havai” fedőnevű titkos munkatársa), akinek 1975. február 10-i terjedelmes jelentése „...hasznos összefoglaló, amely megmutatja az FSZP jelenlegi helyzetét és rögzíti a vezetés összetételét.”

Hável a francia baloldal vezető pártja: a Francia Szocialista Párt három napos kongresszusáról számolt be, amelyen 130 ezer párttag nevében 1400 küldött tanácskozott. A kongresszuson Mitterand és társainak (Deferre, Mauroy, Bérégovoy, Mermaz, Jospin) csoportja a küldöttek 68 százalékanak támogatásával leszámolt a 25 százalék által támogatott, balszárnyat jelentő Ceres csoporttal (Chevenement, Sarre, Guidoni, Motchane) és bár szavakban baloldali egységet és közös programot hangoztatott, a gyakorlatban a FSZP nem volt hajlandó a kommunistákkal együtt közös országos akciókat kezdeményezni a giscardi hatalom politikája ellen.

A budapesti központban Pék Jenő őrnagy nem volt megelégedve annyira a jelentéssel, mint „Réti elvtárs” Párizsban. Ám a Francia Szocialista Párt új vezető garnitúrájában (megfelelt az itthoni Központi Bizottságnak) nagy örömmel fedezte fel nekik dolgozó három hírszerző kapcsolataikat, nevüket aláhúzta a névsorban, melléjük írta fedőnevüket, s azokat a jelentés első oldalán is megismételte saját kézírásával: „...kapcsolataink a KB-ban!”

Ezek szerint a Francia Szocialista Párt vezető testületében a magyar állambiztonság három ügynököt szervezett be: Yvette Roudy (Párizs), fedőneve: „Lola”; Marie-Joseph Pontillon (Párizs), fedőneve: „Katryn FRY”; B. Montainer (Hérault), fedőneve: „Bernard”. (ÁBTL 3.2.3. Mt-504/4.)

Hírszerző kapcsolataink az FSZP Központi Bizottságában

Érdekes. Vajon tudott-e minderről a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága, netán a Politikai Bizottság illetékeise, vagy ők csak a Francia Kommunista Pártra figyeltek, azzal volt szorosabb a „testvéri” internacionalista együttműködés? Avatott szakmai körökben az a vélemény volt hallható azokban az években, hogy a francia kommunisták belső elhárítása erősebb volt, mint a szocialistáké.

1976. május 7-én Patkó jelentést készít **Kende Péterrel** történt párizsi találkozásáról. Április 23-án futott össze vele egy képművészeti kiállításon, ahol megbeszélték, hogy április 28-án együtt ebédelnek. Tíz évig együtt dolgoztak a „Szabad Nép”-nél, 20 éve nem látták egymást.

Kende akkor már 15 éve a Centre National des Recherches Scientifiques-ben (Nemzeti Tudományos Kutatóközpont) dolgozott, két éve lett osztályvezető; korábban előadásokat tartott a Páris-Nanterre-i egyetemen, akkoriban a Sorbonne-on, s szemináriumot vezetett a menedzser képző elit intézményben: az ENA-n (École Normale d'Administration). Témája a nemzeti jövedelem számítás volt, s ezen a területen lett ismert közgazdász körökben. A beszélgetést –amelynek tetemes része a különböző ellentétes nézetek felsorolása és helyreteremtése körül forgott –, a következő gondolat kissé bonyolult megfogalmazásával zárja „Gyűrűs” fn. sajtóattasé:

„Az volt a benyomásom (csak benyomás, első benyomás, de a szóban forgó ember régebbi gondolkodásának alapos ismeretében), hogy nem valamilyen szervezetet kiszolgáló sakkfigurával állok szemben, s ha sakkfigura, akkor annak a rendszernek a hálójában az, amelybe helyezkedett, de nem „ügynök” a szó alacsonyabb szintű értelmében, s nem az a szó legmagasabb elkötelezettségű értelmében sem. Ugyanis arra a megállapításomra, hogy „Meg tudom érteni, miért jöttél el és hogy sok minden nem tetszik neked nálunk, de hogy az itteni rendszert jobbnak tartsd, azt nem hiszem, annál sokkal átfogóbb szemlélethez szoktál”, – nem válaszolt semmit.

A francia, vagy általában a tökéletes rendet most nekem egy szóval sem védte, s úgy tűnt, szakmai korlátok közt tartja kielégítőnek a helyzetét. Ez a kép róla, természetesen részleteződne

és módosulhat, ha tovább beszélgetünk.”

Szeptember 28-án Budapest közölte a párizsi rezidentúrával Kende Péterről:

„... messzebb menő célt ne tűzzenek ki személyével kapcsolatban, már eddig is egy sor problémát okozott éppen a 7-es vonalnak.”

1977-ben Patkó Imre párizsi magyar sajtóattasé ugyanazt a hibát követi el, mint londoni tudósítóként: hatáskörét túllépve, engedély nélkül magánügyet patronál, hivatalos eljárás intézésébe folyik be.

A kémelhárítás augusztusban jelenti a hírszerzésnek, hogy Patkó szabadsága alatt Budapesten látja vendégül **Pierre Székely** ismert francia állampolgárságú szobrászt és különböző ügyek intézésében támogatja hivatali súlyával. Mindenekelőtt a magyar állampolgárságért való folyamodványában nyújt segítséget, majd Boldizsár Ivánnal elkíséri a budapesti Francia Kulturális Intézet igazgatójához: Jean-Michel Leclercqhez. A megbeszélést Boldizsár kezdeményezte Székely kérésére annak érdekében, hogy Székely művészeti tevékenységéhez az Intézet támogatását megszerezzék. Az igazgató azonban finoman elutasította őket és elzárkózott bármilyen támogatás elől. Úgy nyilatkozott, bár ismeretségük régi keletű és nagy tisztelője Székely művészetének, rendkívül ellentmondásos embernek tartja.

Székely ezt követően roppant negatívan, cinikusan, helyenként becsmérően vélekedett a magyarországi viszonyokról, arról az országról, amelynek állampolgárságáért folyamodott. Egyedül Patkó Imrét dicsérte, mert szerinte neki köszönhető, hogy Magyarországon már nem tekintik idegennek, sőt az is, hogy Pécsen műtermet kap, s azzal együtt mindazt a kedvezményt, amely ezzel jár.

Ezt a pozitív véleményét Székely később megváltoztatta valamiért. Miután augusztus 17-én elhagyta az országot, Milánóból felhívta a budapesti francia nagykövetet és kérte, értesítse Boldizsár Ivánt arról, hogy Patkó Imre ellen panasszal fog élni.

Patkó Párizsból történt hazatérése után, 1979-től a „**Nemzetközi Szemle**” főszerkesztője. Egyre több időt tölt műgyűjtéssel, gyűjteménye ma Győrben, a Vastuskós házban található.

Fokozatosan távolodik az állambiztonsági munkától. A hírszerzés III/I-3 osztálya 1981-ben határoz **kizárásáról**. A döntést így indokolja Kiss Oszkár r. ezredes, osztályvezető és Lelovics Ottó r. alezredes, alosztályvezető:

„1974-ben vettük át a II/II-2 osztálytól Párizsba történő kihelyezése előtt. Felkészítése időszakában tartózkodóan viselkedett, operatív feladatokat egyáltalán nem vállalt. Kint tartózkodása során a rezidentúrához nem kapcsoltuk. 1975 óta pihentetjük. Magatartásában, az ÁB munkához való hozzáállásában kedvező változás nem történt. Perspektívájában és jelenlegi helyzetében hírszerző lehetősége nincsen.

A kizárás tényét nevezettel nem közöljük.”

BELÜGYMINISZTERIUM
III/I-3. Osztály

SZIGORúan TITKOS!

67/58-300/81.

Engedélyezem:

Kiss Oszkár r. ezredes
osztályvezető

Tárgy: Gyűrűs fn. tm. kizárásáról

H A T Á R O Z A T
Budapest, 1981. július 3.

Gyűrűs fn. titkoshelyettesként 1974-ben vettük át a III/I-2. osztálytól Párizsba történő kihelyezése előtt. Felkészítése időszakában tartózkodóan viselkedett, operatív feladatokat egyáltalán nem vállalt. Kint-tartózkodása során a rezidentúrához nem kapcsolódott. 1975 óta pihentetjük. Magatartásában, az AB munkához való hozzáállásában kedvező változás nem történt. Perspektívájában és jelenlegi helyzetében hírszerző lehetősége nincsen. A kizárásügyét nevezett fel nem kezeljük!

A személyt az ellenséges kategóriához tartozó személy nem soroljuk.

Egyetértek!

Lelovics Ottó r. alezredes
alosztályvezető
Fürtös Tibor r. főhelyettes

Készült: 1 plé. 1 lap
Készítette: FT/Kné
Nyűsz:

Végleges kizárása a hálózathoz 1981-ben

Fia: **Patkó András** közgazdász, MSZMP-tag, 1979-től vezető beosztásokat töltött be a Külkereskedelmi Minisztériumban, 1987-től pénzügyminiszter-helyettes. Utóbbi minőségében vett részt Gerő László elhíresült üzletében, mellyel Gerő, – a Vöröshadsereg volt elhárító hadnagya, a

magyar kémelhárítás D-144-es szigorúan titkos tisztje, a „10” sz. r. százados, az INTERAG Rt. igazgatója – 120 millió dollárt vett ki a magyar állam zsebéből egy törvénytelen hitel folyósításának kierőszakolásával személyes összeköttetései útján. (Emlékeztetőül lásd: Dr. Ilkei Csaba: „A D-144-es szigorúan titkos tiszt esete Ábrányi Auréllal és 120 millió dollárral, avagy: emberrablás és üzlet állambiztonsági módra.”, (http://www.utolag.com/D_144_es_SZT_tiszt.htm))

Dr. Ilkei Csaba
tudományos kutató

Újságírók, szerkesztők, sajtómunkások (VI.)

Lehetett-e nemet mondani az állambiztonságnak?

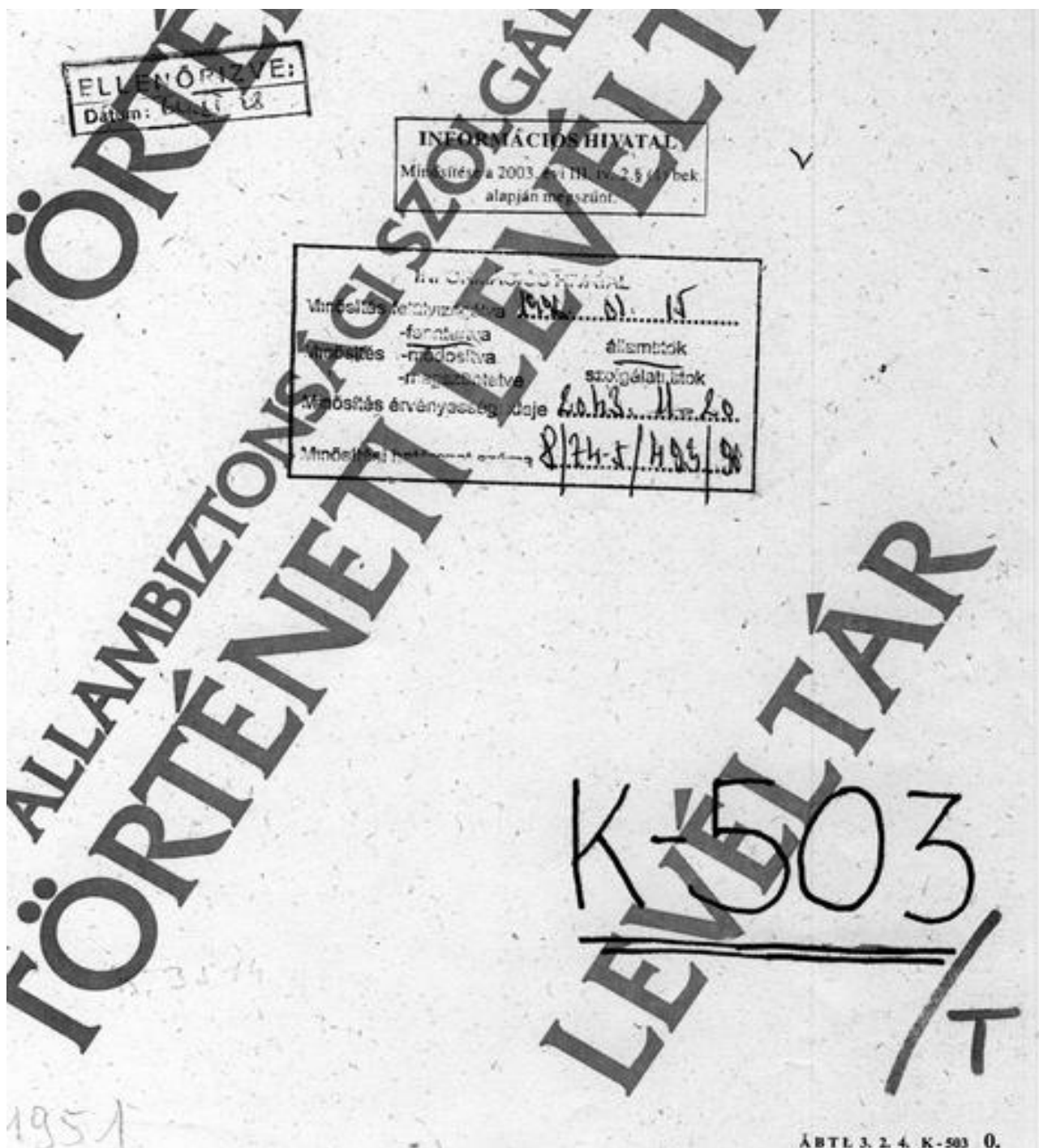
Gombos László

Újságíróktól eredően a közvéleményben a mai napig él az a feltételezés, hogy 1990 előtt csak az lehetett külföldi tudósító – az MTI, az országos lapok, az MR vagy az MTV tartós kiküldetésben dolgozó külpolitikai munkatársa –, aki vállalta az együttműködést az állambiztonsági szervekkel (hírszerzés, kémelhárítás, BM, HM), s tudósítói munkája mellett rendszeresen jelentett szóban és írásban a feladatuk kapott témakörökben. Beszervezési nyilatkozatot írtak alá vele, titoktartásra kötelezték, munka dossziékba kerültek jelentései, az állambiztonsági nyilvántartó hálózati személyként (ügynök, titkos megbízott, titkos munkatárs) tartotta nyilván. Volt, aki a társadalmi kapcsolat szerepét vállalta.

A feltételezés részben megalapozott, esetenként igaz, de nem általánosítható, mert lehetett nemet mondani. Néhányan saját esetüket leírva bizonyították az utóbbit. Emlékezetesen például Szécsi Éva (1930-2014) a Magyar Rádió párizsi tudósítója az Élet és Irodalom 2006. január 20-i számában, válaszolva Heltai András („Herceg”, „Herczeg” fedőnevű állambiztonsági hálózati személy) volt külföldi tudósítónak, aki „...nem kevesebbet állít, mint azt, hogy valamilyen szerv (belügy, hírszerzés, titkosszolgálat, nevezzük bárminek, ő nem pontosította) megkeresésére a kiszemelt tudósítónak vállalnia kellett a „jelentés-tételt”, különben nem mehetett külföldre.” Szécsi kétszer is nemet mondott, előbb 1953-ban a „Szabad Nép” gyakornokaként, majd 1978-ban, amikor párizsi tudósítónak jelölte a Magyar Rádió. Következésképpen tagadta, hogy az előzetes aláírás volt a külföldi kiküldetés ára, „tehát mindenki így csinálta, mindenkit tekintsünk ügynöknek.”

A nemet mondani tudók között volt **dr. Gombos Sándor**, MTI tudósító is. Kommunista meggyőződése, párttagsága ellenére szegült szembe az állambiztonsággal. (ÁBTL. 3.2.4. K-503.)

Gombos ügye 1959-ben oly nagy port vert fel avatott újságírók körében és a pártközpont – BM – MTI háromszögben, hogy **Tömpe András** r. vezérőrnagynak, a BM hírszerzés főnökének, a II/3 osztály vezetőjének (1959 – 1961) külön jelentést kellett készítenie **Biszkú Béla** belügyminiszter (1957 – 1961) számára, aki az MSZMP Központi Vezetőségének tagjával, az Agitációs és Propaganda Osztály vezetőjével: **Szirmai Istvánnal** egyeztetett a további teendőkről.

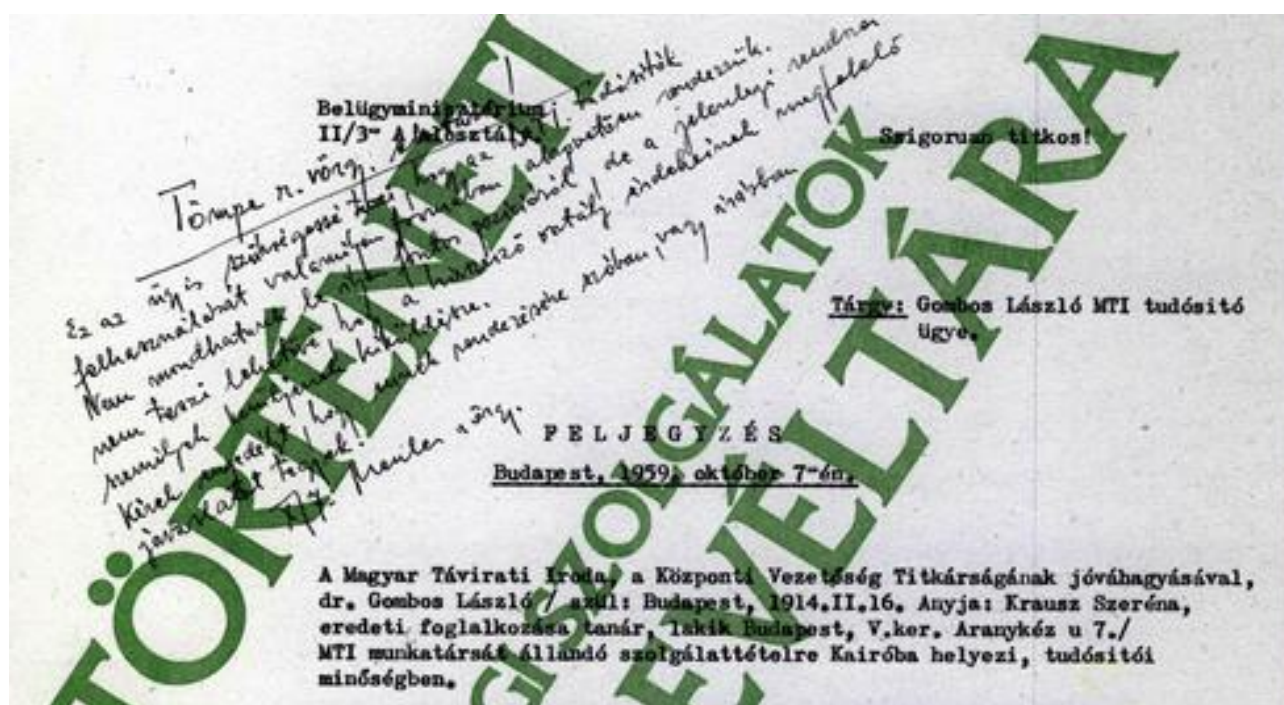

Gombos László iratgyűjtője az ÁBTL-ben

Az ügy súlyát, általánosítható tanulságát és a rendezendő kérdéskört így fogalmazta meg a hírszerzés főnökének a II/3-A alosztály illetékese 1959. október 7-én:

„Tömpe r. vörge. Et.!”

Ez az ügy is szükségessé teszi, hogy az MTI tudósítók felhasználását valamilyen formában alapvetően rendezzük. Nem mondhatunk le ilyen fontos pozícióról, de a jelenlegi rendszer nem teszi lehetővé, hogy a hírszerző osztály érdekeinek megfelelő személyek kerüljenek kiküldésre. Kérek engedélyt, hogy ennek rendezésére szóban, vagy írásban javaslatot tegyek.

Az MTI tudósítók felhasználását rendezni kellene

Ki volt dr. Gombos Sándor? 1914. február 16-án született Budapesten, anyja Krausz Szeréna, apja Knöpfler Norbert kenyérkihordó. 1936-ban szerzett tanári diplomát a bölcsészkaron, egy évvel később doktorált. Középiskolai tanár Budapesten, majd 1940-44 között a kolozsvári gimnáziumban. 1945-től 48-ig a Szikra és az Atheneum Könyvkiadó szerkesztője, egyidejűleg a Színművészeti Akadémia tanára. 1949-ben a MAFILM dramaturgia osztályvezetője, 1950-től újságíró, a „Színház és Mozi” főmunkatársa, ahonnan még abban az évben a Magyar Távirati Irodához kerül, történetünk idején, 1959-ben a külpolitikai főosztály turnusvezetője. Nyelvismerete: német, francia, angol, olasz és orosz. 1945 óta párttag az MKP, az MDP és az MSZMP soraiban. Felesége: Révész Éva (1919, Budapest) kereskedelmi érettségivel a Magyar Beruházási Bank revizora, kislányuk 1950-ben született.

Munkájával elégedett az MTI vezetése. Megbízható, szakmailag igényes, szorgalmas, a rendszer odaadó híve. 1959. január 29-én, Hazai Jenőné személyzeti osztályvezető (Hazai Jenő r. ezredesnek, a BM kémelhárítás 1957-1962 közötti vezetőjének felesége) egyebek között ezeket írja jellemzésében:

„1950-től újságírói vonalon dolgozik, vezető beosztásban. Munkáját képzettségének megfelelően, jól látja el. Írásai, hangjátékai és szinkronadarabjai jelennek meg. Ötletes, aki állandóan keresi az új témákat. Jó munkájáért többször részesült dicséretben és jutalomban. Az MSZMP tagja. Társadalmi munkát szívesen vállal, mely általában előadások tartásában nyilvánul meg, főleg külpolitikai kérdésekről.”

1959 októberében a hírszerzés tudomására jut, hogy Polgár Dénesnek, az MTI kairói tudósítójának kiküldetési ideje hamarosan lejár, helyébe az MTI az MSZMP KV Titkárságának jóváhagyásával dr. Gombos Lászlót küldi ki.

A II/3-A alosztályról **Vadász Tibor** r. őrnagy felvette a kapcsolatot az MTI személyzeti osztályvezetőjével, aki hivatali helyiségében bemutatta őt és beosztottját dr. Gombos Lászlónak.

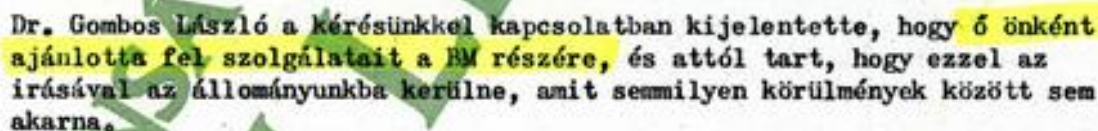
Vadász őrnagy október 7-i jelentésében így számolt be a találkozásról:

„Ezen a beszélgetésen felkértük dr. Gombos Lászlót, hogy kairói kihelyezése idején legyen segítségünkre a bennünket érdeklő kérdések tanulmányozásában és Egyiptom belső helyzetének a megismerésében. Dr. Gombos László ezen a beszélgetésen lényegében önként felajánlotta szolgálatait a BM részére és kijelentette, hogy párthűsége és hazája iránti szeretete készteti őt arra, hogy a velünk való együttműködést elvállalja, mert tudja azt, hogy ezzel jó szolgálatot tesz a Magyar Népköztársaságnak.

Tudomására hoztuk dr. Gombos Lászlónak, hogy kiutazása előtt néhány alkalommal még szeretnénk vele találkozni, hogy a velünk kapcsolatos feladatokat és magatartási vonalát megbeszélhessük.”

A következő találkozón Gombos pontosan megjelent egy konspirált lakásban és ismételten kijelentette együttműködési szándékát, s azt, hogy a kapott feladatokat mindenkor a legjobb tudása és akarata szerint fogja végrehajtani. A „mindvégig barátságos és elvtársi hangulatban lezajlott találkozón” megállapították, hogy a kialakult kapcsolat mindkét félnek hasznos, mert a BM által adott szempontok az információszerzésben, a konspirációs kérdésekben és az új kapcsolatok kiépítésében nagy mértékben elő fogják segíteni a tudósító MTI-nek végzett tevékenységét.

A harmadik találkozón foglalkoztak a provokációs lehetőségekkel és az ellenséges elhárító szervek módszereivel. A megbeszélés végén Vadász őrnagy rutinosan rátért arra a szövegre, amellyel az önként megfogalmazott beszervezési nyilatkozatot szokták kérni, meg nem nevezve azt, csak körülírva. Tehát: elutazása előtt egy feljegyzést kell készíteni, melyben leírja a találkozások során elhangzottakat és értékeli a vele való eddigi foglalkozást.

Dr. Gombos László a kérésünkkel kapcsolatban kijelentette, hogy ő önként ajánlotta fel szolgálatait a BM részére, és attól tart, hogy ezzel az írásával az állományunkba kerülne, amit semmilyen körülmények között sem akarna.

Önkéntes, nem szeretne állományba kerülni

*„Dr. Gombos László a kérésünkkel kapcsolatban kijelentette, hogy ő önként ajánlotta fel szolgálatait a BM részére, és attól tart, hogy ezzel az írásával az állományunkba kerülne, amit **semmilyen körülmények között sem akarna.**” [Feltehetően nem a hivatásos állományra, hanem a hálózati személyekre gondolt, – megj. I. Cs.]*

A beszélgetést azzal zárták le, hogy a leendő kairói tudósító gondolkodni fog a nyilatkozaton és a legközelebbi találkozón választ ad a kérdésre.

De a másnapi találkozón sem adott. Halasztást kért. Az állambiztonság képviselői azonban közölték, hogy nem adnak halasztást. Erre az MTI munkatársa így reagált:

*„A beszélgetés végén Gombos kijelentette, hogy **nem ad részünkre ilyen írásos anyagot,** azonban még gondolkodni fog ezen, hagyjuk őt kiutazni...”*

A hírszerzés beosztottjai közölték vele: nem kötnek kompromisszumot ebben a kérdésben, ragaszkodnak a feljegyzéshez. Ha nem készíti el, úgy nem tartanak igényt kinti munkájára, s nincs további találkozó.

Gombos a beszélgetések során többször is felvetette azt a kérdést, hogy:

„...amennyiben közölné velünk, hogy nem kíván velünk együttműködni, kiengednénk-e őt az országból. Kijelentettük, hogy kiutazásának engedélyezése nincs összefüggésben a velünk

való együttműködéssel. Mi, mint becsületes kommunistára építünk, és ebben a minőségben kértük fel, azonban ha nem vállalja, tudomásul vesszük. Tiszteletben tartjuk a Központi Vezetőség Titkárságának határozatát és nem akadályozzuk meg kiutazását...megemlítettük, hogy amennyiben az MTI egy-két nappal hamarabb akarná kiutaztatni, mint ahogy mi a vele való beszélgetést befejeznénk, intézkednénk, hogy útlevelét egy-két nappal később adják ki.”

A történetek ellenére a hírszerzés október 8-ra ismét találkozóra hívta a kairói tudósító jelöltet a konspirált lakásba. („...nem voltunk következetesek...”)

Ám október 7-én reggel Gombos váratlanul felhívta telefonon Vadász őrnagyot.

1959. október hó 7-én kb. 9,30 órakor telefonon keresett dr. Gombos László. Közölte velem, hogy gondolkodott a velünk való kapcsolatáról, és azt szeretné bejelenteni, hogy nem kíván velünk együttműködni, nem vállalja a munkát. Ezt tudomásul vettem s kértem őt, hogy bejelentése ellenére az október 8-ára megbeszélt találkozóra jöjjön el, mert szeretnénk még elutazása előtt beszélni vele.

Dr. Gombos László közölte velem, hogy nem jön el a találkozóra, s reméli, hogy azért őt kiengedjük az országból. Válaszomban kijelentettem, hogy nem gördítünk akadályt a kiutazása elé, azonban szeretnénk vele kiutazása előtt, vagyis október 8-án találkozni.

Dr. Gombos László kijelentette, hogy mint eddig is, úgy most is őszinte lesz és közli velem, hogy Szirmai István elvtársnak elmondotta a velünk való kapcsolatát és a vele való terveinket. Szirmai elvtárs azt az utasítást adta részére, hogy a belüleges elvtársakkal nem találkozhat és nem vállalhatja el a velünk való együttműködést.

Dr. Gombos Lászlóval közöltem, hogy senki nem adott részére engedélyt arra, hogy a velünk való kapcsolatáról, a lefolytatott beszélgetésről bárkit is tájékoztasson. Közöltem dr. Gombos Lászlóval azt is, hogy Szirmai István elvtársnak nincs ahhoz joga, hogy megtiltsa a velünk való együttműködést és a velünk való találkozót.

Szirmai elvtárs utasítására nem vállalja az együttműködést

„Közölte velem, hogy gondolkodott a velünk való kapcsolatáról és azt szeretné bejelenteni, hogy **nem kíván velünk együttműködni, nem vállalja a munkát.** Ezt tudomásul vettem, s kértem őt, hogy bejelentése ellenére az október 8-ra megbeszélt találkozóra jöjjön el, mert szeretnénk még az elutazása előtt beszélni vele.

Dr. Gombos László közölte velem, hogy **nem jön el a találkozóra**, de reméli, hogy azért őt kiengedjük az országból...

...kijelentette, hogy őszinte lesz és közli velem, hogy Szirmai István elvtársnak elmondta a velünk való kapcsolatát és a vele való terveinket. **Szirmai elvtárs azt az utasítást adta részére, hogy a belüleges elvtársakkal nem találkozhat és nem vállalhatja a velünk való együttműködést.**

Dr. Gombos Lászlóval közöltem, hogy senki nem adott részére engedélyt arra, hogy a velünk való kapcsolatáról, a lefolytatott beszélgetésekről bárkit is tájékoztasson. Közöltem azt is, hogy Szirmai István elvtársnak nincs joga ahhoz, hogy megtiltsa a velünk való együttműködést és a velünk való találkozást.

Ismételten Szirmai elvtársra való hivatkozással közölte, hogy nem jön el a találkozóra.

Közöltem vele, hogy ezek után ne csodálkozzon azon, ha a repülőtéren figyelmeztetni fogják őt arra, hogy valamiről megfeledkezett. Ezzel a vele való beszélgetés befejeződött.

Kb. néhány perccel később Szirmai István elvtárs kért telefonhoz és a következőket jelentette ki:
"Vadász elvtárs, visszautasítom azt a módszert, ahogyan maguk az emberekkel foglalkoznak! Presszionálják őket a Belüggyel való együttműködésre. Biszku elvtárral beszélni fogok az ügyben és kérem, hogy mondjanak le Gombos elvtárral való foglalkozásról."

Szirmai: Visszautasítom és beszélek Biszku elvtárral

Néhány perccel később Szirmai István elvtárs kért a telefonhoz és a következőket jelentette ki:

„Vadász Elvtárs! Visszautasítom azt a módszert, ahogyan maguk az emberekkel foglalkoznak. Presszionálják őket a Belüggyel való együttműködésre. Biszku elvtárral beszélni fogok az ügyben és kérem, hogy mondjanak le a Gombos elvtárral való foglalkozásról.”

[Szirmai István (1906 – 1969): 1945-ben az MKP osztályvezetője; 1949 – 1953: a Magyar Rádió elnöke; 1956 december: a kormány Tájékoztatási Hivatalának elnöke; 1957 július: az MSZMP Központi Bizottságának tagja, a KB Agitációs és Propaganda Osztályának vezetője; 1958: országgyűlési képviselő; 1959 december: KB-titkár, a Politikai Bizottság póttagja, 1962-től a PB rendes tagja, a KB Agitációs és Propaganda Bizottságának elnöke. – I. Cs.]

Vadász őrnagy jelentésében felidézi Szirmai Istvánnak adott válaszát, amelyben kifejtette: lemondtak Gombos személyéről, de azért kell találkozniuk vele, hogy titoktartási nyilatkozatot vegyenek tőle. Ezzel a KV osztályvezetője egyetértett, azt azonban szóvá tette, hogy meg akarták akadályozni útlevele kiadását és különbséget láttak Gombos szavai és tettei között. Az utóbbit fenntartotta az őrnagy, az útlevél késleltetett kiadását pedig kifejezetten a tárgyalások kötelező módon történő lezárása érdekében említették és nem fenyegetésképpen. Felajánlotta, ha Szirmai elvtárs szükségesnek tartja, Tömpe vezérőrnagy elvtárs hozzájárulásával kész részt venni egy olyan beszélgetésen, ahol Gombos jelenlétében tisztázhatják a kérdéseket.

Szirmai István

A hírszerzés főnöke: Tömpe vezérőrnagy már kész tényként jelenti a miniszternek:

„Megállapítható, hogy dr. Gombos nem volt őszinte, szavakban önként felajánlotta szolgálatait, ám ezt nem gondolta komolyan, feltárni azonban nyíltan nem akarta, hanem egyoldalú torzított tájékoztatással Szirmai elvtársat használta fel arra, hogy a kapcsolatot megszakítsa.”

NYILATKOZAT

Alulírott, dr. Gombos László Kairóba való kihelyezésem alkalmával megbeszéléseket folytattam a Magyar Népköztársaság Belügyminisztériuma illetékes tisztjeivel. A beszélgetés során fontos államtitkok jutottak tudomásomra. A beszélgetések önkéntes alapon jöttek létre, melyet saját elhatározásom alapján megszakítok.

Tudomásul veszem, hogy beszélgetéseink tárgya, a helység, ahol a beszélgetés lefolyt, valamint az általam megismert BM-tisztek személye szigorú államtitkot képeznek. Erről soha, senkinek nem beszélhetek. Amennyiben ezt az államtitkot megsértem, tudomásul veszem azt, hogy a Magyar Népköztársaság Ügyessége a BTK 109. §-a alapján ellenem az eljárást megindíthatja.

Budapest, 1959. október 8.

Dr. Gombos László

Gombos: „...az önkéntes beszélgetéseket megszakítom...”

1959. október 8-i dátummal, Kairóba történő kiutazása előtt dr. Gombos László a következő nyilatkozatot írja alá.

Nyilatkozat

*Alulírott, dr. Gombos László Kairóba való újságírói kihelyezésem alkalmával megbeszéléseket folytattam a Magyar Népköztársaság Belügyminisztériuma illetékes tisztjeivel. A beszélgetés során fontos államtitkok jutottak tudomásomra. A beszélgetések önkéntes alapon jöttek létre, melyeket **saját elhatározásom alapján megszakítok.***

Tudomásul veszem, hogy beszélgetéseink tárgya, a helyiség, ahol a beszélgetés lefolyt, valamint az általam megismert BM-tisztek személye szigorú államtitkot képeznek. Erről soha, senkinek nem beszélhetek. Amennyiben ezt az államtitkot megsértem, tudomásul

veszem azt, hogy a Magyar Népköztársaság Ügyészsége a BTK 109.§ alapján ellenem az eljárást megindíthatja.

Dr. Gombos László

November 19-én az állambiztonság tájékoztatja a kairói rezidentúrát az MTI tudósító ügyéről, az előzményekről, a tárgyalásokról és azok lezárásáról. A három oldalas hivatalos levélben egy új információ, egy minősítő vélemény és egy utasítás szerepel.

Az új információ:

„Gombos kérte, hogy hazajövele alkalmával tegyék lehetővé számára a velünk való találkozást, hogy tapasztalatait elmondhassa. Az előzményeket ismerve, ez a kérése nem hangzott őszintén, ezért nem is reagáltunk rá.”

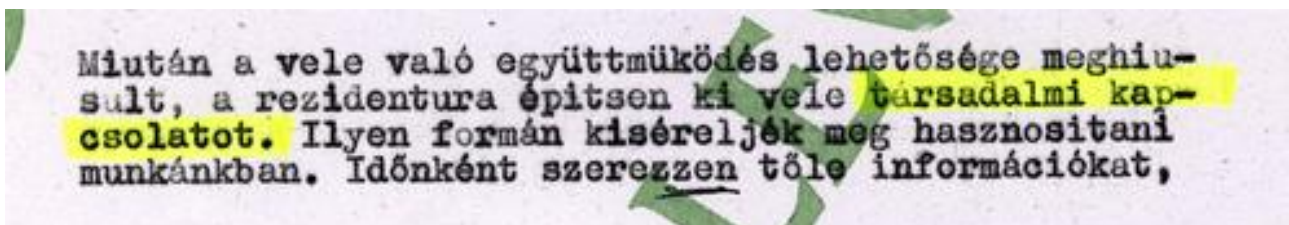
A minősítő vélemény:

„Az együttműködés során megállapítottuk, hogy Gombos egy gyáva kispolgári gondolkodású ember. Közvetlen kiutazása előtt már voltak problémái az egyiptomi viszonyokat illetően. Bizonytalanság jellemezte magatartását. Úgy gondoltuk, hogy beszélgetéseink során megerősítjük őt, azonban ez nem sikerült.”

Az utasítás:

„Miután a vele való együttműködés lehetősége megghiúsult, a rezidentúra **építsen ki vele társadalmi kapcsolatot**. Ilyen formán kíséreljék meg hasznosítani munkánkban. Időnként szerezzenek tőle információkat, ismerjék meg kapcsolatait, stb. Mindezt követségi fedés alatt oldják meg. A Központ úgy látja, hogy Gombos folyamatos beszámoltatására Barna felelne meg legjobban beosztásánál fogva. Barna ilyen értelemben kapott is eligazítást. Gombossal való kapcsolatukról folyamatosan jelentsenek.”

Alföldi.

A rezidentúra építsen ki vele társadalmi kapcsolatot

November 27-én kerül a hírszerzés II/3-E alosztályán Bihari János őrnagy asztalára egy hálózati jelentés a kairói tudósítóról. „**Urbán**” titkos munkatárs (Loránt László Endre) a következőket jelenti kollégájáról:

„Gombos László, jelenleg az MTI kairói tudósítója, 1959 november 1-ig az MTI külpolitikai turnusvezetője. Mint ilyen, hosszabb beszélgetést folytatott velem, amikor 1959. október 1-én az Esti Hírlap szerkesztőségéből átmentem az MTI külföldi főosztályára. Akkor már ismert volt, hogy ő Kairóba, én pedig Bécsbe kerülök.

Gombos kiváló és tehetséges külpolitikai újságíró hírében áll. Én kissé fontoskodó, a szükségesnél többet beszélő, fecsegő embernek ismertem meg. Mint régebbi MTI-s súlyt helyezett arra, hogy kioktasson: hogyan kell dolgozni az MTI külföldi tudósítójaként.

Többször is hangsúlyozta: első és legelső a jó és szorgalmas újságírói munka. „**A tudósító hiába bízza el magát azzal, hogy egyéb megbízatása is van, ha rosszul dolgozik, hamar**

***visszahívják.**” Ezzel kapcsolatban véleményemre volt kíváncsi, én azonban semmit sem válaszoltam. Ő erre megjegyezte, hogy csodálja, miért vagyok olyan zárkózott, hiszen mindketten deszignált (?) nyugati tudósítók vagyunk és „egy cipőben” járunk.”*

Nincs adat (még) arra vonatkozóan, hogy kairói kiküldetése alatt sikerült-e beszervezni társadalmi kapcsolatnak az MTI tudósítóját.

Arról sem tudunk biztosat, hogy hazatérése után, külpolitikai újságíróként hálózati kapcsolatba került – e a BM II/3 osztály 1962 utáni utódjával: a BM III/I. hírszerző csoportfőnökséggel.

Azt viszont tudjuk, hogy 1967 nyarán a III/II (kémelhárítás) érdeklődött személye iránt a III/I. csoportfőnökségnél. Tömör és kritikus választ kaptak. De lehet, hogy ennek ellenére is kapcsolatba léptek vele, aminek együttműködés is lehetett a vége, akárcsak Patkó Imre („Gyergyói”, „Gyűrűs” titkos munkatárs) esetében, akiről hiába adott a III/I. roppant negatív információt, mégis átvette a kémelhárítás, mert szüksége volt rá: akkor és ott épp olyan hálózati személyre volt igény. Ez azonban csak feltételezés, nincs semmilyen bizonyíték rá.

Köves Tibor („Márvány Tibor”, „Gyémánt Tibor”)

A nemet mondani tudók, az együttműködést megtagadók között sajátos, különös esetként említhető **Köves (Knöpfler) Tiboré** (1928-2009) az MTI-nél. Beszervezése fordulatos, azzal a különbséggel, hogy nála biztosan tudjuk a végkifejeletet, amely számára kifejezetten sikeres volt.

A fordulatok sorrendben: előbb vállalja az együttműködést 1958. augusztusában, s a kémelhárítás II/2-e alosztálya „**Márvány Tibor**” fedőnéven beszervezettnak tekinti, majd egy hét múlva elvi okokból megtagadja az együttműködést, amiért megszakítják vele a kapcsolatot, ám 1958 végén egy ügyben olyan új és terhelő adatok derülnek ki 1956-os szerepéről, amelyek alapján a kémelhárítás 1959 februárban végrehajtja átszervezését. Igazi hálózati karrierje akkor indul el,

amikor 1962-ben átveszi a II/3 osztály, a hírszerzés, majd annak jogutódja a III/I. csoportfőnökség, s az egyik legsikeresebb titkos munkatársaként, „**Gyémánt Tibor**” fedőnéven foglalkoztatja Londonban (1962-67), aztán Washingtonban (1970-75), majd ismét Londonban (1986-1990).

Köves Tibor az MTI munkatársa

A Történelmi Hivatal
az 210-25/H. § alapja
az iratokat átvette.

A MAGYAR NÉPKÖZTARSASAG BELUGYMINISZTERIUMA

A MINŐSÍTÉS MEGSZÜNT
az 1995. évi I. XV. tv. 28. § (2)
bekezdésére figyelemmel.

S Z E R V: _____

OSZTÁLY: _____ *1/2-c*

" B " D O S S Z I É

DOSSZIÉ SZÁM: _____ *H-22.333*

MINŐSÍTÉS: _____ *ugyv.*

FEDŐNÉV: _____ *Gyémánt Tibor*

NAPLÓBA BEVEZETVE: 19 *59. 5. 28*

ARCHIVBA ADVA: 19 _____

ARCHIV SZÁM: *3500*

Köves beszervezési dossziéja az ÁBTI-ben

1928. január 17-én született Budapesten, anyja: Mókus Etelka, apja: Knöpfler Jakab szabósegéd. Egy bátyja volt, aki az 50-es évek végén a Május 1 Ruhagyárban dolgozott. Felesége: Lengyel Judit Éva, újságíró. Köves eredetileg műszerész szakmát tanult, kisiparosoknál dolgozott 1943-tól 1948-ig. Katona, tartalékos hadnagy. 1949-ben az Egyenruházi Vállalatnál találjuk, majd a VIII. kerületi pártbizottságra kerül. 1950-ben függetlenített párttitkár lesz az Édesség Bolt Nemzeti Vállalatnál. Még ebben az évben kiemeli a párt káderosztálya és a Magyar Távirati Irodához helyezi. 1951-52-ben elvégzi a Külügyi Akadémiát. 1953-tól a külpolitikai szerkesztőség vezetője, jól beszél angolul. Fia 1954-ben született.

Az MKP-ba 1946-ban lépett be, az egyesülés után az MDP tagja. 1953 és 1955 között az MTI függetlenített

párttitkára, aki a forradalom alatt is tagja maradt a pártszervezet vezetőségének, ám azt követően nem kérte átigazolását az MSZMP-be. Lépését úgy értékelte az állambiztonság, hogy továbbra is ragaszkodik Nagy Imre revizionista nézeteihez, baráti köréhez tartozott Losonczi Géza és Vásárhelyi Miklós, erős hatással vannak rá a jugoszláv kommunisták; kapcsolatot tart Budapestre akkreditált ellenséges jugoszláv újságírókkal, így Gavro Altmannal, a „Borba” és Julius Gyukárral, a „Politika” tudósítójával, továbbá Csorovics Milossal, a Tanjung hírügynökség munkatársával és Milasin Markó sajtó és kulturális attaséval, aki korábban, 1950 és 53 között a követség titkáráként hírszerző tevékenységet folytatott, de 1956 decemberében visszahelyezték Budapestre. A kémelhárítás szerint Köves a forradalom előtt, alatt és után is információkkal látta el kollégáit, akik gyakran megfordultak az Újságíró Klubban, némelyikük Köves lakásán is baráti vendég volt. Az elhárítók úgy látták: Köves feleségének polgári mentalitású családja is rossz hatással volt a párt

neveltjére, aki még 1958 nyarán is makacsul ragaszkodott revizionista álláspontjához, különösen al-dunai hajóútja és belgrádi látogatása után.

Az ügynök az állambiztonsági
nyilvántartásban

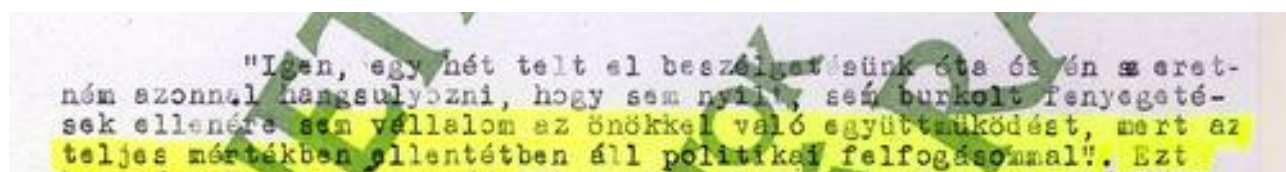
1958 júliusában a kémelhárítás főnöke: Hazai ezredes úgy dönt, hogy véget ért a türelmi politika Kövessel szemben: vagy kezdeményezik azonnali hatályú elbocsátását az MTI-től és azt is megakadályozzák, hogy újságíróként el tudjon helyezkedni, vagy belátja tarthatatlan politikai nézeteit és azokat úgy teszi jóvá, hogy önként felajánlja együttműködését a belügyi szervekkel, amit a kémelhárítás lojális alapon elfogad, s beszervezi. A feladat végrehajtásával a II/2-e alosztályon **Práger László** r. százados alosztályvezetőt és **Kisignác Ferenc** r. századost bízzák meg, akik terveikbe beavatják régi bizalmasukat: Bognár Károlyt, az MTI vezérigazgató-helyettesét.

Köves érzi a veszélyt, amire mások is figyelmeztetik, ezért – a kémelhárítás jelentése szerint – augusztus 14-én együttműködési készségéről biztosítja Práger László r. századost, aki lojális alapon, „**Márvány Tibor**” fedőnéven beszervezi.

Nyolc nap telik el, amikor augusztus 22-én délelőtt 11:00 órakor a „Dénes Károly” fedőnevű „T” lakásban tartott munkamegbeszélést a kémelhárító tisztek legnagyobb meglepetésére azzal kezdi

Köves Tibor, hogy:

„...szeretném azonnal hangsúlyozni, hogy sem nyílt, sem burkolt fenyegetések ellenére nem vállalom az önökkel való együttműködést, mert ez teljes mértékben ellentétben áll politikai felfogásommal.”

„...a fenyegetések ellenére sem vállalom az együttműködést”

Ezt követően kifejtette: ő nem feltételezi, hogy Jugoszlávia, vagy annak egyes vezetői rosszindulatúan viseltetnek a Magyar Népköztársasággal szemben, ahogyan azok az újságírók sem, akikkel ő kapcsolatban állt és áll, s akiknek információs segítséget nyújtott. Végiggondolta egész életét, politikai beállítottságát, s ma még nem jutott el oda, hogy egyértelműen elítélje a jugoszláv kormány, a jugoszláv kommunisták revizionista álláspontját. S miután ő semmit sem tesz meggyőződés nélkül, az állambiztonsággal való együttműködést sem tartja elfogadhatónak.

A kémelhárítás szerint a Köves által részletesen kifejtettek lényege az volt, hogy ő megvárja azt az időt, amikor a történelem igazolni fogja, hogy neki vagy az állambiztonságnak van igaza, más

szóval, Köves nem akarja kompromittálni magát a jugoszlávok és egyes jugoszláv személyek előtt.

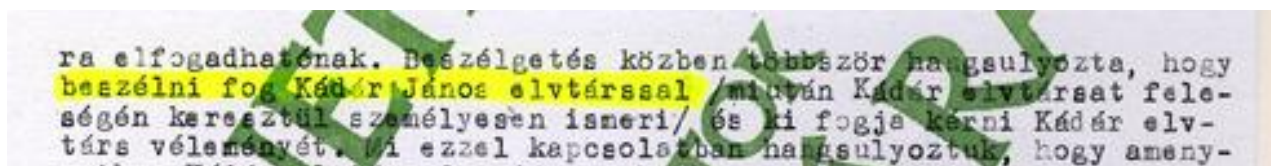
[A politikai irányítás alatt állt állambiztonság a Központi Bizottság határozatait és a belügyminiszter parancsait hajtotta végre, nem bocsátkozott világnézeti, filozófiai, intellektuális vitákba a hálózati jelöltekkel. Megbízható, kiismerhető, fegyelmezett, kételkedés nélküli informátorokra volt szüksége, akár hazafias alapon szervezték be, akár kompromittáló tényekkel zsarolták meg őket.

A személyiség zavarok vizsgálatára a beszervezéskor kevés idő jutott, azok csak a kapcsolat során, menetközben derültek ki. Szakértelem híján azonban nehezen ismerték fel őket, vagy ha mégis, azt mozgalmi terminológiával intézték el, például: „ingtag, megalkuvó, különc, hangulatember, zúró, kiszámíthatatlan, eltávolodott, önjáró, fellengzős, kétkulcsos, stb.”

A személyzeti osztály szovjet mintára mindenképp elé helyezte az osztályhűséget, a párt feltétel nélküli szolgálatát, az utasítások vita nélküli végrehajtását, szakmai téren a szovjet csekisták tapasztalatainak átvételét, a proletárdiktatúra lesújtó öklének szerepét, az ellenség osztályharcos gyűlöletét. E szempontok mögött néha háttérbe szorult – még a hivatásos állományánál is – a pszichológiai és ideggyógyászati rendelők szakorvosainak figyelmeztető jelzése az alkalmatlanság veszélyére.

A nagy hagyományokkal és tudományos háttérrel rendelkező nyugati titkosszolgálatok ekkor már kellő felkészültséggel szűrték ki előzetesen az alkalmatlan veszélyes személyiségeket: az érzelmileg labilis, paranoid, pszichopata, bipoláris, narcisztikus és más neurotikus alkatú klinikai eseteket. Külön specialisták kutatták a ragadozó típusú személyiségek felhasználását: a rideg, érzéketlen, gátlástalan, programozható abnormális és amorális agresszorokat. Ezek az ösztönlények a világ bármely részén bevetethetők voltak jól megtervezett erőszakos akciók, gyilkosságok végrehajtására. Részvétlen, irgalmatlan, kegyelmet nem ismerő tevékenységükről a mai napig keveset tudunk, csak a fantáziáját engedte el néhány sikerkönyv és izgalmas film írója.

Magyarországon 1945 után az ÁVH alkalmazott – Dékán István és Farkas Vladimir kezdeményezésére – „külső csoportot”, „provokációs csoportot” ügynökökből erőszakos cselekmények végrehajtására. A csoport „speciális alosztály” néven 1954-ben a hírszerzéshez került: a BM Hárs István áv. ezredes vezette I/II hírszerző osztályának 7. alosztályaként Márkus Sándor áv. százados vezetése alatt. Kiemelt feladatuk volt: ismert emigráns vezetők és aktív hírszerzők Magyarországra történő hozatalának végrehajtása erőszakos úton, konspirált módon. A BM III. Főcsoportfőnökség megalakulása (1962) után a speciális alosztály feladatait átvette a III/I-7 osztály, amely az „aktív intézkedések osztályaként” a hírszerzés legtitokzatosabb akcióit hajtotta végre az emigráció bomlasztása céljából. Több személy hazarablásában tüntette ki magát a Pilcsik Pál „Aczél” – Rózsás Artúr „Rónai” – Kaiser János „Szirom” akció csoport. Ábrányi Aurél kettős ügynök 1961. október 12-i hazahozatalában játszott szerepükről az utolag.com is beszámolt, lsd.: Dr. Ilkei Csaba: „Újabb titkok derültek ki Ábrányi Aurél rejtélyes hazarablásáról, – Biszku Béla belügyminiszter adott engedélyt az akcióra”, <http://www.utolag.com/AbranyiAurel.htm>]

ra elfogadhatónak. Beszélgetés közben többször hangsúlyozta, hogy beszélni fog Kádár János elvtárrsal, miután Kádár elvtársat feleségén keresztül személyesen ismeri, és ki fogja kérni Kádár elvtárs véleményét. Mi ezzel kapcsolatban hangsúlyoztuk, hogy amenny-

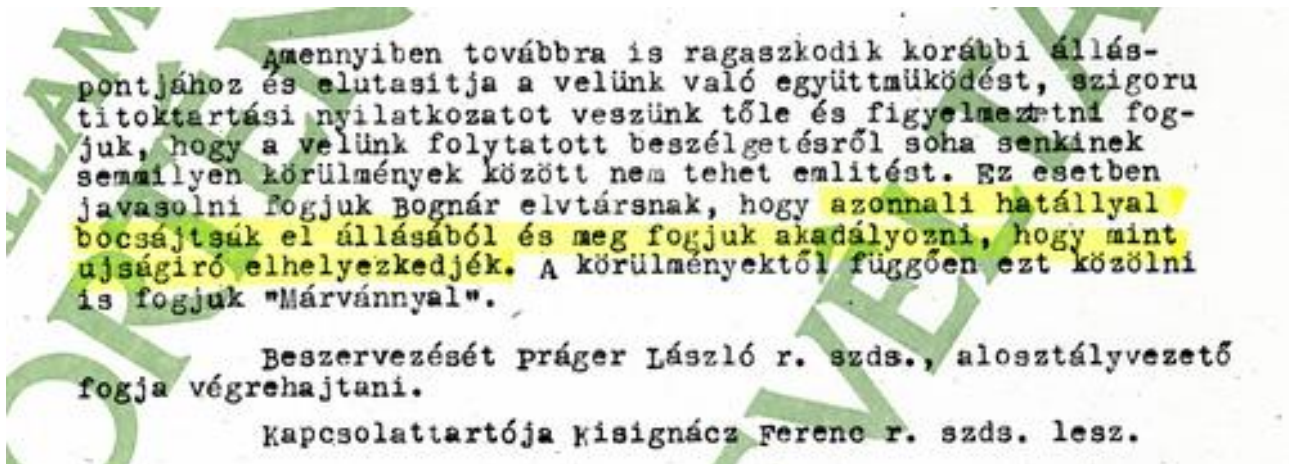
Beszélni fog Kádár János elvtárrsal

Köves Tibor azonban ennél többet is mondott. A II/2-e alosztály augusztus 22-i jelentése ezt így örökítette meg:

„A beszélgetés közben többször is hangsúlyozta, hogy beszélni fog Kádár János elvtárrsal, miután Kádár elvtársat feleségén keresztül személyesen ismeri, és ki fogja kérni Kádár elvtárs véleményét.

Mi ezzel kapcsolatban hangsúlyoztuk, hogy amennyiben Kádár elvtárs fogadja, nekünk

semmi kifogásunk nincs ellene, hogy ő a velünk folytatott beszélgetésről beszámoljon Kádár elvtársnak, vagy Biszku elvtársnak. Hangsúlyoztuk azonban, hogy a velünk való beszélgetésről az említett két vezető elvtárson kívül senkinek sem beszélhet, mert ezzel államtitoksértés címén büntető eljárás indul ellene.”

Bocsássák el állásából, ne tudjon elhelyezkedni

Jelentését a kémelhárítás a következőkkel zárta le:

„Javaslat:

Javasoljuk, hogy a Köves Tiborral folytatott beszélgetésünk tartalmát megfelelő módon és megfelelő mértékben hozzuk Bognár elvtárs tudomására. Egyben javasoljuk azt is, hogy az MTI bocsássa el állásából Köves Tibort, mi pedig akadályozzuk meg azt, hogy Köves Tibor mint újságíró bármilyen formában elhelyezkedjék Magyarországon.”

Augusztus 29-re a kémelhárítás beidézteti a VI. kerületi Rendőrkapitányság politikai osztályára és titoktartási nyilatkozatra kötelezi. Egyúttal megtiltják neki, hogy részt vegyen a jugoszláv követség által adott fogadásokon. Köves megjegyezte, ha ezzel a nyilatkozattal lezárják az ügyét, akkor ő nem kíván Kádár vagy Biszku elvtárssal beszélni. Felvetésére azonban nem kapott választ. (Az iratokból nem derül ki, hogy beszélt-e a két vezető egyikével is.)

Köves változatlanul az MTI-nél dolgozik, amikor 1958. októberében megkezdődnek a letartóztatások a Mérei Ferenc (1909-1986) Kossuth díjas orvos-pszichológus, pedagógus és Fekete Sándor (1927-2001) író, újságíró, irodalomtörténész nevével fémjelzett szellemi ellenállást folytató értelmiségi csoport „államellenes szervezkedése”, „a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló összeesküvés” ügyében. A tanúkihallgatások során kiderül, hogy Köves Tibor kapcsolatot tartott a csoport némely tagjával (Fekete Sándor, Félix Pál, Pataki Ferenc, Korolovszky Lajos, Éger Miklós, Jusztus Pál és mások), összejöveteleiken MTI-információkkal látta el őket, beszámolt Milán Georgijevics jugoszláv diplomatával való találkozásairól. A forradalom utáni illegális mozgalomban Köves politikai felfogását „nemzeti kommunistának” tartották, a szektások elleni harcban Nagy Imre „revizionista nézeteit” képviselte, a jugoszláv harmadik utas állam berendezkedést tartotta járhatónak a polgári demokráciák bizonyos demokratikus vonásaival ötvözve.

Kövest 1959. február 11-én a Gyorskocsi utcában hallgatták ki tanúként, a kihallgatási jegyzőkönyvet Könczöl István r. főhadnagy írta alá.

1+.

Minősítési lap.

Fedőnév : "Gyémánt Tibor"
 Neve : Köves Tibor
 Szül : Budapest 1928
 anyja : Mokos Etelka
 fogl : újságíró
 pártáll : pártunkivüli
 munkahely M.T.I.
 lakhely : VII., Rippl Rónai u 40.

Beszervezését végrehajtotta 1958 augusztus 14-én Práger László r.szds. lojális alapon. Beszervezését követő időben az együtt működést megtagadta ezért a kapcsolatot megszakítottuk vele. 1959 február 11-én terhelő adatok alapján végrehajtottuk átszervezését.

Beszervezéséről tudomással bír. Hazai Jenő r.szr. Jámbor Arpád r.alezr. Práger László r.szds. Kisignác Ferenc r.szds. Nagy Ferenc r.fhdgy.

Munkásos családból származik. Eredeti foglalkozása műszerész. 1943-48-ig különböző kisiparosoknál dolgozott. 1949-ben az Egyenruházati vállalatnál majd a VII., Pártbizottságnál dolgozott. 1950-ben az Édességbolt MV. Megteltetett párttitkára lett. 1951-52-ben Külügyi Akadémiát végzett. 1952 óta az MTI-nél dolgozik különböző beosztásokban. Katona volt tartalékos hdgy. Nős felesége polgári családból származik.

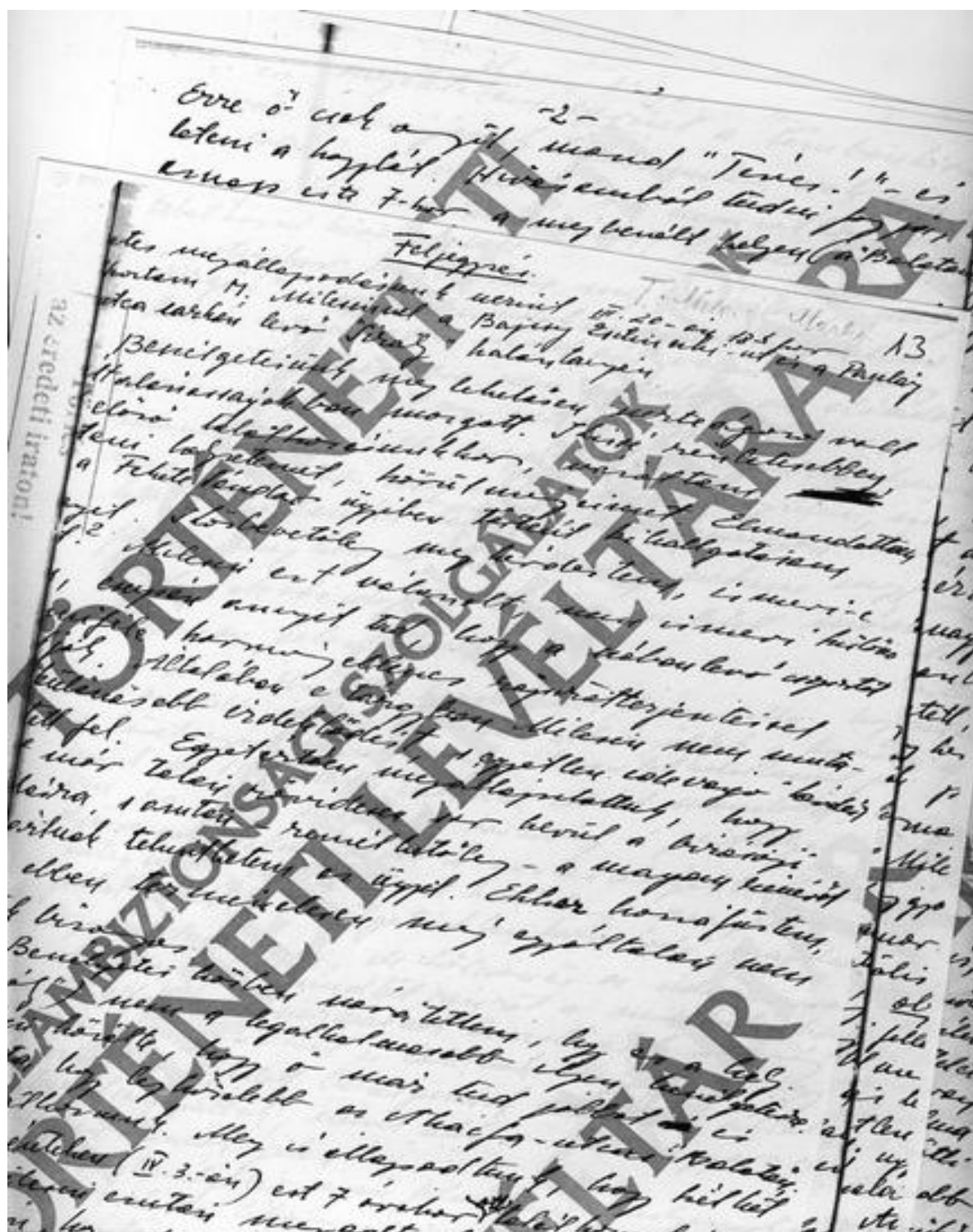
Az ellenforradalom előtt híve lett a Nagy Imre féle revizionista eszmének. Az ellenforradalom alatt és után szoros kapcsolatot tartott Juliusz Djuka és Gavró Altman jug szláv újságírókkal, ezek részére rendszeresen adott adatokat. Az ellenforradalom után nem kérte a pártba való átigazolását. Ragaszkodott revizionista nézeteihez. Jelenleg is erős revizionista befolyás alatt van.

1958 augusztusában végrehajtott beszervezése után a revizionista behatás miatt rövidesen megtagadta az együttműködést. Ezután a kapcsolatot megszakítottuk vele. 1959 februárjában neve felmerült a Fekete-Mérei ügyben ezt a lehetőséget kihasználva most már terhelő a adatok alapján végrehajtottuk átszervezését. Átszervezése óta jó eredményes munkát végez. Képességei nyelvtudása valamint lehetőségei alkalmassá teszik komoly ügynöki feladatok végrehajtására.

„Gyémánt” ügynök minősítési lapja az állambiztonságnál

Köves – egyebek között – elmondta: 1956. novemberében a letartóztatásától félő Fekete Sándort egy éjszaka Éger Miklósék lakásán bújtatta felesége: Köves Judit újságíró segítségével. A csoport általa ismert tagjaival legtöbbször Félix Pál lakásán jöttek össze, leggyakrabban hármasban: Feketével és Félix-szel. „A kérdések többségében azonos volt az álláspontunk az MSZMP-vel és a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormányral szemben.” A belpolitikai helyzetről kialakított koncepciójukat írásos formában kívánták népszerűsíteni, terjesztetni. (Fekete Sándor volt a szerzője a legsikeresebb röpiratnak: a „Hungaricus”-nak.)

Feljegyzés Markó Milassinról és más jugoszláv ismerősökről

A Legfelsőbb Bíróság Népbíróági Tanácsa Vida Ferenc tanácsvezető elnökletével 1959. április 1-én hirdette ki ítéletét. Mérei Ferenc 10 év börtönt kapott, Fekete Sándor 9 évet...

Köves Tibor kimaradt az ítélethirdetésből. Februári kihallgatása után világossá vált számára: egyetlen menekülési útvonal maradt: gyorsan igent mondani a kémelhárításnak. Egyértelműen, ellenvetések, fenntartások és ideológiai viták nélkül. Ekkor kapta a „**Gyémánt Tibor**” fedőnevet.

Első jelentéseit Markó Milassinról és Milán Georgijevicsről adta, azt követően többi jugoszláv

ismerőséről. Az informatív jelentésekkel kapcsolattartó tisztje: Práger László r. százados elégedett volt. „Gyémánt” ügynök szépen fejlődött, s a kémelhárításnál egyre nagyobb reményeket tápláltak hálózati munkájával kapcsolatban.

1962. április 12-én a II/2-b alosztálytól átvette a hírszerzés (II/3 osztály), majd attól jogutódja – 1962. augusztus 15-től – a III/I. csoportfőnökség.

70%

BELÜGYMINISZTERIUM
II/2-b. als.
(Szerv, osztály)

SZIGORúan TITKOS!
Csak a BM. politikai szerveinek használatára.

TARGY: Hálózati és operatív dossziék átadása.

HATÁROZAT

A Köves Tibor névű (szül. hely, év, anyja név Bpest, 1928.)
„Gyémánt Tibor” fedőnevű H-22333 számú B.é.H.
dossziét további ellenőrzés, illetve hálózati személyt foglalkoztatás végett Takács János r. f. d. g.
elvtársnak (szerv pontos jelölése II/3. oszt.) a mai napon átadtam,
illetve Sunder József r. n. elvtársától átvettem.

Kelt Bpest. 1962. II. hó 12. nap.

Sunder József által
Engedélyezem:
Tóth Vilmos
Főosztály, osztályvezető

1A határozat 1 példányát
be kell venni a dossziéba!

Kövest 1962 áprilisában átveszi a hírszerzés

1962-ben már Londonból tudósítja az MTI-t 5 évig. 1967-70 között itthon főszerkesztő-helyettes, 1970-től 75-ig Washingtonból jelent, 1975-77-ben ismét itthon főszerkesztő-helyettes, 1977-től már a főszerkesztőség vezetője, majd 1986-ban visszatér Londonba, ahol 1990-ig marad. A hírszerzés és a kémelhárítás teljes megelégedésére.

1978-ban megkapja a kommunista újságírás legmagasabb kitüntetését, a Rózsa Ferenc-díjat, 2006-ban az MTI Életműdíjával tüntették ki.

Két legismertebb kötete: „*Genftől New Yorkig*” (1960), „*Feketék és fehérek Kongóban*” (1962). (ÁBTL 3.1.1. B-83500; 3.1.9. V-21233.)

Tóth Vilmos

Az is ritka volt, hogy egy paraszti származású munkásember, akiből a párt csinált újságírót, nemet mondjon az állambiztonságnak, amikor az titkos találkozókra akarja használni a lakását, s

ezért „T” lakásgazdának próbálja beszervezni. A politikai rendőrség megdöbben, amikor a párhúságéről és elkötelezettségéről ismert munkáskáder és szintén aktív párttag felesége együttesen ellenáll, majd a meghíúsult beszervezési kísérlet után, az újságíró még a titoktartási nyilatkozatot sem hajlandó aláírni. Pedig még csak 1959-et írtunk!

A MAGYAR NEMZETKÖZTARSASAG BELUGYMINISZTERIUMA

A MINŐSÍTÉS MEGSZÜNT
az 1995. évi LXV. tv. 28. §-ára **SZIGORUAN TITKOS!**
figyelemmel:

S Z E R V: BM

OSZTÁLY: II/57

„ B ” D O S S Z I É

DOSSZIÉ SZÁM: _____

MINŐSÍTÉS: T. belősgarda

FEDŐNÉV: Budai

NAPLÓBA BEVEZETVE: 19 _____

ARCHIVBA ADVA: 19 _____

ARCHIV SZÁM: 84922

Tóth Vilmos „B” dossziéja az ÁBTL-ben

Tóth Vilmos 1922. június 25-én született Pest-szentlőrincen. Anyja: Balázs Mária mezőgazdasági cseléd, apja földnélküli mezőgazdasági munkás, majd villamosvezető. A négy polgári elvégzése után a Fémárú-, Fegyver és Gépgyárban puskaművesnek tanul, egy évig segédként dolgozik. 1942-ben a Posta Teréz Központjába kerül telefonműszerésznek, ahol segédlevelet szerez. 1943-ban tényleges katonai szolgálatra vonul be a híradókhoz, ám a Posta három hónap múlva leszerelteti. 1944-ben ismét bevonultatják, de 1945 márciusában megszökik. 1950-ig régi munkahelyén: a Teréz Központban folytatja a szakmát, miközben külső munkatársként írogat az MKP lőrinci lapjába: a „Szabad Lőrinc”-be.

1950-ben Csepelre kerül, a Vas-és Fémművek telefonközpontjába műszerész csoportvezetőként.

1953-tól a „Csepeli Kohász” című üzemi lap szerkesztő bizottságának tagja. 1957 augusztusában újságíró állományba veszi a Hírlapkiadó Vállalat, s a legnagyobb üzemi lap: a csepeli „Fogaskerék” munkatársa lesz.

1945-ben lépett be a Magyar Kommunista Pártba. Falujáró, népművelő, szemináriumvezető, pártbizottsági oktatási felelős, szorgalmas aktivista. Többszörös sztahanovista, kiváló dolgozó, a szakma legjobbjá, negyven esetben kapott elismerést, jutalmat újításaiért. Lakóhelyén is tisztelik,

szerény, segítőkész, káros szenvedélye nincs, „*politikai magatartása a párt politikájával egyező*”.

1947-ben nősült, felesége: Pőcze Sára (1927) tisztviselő a Gyapjúbegyűjtő Vállalatnál, a pártnak szintén 1945 óta tagja. 1956 októberében a forradalmárok le akarták tartóztatni, mert azt hitték, hogy a pártközpont alkalmazottja, de kiderült, hogy a Munkásmozgalmi Intézet dolgozója, mire nem bántották. „*Harmonikus családi életet élnek, megbízható személyeknek tartjuk őket*” - írja 1958-ban a BM II. Politikai Nyomozó Főosztálya belső reakciót elhárító II/5 osztályának „e” alosztálya, amely az ideológiai, tudományos, kulturális, művészeti , tájékoztatási és igazságügyi terület elhárításával foglalkozott, 1957. októbere és 1959. novembere között **Harangozó Szilveszter** r. százados vezetésével, az osztályvezető **Hollós Ervin** r. alezredes volt (1957-1962).

Ez az alosztály határozza el 1958. november 28-án, hogy „**Budai**” fedőnéven hazafias alapon beszervezik Tóth Vilmost és a XI. kerület Dinnye utca 5. magaspöldszint 1. sz. alatti lakását **titkos találkozási helyként** használják abból a célból, hogy „*az újságírás területén foglalkoztatott hálózati személyekkel való találkozás konspiráltsága biztosított legyen*”. A javaslatot előterjesztő **Kócsag József** r. főhadnagy megállapítja, hogy a 2 szobás, összkomfortos lakás elhelyezkedése és berendezése megfelel az állambiztonsági követelményeknek, a 3 emeletes, 13 lakásos házban nem laknak büntetett előéletűek, botrány okozás, iszákosság nem fordult elő, senkihez nem jár nagy és zajos társaság. A házfelügyelő megerősítette, hogy a magaspöldszint másik három lakásában „*becsületes, rendes, józan életű és politikailag kifogástalan személyek laknak, kiknek erkölcsi magatartása ellen sincs kifogás.*” Napközben alig van mozgás, mindenki a munkahelyén tartózkodik, csak este vannak otthon.

A politikai rendőrség számára különösen megnyugtató, hogy az egyik szomszéd: Sándor László a KISZ KB apparátusában dolgozik, a másik, ismert vezető a Pénzügyminisztériumban: Gerebenics Imre (1928. január 1., Gyula, Gergely Erzsébet), aki korábban a BM I. Államvédelmi Főcsoportfőnökség V/4 osztályának a hálózati személye volt. (1956 októberében zárták ki dekonspiráció miatt.) A beszervezést előkészítő alosztály terve szerint: „*A lakást használó operatív tiszt Kócsag József r. fhdgy.-t a házfelügyelőnek és a fszt. 2. sz. alatt lakó Gerebenics Imrének úgy mutatjuk be, mint az MTI újságíróját, ki a „Fogaskerek” c. üzemi lap munkatársa is, egyben és azért tartózkodik a lakásban, hogy cikkeit megírja a lapnak, melyet Tóth Vilmos szerkeszt. Erre azért van szüksége, mert albérletben lakik, ahol nem tud zavartalanul dolgozni, hivatalában pedig mással nem foglalkozhat munkaideje alatt. Ezért Tóth Vilmos, kinek szüksége van a cikkekre, lakását felajánlotta.*” A lakást hetente 3-4 esetben 2-2 órára szeretnék igénybe venni, használatáért anyagi hozzájárulást fizetnek (lakbér, villany, gáz, tüzelő, takarítás, stb.)

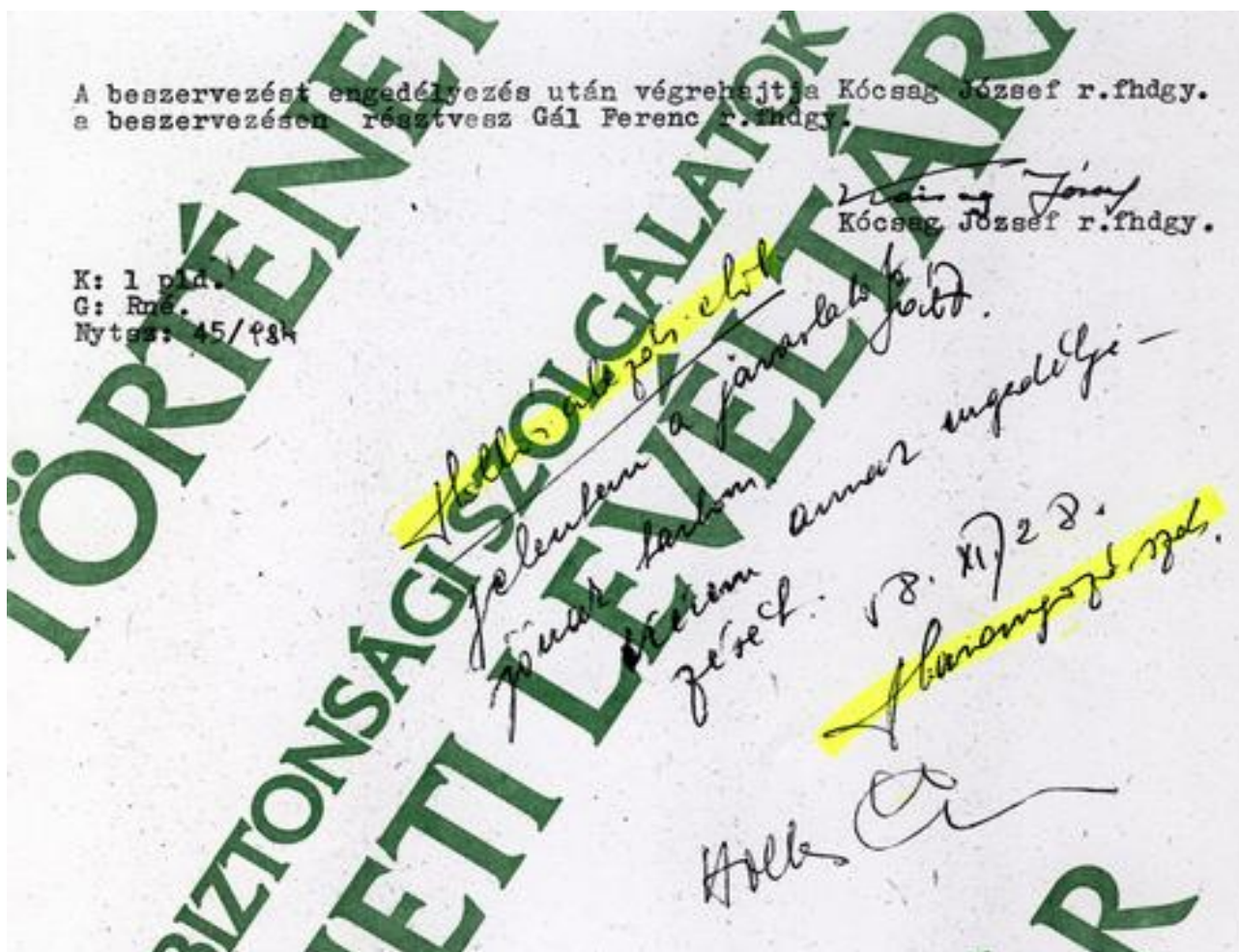
Kócsag főhadnagy előterjesztését Harangozó Szilveszter r. százados, alosztályvezető így küldi tovább a II/5 osztály vezetőjének :

„*Hollós alezredes elvt.!*

Jelentem, a javaslatot jónak tartom. Kérem annak engedélyezését.

1958.XI. 28.

Harangozó szds.”

Harangozó Szilveszter jónak tartotta a tervet

Három és fél hónappal később, a beszerzés megíúsulásáról szóló „Szigorúan titkos” „jelentés ezzel a meglepő mondattal kezdődik:

„Tóth Vilmos (Pestszentlőrinc, 1922. VI. 25. Balázs Mária), Budapest, XI. Dinnye u. 5. fszt.1. sz. alatti lakos hazafias alapon „T” lakásgazdává való beszerzése megíúsult, mivel az együttműködést megtagadta.”

Kócsag főhadnagy és Gál Ferenc r. főhadnagy 1958. december 11-én a Rózsa eszpresszóban találkozott Tóth Vilmos újságíróval, mert eleve **elhárította azt a kérést, hogy a lakásán jöjjenek össze.** Munkájáról, életútjáról, családi körülményeiről társalogtak bevezetőül a legteljesebb egyetértésben, majd rátértek jövetelük céljára: segítségkérés hazafias alapon.

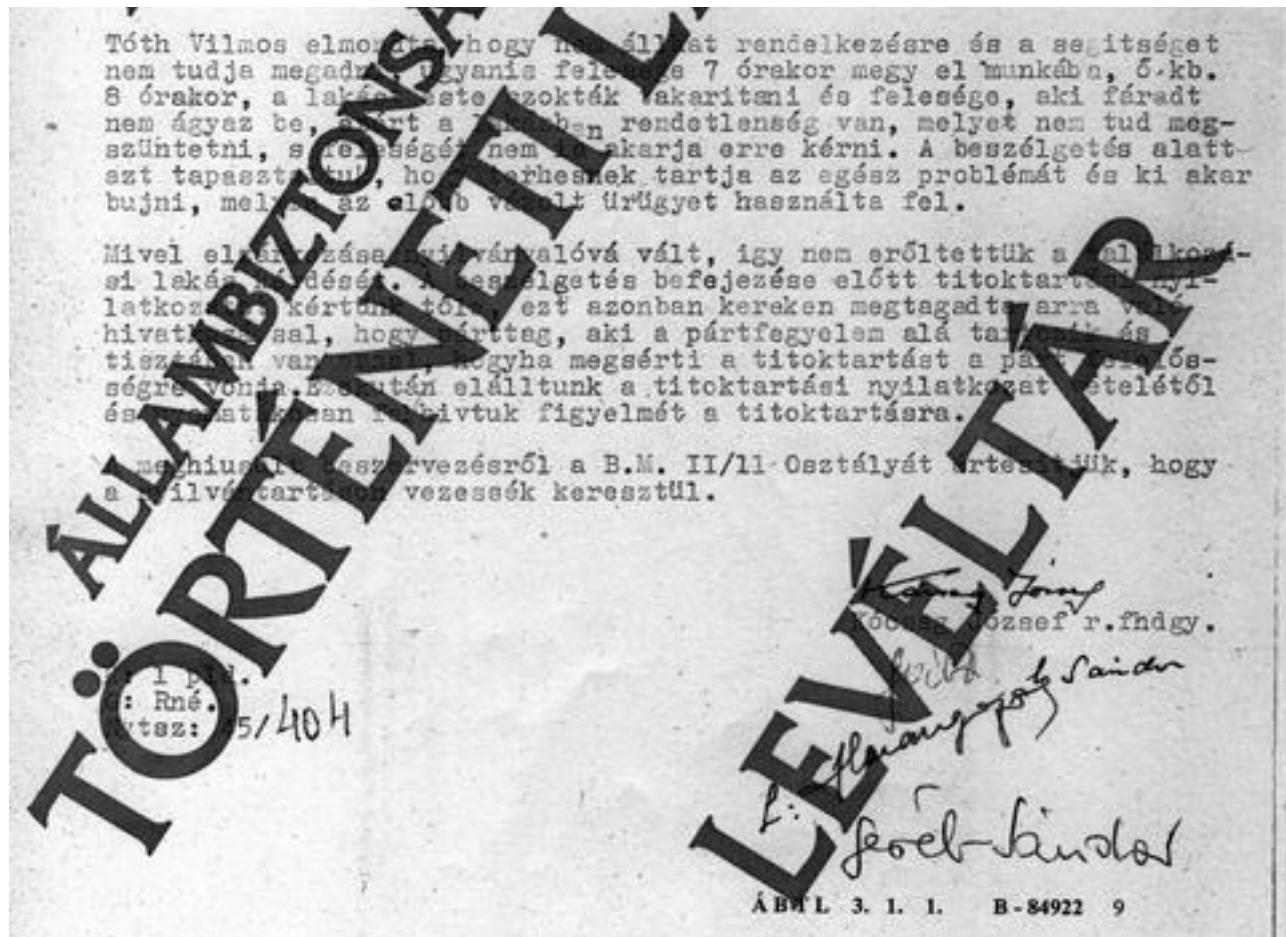
Tóth idegenkedve fogadta a kérést, azt hitte: a rendőrség meg akarja szerezni a lakását. Tisztázták, nem erről van szó, sőt, segítenek, ha ilyen problémája adódna. Hangsúlyozták az anyagi térítést is. Tóth így már hajlott a tárgyalásra, ám kölcsönösen arra a következtetésre jutottak, hogy ezt a dolgot a feleségével is meg kell beszélni, ezután találkozzanak ismét már a lakáson, együtt.

Másnap Tóth felhívta az állambiztonsági tiszteket és közölte velük, hogy **a dolog nem megy, nem tud rendelkezésükre állni.** Abban maradtak, hogy ezt a kérdést nem lehet telefonon lezárni, felkeresik munkahelyén. Oda azonban hiába mentek december 15-én, közölték velük, hogy Tóth Vilmost beiskolázták és huzamosabb ideig távol lesz.

Legközelebb csak 1959. február 19-én sikerült találkozni az újságíróval. Munkahelyén kereste

fel Kócsag főhadnagy és Kovács János r. százados. **Tóth elutasította az állambiztonsági tisztek kérését.** Ürügyként azt hozta fel, hogy feleségével korán elmennek dolgozni, nem tudják kitakarítani, rendbe hozni a lakást, néha be sem ágyaznak, napközben rendetlenség van.

Az állambiztonsági tisztek úgy érezték, hogy az újságíró „... **terhesnek tartja az egész problémát és ki akar bújni**” a kérdés elől, ezért hozta elő az ürügyet.

Tóth nem adta a lakását, a titoktartási nyilatkozatot megtagadta

Mivel Tóth nem tágitott elhatározásától, a rendőrtisztek feladták a szervezési kísérletet. De még hátra volt egy kötelező aktus.

„A beszélgetés befejezése előtt **titoktartási nyilatkozatot kértünk tőle, ezt azonban kereken megtagadta**, arra való hivatkozással, hogy **párttag, aki a pártfegyelem alá tartozik és tisztában van azzal, hogy ha megsérti a titoktartást, a párt felelősségre vonja.** Ezek után **elálltunk a titoktartási nyilatkozat vételétől és nyomatékosan felhívtuk figyelmét a titoktartásra.**

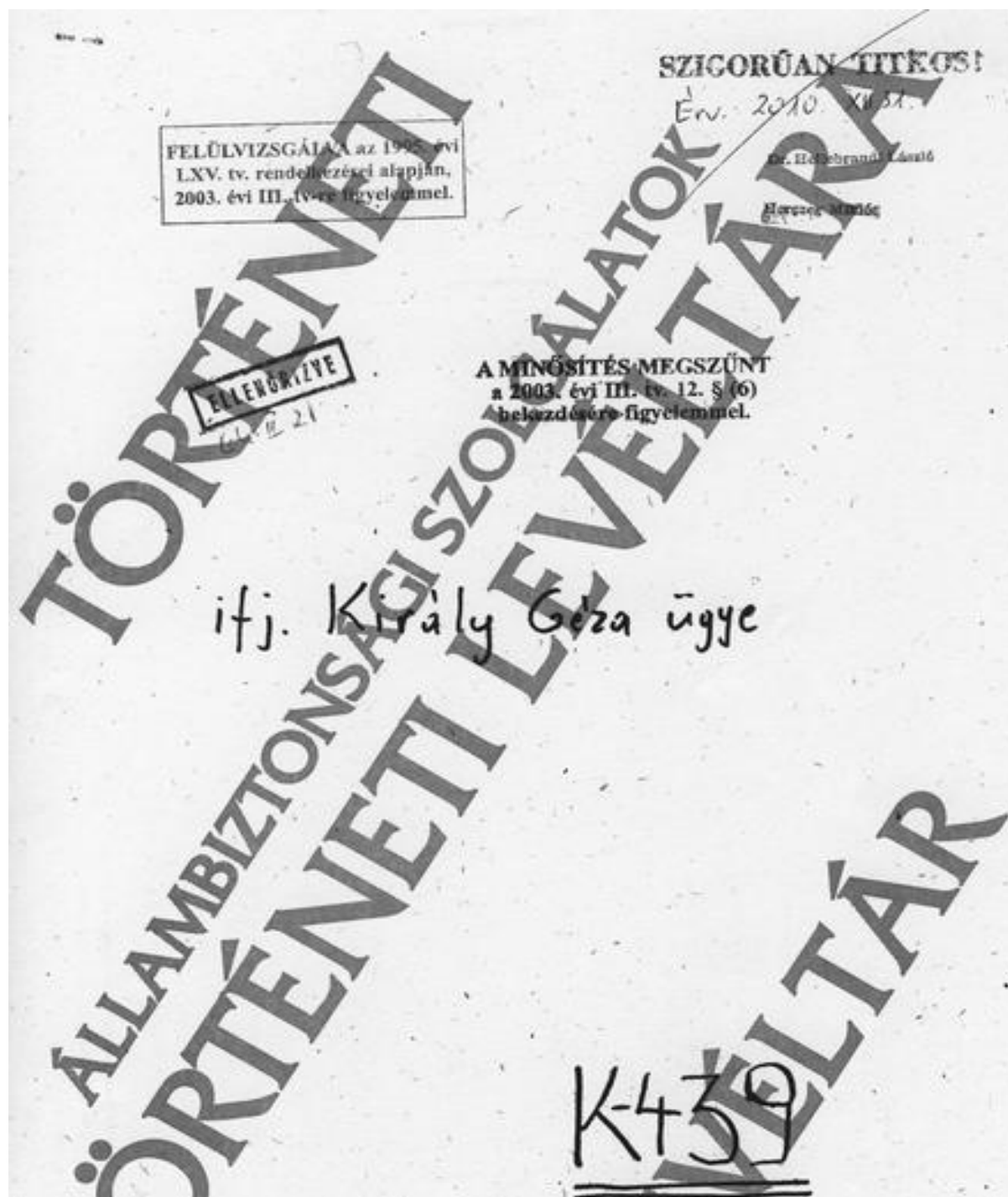
A *meghiúsult szervezésről a BM. II/11 osztályát* [operatív nyilvántartás, – I. Cs.] *értesítjük, hogy a nyilvántartáson vezessék keresztül.*”

Tóth Vilmos újságíró és felesége nem engedte megzavarni sem otthonuk nyugalma, sem családi békéjüket. (ÁBTL 3.1.1. B-84922)

Ifj. Király Géza („Ferencz”, „Ferenc”)

Ha valaki az állambiztonság hálózati személye lett, nehezen szabadult kötelékéből. Nemet

mondani, ellenállni néhányan megpróbálták átmenetileg. Volt, aki egyet nem értése jeleként **elrejtőzött, illegalitásba vonult, bujkált**. Ezek a kétségbeesett kísérletek azonban naivitásra, alaptalan várakozásra épültek egy olyan kényszerpályán, amelyen egyoldalúak voltak az erőviszonyok, s a politikai rendőrség hamar utolérte őket.

Ifj. Király Géza dossziéja az ÁBTL-ben

Ifj. Király Géza (1925. május 16, Budapest, Házy Julianna) újságíró, apja révén került a pályára, kapcsolódott be a munkásmozgalomba, ismerkedett meg a szociáldemokrata vezetőkkel, s lett bizalmasa Kéthly Annának. Id. Király Géza régi prominens jobboldali szociáldemokrata, az OTI elnöke, 1950-ben letartóztatták, illegális jobboldali szervezkedés miatt elítélték, 1956-ban kegye-

lemmel szabadult.

Az ifjabb Király 16 évesen kezdte látogatni a Munkás Testedző Egyesületet (MTE), a munkás sporteseményekről írt tudósításai a Népszavában jelentek meg, melynek kiadóhivatalában kezdett dolgozni 1943-ban. 1945 januárjában Budapestről szovjet fogságba kerül, 1946 augusztusáig hadifogoly, a Sztalino 12-es lágerben kezdi, bányában dolgozik, majd a tábor kulturális és propaganda osztályára kerül; később a Vojna Konvojnál lát el kisegítő szolgálatot, de megbetegszik, felgyógyulása után a kórház foglyainak parancsnoka. (Itthon a politikai rendőrséget idővel arról tájékoztatta, hogy a fogságban a szovjet elhárítás beszervezte és „**Ferenc**” fedőnéven foglalkoztatta.)

Budapesten az SZDP központjában és a SZIM sportosztályán dolgozik. 1947-ben a „Világosság” szerkesztőségében gyakornok, majd a „Kossuth Népe” újságírója. A lap megszűnése után 1948-ban a „Szabadság” munkatársa. Amikor a „Szabadság” és a „Világosság” fúziójából „Világosság” lesz, őt megtartja az új lap.

Az SZDP után az MDP tagja. 1948-ban megnősült, felesége a „Népszava” kiadóhivatalának dolgozója.

1950. áprilisában a Külföldi Sajtószolgálatnál találjuk, majd annak az MTI-be való beolvadása után 1953-ban a távirati iroda vidéki osztályán, ahol néhány nap megszakítással 1957 január 17-ig dolgozott. (1956. október 31-től november 4-ig a Népszava munkatársa.)

1953-ban a kémelhárítás terhelő adatok alapján „**Ferenc**” fedőnéven beszervezte, mert apja révén kapcsolatba került több jobboldali osztrák szociáldemokrata vezetővel.

Kéthly Anna

Ezt nem tette meg, helyette próbálta tevékenységét tagadni és a következményektől félve illegalitásba vonult.

1956 december közepéig rendszeres kapcsolat-tartás keretében eredményesen jelentett, nem dekonspirálódott. Az elhárítás apján keresztül vezette be a börtönből szabadult **Kéthly Annához** és a jobboldali szociáldemokrata vezetők körébe. „Ferenc” Kéthly megbízásából a szociáldemokrata párt sajtóosztályának vezetője lett, a Conti utcai székházban rendszeresen részt vett az SZDP Központi Vezetőségének ülésein, miközben munkahelyén: az MTI-nél is szervezte a szociáldemokrata pártot.

Januárban valami váratlan történik az ügynökkel, amit a BM II/3 osztályának (hírszerzés) 5. alosztálya így jelentett:

„Az ellenforradalom utáni negyedik találkozón határozott és kemény utasítást kapott az események leírására, valamint saját tevékenységének írásbeli közlésére.

Az ellenforradalom utáni találkozó alkalmával a negyedik találkozón határozott és kemény utasítást kapott az események leírására, valamint saját tevékenységének írásbeli közlésére. Ezt nem tette meg, helyette próbálta tevékenységét tagadni és a következményektől félve **illegalitásba vonult**. Az ille-

Az ügynök illegalitásba vonult

Ez 1957. január 17-én történt és 1958. november 3-ig tartott. Az ügynök eltűnése után a politikai rendőrség hamarosan mindent tud: barátja **Vedres József** újságíró, a „Hétfői Hírek” sport rovatának vezetője, a II/5 (belső reakció elhárítás) „**Csatár Péter**” fedőnevű ügynöke jelenti, hogy a lakásán bujkál, csak a késő esti órákban megy le sétálni. A párt egyik legtekintélyesebb vezetője: Révész András pedig közli „**Szepesi**” ügynökkel: **Pusztai – Pucskok Lászlóval**, hogy ő segíyezi Királyt a párt pénzéből, másik három bujkálóval együtt.

[**Révész András** (1909-1996) jogász, Budapest főjegyzője, 1948-ban kizárták a Magyar Szociáldemokrata Pártból. 1950-ben a két munkáspárt egyesülésének ellenzőjeként életfogytig tartó fegyházbüntetésre ítélték. 1955 novemberében szabadult. 1956-ban a szociáldemokrata párt egyik újjászervezője, a párt főtítkárhelyettese. A forradalom leverése után a Budakalászi Textilművek jogtanácsosa. – I. Cs.]

Az állambiztonsági tisztek feltérképezik a szomszédokat, beszélnek a házfelügyelővel, figyelik, telefonját lehallgatják. Csak felesége mozog, Király bezárkózik, de kapcsolatokat tart. Éppen az utóbbiért, s az így megszerezhető információkért vár türelmesen a rendőrség és nem rohanja le. Egészen 1958. november 3-ig, amikor Király nem bírja tovább és elhatározza: ceglédi rokonaihoz utazik, s megpróbál Cegléd környékén elhelyezkedni. A pályaudvarra tart, amikor őrizetbe veszik.

Kihallgatása két napig tart. A második végén, november 4-én **beszervezési nyilatkozatot** ír alá, amely szokatlanul hosszú, mert távirati stílusban beleírják az 1956. december közepétől 1957. január 17-ig tartó elszámoltatási időszak rovására írt, jegyzőkönyvszerű tényeit is. Feltehetően a kihallgató tiszt által gépbe diktált és az ügynökkel aláíratott szöveg így szólt:

„ Nyilatkozat,

Én Király Géza, a Belügyminisztérium politikai rendőrségének önként felajánlom szolgálataimat.

Ezt teszem azokért az ellenséges cselekményeimért, melyeket az ellenforradalom alatt kifejtettem a népi demokratikus rendszer ellen. Az ellenforradalom idején, annak ellenére, hogy már akkor kapcsolatban álltam a BM állambiztonsági szerveivel, részt vettem az ellenforradalmi jobboldali szociáldemokrata személyek szervezkedésében, mely az ellenforradalmat támogatta. Személyes kapcsolatba kerültem Kéthly Anna, valamint más jobboldali szociáldemokrata vezetőkkel (Révész András, Fischer József, Kálmán József), azok összejövetelein részt vettem, sajtójuk szervezésében – Népszava – aktív szerepet vállaltam. Vállalkoztam arra, hogy a munkásáruló, a Szocialista Internacionálé bécsi ülésén részt vevő Kéthly Anna elé menjek 1956. november 4-én az osztrák határra és Budapestre kísérem. Ezt követően az ellenforradalom után félrevezetve az állambiztonsági szerveket, eltitkoltam kapcsolatomat és tevékenységemet a jobboldali szociáldemokratákkal.

Hogy a fentiekről ne kelljen beszélnem, illetve félve a felelősségre vonástól, 1957. január 17-én illegalitásba vonultam és illegalitásban éltem 1958. november 3-ig. Illegalitásban tartózkodásom alatt okirat hamisítást követtem el rejtőzködésem fedezésére, az okirat az

MTI igazolása foglalkoztatással kapcsolatban, melyen az MTI pecsétje valamint az általam ráhamisított Hárainé aláírás látható.

Azért, mert a Belügyminisztérium politikai rendőrsége a fenti bűncselekményért ellenem bírósági eljárást nem indít, az alábbiakra kötelezem magam:

A BM politikai rendőrsége operatív tisztjével a kapcsolatot mindenkor, minden körülmények között fenntartom, vigyázva arra, hogy ezen kapcsolat nyilvánosságra ne kerüljön. A velem kapcsolatot tartó operatív tiszt utasításainak mindenkor eleget teszek, irányítását betartom, minden néven nevezendő ellenséges tevékenységet vele szóban és írásban közlök. Köztem és a BM politikai rendőrsége közötti kapcsolatról soha senkinek semmilyen körülmények között említést nem teszek. Jelentéseimet „Ferenc” fedőnévvel fogom aláírni.

Tudomásul veszem, hogy amennyiben a nyilatkozatomban foglaltakat megszegem, úgy ellenem a BM politikai rendőrsége árulás címén és az általam korábban elkövetett bűncselekmények címén bűnvádi eljárást fog indítani.

Budapest, 1958. november 4.

ifj. Király Géza

Két napi távollétét otthon utazási nehézségekkel tarkított vidéki munkakereséssel legalizálta. Gyorsan megkapta munkakönyvét, s ettől kezdve vidéken dolgozik, Cegléd környékén. Még sötét van, amikor hajnalban vonatra ül és késő este, sötétben érkezik haza. Eleinte csak hetenként, aztán valamivel sűrűbben.

Az elhárítás ritkán és óvatosan találkozik vele, főként szombaton, amikor szabadnapos, vigyáz arra, nehogy dekonspirálódjon az ügynök a szociáldemokrata körök előtt, ahol úgy tudják: Király félig-meddig továbbra is illegalitásban van, de valamiből meg kell élnie, fizikai munkát végez, későn jár haza, kevesekkel érintkezik, köztük Révész Andrással.

Zsiga Árpád r. főhadnagy

Mindeközben a hírszerzés „Ferenc” Nyugat Európai telepítését tervezi a bécsi rezidentúra bevonásával és „Csatár” ügynökön keresztül. „Ferenc” Kéthly Annán kívül ismeri **Bölcsföldy Andort, Szélig Imrét, Benjámint Olivért, Egri Györgyöt, Garamvölgyi Jánost, Bán Antalnét.**

„Ferenc” egyre bizalmatlanabb Révész Andrassal szemben. **Zsiga Árpád** r. főhadnagy, operatív tiszt (II/3) jelentése szerint: „Révész iránt külön ellenszenvet érez, mert elsikkasztotta a neki járó segílyt és abban sem segített, hogy az illegalitásból kijöjjön.” „...kétséget kizáróan bebizonyosodott, hogy „Ferenc” egy vasat sem kapott abból az 50 ezer forintból, melyet Révész felvett...Révész attól tart, hogy napvilágra kerül ez a körülmény és akkor teljesen lejáratja magát az itthoni jobboldali szociáldemokraták és nem utolsó sorban Kéthlyék előtt.”

A politikai rendőrség, s az őt legjobban ismerő operatív tiszt: Zsiga Árpád r. főhadnagy úgy látja, hogy ifj. Király politikai felfogása alaposan megváltozott, Kéthlyéket és Révészt munkásulónak tartja, bánja, hogy 56-ban sodródott az árral. Egyetért a Munkás-Paraszt Kormány és a az MSZMP politikájával. Nem is biztos, hogy nagyon szeretne külföldre menni, mert rajong a feleségéért, gyermekeiért, aggódik szüleiért, akiket mind itthon kellene hagynia.

[**Zsiga Árpád**, hírszerző (1929. 08.28. Budapest, Makó Ilona) később r. ezredes, a III/I-7 osztály vezetője. „SZT” fedőszáma: 2228; K-347. Fedőmunkahelye a Külügyminisztérium, bécsi rezidens: 1970-71, főrezidens: 1978-82. – I. Cs.]

1959 nyarán, a BM II/5 (belső reakció elhárító) osztályának „a” alosztálya, – amely a jobboldali pártok, így a volt jobboldali szociáldemokraták elleni elhárítást végezte –, egyre több önéletrajzi kiegészítést kér írásban ifj. Király Gézától. A hírszerzés (II/3) osztályvezetője: **Tömpe András** r. vezérőrnagy pedig szükségesnek tartja szovjet fogságban töltött idejének vizsgálatát is, ezért arra kéri Gazdik Gyula r. alezredest, a BM Külügyi Osztályának vezetőjét, hogy szerezzenek információt a szovjet illetékesektől.

Nem tudjuk, milyen választ kaptak, s azt sem, hogy mi volt az a döntő ok, vagy több ok együttesen, amelyek alapján 1960. január 18-án arra a következtetésre jut a hírszerzés, hogy „Ferenc” **alkalmatlan a telepítésre.** (ÁBTL 3.2.4. K-439)

Szóke Sándor („Széll Sándor”)

A „Széll Sándor” fedőnevű ügynök nem azért kerül a példák végére, mert ő állt legjobban ellent az állambiztonság beszerkezési kísérletének. Ellenkezőleg: oly könnyen, **politikai gátlástalansággal** kevesen váltottak világnézetet, mint Szóke Sándor.

1956 előtt úttörő-, majd **DISZ** vezető, 1956 tavaszán **MDP** párttagjelölt. 1956 októberében a Pedagógiai Főiskolai hallgatójaként már forradalmár Szegeden, a **MEFESZ** egyik vezetője, aki gyújtó hangú beszédet mond Egerben is. 1957. márciusában gyors váltással a **KISZ**-t szervezi a szegedi főiskolán. A vizsgálati fogságban besúgja tegnapi barátait, mint „ellenforradalmárokat”. 1957. november 4-én pedig örömmel vállalja az **állambiztonsági ügynök** szerepét, aláír és jelent a Csongrád megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztályának megbízható hálózati személyeként. 1959-ben már az ország más részén tűnik fel, nem rajta múlik, hogy kizárják. 1964-től **MSZMP**-tag, szép újságíró karriert fut be. 1977-ben a „Magyar Hírlap” rovatvezető-helyetteseként ismét szívesen az állambiztonság rendelkezésre állna, ha az nem becsülné túl lehetőségeinek körét.

Szőke Sándor

1939. július 19-én született Debrecenben. Szüleiről azt írja önéletrajzában: „Apám Szőke Kálmán, gyári munkás, anyám Kocsis Julianna, szintén gyári munkás. Mindketten szegényparaszt származásúak.” Az állambiztonság környezetanulmánya valamivel árnyaltabb: „Szőke Kálmán iskolai végzettsége 5 elemi, szabósegéd volt, a 40-es években kerültek fel Pestre, itt különböző helyeken dolgozott, mint segédmunkás. Jelenleg [1957. szeptember 5] a Telefongyárban dolgozik segédmunkásként. Politikai nézete nincs. Hibájaként említik, hogy fizetéskor rendszerint berúg, de a munkahelyén megjelenik, ivás után nem maradozik el.” [MDP-tag volt, de iszákosság miatt kizárták a pártból.], „Szőke Kálmánné iskolai végzettsége 4 elemi, mielőtt férjhez ment, cseléd volt. A Telefongyárban dolgozik, mint segédmunkás, emellett az Amerikai u. 85. sz. alatt ellátja a házmesteri teendőket is.”

Szöke Sándor tanítóképzőt végzett Budapesten, DISZ-titkár, (korábban úttörővezető), a DISZ budapesti bizottságának társadalmi munkatársa, több címmel kitüntetett jó tanuló és politikai aktivista. 1955-ben érettségizett, majd felvették a Szegedi Pedagógiai Főiskolára, ahol előbb a DISZ évfolyamtitkára, majd 1956 márciusában párttagjelölt.

1956 október 18-án a főiskolai hallgatók a MEFESZ egyik vezetőjének választották, s tagja lett az Intéző Bizottságának is. Október 22-én Egerbe utazott, ahol részt vett a helyi szervezet létrehozásában, nagygyűlésen szólalt fel, elszavalva évfolyamtársának: Paróczay Gergelynek egy „lázító” versét. A szegedi főiskolások forradalmi határozatát stenciles formában postán elküldte több főiskolának is az országban, de párt-, DISZ- és tanácsi szervezeteknek is Csongrád megyében.

Minősítés 22-6 3a

Családi név: Szöke Sándor

Utónév:

Előző neve (kegykori neve):

Születési éve: 1937. júl. 12.

Születési helye: Debrecen, Kecsis Julianna

Anyja neve: III. éves főisk. hallgató,

Foglalkozása: Szeged,

Munkahelye: Szeged, Aprilis 4-utja 6. sz.

Lakcíme:

Nemzeti viszonya: fész. előtt: nem volt, fész. után: nem volt,

Iskolai képzettség: II. éves ped. főiskola.

Párttagság: fész. előtt: nem volt, fész. után: tagjelölt.

Szociális származás: munkás.

Állampolgárságai: magyar

Értesítés: magyar

Milyen lakóhelyre tartozik: népi demokratizációhoz

hál: 146231

ÁBTL - 2.2.2.

1957. XI. 4.-én.

A beszerzés időpontja: 1957. XI. 4.-én.

A beszerzés módja: törvény: 1957. évi. fhdgy. V. alc.

Összefoglalás: azonosító

A beszerzés alapja: rendelkezések kiegészítése

A foglalkoztatás vonala: V. alc. Főiskola

vevénél.

edőnevet: "Szöke Sándor"

Élt: 1957. évi. XI. hó 6. nap.

Nemzetiség: magyar

Dosszié: 146231

Írásmód: 146231

A dosszié leírásának megjelölése: 10

Időpont	Állomány	Op. tiszta neve
1957. XI. 4.	146231	Szöke Sándor
1957. XI. 12.	146231	Szöke Sándor

146231

ÁBTL - 2.2.2.

Szöke állambiztonsági nyilvántartó kartonja

A budapesti harcok kitörésekor a fővárosba, Zúglóba siet szüleihez, ám november 2-án a nagybátyjával visszamegy a ruháiért Szegedre. November 3-án ismét Zuglóban van. Egy, a belső karhatalomnál szolgált ávost bujtatnak a pincéjükben, „mivel láttuk, hogy kint kétségtelenül az ellenforradalom tombol”. Csak január 14-én tért vissza Szegedre. Felkeresi a főiskola **MSZMP** titkárát és elismeri, hogy az októberi események alatt helytelenül viselkedett. A MEFESZ márciusi újjáalakítása helyett már a KISZ megalakítását javasolta a főiskola pártszervezetének, s aktívan részt is vesz a szervezésben, tagja lesz az ifjú kommunisták első vezetőségének.

A főiskola fegyelmi bizottsága 1957. június 25-i ülésén Szökét ellenforradalmi magatartásáért – szigorú megrovás végső figyelmeztetéssel – büntetésben részesítette, de folytathatta tanulmányait.

Júliusban letartóztatták a Népköztársaság megdöntésére irányuló szervezkedés büntette miatt és augusztus végéig vizsgálati fogságban tartották a **Csongrád megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztályának** Vizsgálati Osztályán. Vizsgálója: **Szabó Gábor** r. nyomozó főhadnagy

volt, aki szeptember 8-i beszervezési javaslatában – egyebek között – a következőket írta Szőke Sándorról kihallgatási tapasztalatai alapján:

*„Már letartóztatásának ideje alatt is, anélkül, hogy felhívtuk volna a figyelmét, **jelentette a fogdában lefolyt beszélgetéseket** a többi őrizetes között. Kihallgatásai során őszinte volt. Elmondta, hogy saját tevékenységét elítéli. Cselekményeiért vállalja a felelősséget, de bármi legyen a sorsa a jövőben, tudni fogja azt, hogyan kell cselekednie. Sokat tanult, látja azt, hogy egy percre sem szabad meginogni, mert ezt a pillanatot használták fel ellene is és ezért került az ellenséges személyek befolyása alá.”*

Július 15-i kihallgatása végén, a rendőr nyomozó azon kérdésére, hogy „Kíván-e még egyebet is elmondani?“, a következőket válaszolja a jegyzőkönyv szerint:

„Mint munkás származású ember mindig aktívan küzdöttem a párton belül és a tömegszervezetekben is a proletárdiktatúráért, aktivitásom nem októberben kezdődött, hanem évekkel azelőtt és az ellenforradalom után is minden erőmmel kommunista módon harcoltam a társadalmunkért. Tudatában vagyok annak, hogy az ellenforradalom alatt társadalmunk ellenségei kihasználták a problémákat, kihasználtak engem is. Hibát követtem el, s ha ezért felelősségre vonnak, azt kommunista meggyőződéssel jogosnak tartom, mert csak így lehetséges azokat az ellenforradalmárokat is felelősségre vonni, akik bennünket kihasználtak.”

1957. augusztus végén szabadon bocsátják, mert bűncselekményét nem tartják olyan súlyosnak, hogy bírósági eljárást kezdeményezzenek ellene. Ennek azonban ára van: nyomban megkezdődik beszervezésének megtervezése, engedélyeztetése és kivitelezése. A folyamat november 4-én ért véget, amikor a Csongrád megyei Rendőr-főkapitányság I. emelet 30-as számú szobájában Szabó Gábor rny. főhadnagy beszervezte Szőke Sándort. Minden simán és nyugodtan zajlott, a „**Szell Sándor**” fedőnevet kapott ügynök „Őszinte volt, beszervezését örömmel vállalta. Ígéretet tett arra, hogy a feladatait pontosan végrehajtja. Jó irányítás mellett képzett ügynök lesz belőle”- jelentette feletteseinek az állambiztonsági tiszt, aki azt is feljegyezte, hogy Szőke ismételten előadta a beszélgetés során: „...letartóztatásának ideje alatt találkozott a cellában megrögzött ellenforradalmárokkal és megtanulta azt, mi a feladata a becsületes embereknek. Tehát már akkor elhatározta, ha kiszabadul, és ellenséges cselekményt tapasztal, azt jelenteni fogja, mert be akarja bizonyítani, hogy ő nem ellenforradalmár és gyűlöli az ellenséget.”

Első feladatául azt kapta, hogy figyelje a hallgatók hangulatát és írja le barátja: **Ács Vilmos** „női kapcsolatát”. Később állandó feladata lett **a főiskoláról disszidált hallgatók itthon maradt társainak, baráti körének figyelése és a hallgatók között lévő „nacionalista elemek felderítése.”** Munkájával elégedett volt az állambiztonság, ahogy húsz évvel később a BM III/III-4-b alosztálya értékelte: „Feladatait jól végezte, dekonspirációra utaló információ személyével kapcsolatban nem keletkezett, értelmes, képzett, kitűnő konspirációs érzékkel rendelkező ügynök.”

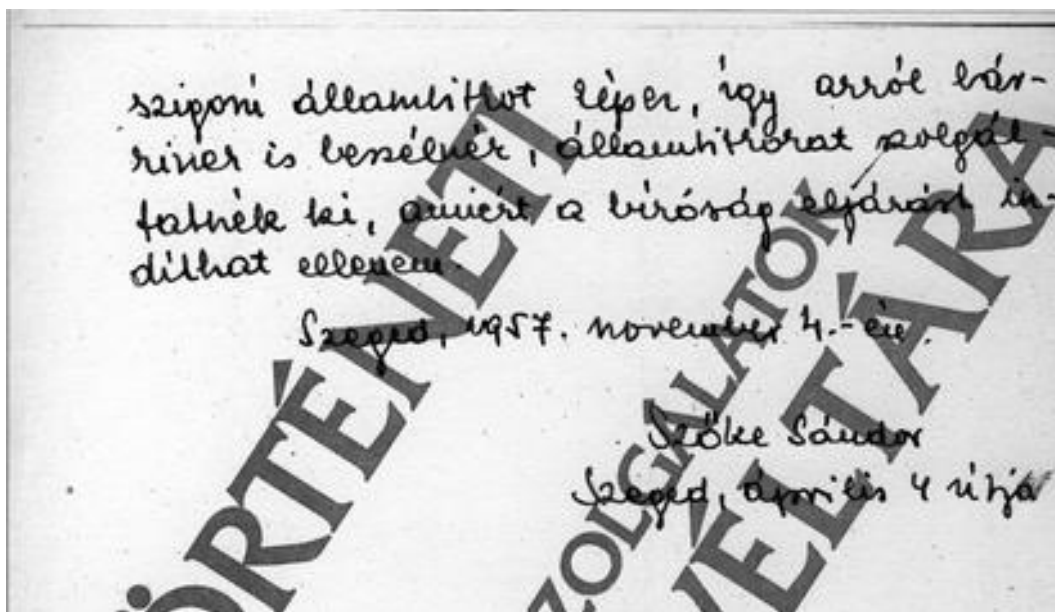
Allyl Alcohol.

Alulírott Székely Sándor Szeged Április
4-énja B. M. alatti karos kiemelésű art,
hogy 1956. októberi ellenőrzéskor idején
ellenőrzés eredményét rögzítve el, melynek
helyén a bíróság elítélte. A viz-
sgálat során kitalálásokaim alapján
ellenőrzéskor tanúsítottam tisztánlátást
nyújt. Az előzetes következtetéseim, hogy
főbbek és belső munkám art, hogy
nem vagyok ellenőrzés népi demokrácia
rendszerének, ezért megállapítom a B.M.
Politikai Nyomozó Osztály részére önként
felajánlom. A tudomásomra jutó, és
általában ismert part, népi demokrácia ellen-
tes és egyéb ellenőrzés eredményét irás-
ban jelentem. A lakosságokon pontosan
megjelöltem, a kapott feladatokat teljes-
mérésen végeztetem, azt jelentésként köz-
lélem és "Székely Sándor" nével írni alá,
amit a velem kapcsolatosan lévő állam-
biztonsági szervekkel megállapított jelzőt
operatív hirtelen adatom.

A B.M. Állambiztonsági szervekkel el-
rejtett titkos együttműködésről soha semmi
semilyen közleményes közlés ~~sem~~ nem
került, még a legközéleti híroldalak-
forómnákon sem.

Indom art, hoe a raport feladare

Szőke beszervezési nyilatkozata

Azért ne hagyjuk ki „Beszervezési Nyilatkozatát” sem, amelyet saját kezével írt. Íme hiteles szövege:

„Nyilatkozat

Alulírott Szőke Sándor, Szeged, Április 4 útja 6. sz. alatti lakos beismerem azt, hogy az 1956-os októberi ellenforradalom idején ellenséges cselekményt követtem el, melynek folytán a bíróság elítélhetne. A vizsgálat során kihallgatásaim alkalmával ellenforradalmi tevékenységem tisztázást nyert. Az elkövetett cselekményeimet hogy jóvátegyem és bebizonyítsam azt, hogy nem vagyok ellensége népi demokratikus rendszerünknek, ezért szolgálataimat a BM Politikai Nyomozó Osztálya részére önként felajánlom. A tudomásomra jutó és általam észlelt párt, népi demokrácia ellenes, és egyéb ellenséges cselekményt írásban jelentem. A találkozókön pontosan megjelenek, a kapott feladatokat lelkiismeretesen végrehajtom, azt jelentésben rögzítem és „Széll Sándor” névvel írom alá, amit a velem kapcsolatban lévő állambiztonsági szervnél szolgálatot teljesítő operatív tisztnek átadok.

A BM állambiztonsági szervekkel létrejött titkos együttműködésről soha senkinek semmilyen körülmények között nem beszélek, még a legközelebbi hozzátartozómnak sem.

Tudom azt, hogy a kapott feladatok szigorú államtitkot képeznek, így arról bárkinek is beszélnek, államtitkokat szolgáltatnék ki, amiért a bíróság eljárást indíthat ellenem.

Szeged, 1957. november 4-én.

Szőke Sándor”

Már kihallgatása során terhelő vallomást tesz főiskolai hallgatókra és tanáraikra, (**Gönczöl Dezső, Vajtai István, Pataki Szilveszter, Pálfi Gyula, Gruber László, Cs. Nagy Tamás, Palásti László, Kollár András, Tótpál József, Végh Joachim**)); másokról ügynökként jelent írásban, köztük van például évfolyamtársa **Jeney Károly**, aki még 1957 januárjában is röpcédulázott, őt karrieristaként jellemzi politikai törekvéseiért (jól ismeri – jelenti –, mert egy középiskolába jártak);

Paróczay Gergely lázító verseket írt, téveszméi vannak az értelmiség vezető szerepéről, hasonlóan gondolkodik baráti köre: **Szálás Béla, Békési Imre, Fejes Erzsébet; Ács Vilmos** a legaktívabb MEFESZ vezető volt a főiskolán; sorra kerülnek a volt nemzetőrök is: **Gausz Antal, Horváth Ferenc, Pintér Nándor, Steszko Ferenc, Váradi Géza.**

Felelet.

1957. szeptember 10.-e óta a Szegedi
Felsőfokú Főiskola a költészet kapán-
talan:

Fejlesztő főiskolai hallgatók az ike-
lítés, azaz intézkedése helyén immáron
a főiskolára. Apropó, azonnal nézzem elébe,
mert fejcsőre és rődre meggyőződtem,
hogy karriert - mint ilyen, valóban -
egyelőre csak művelt körben - elcseregetett
ellenmondalom idején végrehitt selede-
keivel. Majd kijelentette, hogy erről még
először nem lehet beszélni, s arról is,
hogy mi történt a "2014-es művészi", azaz
a történet. Mára nem azt mondta,
hogy az a benáncolt a nőszervek der-
döntésére, hanem meg lenne, s
pozitív irányban azaz baráti, azaz
elcseregetett a történet kapánként ellen-
rejes elemeket. Azaz a kérdésre, hogy
mi történt konkrétan őt meg érte, kitérő
választ adott: "Te nem vagy ismerős".

Október 23. körül nem kapnánk
ellenrejes megmondásokat. Az aszapon
meghívott marxizmus órák a legnagyobb
szűkület.

Egyébrent a főiskolai hallgatók
közössége passzív. Kevés kezdeményezés
lőleg a KISZ kapor - aktivizál, s
harcolnak a költői kapor passzívizma
ellen, illetve igyekeznek bevonni a
mozgalom, kulturális munkára.
2014. 20 - az a főiskolai KISZ

benámoltát karolta a VIT - re, melyen Szendrői Imre adjunktus beszélt és szorgosított. Innen a beasimvén rént vettél a sovjet katonai rúdótséglő álló elvtársak, akiket a hallgatók igen kedvező hangulattal fogadtak. Elbeszélgettek velük, majd közösen meghallgatták a már említett művet.

Szeged, 1957. november 4.-én.

Szörő Sándor

Thiész Antal úr atáblázatát jelenlem: Jeney Károly beszélt évtályaműveit előtt arról, hogy ő is volt kőntőben, mert 1957. januárjában népcédulát ragantott Szegeden.

Jeney Károly karrierista jellemű atáblázat, hogy más kősepisikolák körülben (egy kősepisikolában jártunk) a DLSZ-ben mindenreppen személyi érdemeit azért szerem, de nem a DLSZ érdereben, hanem betűndőse érdereben dolgozott. Ezért kőrsai nem merette. Könyvtelét volt Debrecenbe menni érettségizni.

Az elleutómunkátom után népharost népcédulát ragantott kővelőleg a MÁVAG-ban rént vett a KLSZ szervezésében.

Kiindesele a nélsőséges lettei arra engednek kővelőstetel, hogy nem meggyőződésből, hanem kaméerizmustól tesz morpalmi munkát is.

Szeged, 1957. nov. 4. Szörő Sándor

ABTL 3.1.1. B-87620 45.

Szőke jelenti Jeney Károly főiskolai hallgatóról

Szőke ügynök 1958-ban befejezi a főiskolát. A Csongrád megyei Politikai Nyomozó Osztály elégedett hálózati munkájával: „Feladatait lelkiismeretesen végrehajtotta, a találkozókön pontosan megjelent. Politikailag is pozitívan fejlődött, szorgalmasan tanult.”

Végzett pedagógusként Bács-Kiskun megyében, Kerekegyházán az általános iskolában kezd tanítani, majd Pest megyei Tanács Művelődési Osztályon át Budapest XII. kerületébe vezetett az útja, az Esze Tamás Nevelőotthonban kapott nevelő tanári állást.

Nyilatkozat

Alulírott Szőke Sándor Bp XIV. Amerikai út szám alatti lakos, tudomásul veszem, hogy a M. rendőri ill. politikai szerveivel fennálló korábbi kapcsolatom ideiglenesen megszűnik.

Amennyiben a politikai szervek ezt szükségesnek tartják, illetve lehetőségem lesz az ilyen irányú további munkára, hajlandó vagyok feltétel nélkül a további feladataim végrehajtására.

A velem való kapcsolat felújítás esetén kedőnevem (Szőke Sándor) említéséről tudni fogom azt, hogy illetékes elvtárs velem felvelem a kapcsolatot.

A titoktartási kötelezettséget magamra nézve továbbra is betartom.

Budapest, 1959. július 3-án

Szőke Sándor

Az ügynök titoktartási nyilatkozata

A BRFK Politikai Nyomozó Osztálya azonban feladat híján nem tudta foglalkoztatni az ügynököt, ezért ideiglenesen megszakítják vele a kapcsolatot, a Csongrád megyei állambiztonsági szerv pedig 1959. júliusában **kizárja** a hálózathoz. „Szőke Sándor” ügynök július 3-án titoktartási nyilatkozatot ír alá. A hálózati kapcsolat ideiglenes megszűnése alkalmából Szőke Sándor írásban biztosítja a politikai rendőrséget arról, hogy:

„Amennyiben a politikai szervek ezt szükségesnek tartják, illetve lehetőségem lesz az ilyen irányú további munkára, hajlandó vagyok feltétel nélkül a további feladatok végrehajtására.”

1960-ban az ELTE Ságvári Endre Gyakorló Iskola vezető tanára lesz. 1964-ben felveszik az MSZMP-be. 1965-ben az „Esti Hírlap” munkatársa, 1966-67-ben a „Pajtás” szerkesztője az Ifjúsági Lapkiadó alkalmazásában. 1968-70-ben a **Művelődésügyi Minisztérium** főelőadója. 1970 és 1976 között a **Magyar Távirati Iroda** Belpolitikai Főosztályán a kulturális rovat vezetője. Ezt követően a „**Magyar Hírlap**” kulturális rovatvezető-helyettese.

Időközben megnősül, 1972-ben házasságot köt B. Annamária színművésszel, a Kecskeméti Katona József Színház tagjával, aki Erdélyből települt át.

1977-ben a **katonai hírszerzés** (MNVK-2) tanulmányozza, de a társszerv átkéri és a BM kémelhárítás **III/II-10-b** alosztálya (elhárítás harmadik országban) kapcsolatot létesít vele.

A **III/III.** csoportfőnöke: Harangozó Szilveszter r. vezérőrnagy (aki egyúttal az állambiztonsági főcsoportfőnök I. helyettese is), azonban a **4-b** alosztály kötelékében tervezi felújítani a kapcsolatot „Széll” ügynökkel Haraszti Miklós, Dalos György és Pór György ellenzéki személyek ellenőrzésére.

Ám a személyes találkozókön kiderül, hogy az ügynöknek nincs aktív kapcsolata egyik célszeméllyel sem, ismeretségét „...csak rendkívül kierőszakolt formában tudná újra létesíteni és ezt egzisztenciális okokból veszélyesnek tartja”.

Szőke Sándor azonban hozzátette: **„...ha módjában áll, más kérdésekben hajlandó számunkra segítséget adni”.**

A **III/III.** csoportfőnökség a szükséges információ szerző lehetőség híján végül is 1977. július 18-án elállt az ügynök felhasználásától. Arról nem tudni, hogy 1990-ig létre jött-e újabb kapcsolat „Széll Sándor” állambiztonsági hálózati személlyel. (ÁBTL 3.1.1. B-87620)

Dr. Ilkei Csaba
tudományos kutató

Újságírók, szerkesztők, sajtómunkások (VII.)_ **Várkonyi Péter külügyminiszter, a** **„Népszabadság” főszerkesztője, a** **Tájékoztatási Hivatal elnöke, az MSZMP KB** **tagja, mint államvédelmi tiszt, hálózati titkos** **munkatárs és rezidens.**

Elhallgatott tények a „Cég-tag” életrajzában

1931. április 3-án született Budapesten. Anyja: Badál Ilona varrónő, 1945 után háztartásbeli, pártonkívüli. Apja: Várkonyi Péter, eredeti foglalkozása: nyomdaipari segédmunkás (kötöző az expedcióban), később gondnok Sztálinvárosban, majd az Irodaszerellátó Vállalat előadója; 1919-ben vöröskatona, 1945-ben az MKP tagja, utána az MDP-é, a forradalom leverése után munkahelyén megszervezte az MSZMP alapszervezetét, bevásztatták a vezetőségbe is.

Egy testvére volt: bátyja, Várkonyi József 1947-ben tért vissza hadifogságból a Szovjetunióból. Előbb az SZDP, majd az MDP tagja volt. A forradalom előtt a Város- és Községgazdálkodási Minisztériumban dolgozott, Nezvál Ferenc miniszter-helyettes titkára, a forradalom után az MSZMP tagja.

Várkonyi Péter

Felesége: Kozák Julianna egy borsodnádasi munkáscsaládból származott, 7 testvére volt. A Borsodnádasi Lemezgyár pártbizottságán dolgozott, onnan került a Külügyi Akadémiára, az MKP, az MDP, s az MSZMP tagja. A BM Belső Karhatalomnál teljesített szolgálatot, titkárnőként a pártbizottságon. 1951 márciusában kötöttek házasságot, Péter nevű fiúk 1952-ben született. A forradalom napjaiban Borsodnádason tartózkodott, csak november végén tért vissza fiával a fővárosba, ahol a Karhatalomnál szolgált egészen 1957 májusáig, amikor Kairóba utazott férjével diplomáciai küldetésre.

Várkonyi 1949-ben magánúton érettségizett az óbudai Árpád Gimnáziumban. Már 1948 márciusában belépett a Magyar Kommunista Pártba, szeptembertől a MINSZ (Magyar Ifjúság Népi Szövetsége) III. kerületi függetlenített titkára. 1949 júliusától a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium 6 hónapos kádereképző iskoláján ideológiai szemináriumvezető. 1950 januárjában nyomban a második

évfolyamon kezdte tanulmányait a Külügyi Akadémián, melynek elvégzése után **1951**

februárjában a **Külügyminisztériumba** irányították előadónak.

Információs Hivatal

Minősítés felülvizsgálva 1996. 01. 12.

Minősítés -fenntartva

Minősítés -módosítva államfők

Minősítés -megszüntelve szolgálati idő

Minősítés érvényességi ideje 2003. 12. 19.

874-5/400/96

Minősítés felülvizsgálva 1996. 01. 12.

Minősítés -fenntartva

Minősítés -módosítva államfők

Minősítés -megszüntelve szolgálati idő

Minősítés érvényességi ideje 2003. 12. 19.

874-5/400/96

INFORMÁCIÓS HIVATAL

Minősítése a 2003. évi III. tv. 2.§ (1) bek. alapján megszűnt.

K-409

„Szendrői” személyi dossziéja az ÁBTL-ben

1951. április 20-án a IX. fizetési osztályba sorolva, kinevezik **követségi attasénak**. Májusban utazik **Washingtonba**, külügyi szolgálatának első állomására. Ám alig telik el szűk három hónap, amikor egy kölcsönös kiutasítás érintettjeként el kellett hagynia az Egyesült Államokat. Utolsó jelentését augusztus 2-án küldi Washingtonból, majd a Külügyminisztérium nyomban áthelyezi a

londoni követségre, szintén attasénak, ahol négy évig dolgozik, 1953 decemberétől, mint követségi II. titkár. 1955 májusában tért vissza a Külügyminisztériumba.

1951 és 1955 között azonban Várkonyi Péternek csupán a fedőállása volt a Külügyminisztériumban. Valójában az államvédelem washingtoni és londoni rezidentúrájának „Szendrői” fedőnevű, titkos állományú tisztje, legutolsó rangja: **államvédelmi főhadnagy**.

1951-től 1953-ig a Minisztertanács alá rendelt **Államvédelmi Hatóság X/3 Hírszerző Osztályának**, majd VIII. Hírszerző Főosztályának, 1953 és 1955 között az egységes **Belügyminisztérium I. (Államvédelmi) Főcsoportfőnökség II. Hírszerző Osztályának**, majd Főosztályának jelentett. (Részletesen később.)

Formálisan leszerelt a hivatásos állományból 1955 májusában, ezzel azonban nem ért véget – mint majd látjuk – titkos együttműködése a BM hírszerzéssel, 1957-58 között „Szendrői” fedőnéven **hálózati személy**: titkos munkatárs, majd **rezidens** Kairóban, **(BM II/3)**, hazatérve pedig a **kémelhárításnál** folytatja (BM II. Politikai Nyomozó Főosztály 2. osztálya).

Várkonyi Péter

Ezt követően 1955-ben a Külügyminisztérium Tájékoztatási Főosztályának Sajtó-és Dokumentációs Osztályán dolgozott főelőadóként, majd 1956-tól a **Sajtó Osztály** vezetője. 1955-ben a főosztály párt alapszervezetének titkárává választották, bekerült a minisztérium **pártbizottságába** is. Az 1956-os választáson alapszervezeti vezetőségi tag és PB-tag maradt a forradalomig.

A forradalom idején jórészt a Külügyminisztérium épületében tartózkodott, ám a vízváltó kritikus időben fáradtságra hivatkozva hazament. Egyesek szerint részt vett a **semlegességi nyilatkozat** megszövegezésében, s ez szocialista pályafutásának legvitatottabb kérdése lett. Várkonyi tagadta, hogy ő találta ki a magyar semlegességet, ám a Külügyminisztériumban néhányan elítélték szerepét, az állambiztonságnál pedig volt olyan vélemény is, hogy, mivel kompromittálva érezte magát, hibáját felejtendő, a bizalmat visszaszerzendő közeledett 1957-ben ismét a hírszerzéshez, önkéntes jelentkezéssel kereste a kapcsolatot Kairóba érkezése után.

Lássuk tisztán a három álláspontot. Ezért szó szerint idézem a Külügyminisztérium, a BM hírszerzés és végül az érintett Várkonyi Péter értékelését a történelekről.

1., Külügyminisztérium. Turai Józsefné, személyzeti osztályvezető feljegyzéséből, 1957. december 11-én:

„Várkonyi elvtárs... az ellenforradalom alatt rendszeresen a Külügyminisztériumban tartózkodott és amilyen munka adódott, annak a végrehajtásában részt vett. Az ellenforradalom napjaiban, amikor Nagy Imre lett a Külügyminisztérium vezetője és egyre inkább jobbra csúszott a helyzet, úgy ő, mint sokan mások azon törek, hogy mit kellene tenni ahhoz, hogy a népet fékezni lehessen. Hogy kinek az agyában született meg, azt nem tudom, de Várkonyi Péternek jutott az a szerep, hogy feljegyzést készítsen a Külügyminisztérium vezetőinek az ország semlegességére vonatkozóan. E feljegyzés elkészítésében többen vettek részt és a gondolatokat Várkonyi rögzítette papírra. Akik ezt készítették, azok többsége nem azért tette ezt, mert ezt politikailag helyes lépésnek tartotta, hanem azért, hátha egy ilyen kinyilatkoztatás megakadályozza mindazt, ami az országban folyik. A feljegyzést elkészítették és Várkonyi Péter aláírta, amit a Külügyminisztérium vezetőinek átadtak. E feljegyzés tudomásom szerint el sem jutott Nagy Imréhez. Ma természetesen elítélendő naiv dolognak tűnik gondolatuk, de az akkori időben másképp nézett ki a helyzet. Várkonyi Pétert ezért – a Külügyminisztérium egynéhány dolgozója – elítéli, sőt, úgy beszélnek róla, mint akinek nem volna helye a Külügyminisztériumban. Ezt főleg azok teszik, akik a körülményeket nem ismerik, abban az időben nem voltak a minisztériumban, utólag értesülnek róla, amit nem egyszer ki is fordítanak.”

2., Belügyminisztérium, II/3 oszt.,- 4. aloszt. Összefoglaló jelentés. Tárgy: „Szendrői” titkos munkatárssal kapcsolatos. 1958. január 22. Szováti Pál rny. szds.

„Szendrői”: Várkonyi Péter, a kairói nagykövetség első titkára. Az ellenforradalom ideje alatt a Külügyminisztériumban tartózkodott. Részt vett a KÜM. őrségben és a titkárságon különböző ügyek intézésében. Amikor Nagy Imre lett a Külügyminisztérium vezetője – előttünk ismeretlen körülmények között –, „Szendrői”-nek jutott az a szerep, hogy feljegyzést készítsen a Külügyminisztérium vezetőinek az ország semlegességére vonatkozóan. E feljegyzés készítésében többen vettek részt, a gondolatokat „Szendrői” rögzítette papírra. Ezt a feljegyzést átadták a Külügyminisztérium vezetőinek, azonban a feljegyzés Nagy Imréhez nem jutott el. Ez előtt és ez után „Szendrői” az ellenforradalom alatt semmiben nem vett részt. A feljegyzés készítésében való részvételt a Külügyminisztérium vezetői, akik a körülményeket ismerték, az akkori helyzet ismeretében nem tartják súlyosnak. Bár ehhez hozzájárul – véleményem szerint –, hogy ebben a kérdésben több személy exponált volt.

A „Szendrői” a vezetése alatt álló sajtó osztály szigorúan titkos feljegyzéseit az ellenforradalom ideje alatt megsemmisítette. Majd amikor a Parlamentbe hívták tolmácsolásra, ez alól kibújt és a lakására hazament. November 4.-e után visszament a Külügyminisztériumba, ahol segített a rend helyreállításában. Részt vett az 1956. december 6-i kommunista tüntetésen. Ugyancsak részt vett a „Magyarország” című lap munkájában, több cikket is írt. Meg kell jegyezni, hogy a feljegyzés szerkesztésével kapcsolatos kérdést a KÜM Intéző Bizottságával tisztázták. MSZMP-tag.

1957 májusában Kairóba helyezték ki, mint a követség első beosztottját. Kihelyezése után ő maga kereste a velünk való kapcsolatot. Ezt „Tamási” tm.-en keresztül megtalálta, azóta dolgozik részünkre, **mint rezidens.** „Tamási” hozzá van kapcsolva. Eddigi munkáját értékelve a rábízott feladatokat igyekszik pontosan, precízen végrehajtani. Előzetes magatartását közelebbről nem ismerjük, de viszont a tényről külön választva meg kívánom jegyezni, hogy van egy olyan érzésem, hogy „Szendrői” bizonyos mértékben a semlegességi feljegyzés készítésében **kompromittálva érzi magát, s ez volt elsősorban, ami inspirálta a hozzánk való közeledésre.** Ettől függetlenül az anyagai alapján az együttműködésre alkalmasnak tartom.”

1957 májusában Kairóba helyezték ki mint a követség első beosztottját. Kihelyezése után 8 napszállást követően a velünk való kapcsolatot. Ezt "Tamási" Tm-on keresztül megtalálta, azóta dolgozik részünkre mint rezidens - "Tamási" hozzá van kapcsolva - . Eddigi munkáját értékelve a rábízott feladatokat igyekszik pontosan, precízen végrehajtani. Előzetes magatartását közelebbről nem ismerjük, de viszont a tényről különválasztva meg kívánom jegyezni, hogy van egy olyan érzésem, hogy "Szendrői" bizonyos mértékben a semlegességi feljegyzés készítésében kompromittálva érzi magát és ez volt elsősorban ami inspirálta a hozzánk való közeledésre. Ettől függetlenül anyagai alapján az együttműködésre alkalmasnak tartom.

Szováti Pál rny. szds.

„Kompromittálva érzi magát...”

3., Várkonyi Péter írja 1957. szeptember 20-án kelt önéletrajzában:

„1956. október 23-án este 8 órától november 1-én 3 óráig megszakítás nélkül, éjjel-nappal a KÜM-ben tartózkodtam. Részt vettem a KÜM őrsegében, a titkárságon mindenféle ügyek intézésében. November 1-én délután mentem először haza Zuglóba. Ezután is rendszeresen bejártam, reggel és délután mentem haza egészen 3-án délutánig.

November 1-én a Tájékoztatási Főosztályra valaki betelefonált a városból, hogy „az iratokat jól őrizzük meg”. Ezért utasítást adtam, hogy a főosztály egész irattárát, a páncélok tartalmát, a külföldi újságírókról írt jellemzéseink meglévő példányait égessük el. Ez meg is történt. November 3-án a KÜM titkársága telefonon értesített kora reggel a lakásomon, hogy fél tíz órára menjek a Parlamentbe Vásárhelyi Miklóshoz. Bementem, a nagy tolongásban nagy nehezen eltaláltam Vásárhelyi szobájáig. A titkárságon akkor két emberrel találkoztam, a volt KÜM-ös Tóth Lászlóval és Pataki György elvtárssal. Vásárhelyi azonnal fogadott, röviden közölte, hogy hívjuk össze a Budapesten tartózkodó külföldi tudósítókat délután 5 órára, mert Nagy Imre sajtóértekezletet tart a Parlamentben. Közölte, hogy biztosítanunk kell négy nyelven tolmácsot. Azonnal a KÜM-be mentem, s ott ezt a kérést továbbítottam Rubin Péter főosztályvezetőnek, aki éppen akkor érkezett vissza Belgrádból.

Ezután a parlamenti képtől rendkívül lesújtva, fáradtságra hivatkozva hazamentem, ahol apámmal és bátyámmal együtt tartózkodtunk. November 3-án este hallottuk, hogy Zuglóban, az új házakban kutatni fogják a kommunistákat, ezért másnap akartunk „eltűnni”, de közben bejöttek a szovjet csapatok.

November 7-én, amikor első ízben lehetséges volt, jelentkeztem a KÜM-ben szolgálatra. Azután megszakítás nélkül – kivéve azt a hetet, amikor leutaztam vidéken ragadt családom felhozatalára – dolgoztam a KÜM-ben. Vezettem az egyik rádióhallgató csoportot, amelynek az volt a feladata, hogy éjjel minden nyelvű híreket hallgasson, lejegyezzen, s reggelre ezekből hírtájékoztatót juttasson el a kormánynak, mert az MTI akkor még sztrájkolt. Részt vettem a kommunisták december 6-i tüntetésén a Nyugatinál. Januárban párnapot tartot-

tam a XI. kerületben, két ízben. A Magyarország nevű hetilap (Partizán Szövetség) beindulása után csaknem valamennyi számban írtam (Varga Péter néven), pl. „Vita Begovics elvtárssal”, „Kossuth címer vagy Népköztársasági címer”, stb.

Az ellenforradalom ideje alatt október 29-ről 30-ra virradó éjjel a miniszteri titkárságon több elvtárs jelenlétében elkeseredetten taglaltuk a helyzetet. Valamennyien a jelenlévők közül kerestük a megoldást, hogyan menthetjük, ami menthető, a Pártot, az országot. Ilyen beszélgetésben merült fel annak a kérdése, hogy a reakciók ma holnap feldobják a „semlegesség” jelszavát. Én ekkor azt javasoltam, hogy az MSZMP vezetősége tegye közzé – kifogva az ellenség vitorlájából a szelet –, hogy a párt majd törekedni fog a semlegesség megvalósítására. Ezzel – gondoltuk akkor – népszerűséget tudunk szerezni a Pártnak. Természetesen rendkívül naiv elgondolás, s egyben elvtelenség is volt ez.

Később hallottam, hogy a KÜM-ben, egyesek azt hangoztatják „magánbeszélgetésekben”, hogy én találtam ki a magyar „semlegességet”. Annak idején az Intéző Bizottság titkárával beszéltem erről és ő közölte, hogy tudnak erről és alaptalan rágalomnak tartja a Párt is ezt.” (ÁBTL 3.2.4. K-409)

1956 végétől a Külügyminisztérium Sajtó Osztálya belföldi csoportjának vezetője. Fél évvel a szuezi válság után, 1957. május 31-én nevezték ki **I. osztályú követségi titkári** rangban első beosztottnak a **kairói** magyar nagykövetségre. Angolul felső, francia és orosz nyelven alap fokon beszélt, havi fizetése 4.400 Ft. volt. Kihelyezését támogatta Kós Péter önálló osztályvezető és Szarka Károly miniszterhelyettes.

1957. szeptember 26-án, amikor a kairói magyar nagykövetségen rajta kívül még csak egy diplomáciai beosztott tartózkodik, levelet ír régi állambiztonsági ismerőseinek a **BM II. Politikai Nyomozó Főosztály II/3 hírszerző osztályára**. A hitelesség kedvéért a 3 oldalas levél első és utolsó bekezdését szó szerint közlöm:

„Kedves Elvtársak!

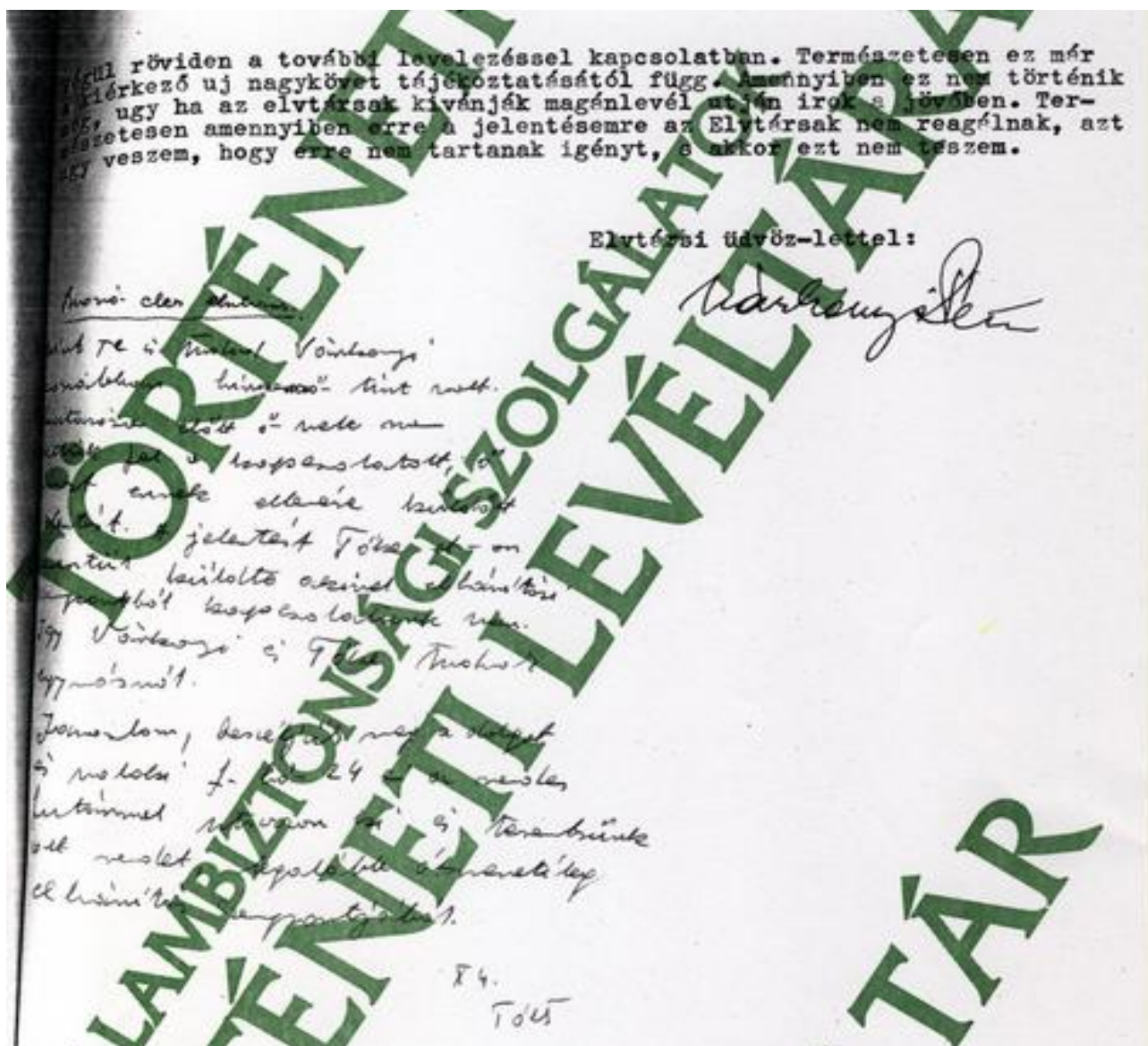
„Engedelmet, de nem tudom, kinek címezzem jelentésemet, amelyet meglehetősen önhatalmúlag írok most. Tekintettel arra, hogy az Elvtársakat időben értesítettem arról, hogy kimegyek Kairóba, majd elutazásom előtt telefonon az egyik elvtárs közölte, hogy később jelentkeznek, vettem azt a bátorságot, hogy néhány kérdésben előzetes felszólítás nélkül tájékoztatót küldjek.”

[...]

„Végül röviden a további levelezéssel kapcsolatban. Természetesen ez már a kiérkező új nagykövet tájékoztatásától függ. Amennyiben ez nem történik meg, úgy, ha az elvtársak kívánják, magánlevél útján írok a jövőben. Természetesen, amennyiben erre a jelentésemre az Elvtársak nem reagálnak, azt úgy veszem, hogy erre nem tartanak igényt, s akkor ezt nem teszem.

Elvtársi üdvözléssel:

Várkonyi Péter”

Az ajánlkozó levél befejezése, alatta Tóth főtiszt megjegyzése Móró alezredesnek

Természetesen reagáltak. Móró István alezredes, a hírszerző osztály vezetője (BM. II/3) örömmel fogadta „Szendrői” jelentkezését, s további állambiztonsági munkája elé nem gördített akadályt Szarka Károly külügyminiszter-helyettes sem. Előbb hálózati titkos munkatársként, később **rezi-densként** foglalkoztatták.

1958 májusában rendelik haza Egyiptomból, folytatja a Külügyminisztérium **Sajtó Osztá-lyának** vezetését.

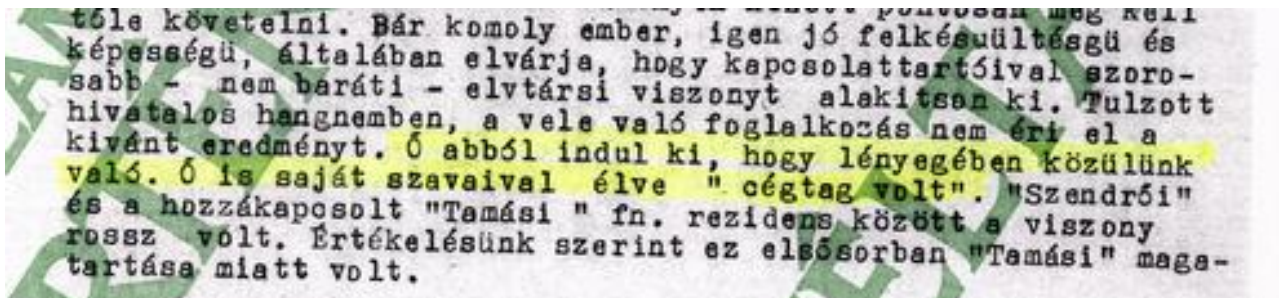
A sajtó területén elsősorban a **kémelhárítás** vette igénybe szolgálatait, a Hazai Jenő ezredes vezette BM. II/2 osztály foglalkoztatta titkos munkatársként.

A hírszerző osztály 1961. augusztus 3-án **zárta le** dossziéját. Ekkor már Vértes János őrnagy vezette az osztályt, amelynek „H” alosztályán Szováti Pál r. százados tett javaslatot „Szendrői” jelentéseinek és személyi anyagának irattárazására. A százados ebből az alkalomból megismétli korábban említett feltételezését:

„Szendrői magatartásában, a hozzánk való viszonyánál feltétlen figyelembe kell venni, hogy az ellenforradalom alatt bizonyos mértékben kompromittálva volt. Részt vett a semle-

gességi nyilatkozat szerkesztésében. Ennek a tevékenységének súlyát az ellenforradalmat követő időben érezte és ennek is betudható, hogy saját maga közeledett hozzánk. Véleményem szerint **a háttért akarta biztosítani.**”

„Közülünk való...Cég-tag volt”

Az 1961. július 31-én készült javaslat olyan szolgálati értékelést is tartalmaz, ami találóan jellemzi Várkonyi Péter sikeres karrierjének egyik meghatározó vonását: állandó megfelelési kényszer a titkos háttérhatalomnak, s azon belül is egyre feljebb.

„Munkáját és a rábízott feladatokat pontosan és precízen igyekezett végrehajtani. Hozzánk való viszonya és magatartása ellen kifogás nem merült fel. A tartás során igyekezett a tartóval jó kapcsolatot kiépíteni és a feladatok végrehajtásánál bizonyos értelemben a bizalmaskodás alapján igyekezett lazítani. Ezt könnyen át lehetett nála hidalni, hogy a jó kapcsolat mellett a munkát minden körülmények között pontosan meg kell tőle követelni.

Bár komoly ember, igen jó felkészültségű és képességű, általában elvárja, hogy kapcsolattartóival szorosabb – nem baráti – elvtársi viszonyt alakítson ki. Túlzott hivatalos hangnemben a vele való foglalkozás nem éri el a kívánt eredményt. **Ő abból indul ki, hogy lényegében közülünk való. Saját szavaival élve, ő is „Cég tag” volt.**”

1961. október 10-i hatállyal felmentik a KÜM Sajtó Osztályának vezetése alól. Politikai pályája innentől kezd emelkedni. Októbertől **Kádár Jánosnak, a Minisztertanács elnökének titkárságát vezeti**, 1965. június 30-án követi őt az MSZMP Központi Bizottságának apparátusába és osztályvezető-helyettesként irányítja **a párt első titkárának titkárságát.**

1968. június és 1969 május között az **MSZMP KB Külügyi Osztályának** helyettes vezetője. (Közben történelem szakos tanári oklevelet szerez az ELTE BTK-án, 1969-ben a történelemtudományok kandidátusa fokozatot is megkapja, értekezését az 1945-1948 közötti magyar-amerikai kapcsolatokról írja.)

1969. június 1-től 1980. május 12-ig a **Minisztertanács Tájékoztatási Hivatalának** elnöke, 1971 májusáig miniszterhelyettesi rangban, attól kezdve államtitkárként.

1975. március 22 és 1989. október 7 között az **MSZMP Központi Bizottságának** tagja. (1970-1980 között a KB Agitációs és Propaganda Bizottságának, 1988-tól a KB mellett működő Nemzetközi, Jogi és Közigazgatási Bizottság tagja.)

Sir Geoffrey Howe brit külügyminiszterrel 1987-ben Budapesten

A Tájékoztatási Hivatal elnökeként megnyitja H. Schmidt kancellár sajtótájékoztatóját 1979-ben

A párt központi napilapjának, a „**Népszabadságnak**” a főszerkesztője 1980. májusától 1982.

júniusáig.

1982. június 23-tól 1983. július 6-ig az **MSZMP KB külügyi titkára**.

1983. július 8-án átveszi a külügyi tárca irányítását, s hat évig **külügyminiszter**.

1985. június 8-án Budapest 14. számú egyéni választó kerületében **országgyűlési képviselővé** választották.

Oláh István honvédelmi miniszterrel az országgyűlésben 1985-ben

1989. május 10-ig külügyminiszter, akkor felmentik, augusztusban **washingtoni nagykövetté** nevezik ki, ezért szeptemberben lemond parlamenti mandátumáról.

1990. június 13-án az Antall kormány visszahívta állomáshelyéről és nyugdíjazta.

(ÁBTL 3.2.4. K-409; 3.2.1. Bt-669/1)

Államvédelmi és katonai hírszerzés, rezidentúra és katonai attasé hivatal

Mindenekelőtt tekintsük át azt az intézményrendszert, amelynek keretei között Várkonyi Péter és társai mozogtak karrierjük nem nyilvános részében.

1945 után az önállótlan és jelentéktelen államvédelmi hírszerzés akkor kerül észrevehető pályára, amikor 1949 utolsó napjaiban az **Államvédelmi Hatóságot** a BM helyett közvetlenül a Minisztertanács alá rendelik, hozzácsatolva a HM Katonapolitikai Főcsoportfőnöksége Elhárító Csoportfőnökségét és a Honvéd Határőrséget is.

1950 szeptemberében a **Hírszerző Osztály** kivált az ÁVH I. Hálózati Főosztályából és **X/3** néven önálló osztályként működött tovább Tihanyi János őrnagy vezetésével. Ekkor kezdődött a külföldi hírszerző **rezidentúrák** felállítása, elsőként Bécsben, majd 1951-52-ben Washingtonban, Londonban, Párizsban, Rómában, Brüsszelben és Buenos Airesben.

A megnövekedett feladatok miatt 1951 szeptemberében a X/3 osztály az **ÁVH VIII. Hírszerző Főosztályává** bővült Farkas Vladimir alezredes vezetésével. Ehhez előzetesen Péter Gábornak Moszkvában meg kellett szereznie a szovjet állambiztonsági vezetők egyetértését. Őt tanácsadó érkezett Budapestre, ők alakították ki a szervezetet és a működési rendet 5 osztállyal: 1., angol-amerikai, 2., nyugat-európai, 3., jugoszláv, 4., emigrációs, 5., külképviseleti elhárító, összesen 135 fős állománnyal.

1953 júliusában az egységes **Belügyminisztérium I. (Államvédelmi) Főcsoportfőnökség II. Osztálya** lesz a hírszerzés, Gazdik Gyula alezredes vezetése alatt. Az osztályt 1955. október 1-én főosztállyá szervezik, előbb Hárs István ezredes, majd Rajnai (Reich) Sándor alezredes vezetésével 1956 októberéig. A Főosztály 1., osztálya az Illegális Rezidentúrák Osztálya volt.

A forradalom utáni zavaros szervezeti elképzelések egyike volt a hírszerző feladatok átcsoportosítása a HM-be, 3. csoportfőnökségként, a Fegyveres Erők Miniszterének alárendeltségében. Az előkészületek 1957 februárjáig tartottak, akkor Tömpe István, a belügyminiszter I. helyettese által készített javaslat bizonyult támogatottabbnak és márciustól a hírszerzés a **Belügyminisztérium II. Politikai Nyomozó Főosztályának 3. osztálya** lett, Móró István alezredes vezetésével.

Ez a szervezeti rend 1962 augusztusáig, a BM III. (Állambiztonsági) Főcsoportfőnökség megalakulásáig állt fenn, amikor is a hírszerzés feladatait a **III/I. Csoportfőnökség** kapta, Komornik Vilmos alezredes vezetésével.

A **HM Katonapolitikai Osztálya (KATPOL)** a katonai hírszerzés és elhárítás egységes szerve 1945. március 3-án alakult meg. Az osztály vezetője: Pálffy (Oesterreicher) György (1909-1949), majd altábornagy és miniszter-helyettes, akit 1949. július 5-én az ÁVH letartóztat és koncepció per után, október 24-én kivégeznek.

A Katonapolitikai Osztályt 1947-ben csoportfőnökséggé szervezték, majd 1949-ben **főcsoportfőnökséggé**, 7 osztállyal: hírszerző, elhárító, rádió felderítő, katonai, nyilvántartó, törzs, és káder osztály.

Farkas Vladimir az ÁVH Hírszerző Főosztályának vezetője

Pálffy György altábornagy, honvédelmi miniszter-helyettes

1950-ben az időközben csoportfőnökséggé terebélyesedett elhárítás beolvadt az ÁVH-ba. A megmaradt felderítő szolgálat új neve: **HM IV. Főcsoportfőnökség**, amelynek fő feladata: a katonai hadászati-hadműveleti hírszerzés lett.

Ezt követően intenzív szakképzés kezdődött szovjet tanácsadók részvételével, majd sor került a **katonai attaséhivatalok** és a külföldi rezidentúrák felállítására, 1951-ben Washingtonban és Párizsban, 1952-ben Londonban. A katonai hírszerzést a honvéd **vezérkar főnöke** közvetlenül irányította.

1953 decemberében a felderítő szolgálat az **MNVK 2. Csoportfőnökség** nevet kapta, változatlanul a vezérkari főnök alárendeltségében. A csoportfőnökség szervezeti felépítése 1956 végéig: operatív hírszerző szolgálat, elemző-értékelő és tájékoztató szolgálat, rádió felderítő szolgálat, kiképzési és ellátó szolgálat.

1956. december 21-én az MNVK 2 Csoportfőnökséget kivonták a vezérkari főnök alárendeltségéből és közvetlenül a **Fegyveres Erők Minisztere**: Münnich Ferenc altábornagy felügyelete alá helyezték.

1957 tavaszától ismét a honvéd **vezérkar főnöke** irányította a katonai felderítést: Ugrai Ferenc vezérőrnagy, 1963-ig, akinek volt „katpolos” tapasztalata.

Washington, London (1951-1952)

Várkonyi Péter államvédelmi hadnagy („Szendrői”) 1951. májusában **Weil Emil** (1897-1954) nagykövettel egy időben érkezik Washingtonba, a magyar külképviseletre.

A 8 tagú állambiztonsági hírszerző rezidentúra a következőkből áll:

Weil Emil követ

munkatársa, adminisztrátor („Fazekas”).

Várkonyi Péter, mint operatív beosztott először azt a feladatot kapja, hogy tartson rendszeres

- Fehér Sándor áv. őrnagy, rezidens, előtte az ÁVH X/3. Hírszerző Osztályának helyettes vezetője, („Ferenc”);
- Várkonyi Péter áv. hadnagy, politikai és gazdasági hírszerző, („Szendrői”);
- Szigeti (Schönwiesner) Károly áv. hadnagy, hálózatépítő, emigráció kutató, („Borsodi”);
- Madai István hálózati ügynök, gazdasági és műszaki hírszerző („Kiss Ferenc”);
- Nagy Lajos hálózati ügynök, politikai hírszerző („Barna János”);
- Bozi Lajos operatív beosztott, rádiós, rejtjelező, fotós („Vidéki”);
- Pusztai Imre hálózati ügynök, belső elhárítás, technikai szervezés („Nagy János”);
- Fehér Sándorné, operatív beosztott, korábban az MDP káder osztályának

kapcsolatot a konzulátusokkal, az ügynökökkel és vegyen részt a követségi ellenőrzés biztosításában.

Szigorúan titkos „H”!

INFORMÁCIÓS HIVATAL
Működésére a 2003. évi III. tv. 2.§ (1) bek. alapján megszűnt.

Á. V. H.

Osztály: VIII/2. b. osztály.

SZERVEZÉSI DOSSZIÉ

OBJEKTUM: londoni rezidentúra.

I. Kötet.

Archívba adva: 19

Archív szám: 19 06-8-003 / 1

68155/5 — Vörös Csillag Nyomda, Budapest. (1)

3. 2. 6

A londoni rezidentúra iratai az ÁVH Hírszerző Főosztályán

Még csak ismerkedik a feladatokkal, a környezettel, a feszült személyi viszonyokkal, amikor az amerikai külügyminisztérium viszonyossági lépésként július 3-án váratlanul **kiutasítja**.

Utolsó két jelentését augusztus 2-án küldi haza Washingtonból: a „haladó” amerikai sajtót látja el cikkekkkel, követségi bulletint szerkeszt és ad ki, angol nyelvű jegyzékeket fogalmaz és leveleket

válaszol meg, protokolláris ügyeket intézett és megtanulta a követségi aktakezelést. Szovjet, román, csehszlovák és indiai diplomatákkal ismerkedett meg a fogadásokon és figyelemreméltó kapcsolata alakult ki a követségi bulletin nyomdai előállítását végző amerikai nyomdással, aki családi vacsorára is meghívta. Az angol nyelv tanulásával kapcsolatban megjegyzi, hogy azt Fehér, Szigeti és Bozi elvtárs is elhanyagolta addig. A hírszerző munkáról két külön jelentést küldött haza a futárral. (ÁBTL 3.2.6. OL-011/1-2)

Itthon az az egyeztetett gyors döntés születik, hogy Várkonyi mielőbb foglalja el új helyét **Londonban**, a rezidentúrán.

Már augusztusban meg is érkezik, hivatalosan **kulturális attasénak**. Vele együtt jön a nyár folyamán **Lóránd György** áv. hadnagy és **Torda Endre** áv. hadnagy, átmenetileg hárman képviselik az ÁVH hírszerző főosztályát. A rezidens kihelyezéséig Lóránd Györgyöt bízták meg a hírszerző feladatok irányításával.

[**Lóránd György** 1926-ban született Moszkvában, szülei politikai emigránsok voltak, apja mérnök, 1944-ben elhunyt, anyja a Közgazdasági Intézet előadója. 1943-ban érettségizett, majd motorszerelőként dolgozott. 1945-ben visszatért Magyarországra, autójavító műhelyekben szakmunkás, majd beiratkozott a Műszaki Egyetemre. 1945-től párttag. 1949-ben politikai hiba miatt dorgálást kapott. 1950 áprilisában behívták a honvédséghez, szeptemberben tiszti tanfolyamra küldték, miután azt elvégezte, alhadnaggyá avatták. Utána került az ÁVH állományába hadnagyi rangban. Kihelyezése előtt az angol-amerikai hírszerző osztály beosztottja.]

Horváth Imre követ, külügyminiszter

Szeptembertől az új rendkívüli követ: **Horváth Imre** (1901-1958), későbbi külügyminiszter (1956-1958). Elutazása előtt Vértess János őrnagy, az ÁVH X/3 Hírszerző Osztályából 1951 szeptemberében alakult, Farkas Vladimír áv. alezredes vezette VIII. Hírszerző Főosztály angol-amerikai osztályának vezetője tájékoztatta a londoni rezidentúra operatív beosztottjairól.

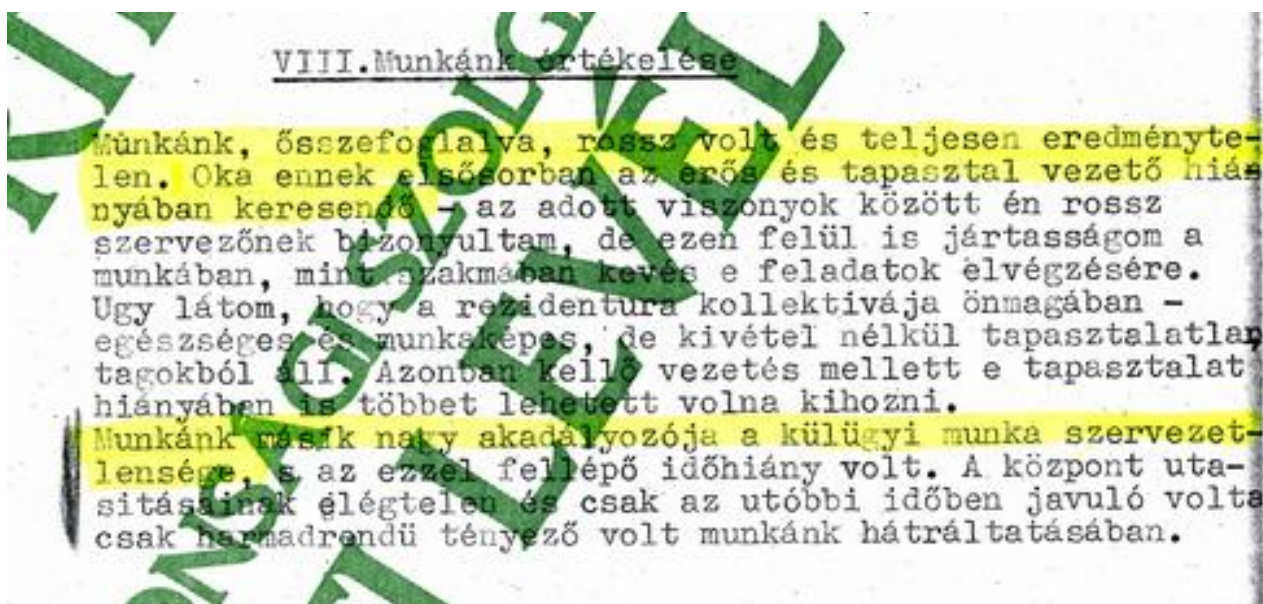
[**Horváth Imre** (1901. november 19, Bp. – 1958. február 2, Bp.) gépészmérnök, külügyminiszter. Munkáscsaládból származott, műszerészinás a budapesti telefongyárban, ahol 1916-ban sztrájkot szervez a Magyarországi Szociáldemokrata Párthoz tartozó Munkásképző Egylet tagjaként. 1918-ban alapító tagja a Kommunisták Magyarországi Pártjának. 1919-ben a Tanácsköztársaság alatt, a politikai rendőrségen dolgozott Korvin Ottó mellett, majd a Belügyi Népbiztosság politikai biztosaként vett részt a Vörös Hadsereg felvidéki hadjáratában. A Tanácsköztársaság bukása után internálták, 1920-ban szabadult, s részt vett az illegális KMP újjászervezésében. 1921 tavaszán letartóztatták és tízévi fegyházra ítélték. 1922-ben a fogolycsere révén került a Szovjetunióba. Moszkvában gépgyári

munkás, 1926-tól a Marx-Engels Intézet könyvtárosa, 1928-29-ben a Geodésia Gyárban dolgozott. Elvégezte a műszaki főiskolát, 1932-ben gépészmérnöki oklevelet szerzett. 1933-ban pártutasításra visszatért Magyarországra, illegális pártmunkásként tartóztatták le 1934 végén. Tíz évig a szegedi Csillag börtön foglya. 1944-ben a németek Dachaubá vitték, ahonnan 1945 októberében tért haza. A Külügyminisztériumban kezdett

dolgozni, 1946-ban a moszkvai magyar követség I. titkára, majd tanácsosa. 1948 május és 1949 szeptember között a magyar kormány képviselője Berlinben a szovjet parancsnokság mellett. Majd folyamatosan külszol-gálatot teljesít. Követ Washingtonban (1949-51), Londonban (1951-53), követ, illetve nagykövet Prágában (1953-56). Rövid ideig a Kulturális Kapcsolatok Intézetének elnöke (1956 május – július), július 21-én bevásztják az MDP Központi Vezetőségébe, július 30-tól külügyminiszter. Haláláig betölti ezt a posztot (rövid megszakítással: 1956. november 3-12), 1956. novemberétől az MSZMP KB tagja, ő vezeti novemberben az első magyar ENSZ-delegációt New Yorkba, majd a másodikat 1957-ben.]

1951. december közepén Lóránd áv. hadnagy lesújtó jelentést készített a londoni külképvi-seletek (követség, rezidentúra, sajtóiroda, kereskedelmi kirendeltség) helyzetéről, munkájáról.

„Munkánk rossz volt és teljesen eredménytelen.”...munkánknak az a része, mely a Külügyminisztérium felé irányuló információt szállítja, – értéktelen, majdnem felesleges, mivel 90 százalékban a sajtó alapján folyik, ezt pedig itthon is el lehet végezni.” Az egész követségi munkánk fő jellemzője a rossz szervezethez és az emberek rossz kihasználása. Ez leginkább a diplomáciai beosztottak adminisztrációs és kiegészítő munkával való túlterheltségében mutatkozik meg, valamint abban, hogy a KÜM bürokrácia eljutott Londonba is, úgyhogy sok időt töltünk majdnem értelmetlen aktázással.”

Lóránd rezidens: „Munkánk rossz volt és teljesen eredménytelen...”

A követség biztonsági helyzete nem kielégítő, akárcsak a hírszerző munka szakmai színvonala; tapasztalatlanság, járatlanság, a nyelvtudás hiánya, kiépületlen kapcsolatok. A budapesti központ irányítása koordinálatlan, elméletieskedő, nincs szinkronban az elhárítás és a hírszerzés, néha értelmezhetetlen utasítások érkeznek.

„Szendrői” teljesítményével viszont elégedett a jelentés készítője. Noha ő is jelentéktelen papírmunkával tölti ideje egy részét, jó angol nyelvtudásával megtette az első bízató lépéseket a kulturális attasé munkaterületén, kapcsolatainak építésében. Feleségéről: „Szendrőiné”-ről azonban kritikus mondatokat ír le: emberileg gyenge, nem érti a munka lényegét, fegyelmezetlen, parancs-megtagadó, szeszélyes, jeleneteket rendez, munkásszármazása ellenére polgári vonásokat hordoz, szeret vásárolni, kedveli a luxust. Javasolják elhelyezését a kereskedelmi kirendeltségre.

Még decemberben hazarendelték Lóránd hadnagyot az ÁVH központjába és részletesen megvitatták vele jelentését. Megállapították, hogy kihelyezése előtt csak rövid ideig teljesített

szolgálatot a központban, s így nem szerezhette meg a szükséges szakmai tudást ahhoz, hogy a rezidentúrát megfelelően irányítsa. Az utasításokat nem hajtotta végre, követségi munkáját éppúgy elhanyagolta, mint operatív szakmai teendőit, nem volt példamutató, nyers, feltűnően goromba magatartást tanúsított.

Londonba való visszatérése után két hétig némi javulás mutatkozott nála, ám a későbbiek során hibái, hiányosságai még jobban megmutatkoztak.

1952 tavaszára **kiéleződik** a viszony Horváth Imre követ és az állambiztonsági rezidentúra között. A követ kijelentette, hogy a rezidentúra „*állam az államban*”, tagjai elhanyagolják követségi munkájukat, kevés időt töltenek külügyi feladataik végrehajtásával, holott fizetésüket a Külügyminisztériumtól kapják, amelynek utasításait a nagykövet továbbítja, más feladataik csak ezek után következhetnek.

A rezidentúra tagjai úgy látták, hogy **Házi Vencel I.** titkár (katonai hírszerző, HM. IV. Főcsoportfőnökség, akit a rezidentúra tagjai csak úgy emlegettek, hogy „*a katpolos*”) hangolta a nagykövetet a rezidentúra ellen, a beosztottakat viszont a nagykövet ellen uszítja, nemcsak a követ került befolyása alá, hanem a pártvezetőség is, amelynek tagja. (**Várkonyi is tagja a pártvezetőségnek**, s előfordul bizony, hogy vonalas észrevétel tesz. Például: márciusban jelenti, hogy a kereskedelmi kirendeltségen dolgozó „*Temesvári*” elvtárs kiérkezése után fizetéséhez mérten kevés békekölcsönt jegyzett, fizetése pedig magasabb, mint a követségi beosztottaké.”)

[**Házi Vencel** (1925. szeptember 3, Okány – 2007. január 22, Budapest), közgazdász, külügyminiszter-helyettes. Parasztcsaládból származott, érettségi után két évig a Műszaki Egyetemre járt. 1947-ben belépett az MKP-ba, majd az MDP-be és az MSZMP-be. 1950-től dolgozott a Külügyminisztériumban, 1951-től 1953-ig katonai attasé Londonban, majd hazahívják a HM-be; 1957-től Stockholmban tanácsos, 1958-tól a bagdadi, 1961-től az athéni magyar nagykövetség vezetője. 1964-ben a KÜM önálló osztályvezetője. 1966-ban befejezi tanulmányait a Marx Károly Közgazdaság-tudományi Egyetemen, a közgazdaságtudományok doktora. 1968-ban külügyminiszter-helyettes, 1970-től londoni magyar nagykövet, 1976-ban ismét külügyminiszter-helyettes 1983-ig.]

1952 májusában tarthatatlanná válnak a személyi viszonyok a londoni követségen, ezért két tagú vizsgálóbizottság érkezik Budapestről, az ÁVH központjából: Vadász Tibor áv. százados és Nagy Antal áv. alhadnagy, akik május 28-tól június 9-ig átfogó ellenőrzést tartottak. A bizottság 8 oldalas jelentése feltárta, hogy **a rezidentúra alig végzett érdemi hírszerző munkát**, elemi biztonsági hibákat vétettek, a követség helyiségei alkalmatlanok a felelősségteljes tevékenységre, szervezetlenség és fegyelmezetlenség uralkodott igen kártékony szellemben:

„...a rezidentúra tagjainak egymáshoz való viszonya nem elvtársi, hanem sok esetben túlmegegy a bratyi szellemen, ...meg nem engedhető hangon beszélnek egymással. Lóránd elvtárs odáig jutott, hogy megengedte magának azt, hogy S. Krisztina elvtársnőnek azt a kijelentést tegye: Te bűdös kurva vagy, nem tárgyalok veled!”

„**Szendrői**” tevékenységével kapcsolatban a vizsgálati jelentés így fogalmaz:

*„Lóránd és Torda elvtársak a követségi munkát nem tekintik munkának, feladatnak, azt teljes mértékben elhanyagolják. Nem elégednek meg azzal, hogy saját maguk nem végzik el a követségi munkát, hanem **Várkonyi Péter elvtársat** kigúnyolják, kinevetik azért, mert követségi munkát végez. Várkonyi elvtársat „**diplomata úrnak**” csúfolják.”* (ÁBTL 3.2.6. OL-8-003/1)

teszik meg. Megállapítható, hogy Lóránd és Torda elvtársak a követségi munkát nem tekintik munkának, nem tekintik feladatnak, azt teljes mértékben elhanyagolják. Nem elégszenek meg azzal, hogy sajátmaguk nem végzik el a követségi munkát, hanem Várkonyi Péter elvtársat kigúnyolják, kinevetik azért, mert követségi munkát végez. Várkonyi elvtársat "diplomata úr"-nak csúfolják. Torda és Lóránd elvtársaknak a követségen tanúsított magatartásuk miatt tekintélyük nincs, a beosztottak utasításait vagy kérésüket elutasítják, s ha róluk beszélnek, becsmérlően nyilatkoznak róluk. Nemcsak a követségi munka

„Várkonyi elvtársat kigúnyolják...diplomata úrnak csúfolják

A vizsgálat nem találta intrikusnak és összeférhetetlennek Várkonyi Péter feleségét, „Várkonyi elvtársnő jó elvtársnő, egyáltalán nem tapasztaltunk nála olyan jelenségeket, amelyekből arra lehetne következtetni, hogy összeférhetetlen.”

A bizottság úgy ítélte meg, hogy Lóránd György áv. hadnagy pártszerűtlenül viszonyult a kritikához:

„Kijelentette, hogy ő maga helyesnek tartja magatartását, így szükséges beszélni az elvtársakkal. Röviden és tömören kijelentette: magatartásán változtatni nem tud és nem is akar. Egyébként sincs akaratereje ahhoz, hogy változtatni tudjon, s azt sem tartja lehetségesnek, hogy a központ szolgálatára alkalmas legyen...”

A jelentés ezért kénytelen volt megállapítani:

„Magatartása nem csak a rezidentúra tagjaira, hanem a követség tagjaira is destruktív hatással van,... a követségen kívüli magatartásában is komoly hiányosságok vannak, amelyek alkalmasak arra, hogy kompromittálják a Magyar Népköztársaságot.”

A következtetések súlyos szakmai és pártbüntetést helyeztek kilátásba:

„Javasoljuk, hogy a rezidentúrán dolgozó Lóránd György elvtársat a legsürgősebben hívjuk haza központi szolgálattételre, mert további kint tartózkodása nem csak a rezidentúra további munkáját, hanem **a követség munkáját is veszélyezteti**, s amennyiben gyors intézkedéssel nem akadályozzuk meg a züllési folyamatot a rezidentúrán, úgy komoly károkat okozhatunk országunknak. Lóránd elvtársat párt és szakmai fegyelmi elé kell állítani hazajövele után.” „Torda elvtárs ellen pártfegyelmi megindítását javasoljuk, őt pártbüntetésben kell részesíteni.”

Az ÁVH hírszerzésének vezetése – Farkas Vladimir áv. alezredes és Móró István áv. őrnagy – Budapesten egyetértett a londoni vizsgáló bizottság következtetéseivel és javaslatával.

Ugorjunk időben félévet vissza. Amikor 1951. december 11-én Londonból Budapestre érkezett Lóránd György áv. hadnagy, ideiglenes rezidens, előző napon **rendkívüli esemény** történt a londoni magyar követségen.

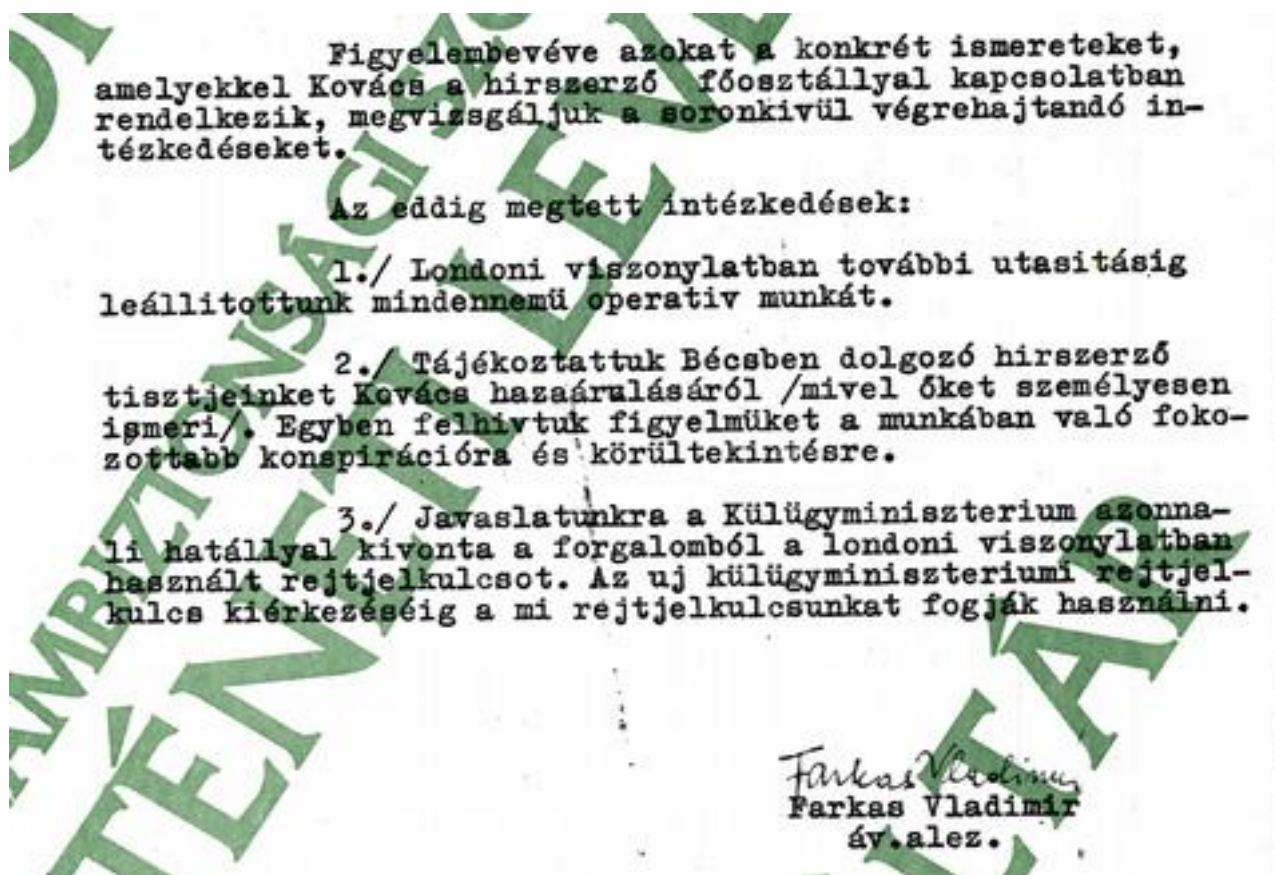
Kovács (Kanfer) András (1919. november 19, Rahó, Abis Hanna) követségi tanácsos, [a „**Tabi Ervin**” fedőnevű titkos munkatárs], aki 1950 novemberében a bécsi követségről érkezett Londonba, az akkor még Bolgár Elek követ vezette magyar külképviseletre, **1951. december 10-én eltűnt**. Levele másnap érkezett meg a követségre, ez állt benne: „Ezennel bejelentem, hogy a mai

napon lemondok állásomról. London, 1951. december 10.” Ezen a napon kellett volna rendes évi szabadságra hazaérkeznie családjával. Ehelyett feltételezhetően Londonból Párizsba utazott, érvényes francia, svájci és osztrák beutazási vízummal rendelkezett.

A rendkívüli eseményt azonnal jelentette London az ÁVH központjába, **Farkas Vladimír** av. alezredesnek a VIII. Hírszerző Főosztály vezetőjének. Farkas rögtön tudta, hogy ez egy veszélyes hazaárulás, Kovács sok titok tudója: belső szervezet, személyzeti pozíciók, ügynökök és kapcsolatok Európában. Ezért a következő intézkedéseket tette:

- Táviratilag utasította a londoni rezidentúrát, hogy további utasításig minden operatív munkát állítsanak le.
- Tájékoztatta a Bécsben dolgozó hírszerző tiszteket Kovács hazaárulásáról, egyben felhívta figyelmüket a fokozott konspirációra és körültekintésre.
- A Külügyminisztérium azonnal kivonta a forgalomból a londoni viszonylatban használt rejtjelkulcsokat.

Farkas Vladimír soron kívüli intézkedésekről döntött

Mivel Kovács-Kanfer hazárulása részben érintette Várkonyi diplomata karrierjét, másrészt háttérben ott volt Lóránd av. hadnagy, rezidentúra vezető előbb vázolt tevékenysége, s annak minden következménye, egy kitérő fejezet arról: ki is volt Kovács tanácsos, miként csinált kortörténetileg jellegzetes karriert az akkori viszonyok között, s mit tudott az ÁVH igazi nagy titkaiból?

Kovács (Kanfer) András („Tabi Ervin”) az ÁVH kórképe

Kovács (Kanfer) András 1919. november 19-én született Rahón. Anyja Ábis Hanna, apja N.

Kanfer Izidor kereskedő, egy brünni kereskedelmi cég lerakatát vezette 1940-ig, 1944-ben Auschwitzba deportálták őket, ahonnan nem tértek vissza, akárcsak nővére és annak fia.

Iskoláit Rahón, Lőcsén, Pozsonyban és Prágában végezte. 1937-től 1939-ig, Csehszlovákia német megszállásáig a prágai egyetem bölcsészkarára járt. Akkor Lengyelországba szökött, Delatin városban (Stanislo megye) élő rokonaihoz.

Kovács-Kanfer András

Nyugat-Ukrajnának a szovjet csapatok által történt megszállása után a járási Közellátási Népbiztosságon dolgozott. 1940-ben bevonult a Vörös Hadseregbe, egy katonai építő alakulatnál teljesített szolgálatot, amelyet a németek bekerítettek, ám egy magyar katona segítségével Rahóra szökött. Onnan a csendőrség a máramarosszigeti magyar kémelhárító kirendeltségre vitte, őrizetbe vették, kihallgatták. Szülei és nagybátyja (dr. Ábis Márton orvos) összeköttetése és pénze segítségével dr. Diviatzky Pál rendőrkapitány elérte, hogy ügyét a rendőrség aknaszlatinai határkirendeltségéhez tegyék át. Onnan beszállították a máramarosszigeti kórházba, majd egy hónap múlva Aknaszlatinán tárgyalták ügyét és szigorú rendőri felügyelet alá helyezték Rahón. Onnan vonult be munkaszolgálatra Kassára, majd Erdélybe vitték vasútépítésre; Veszprém, Szentkirály-

szabadja volt a következő állomás, ismét Kassa, aztán Tasnád, ahol 60 embert kiválogattak, akiket Budapestre vezényeltek 1943 szeptemberében. Először a Tenyészállatvásár telepre osztották be munkára, aztán a III. kerületi Leipziger gyárba, ahonnan 1944. október 15-én megszökött.

Megismerkedett Tóth Zsófiával, egy hajdúnánási születésű háztartási alkalmazottal, akinek Váci úti lakásában bujkált másokkal együtt, köztük egyik nagybátyjával: Ábis Ferencsel, akinek papírjait egy razzia alkalmával hamisnak találták, elvitték és Mauthausenben halt meg. A lakásban menedéket kapott zsidók között volt másik nagybátyja: dr. Stern Elemér ügyvéd és Darvas (Deszauer) György, későbbi államvédelmi százados, Kovács András barátja. Amikor a lakás már nem volt biztonságos, Tóth Zsófiával – akinek házasságot ígért –, elköltözött az Ó utcába, ott várta be a szovjet csapatokat.

1945-ben belépett az MKP-ba és jelentkezett a **Politikai Rendészeti Osztályra**, ahol egy évig nyomozóként szolgált. (Vele egy időben került oda barátja: Darvas-Deszauer is.) Kihaszználva beosztását, megszerezte és működtette a Stefánia úti forgalmas éjszakai Gyertyafény Clubot és különböző kereskedelmi üzletekkel foglalkozott, így nagybátyjával: dr. Stern Elemérrel jól menő fekete kereskedelmet folytatott: raktárról szállított gépalkatrészeket és gumiárút.

15

ÖRIZVE:
Datum: 6. 10. 21.

SZIGORUAN BIZALMAS!

INFORMÁCIÓS HIVATAL
Minősítése a 2003. évi III. tv. 2.§ (1) bek. alapján megszűnt.

Á. V. H.

SZERV: _____

OSZTÁLY: (X/3. b. elő. (VIII/2.

"B" DOSSZIÉ

DOSSZIÉ SZÁM: 10-68-206/1950.

MINŐSÍTÉS: Titkos munkatárs
Kerides

FEDŐNÉV: Fali Gábor

INFORMÁCIÓS HIVATAL
száma: 1896. 03. 06.
száma: 2049. 05. 17.
száma: 8/94-548/8

NAPLÓBA BEVEZETVE: 1950. IX. 18.

ARCHIVBA ADVA: 1952. IX. 7.

ARCHIV SZÁM: 13T-70

Kovács-Kanfer személyi dossziéja az ÁVH hírszerzésnél

Egy év után saját kérelmére elbocsátották a PRO-tól. Tóth Zsófiát – akit csak eszközként használt – nem vette feleségül, hanem elutazott Csehszlovákiába menyasszonyához: a jómódú Ackermann Olgához (1922. január 8, Debrecen, Stern Etel), akivel 1946 októberében Budapesten összeházasodtak. Felesége 1947-ben lépett be az MKP-ba. (Egy fiúgyermekük született 1948. augusztusában.)

2 pld.bam-
B.dosszié
Munkadosszié

Szigoruan titkos.!

83

H a t á r o z a t
Budapest 1950 december hó 15.-án.

A mai napon az alosztályon belül történt
hálozat felülvizsgálás eredményeképpen a X/3 B.alosztá-
lyon dolgozó Vadász Tibor áv.fhdgy bts-nak átadtam
T a b i E r v i n nevű ügynököt. (információ)

Vértess János
/Vértess János áv.szds/
alosztályvezető.

Jóváhagyom:

Tihanyi János
/Tihanyi János áv.örgy/
osztályvezető.

Bécs után „Tabi” tartását Vértess százados átadta Vadász főhadnagynak

Visszatérve Budapestre rövid ideig Frolov őrnagy, soroksári **szovjet parancsnok tolmácsa**, majd a MATEOSZ szállítmányozási vállalatnál könyvelő.

1947 tavaszán ismét kapcsolatba kerül az **Államvédelmi Osztállyal**, amikor a BM Népgondozó Osztálya a hazatelepítést szervezte Ausztria és Nyugat-Németország területéről. 1947 szeptemberétől Münchenben, mint hazahozatali megbízott dolgozott, valójában operatív feladatokat végzett a **kémelhárítás** számára, egészen 1948 áprilisáig, amikor a hazatelepítési bizottságot Nyugat-

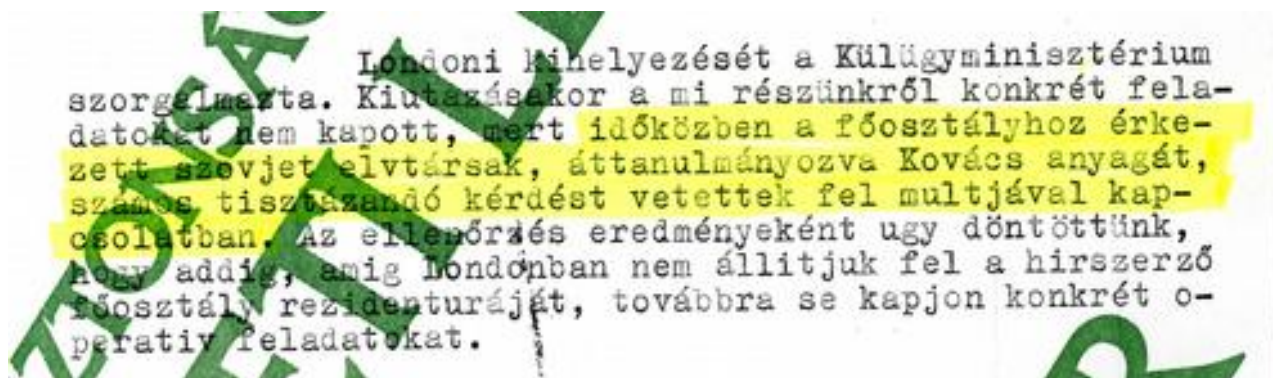

Németországból kiutasították.

1948. júliusában az ÁVO kémelhárítása javaslatára a **Külügyminisztérium** állományába került. (Előnyére szolgált, hogy jól beszélt a német, az orosz, a cseh és a lengyel nyelvet, megértette magát angolul és franciául.) 1948. októberben kihelyezték a **bécsi magyar követségre követségi titkárnak**.

Bécsben mindvégig – 1950 novemberéig – szoros kapcsolatban volt az ÁVO, majd az ÁVH kémelhárító és hírszerző osztályával. **Rezidensként** – csoportvezető titkos munkatárs – jelentős hálózatszervező tevékenységet végzett, állami, kormányzati és párt kapcsolatokat épített ki. Munkájával Budapesten meg voltak elégedve.

Londoni kihelyezését a Külügyminisztérium szorgalmazta. Kiutazásakor felvetődött, hogy mint rezident, vagy ideiglenes rezident foglalkoztatják. Londonba érkezve azonban mégsem kapott konkrét feladatot az ÁVH Hírszerző Főosztályától, mert időközben **a szovjet elhárítás** alaposan áttanulmányozta személyzeti anyagát és **aggályát fejezte ki**, mert számos tisztázandó kérdést találtak múltjával kapcsolatosan. (Például: 1941-ben miért nem vonult vissza a szovjet építőalakulattal, miért szökött át a magyarokhoz? Lehet, hogy a magyar kémelhárítás vagy a Gestapó akkor beszervezte? Zavarosnak tartották szabadulását is Máramarosszigetéről. Gyanús kapcsolatokkal járhatott feketézése és csempészáru kereskedése, mialatt a PRO szolgálatában állt. Végül a legsúlyosabb tény: úgy találták, hogy bécsi tartózkodása alatt „Személye a nyugati hírszerző szervek előtt dekonspirálódott egy kétkulacsos ügynök révén.”) Ám mindezek ellenére **a követséget ő vezette ideiglenes ügyvivői minőségben**, miután **Bolgár Elek** követ (1949-1951) már elutazott Londonból, az új követ személye pedig még nem volt kijelölve, majd amikor kijelölték **Horváth Imrét**, ő csak 1951 szeptemberében érkezett meg.

A szovjet elhárítás tisztázandó kérdéseket vetett fel Kovács-Kanfer múltjával kapcsolatban

Miután életrajzának kiegészítését kérték tőle, részletesen tisztázandó többek aggályos kérdéseit, az ellenőrzés után olyan döntés született, hogy **a bécsihez hasonló államvédelmi beosztást nem kaphat**. Ezek után, amikor ismét konkrét hírszerző feladatokat sürgetett, rendre azt a választ kapta, hogy mivel ideiglenes ügyvivő, első beosztott, feladatai nem keveredhetnek operatív hírszerző feladatokkal.

Bolgár ellenségesen fogadta a volt bécsi rezident 1950. novemberében. Igyekezett lekezelni, lejáratni, sőt gyanúba keverni. Rajta is túltett Bolgárné, aki közismerten teljesen befolyása alatt tartotta férjét, irányította hivatalos teendőit is. „**Tabi**” köszönését se fogadta, pedig ő még azt a házon belüli jó tanácsot is megfogadta, hogy a hiú Bolgárnét nem szabad „*Követné asszonynak*” szólítani, hanem „*Követasszonynak*”, mert ezt szigorúan megkövetelte. Bolgárék feltűnően szoros

kapcsolatot tartottak a francia nagykövet és az amerikai követség egyik magas rangú beosztottjának feleségével. „Tabi” megismerkedett a lengyel ügyvivővel: Morskijjal. Baráti viszony alakult ki köztük, ennek során Morskij figyelmeztette, hogy Bolgárné nyugati diplomaták körében kellő hangsúllyal elterjesztette: a magyar követség új tanácsosa jobban beszéli az orosz és a szláv nyelveket, mint a magyart, s az is érdekes: noha jól beszél németül, mégis elhelyezték Bécsből Londonba. Azt sem hagyta ki, hogy elpletykálja: miközben a magyar diplomaták Londonban „szénapadlásokon” laknak, „Tabi” 70 fontos lakást bérelt, amire nem valószínű, hogy fizetéséből telik, *„bizonyára más anyagi fedezete van”*.

Amikor pedig egy Füzi nevű altiszt disszidált, s szökésének okairól egy levelet küldött Bolgár követnek, amelyben – egyebek között – említést tett arról, hogy a követségen durva, elfogadhatatlan bánásmódban részesült a beosztottak részéről, Bolgár megpróbálta kizárólag „Tabi” nyakába varrni a felelősséget. Míg Füzi három beosztott (Beregméri, Nagy János és „Tabi”) magatartását tette szóvá, a követ kijavította a jegyzőkönyvet és egyedül „Tabi”-t hibáztatta. Vadász Tibor áv. főhadnagy 1950. december 20-i jelentését ezzel kapcsolatban így zárja le: *„Véleményünk szerint Bolgárék azért indították meg ezt a harcot „Tabi” ellen, mert félnek attól, hogy üzelmeikre fényt derít és nyilvánvalóvá teszi kinti magatartásukat.”*

Az új rendkívüli követ: **Horváth Imre** megérkezése, 1951. szeptembere után is csak általános jellegű feladatokat kapott a rezidentúrától, így például: kapcsolatok kiépítése, egyes személyek tanulmányozása, az átfogó angliai helyzet megismerése. Részben el is végezte ezeket a feladatokat, ám nem elégítették ki, ezért többször hangot adott azon érzésének, hogy mellőzve van. Mivel nem kapott megnyugtató választ, kérte, hogy hazautazhasson, s itthon beszélhesse meg közvetlenül az illetékesekkel jövőbeni állambiztonsági munkáját. Az utóbbit indokolta az is, hogy a londoni ideiglenes rezidenssel, **Lóránd György** áv. hadnaggyal – aki jóval fiatalabb volt nála –, hamar megromlott a viszonya, állandó ellentét feszült köztük, ami növelte a bizalom hiányt. Hiába vetette fel például anyagi nehézségeit – köztük a magas lakbérhez képest alacsony fizetését – a hírszerzéstől nem kapott segítséget.

A követ kiérkezése egy másik várakozásának a végét is jelentette. Azt hitte, a Külügyminisztériumnak van egy olyan **elképzelése** is, hogy ő lesz a követ, vagy olyan első beosztott, aki egy gyenge követ mellett ténylegesen irányítóként tud tevékenykedni, mint Bécsben, Hajdu követ idején. Miután ez is alaptalan várakozásnak bizonyult, eleve sértődötten várta Horváth Imre követet és ez a meghatározó kapcsolata is csalódással járt, hamar szembe kerültek egymással.

Horváth Londonba érkezése első percétől Kovács lejárására és megalázására törekedett. Amikor a pályaudvaron Kovács bemutatkozott, azt mondta neki: *„Azt hittem, maga a sofőrünk!”* Majd azzal folytatta, hogy nem engedte bőrdíjait az altiszttel fölvetni lakószobáiba, hanem azt Kovács Andrással végeztette el. Végül összes ruhájának, cipőjének és egyéb Budapestről hozott holmijának kirakását, elhelyezését a szekrényekben Kovácsra és annak feleségére bízta.

Az új követ kiérkezése után Kovács elesett az ügyvivőnek járó reprezentációs költségkerettől és az ingyen lakástól.

Egyetlen emberrel volt bensőséges viszonya követségen: **Házi Vencellel**, a katonai hírszerzés beosztottjával. Az ÁVH hírszerzése ezt azzal magyarázta, hogy Kovács politikailag nem képzett, polgári mentalitása találkozott Házi hasonló gondolkodásával.

Vértes János áv. őrnagy, aki tapasztalt hírszerző volt, 1951. december 12-i jelentésében ezzel

kapcsolatban a következő megállapításokat tette:

„Miután Kovács egy karrierista, hiú és becsvágyó ember volt, valamint az, hogy a Párthoz és a munkásosztályhoz lényegében semmi köze nem volt, ezek a körülmények nem járultak hozzá helyzetének megszilárdításához, sőt Kovács jellemét és beállítottságát alapul véve, olyan gondolatokat kelthetett Kovácsban, amelyek végső fokon a disszidálásához vezettek. Kovács tisztában volt azzal, hogy bécsi munkájával az akkori értékelés szerint a Hatóságon meg voltak elégedve. Tudta azt is, hogy külügyminisztériumi munkájával is meg voltak elégedve, ismerte más követségek munkáját.

*Ugyanakkor azt látta, hogy vele szemben **nincs meg a bizalom** az ÁVH részéről, az nem konkrét feladatokat és pótletrajzot kért tőle, amiből következtethetett arra, hogy **személyét felülvizsgáltuk**, ami olyan eredménnyel zárult, hogy vele a jövőben nem szabad együttműködni. Ebből levonhatta azt a következtetést, hogy neki Magyarországon nincs jövője. Annál is inkább, mert őt nem elégítette volna ki egy tisztviselői beosztás, miután egész életében a jómódú élethez volt szokva.”*

Feltételezhető, hogy ezek a körülmények készítették Kovácsot disszidálásra és nem volt az ellenségnek már régebben szervezett ügynöke. Az eddigiek azt mutatják, hogy nem volt szervezve, vagy ha igen, akkor ez csak az utóbbi időben történhetett.”

Kovács újabb **mellőzésének** és a vele szembeni bizalmatlanság további jelének tartotta, hogy november 7-e alkalmából **Házi Vencel** követségi titkár kormánykitüntetést kapott a Külügyminisztérium javaslatára, ám ő nem, noha okkal bizakodhatott, hiszen külügyminisztériumi feletteseitől úgy értesült: bécsi és londoni munkájával egyaránt elégedettek.

1951. december 9-én, vasárnap este Házi Vencel Kovácsnál vacsorázott. Egy darabig ott volt **Weil Ágnes** gépíró is, akiről Farkas Vladimir áv. alezredes, hírszerző főnök azt írja december 13-i jelentésében: „Hazahívását ügynökgyanús kapcsolatai miatt már többször javasoltuk a Külügyminisztériumnak.” Kovács azt mondta Házinak mikor kettesben maradtak: mélyen gondolkodóba ejtik az otthoni dolgok, mellőzve van és mindenki úgy fog járni, mint ő: hazahívják és félreállítják az útból. Hivatkozott Lóránd áv. hadnaggyal folytatott drámai beszélgetésére, amelyben ezen feltételezéséről megbizonyosodott. Miután másnap kellett volna hazautaznia szabadságra, súlyos kijelentéseit a katonai hírszerzőnek azonnal jelentenie kellett volna, ám ő ezt elmulasztotta. (Itt a hivatkozott jelentésben Vértes áv. őrnagynak olvasható egy mondata: „Kovács felesége és Házi között állítólag szexuális kapcsolat is volt.”) Vértes feltételezése szerint, Kovács nem maradt Angliában, érvényes vízumokkal rendelkezett Nyugat-Európába, hozzátette: „...ha nem volt szervezve, esetleg Izraelben telepedik le.”

December 10-én már nem tartózkodott lakásán Kovács-Kafner András. December 11-én, kedden Házi Vencel elmondta Kovácssal való találkozását és beszélgetését **Várkonyi Péter** követségi attasénak, államvédelmi hadnagynak, idézve Kovácsot: „Lóránd nagyon eláztatott otthon”, továbbá azt is: „Kovács megjósolta, úgy járunk, mint ő, hazahívnak és elfűrészelnek.” Délután négy óra körül kapta meg a követ „Tabi” lemondó levelét, amellyel azonnal felkereste „Szendrői” külügyi rejtjelezőt.

Milyen titkokat vitt magával Kovács-Kafner András Bécsből és Londonból, miért voltak a szokottnál idegesebbek az illetékesek az ÁVH VIII. Hírszerző Főosztályán, a Külügyminisztériumban és a pártközpontban?

Az MSZMP Kovácson keresztül juttatta el az osztrák testvérpárthoz a Tito-ellenes propaganda

anyagot, s szinte minden bizalmas információját. Ismerte a propaganda anyagok terjesztésének postai és illegális módszereit, Jugoszláviában kutatta a terjesztés további illegális lehetőségeit. Kovács a hivatalos bécsi kapcsolat mellett szoros baráti együttműködést is kialakított az osztrák párt káderosztályának vezetőjével (Fritz), s rajta keresztül a Szovjetunió ausztriai diplomáciai és katonai képviselőjével. Mint a bécsi magyar követség ideiglenes vezetője az osztrák KP valamennyi vezetőjét személyesen ismerte. Londonba történt kiutazása előtt Fritztől értesült annak néhány megbízható angliai kapcsolatáról, akiknek információira megérkezése után támaszkodhatott. (Így tudhatta meg az osztrák párt Kovácstól például azokat a gyanús körülményeket, melyek egyes vezetőinek angliai tartózkodása során felmerültek.)

Angliában is hamar jó viszonyt alakított ki az angol KP vezetőivel, így Peter Carrigannal és annak helyettesével Betty Reeddel, ismerte Harry Pollittot, Key Beochant, valamint Peter Zenikint, a Daily Worker munkatársát. (Carrigantól a párt belső problémáiról is értesült, így például arról az állandó panaszról, hogy a népi demokratikus országok az angol párt egyes vezetőit, vagy tagjait használják hírszerző munkára.) De jó kapcsolatot épített ki a Labour Party több képviselőjével és szakszervezeti vezetőkkel is.

Külügyi területen Ausztriában ideiglenes ügyvivőként a követségi munka minden lényeges kérdéskörét ismerte, a Külügyminisztérium politikai utasításait ő hajtotta végre. Hosszú időn át ő volt a bécsi követség **rejtjelezője** és ő ismerte teljes egészében a Külügyminisztérium rejtjelezési rendszerét. **A szovjet diplomatákkal és katonai hatóságok képviselőivel bizalmas, elvtársi viszonyt ápolt,** akárcsak a népi demokratikus külképviseletek illetékeseivel. Szoros baráti együttműködésben állt a román követség tanácsosával (Gonda), a lengyel tanácsossal (Morszkij), a cseh ügyvivővel (Rohács). Ahogyan Vértés János áv. őrnagy jellemezte: *„Kovács mint igen ravasz és nagy tapasztalatokkal rendelkező diplomata az egyes személyekkel folytatott beszélgetéseinél nagyon sok bizalmas, az illető követség belső ügyeire, munkájára vonatkozó adatokat is megtudott.”*

Vértés áv. őrnagy azt is megállapítja 1951. december 12-i terjedelmes jelentésében, hogy Kovács 1948 és 1950 között – egészen kis kivétellel – ismerte az **Államvédelmi Hatóság** teljes munkáját Ausztriában. *„Hosszú időn keresztül Kovács volt az egyedüli ember Bécsben, akin keresztül feladatainkat végeztük, majd a későbbiek során a kiépített hálózat igen jelentős részét hozzákapcsoltuk.”*

Több ügynök Kovács Londonba helyezése és disszidálása után is aktív volt. Például: Bedő Ring József („Wander”), dr. Szabó Józsefné („Tessy”), Boglár Gyula („Vucsi Gyula”), Kurt Stern („Trencsényi”).

Az Államvédelmi Hatósággal kapcsolatban Ausztriában ismert nagyon sok olyan ügynököt, akik vagy abban az időben, vagy a későbbiek során a hálózatból ki lettek zárva és megszűnt velük a kapcsolat. Ismer egynéhány olyan személyt is, akik ma is aktív ügynökei az ÁVH-nak. Ismeri ezen kívül azokat a módszereket és ügyeket, amelyeket kb. 2 éves bécsi tartózkodása során megismert. Hosszú időn keresztül Kovács volt az egyedüli ember, Bécsben, akin keresztül feladatainkat végeztük, majd a későbbiek során a kiépített hálózat igen jelentős részét hozzákapcsoltuk. Így módon az 1948-50 ig terjedő időszakban, egész kis kivétellel ismerte az Államvédelmi Hatóság teljes munkáját Ausztria területén.

„Kovács volt az egyedüli ember Bécsben, akin keresztül feladatainkat végeztük”

A hivatalosan kint élő magyarok közül titkos munkatársak voltak: Székely Dávid („Sárosi”), Földényi Pál („Tálas István”), Mihályfi Erzsébet („Teréz Dániel”), Tábori Mihály („Farkas”).

A kizárt, árulóvá vált ügynökök közül emlékezetes például: Ábrányi Aurél, Csonka Emil, Herkay Ottó, Lay Béla, Forbáth Imre, Cseh Gáborné Zeidler Jolanda, Geleta Sándor, Nehéz Ferenc, Fridrich Alfréd, Pocker Márton, Bajomi Miklós, Sauer Rezső, Rambosek Viktor, Affenberger Cecilia, Hazai-Hausmann Anna.

Ismerte a „Fontosabb ügyek” címszó alatt számon tartottak közül: az illegális kirendeltség felállításának terve, Bernáth Andor újságíró, Nagy Ivor, Sebestyén János, Sugár Dénes, Löwinger Ottó, Umlauf Gyula, Steiner Károly, Simpson Scott, Adler ügyvéd, Goldschmidt, „Urbán”, „Holly” ügye.

Kovács az ÁVH-nak végzett több éves munkája során rendszeresen bejárt Budapesten az ÁVH központi épületébe. Ismerte a szervezetet, s annak vezetőit. Értésült az ÁVH belső problémáiról és titkos döntéseiről. Így például tudta azt, hogy az akkori elhárító osztályból leválasztottak egy csoportot, amelyből megalakították a határon túli elhárítást Jugoszlávia és a nyugati országok felé. Tudott az 1949-50-ben történt elbocsátásokról, az elbocsátottakat személyesen ismerte.

Bécsi és londoni tevékenysége idején ismerte az ÁVH vezetőit, a külföldre kihelyezett rezidenseket, operatív beosztottakat, kapcsolattartókat. Például: Bauer Miklós áv. alezredes („Bokor”), Vértés János áv. őrnagy („Véres”, „Újvári”), Sarkadi Simon áv. őrnagy („Budai”), Mészáros István áv. százados („Márton”), Gelber Miklós áv. százados („Vas Miklós”), Fehérvári Antal áv. főhadnagyot („Huszár”). Saját nevén ismerte Lóránd György áv. hadnagyot, mivel együtt dolgoztak Londonban és Szigeti Ferenc áv. századost, miután találkoztak külföldön.

Nem tudta, de sejthette, hogy az ÁVH beosztottai: Várkonyi Péter, Torda Endre, Mészáros József, Horváth Árpád és Fenyvesi István.

Kovácsnak tudomása volt arról is, hogy az Államvédelmi Hatóság a Külügyminisztérium égisze alatt és futár utak alkalmával küld ki operatív beosztottakat külföldre.

Hazaárulása nem csak az osztrák és az angol kommunista pártot kompromittálta, de például érintette a görög szabadságharcosok londoni irodáját és a Tito ellenes angol-jugoszláv társaságot is, amelyek rajta keresztül kaptak anyagi és információs segítséget.

A december 11-én Londonból hazaérkezett ideiglenes rezidens: Lóránd György áv. hadnagy

jelentése és más információk értékelése után az a hivatalos vélemény alakult ki, hogy alaposan feltételezhető:”...már hosszabb ideje az ellenség beszervezett ügynöke volt.”

1954. február 9-én **Várkonyi Péter** („Szendrői”) jelentette Budapestre: kinti informátoraitól azt a hírt kapta, hogy Kovács („Tabi”) egy Cawardine nevű vendéglőben pincér. Az információ hitelességének ellenőrzéséhez fényképet kért a központtól és egy olyan személy kijelölését, akit Kovács nem ismert.

Nem tudni az ellenőrzés eredményét. Annak viszont írásos nyoma van, hogy 10 évvel később már a III/I. Csoportfőnökség (hírszerzés) 4-H alosztályának vezetője: Károlyi Gyula r. alezredes azt jelenti „Tabi Ervin” felülvizsgálata tárgyában Kövesdi János r. alezredes osztályvezetőnek, hogy: „Tabi” *jelenlegi tartózkodási helyét, munka-és életkörülményeit nem ismerjük, javaslom „B” dossziéit az irattárban meghagyni és kapcsolatlétesítés céljából tartózkodási helyének megállapítására megfelelő intézkedést tenni.*”

(ÁBTL 3.2.1. Bt-70)

További szolgálati évek Londonban (1952-1955)

1952 szeptemberében **Várkonyi totális támadást indít Horváth Imre követ ellen.** Mindjárt tegyük hozzá a végeredményt: a sikeres támadások célba találnak: Horváth Imre egy év múlva, 1953 szeptemberében már Prágában van. Igaz, ott már nagykövet.

1952 júliusában az ÁVH végleg **hazarendeli** Loránd György áv. hadnagyot, s a kétségek ellenére megbízza **Torda Endre** áv. főhadnagyot („Mihályi”) a rezidentúra vezetésével.

[**Torda Endre** 1947. óta szolgált a Hatóság állományában. Előbb Szolnokon volt nyomozó, majd a Dzerzsinszkij államvédelmi iskola elvégzése után az ÁVH több osztályán is megfordult. 1951. januárjában hírszerző iskolára küldték, ahol az iskola első tanulója lett. Ennek alapján kiemelték és 1951 őszén mint hírszerző tisztet a londoni rezidentúrára helyezték, hivatalosan követségi attasé beosztásban.]

Torda azonban nem válik be, s ez viszonylag hamar kiderül. Október 21-én Móró István áv. őrnagy a VIII. Hírszerző Főosztály 2. osztályának vezetője javaslatot is tesz **hazahívására.** Az indoklás szerint, nem végezte el hírszerző feladatait, lebecsülte a követségi munkát is, a követ utasításait nem hajtotta végre, rontotta az amúgy is rossz viszonyt a követség és a rezidentúra között.

*„Torda elvtárs hibáit tetőzi a fentiekén kívül az is, hogy feleségével nem él rendes családi életet. Továbbá nem őszinte, szabadsága alatt elhallgatta a rezidentúra valódi helyzetét, igyekezett jó színben feltüntetni mindent...saját külsejére is hanyag, amivel lejáratja magát és a többi beosztott tekintélyét is.”***Hazaérkezése után vonják felelősségre hibáiért, mulasztásaiért úgy párt, mint szakmai vonalon.”**

Nem csak a rezidentúra, hanem a követségi munka alacsony színvonala is kiviláglik abból a jelentésből, amit **Várkonyi Péter** attasé („Szendrői”) küld haza szeptember 30-án. Ebben – egyebek között megállapítja -:

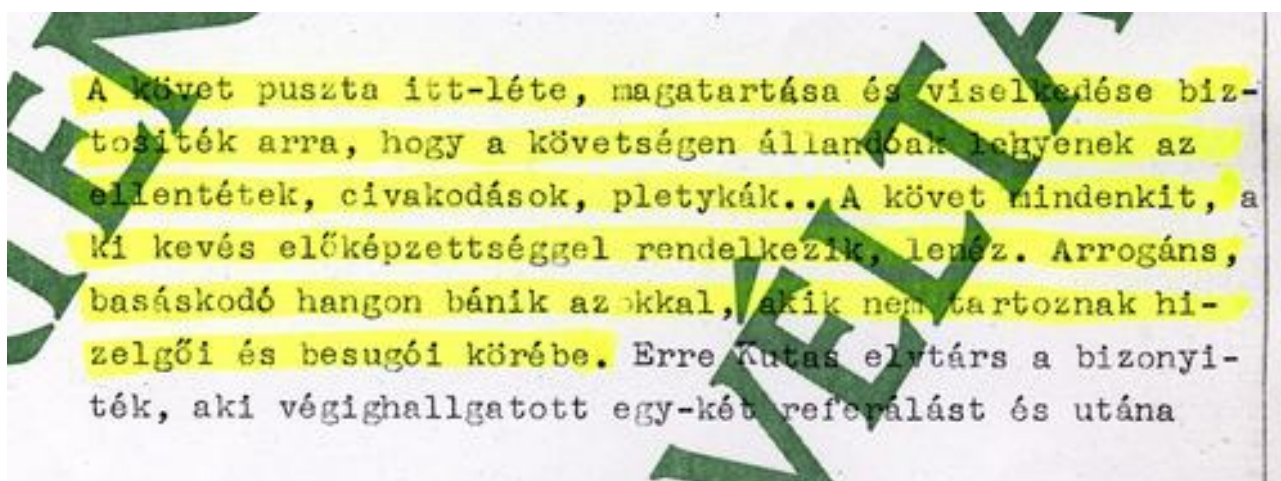
*„... a londoni követ által felfogott követségi munka elvégzése, vagy a mi munkánk elvégzése, de mindkettőnek becsületes ellátása semmi esetre sem oldható meg a jelenlegi körülmények között. Ami jelenleg a londoni követségen folyik, azzal sem a Központ, sem a KÜM nincs és nem is lehet megelégedve. Ugyanis **sem a mi munkánk, sem a helyes értelemben vett diplomáciai tevékenység nem megy.** A helyzet az, hogy a követségen a diplomáciai beosztottak kettős feladatot látnak el: 1., a követségi adminisztrációt, 2., a*

követ személyes kényelmének előmozdítását.”

„Szendrői” leírja, hogy a követ azért halmozza el a rezidentúra tagjait teljesíthetetlen mennyiségű bürokratikus teendőkkal, hogy gyűjtse a bizonyítékokat alkalmatlanságukról **a párt** számára.

Derűs, ahogy Várkonyi soraiból kiderül: a követség és a rezidentúra kakaskodása melletti harmadik „szemétdomb” sem mentes a gyűlölködéstől, mert a követ „**a pártcsoport életét is terrorizálja.**” „Például: senki sem szólhat hozzá a párttaggyűlésen, ha ő már hozzászólt. Amióta ő a követ, a havi taggyűléseink végén nem szabad elénekelni az Internacionálét, mert megtiltotta, hogy elcsépeljük azt.” – jelentette az ÁVH budapesti központjába, s az elképesztő példák sokaságából „Szendrői” levonja súlyos következtetéseit:

„A követ pusztán itt-léte, magatartása és viselkedése biztosíték arra, hogy a követségen állandóak legyenek az ellentétek, civakodások, pletykák... A követ mindenkit lenéz, aki kevés előképzettséggel rendelkezik. Arrogáns, basáskodó hangon bánik azokkal, akik nem tartoznak hízelgői és besúgói körébe.” Rettenetesen hiú és nem tűri a bírálatot. Még akkor sem, ha nyilvánvalóan ostobaságot csinált. Így például a katonai attasé mostani fogadásán, ahol **Gromikó** elvtárs 6 óra 5 perckor megjelent és 7 óráig ott maradt, a követ a hátsó bejáraton csak fél 8-kor, a fogadás vége felé jött be, mert nem ő volt a házigazda.”

Várkonyi totális támadást indított Horváth Imre követ ellen

A rezidentúra vezetőjét: **Torda Endre** áv. főhadnagyot sem kíméli Várkonyi. Sorolja példáit az alapvető biztonsági intézkedések be nem tartásáról, a konspiráció felrúgásáról, a hanyagságról, a nemtörődömségről. Felelőtlenül kezelt páncélszekrény kulcs, iratok, pénzek. „Hanyagul kezeli a mi pénzünk is, engedély nélkül vesz ki pénzt a kasszából és azokról többszöri felszólításra sem ad nyugtát.” „Öltözködése sem változott, hanyagul, fésületlenül, sokszor gyűrött ingben, kilyukadt trikóban jár be a követségre. Ezért természetesen semmi tekintélye sincs. Pontatlan, annak ellenére, hogy kocsink eddig még kizárólag saját rendelkezésére állt.”

A rezidentúra vezetője **nem csak államvédelmi hírszerző feladatait nem látja el**, hanem „Szendrői” jelentése szerint:

„Mindemellett követségi vonalon sem csinál jóformán semmit. De azt is rettenetesen sokáig. Képes elüldögelni a karosszékekben, szundikálni egész nap késő estig a követségen, anélkül, hogy valamit is csinálna. Most nincs sok aktája, de ezek szörnyű rendetlenségben vannak egymásra hajigálva szekrényében és mind régi keletű, elintézetlen akta.”

"Mihályi" elvtárs öltözködése sem változott az elvtársak kinutlété óta. Hanyagul, fésületlen, sokszor gyűrött ingben, kilyukadt könyökű trikóban jár be a követésre. Ezért természetesen semmi tekintélye sincs. Pontatlan, annak ellenére, hogy kocsink eddig még kizárólag saját rendelkezésére állt. Amikor "Dankó" elvtárs egyszer már igen erélyesen felvetette, hogy miért késik állandóan, akkor megsébtődött és kijelentette, hogy az nem igaz, hogy ő állandóan késik.

Mindemellett követségi vonalon semmit sem csinál jóformán, de azt is rettenetes sokáig. Képes elüldögni a karosszékekben, szundikálni egész nap késő estig a követésen, anélkül, hogy valamit is csinálna. Most nincs

Várkonyi a rezidens sem kíméli kritikájával

Várkonyinak rossz véleménye van a **rezidens feleségéről**, amit Budapesten, az ÁVH központjában is elmondott: ivás, feltűnő öltözködés és magatartás, férfiak előtti kelletés, fecsegés. Ám amikor a követ szóvá tette neki, hogy ha a férje ügyeletes és az asszony unatkozik, miért nem hívja el moziba, akkor ő fegyelmezett beosztotként, öntudatos párttagként áldozatkészen vállalta ezt a feladatot is, mert egyébként – úgymond – nem tudott kitérni előle. Ahogyan máskor is, most is bizalmas részletességgel jelenti a történeteket Budapestre:

„...elmentünk az egyik bemutató moziba. Utána hazakísértem. Meghívott a lakásukba egy feketére. Már útközben nem nagyon tetszett a magát kellető magatartása. A kávé közben megkérdeztem, hogy miért csepi annyira a férjét mindenki előtt, s miért veszekszenek mindig a közös ebédnél, ami nagyon visszataszító. Erre nem adott választ, csak könnyes szemekkel sóhajtozni kezdett és olyan pillantásokat vetett rám, hogy a kényelmetlen helyzetnek véget vessek, röviden elbúcsúztam és hazamentem.”

Közben biztatón alakul ismeretsége Miss A. Rimmel, Bernal professzor középkorú titkár-nőjével, aki fiatal évei óta részt vesz a nőmozgalomban, harcos feministának tartja magát, jó remény van arra, hogy brit tudósokról információkat adjon. Hasonló az elképzelés Aprahemiannal is, Bernal professzor egyik tanársegédjével, aki ráadásul kommunista. Megismerkedett Várkonyi Childe professzorral is, a haladó szellemű, pártunkívüli régész, a közép-európai országok régészetének elismert szakértője, Magyarországról is írt könyvet.

Az egyik legfontosabb tipp-kutató bázisa „Szendrői”-nek a **Sajtóiroda**, amelynek címlistáján ekkor 4.084 angol személy neve szerepelt, ők rendszeresen kapták angol nyelven a Magyar Népköztársaságról szóló tájékoztató, propaganda kiadványokat. A Sajtóiroda a követséghez tartozott, az fizette az alkalmazottakat, dologi kiadásait oly módon, hogy minden hónap első napján a

kulturális attasé – ekkor „Szendrői” – átadta a havi ellátmányról szóló csekket. Volt „Szendrői”-nek egy merész és önző terve, de nem sikerült keresztülvinnie:

„A Sajtóiroda irányításával és munkájának jobb kihasználásával kapcsolatban otthon tartózkodásom alatt megbeszéltem a Külügyminisztériumban, hogy küldenek majd egy olyan utasítást, hogy mindennap egy félnapot a Sajtóirodán kell tartózkodnom, vagy legalábbis annak az ügyeivel kell foglalkoznom. Ez az utasítás meg is érkezett Londonba, de a követ elvtárs kategorikusan kijelentette, hogy ez nem valósítható meg, és az akta az irattárba került.”

A követség belterjes, zavaros és kisszerű eseményeibe újabb színfoltot hoz, hogy 1952. november 1-én a még haza nem utazott rezidens: Torda Endre áv. főhadnagy, november 5-én pedig Házi Vencel katonai attasé **lakásába törnek be** ismeretlenek. Mindent felforgattak, de semmit sem vittek el, tehát házkutatásról volt szó. Torda esete különösen gyanús volt házon belül, mert ügyeletes lett volna ezen a napon, de az ügyeletet elcserélte Várkonyival, s hazament. A lakásajtó nem nyílt, mert azt belülről bebiztosították. Visszament a követségre, majd a gépkocsivezetővel betörték az ajtót. Eredetileg Várkonyi lett volna az ügyeletes november 1-én, de cseréltek Tordával, s ezt fel is tüntették az ügyeleti íven. Később azonban visszacserélték az ügyeletet, november 1-t mégis Várkonyi vállalta, de ennek átvezetése elmaradt, Torda pedig hazament, noha nem várták. (Házi Vencel esetében a háztartási alkalmazott elment bevásárolni másfél órára, az alatt ugyanolyan módszerrel kutatták át a lakást, mint Torda rezidensnél.) Mivel az ügyeleti ív a mindenkori ügyeletesnél volt, a beosztásokról minden ügyeletes tudomást szerzett. Az ügyeleti szolgálatba akkor Tordán és Várkonyin kívül Házi Vencel, Szedlák Ella és Mayer Mária volt bevonva. Az utóbbi három került gyanúba, mert nekik volt lehetőségük közölni az ellenséges elhárítással, hogy Torda rezidens november 1-én ügyeletes a követségen. Szedlák Ella májusban, Mayer Mária pedig augusztusban került ki Londonba, nem feltételezhető, hogy ilyen rövid idő alatt beszervezték volna őket.

Ellenben, az ÁVH hírszerzés most jó alkalmat talált arra, hogy régi ellentétét, **rivalizálását kiélezze a katonai hírszerzéssel** Házi Vencel személye kapcsán. Jelentéseikben rögtön feltűnik minden káder aggályuk. Leírják, hogy a 27 éves katonai attasé apja középparaszt volt. 1945 előtt felvételét kérte a nagyváradi tüzér hadapród iskolába, kérelmét azonban származása miatt elutasították. Érettségi után a Györfly kollégiumban tanult tovább. 1945-ben nem a KMP-be, hanem a Nemzeti Parasztpártba lépett be, „*a népies irányvonalat képviselte.*”

1947-ben, mint a Műszaki Egyetem Vasvári brigádjának parancsnoka Jugoszláviában dolgozott vasútépítésen. Ezért magas jugoszláv kitüntetést kapott, amit a Tájékoztatói Iroda ismert határozata után is megtartott. Csak 1950-ben adta vissza, amikor erre határozottan felhívták. Viszont 1947-ben belépett az MKP-ba, 1948 novemberétől 1949 decemberéig a Szovjetunióban volt tüzértiszti iskolán. 1950-ben került ki Londonba. Hibáztatták késlekedéséért Kovács András disszidálásánál, majd később azért is, mert – állítólag – továbbra is kapcsolatot tartott vele.

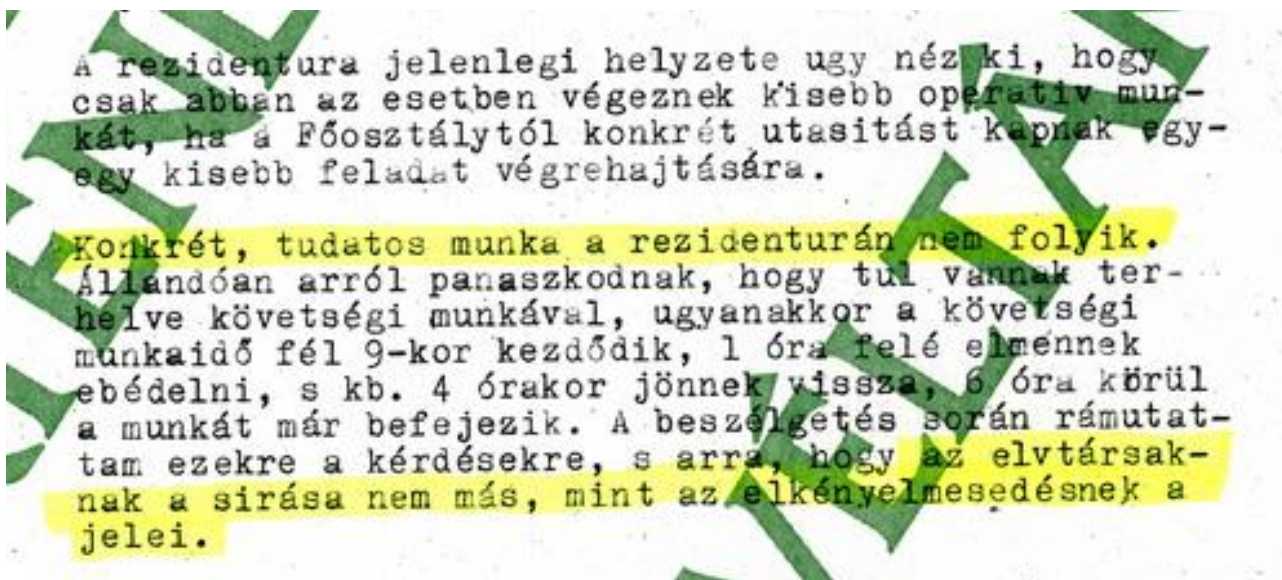
A lázas semmittevéssel unalmasan telő hétköznapiok tükre továbbra is **kevés diplomáciai sikert, kis hatékonyságú hírszerző munkát** mutat, annál több jelentéktelen eseményt, személyi csatározásokkal és elkerülhetetlen változtatásokkal, ám tartós megoldást azok sem hoznak. Az utóbbiak közé tartozik 1952 és 53 határán Torda Endre áv. főhadnagy rezidens hazarendelése, s helyébe **Tar Ferenc** áv. főhadnagy ideiglenes rezidens érkezése, aki hivatalosan konzuli feladatokat látott el a követségen.

Ebből az alkalomból az ÁVH budapesti illetékesei Farkas Vladimir utasítására „elbeszélgetnek” Horváth Imre követtel, hogy az eddigieknél segítse jobban a hírszerző feladatok elvégzését, a követségi munka mellett biztosítsa az ehhez szükséges időt és mozgási lehetőséget. Annál is inkább, mert a követ nyomban **megtiltotta** Tar áv. főhadnagynak, hogy bármilyen utasítást adjon a rezidentúra tagjainak az ő engedélye nélkül. A hírszerző központ határozott kérése, hogy a „...követ elvtárs ezt a kérdést a hírszerző munka sajátosságainak figyelembevételével rugalmasan kezelje.” Felhívják figyelmét arra, hogy a hírszerző munka során lehetnek rendkívüli esetek is, néha este 10 óra után is dolgoznak a rezidentúra tagjai, tehát bent kell maradniuk az épületben, vagy éppen be kell jutniuk oda, ezért kéri követ elvtársat, hogy adja vissza a rezidentúra tagjainak a követség kapukulcsait, melyeket augusztusban elvett tőlük. Továbbá: „ellenőrzés” címén ne dekonspirálja a rezidentúrát, mint tette azt korábban nyílt utcai felelősségre vonással, s támaszkodjon Tar elvtársra pártvonalon is, hiszen az ideiglenes rezidens egyúttal **pártcsoporthoz tartozó felelős** is.

Hat hónapos munkatervet dolgoznak, amelynek lényege az, hogy most már ne az objektív nehézségekkel foglalkozzanak, hanem szervezettebben konkrét hírszerző munkát végezzenek. Amikor azonban a terv végrehajtását először ellenőrzi a Központ 1953-ban, Vadász Tibor áv. százados csak negatív megállapításokat tesz jelentésében:

„Konkrét, tudatos munka a rezidentúrán nem folyik. Csak abban az esetben végeznek kisebb operatív munkát, ha a Főosztálytól konkrét utasítást kapnak.” „Állandóan arról panaszkodnak, hogy túl vannak terhelve követségi munkával, ugyanakkor a követségi munkaidő fél 9-kor kezdődik, 1 óra felé elmennek ebédelni, s kb. 4 órakor jönnek vissza. 6 óra körül a munkát már befejezik... az elvtársak sirása nem más, mint az elkényelmesedés jele.”

„Konkrét, tudatos munka a rezidentúrán nem folyik”

Azt is megállapítja a jelentés, hogy **Várkonyi sem** nyújtott elég segítséget az ideiglenes rezidensnek, igaz, ő sem igényelte azt. Várkonyi úgy vélekedett, hogy Tar meglehetősen bizonytalan, határozatlan még a hírszerző munkában.

Vadász százados jelentése itthon nem tetszik Móró István áv. őrnagynak, a VIII/2 osztály vezetőjének. Kézírással a következő kritikát jegyzi fel a jelentés végére:

„1., Vadász szds. et. jelentése igen hiányos.

2., Vadász et. megállapítja, hogy nem folyik op. munka, de semmit nem ír arról, hogy a legfontosabb op. m.-hoz, az ügynökökkel való foglalkozáshoz milyen segítséget nyújtott ő.

3., Ez a jelentés ismét egy példa arra, hogy Vadász et. időnként kívülről szemléli a dolgokat.”

1953. januárjától Várkonyi többször jelenti, hogy figyeli az angol elhárítás, gépkocsival követik, nehéz lerázni őket. Nem gond, csak hozzá kell szokni, s elemezni: mi, mikor, miért történhet, minek a következtében.

Sokkal nagyobb baj, hogy Horváth Imre követ nem csak **fegyelmivel** fenyegeti őt, „Szendrői”-t, hanem **hazarendeléssel** is, sőt, államtitoknak gondatlanságból az ellenség kezére játszása miatt a magyar törvények szerinti **bírósági eljárással** is.

Mi történt? A követ még decemberben két rejtjeltávirat feladására utasította. Az egyikben hivatkozott „Benedek” elvtársra, ezért azt Várkonyi megmutatta neki, ő pedig leállította. A másikat véletlenül félretette és csak három napos késéssel adta fel. A követ utólag egy harmadikat is keresett, melyet emlékezete szerint átadott Várkonyinak, aki ezt határozottan tagadta. (Fontos távirat volt, mert a követ jelentette az angol KP egyik vezetőjének nyaralással kapcsolatos kérését **Rákosi Mátyáshoz**.) Várkonyi ez utóbbiról bizonyítani tudta, hogy a követ állította időpontban őt azt nem kaphatta meg. A másik két eset egyikében viszont hibázott feledékenység miatt, „Benedek”-nek pedig nem volt joga visszatartani a követ rejtjel táviratának továbbítását Várkonyinál.

A követ közölte Várkonyival, hogy az előléptetési listából már kihúzták, s „...a maga szavahihetősége nagy mértékben csökkent...” Várkonyi jelentette a történeteket a hírszerzés illetékeseinek Budapestre. S noha feszengett, mert nagy volt a tét, netán diplomata pályájának elvágása, bízott az államvédelem vezetőben, mert azok, ha kellett, **eddig mindig megvédték** a Külügyminisztériummal szemben. Most is ez történt:

„Nem osztjuk Szendrői elvtársnak azt a véleményét, hogy hazarendelése elkerülhetetlennek látszik a rejtjeltáviratok ügyéből kifolyólag. Ez a vélemény túlzott és nem indokolt.” – szólt a válasz. Közölték, hogy a visszatartott távirat utókövetkezményeit elintézték, de a visszatartás súlyos hiba volt. Akárcsak a félretett távirat, amit három napos késéssel továbbított. A tanulságok levonására szólították fel mindkettőjüket: „...amit már nem egyszer nyomatékosan kihangsúlyoztunk, hogy nagyobb figyelemmel kell ellátni a követségi munkát, különösképpen az olyan munkát, amely közvetlenül a követ elvtárs utasítására történik. Az ilyen természetű feladatok elmulasztásáért az elvtársaknak vállalniuk kell a felelősséget. A feladatok nem kellő körültekintéssel való kezelése idehaza is fegyelmi eljárást von maga után” – olvasható a központ írásos válasza.

A követ – ismerve felettesei véleményét – közölte Várkonyival, hogy meggondolta magát és ő ad szigorú megrovást neki a két rejtjeltávirat elfelejtéséért, mert nem akarja, hogy a Külügyminisztérium nagy ügyet csináljon a történetekből. A harmadik táviratot egyáltalán nem említette. (Feltehetően rájött, hogy tévedett, de ezt nem ismerte be.) Közölte azt is, hogy a megrovást főnöki vonalon jelenti a KÜM-nek, hogy ne legyen belőle akta, s ne maradjon róla másolat. Végül a Külügyminisztérium értesítést küldött, hogy Várkonyi elvtársat írásbeli megrovásban részesítették, ezt rávezették személyi lapjára is, a döntést követ elvtárs közölni fogja a követség beosztottjai előtt. Az „eltűnt” harmadik rejtjeltávírról most sem esett szó, de az ügy ezzel lezártnak tekinthető.

Nem lezárt viszont Horváth Imre követ és Szedlák Ella követségi tisztviselő **szerelmi viszonya**, amelyről a rezidentúra szükségesnek tartja jelenteni Budapestre az ÁVH központjába, a VIII/2-b. alosztálynak, hogy:

„Szedlák Ella, a londoni magyar követség gazdasági felelőse már régebben panaszkodott Tar Ferenc áv. fhdgy. elvtársnak, aki a követség pártcsoporthoz tartozott, hogy követ elvtárs rendszeresen ostromolja szerelmi kérdésekkel és egyre nehezebbé válik számára ennek elhárítása.” [Innen kb. 5 sor törölve az 1953. február 6-i feljegyzésből.]

1953. május 11-én a brit külügyminisztérium bekérte a londoni magyar követség ügyvivőjét, és közölte vele, hogy az angol kormány **Tar Ferenc attasé visszahívását kéri kémtevékenység miatt**. Május 13-án írásbeli jegyzékben közölték: ha a magyar kormány május 20-ig nem hívja vissza nevezettét, akkor nem kívánatos személynek nyilvánítják, egy dossziényi anyag bizonyítja a kémkedést. Konkrétumot azonban nem közöltek.

Tar május 16-án elhagyta Angliát. Itthon jelentést tett kiutasításának okairól. A tanulságok ismételtén a **londoni követség kritikán aluli** működési körülményeire mutattak rá. Másfelől azonban az ÁVH felületes, a „csekista éberséget” megcsúfoló parlagi hibáira is.

Tar leírja: kihelyezése nem volt alaposan előkészítve, nem kapta meg a megfelelő eligazítást arra vonatkozóan, hogyan legalizálja személyét a KÜM-ben. Sokan tudták, hogy a Hatóságtól jött, s hova tart. Londonban a követségen is pillanatokon belül mindenki számára nyilvánvaló vált, hogy nemcsak egyszerű követségi beosztott, teljesen világos, honnan és milyen feladattal érkezett. Ez nyomban dekonspirációhoz vezetett és megkönnyítette az ellenséges elhárító szervek feldolgozó tevékenységét. Azok beépülése naponta érezhető volt: két angol gépkocsivezető, nyelvtanárok, szakácsnő, nem szólva arról, hogy *„...a követség női beosztottai között voltak olyanok, akik erkölcsstelen életet éltek, amit angol és más nemzetiségűekkel is folytattak”*. Több jel mutatott a technikai beépülésre is: a követségi épületek tatarozása, a telefon-, a villany-, s a különböző szerelők bejárása, szabad mozgása lehetőséget adott rá. Technikai ellenőrzés egyszer sem volt. A budapesti Központból jött hírszerző tisztek sem tudták hitelesen legalizálni diplomáciai futár mivoltukat.

Keserűen jelenti, hogy: *„A követ elvtárshoz való rossz viszony minden különleges kombinációt feleslegessé tett az angol elhárítás részére ahhoz, hogy engem és a rezidentúra többi tagját is felderítse.”* A követség épületével szemben, az utca másik oldalán legtöbbször egy jól öltözött férfi állt, aki a személyi mozgást és a gépkocsiforgalmat figyelte. Ennek ellenére, amikor a követ észrevette egyik este, hogy a rezidens és társa 10 óra után az engedélye nélkül be akar menni a követségre, a kapuban hangosan kiabálva felelősségre vonta őket. A rezidens csendes nyugtatására, *„követ elvtárs tudja, hogy fontos munkánk volt”*, még hangosabban ordított, azt mondta: *„Nem ismerek el semmiféle külön megbízatást, egy van, az én utasításom és azt magának is végre kell hajtani.”* Jobban már nem lehetett lebukni az angol elhárítás előtt.

A rezidens a követségen nem konspirálhatja eléggé kettős megbízatását, a biztonsági rendszabályok megtartása nélkül a követségre provokációs céllal érkezők könnyen végrehajthatták feladatukat.

[„Howard” osztrák származású angol állampolgár, londoni lakos, kereskedelmi ügynök 1952 májusában 100 dollárt hagyott a követségen Várkonyi Péter áv. hadnagy nevén egy borítékban. Az összeget Budapesten fizették ki neki még beszerzése előtt. Tart, mint konzult ismerte, aki 1953 januárjában elfogadott tőle egy levelet, továbbítandó a beszerzőjének gazdasági információként. Ugyanakkor vízumkérelmét is átvette.

„Howard” tudta, hogy Tar kapcsolatban van beszerzőjével, aki külügyi tisztviselőként üttette be.

„**Malvin**” magyar származású angol állampolgár, 72 éves háztartásbeli Londonban, aki 1951-ben vándorolt ki a fiához. Az a múlt évben kiutasította a lakásából, ezért „Malvin” vissza akar térni Magyarországra. Többször is bent járt a konzulátuson és bizalmas információkat adott Tarnak a magyar fasiszta emigrációról. Azt állította, hogy már kivándorlása előtt kapcsolatban állt az ÁVH-val, ezt átadott önéletrajzában is megírta, de itthon nem szerepelt a nyilvántartásban és a hivatkozott osztályok sem tudtak róla. Tar Ferenc mindig meghallgatta, feladattal nem bízta meg, de anyagi nehézségei miatt két alkalommal is adott neki néhány fontot, amit aztán a szociális segélyezés címén tüntetett fel.]

Tar áv. főhadnagy itthoni lakóhelyén is dekonspirálódhatott, s erről az angol elhárítás is tudomást szerezhetett. A volt londoni rezidens ezt így jelentette:

„Feltétlenül megkönnyítette angol részről ellenőrzésemet az, hogy itthoni lakó környezetben is dekonspiráltak. Ugyanis, a múlt év folyamán, amikor a Központ részéről Vadász áv. szds. és Nagy Antal áv. hdgy. elvtársak a rezidentúra ellenőrzése céljából kint voltak, visszaérkezésük után Nagy elvtárs elmondta feleségének, hogy Londonban látta a lakásomat. Nagyné a férjétől hallottakat elbeszélte lakó környezetben, ahol úgy tudták, hogy a Szovjetunióba mentem. Abban az utcában, ahol a lakásom van, egy angol diplomata is lakik, akinek magyar háztartási alkalmazottja van. Nagy elvtárs is ebben a házban lakott, mint házfelügyelő. Néhányszor egyenruhában is voltam, így lakó környezetben megtudhatták rólam, hogy áv. fhdgy. vagyok. S erről az angolok is tudomást szerezhettek.”

A történetek ellenére, Tar Ferenc áv. főhadnagyot (1915. Bihari Julianna) itthon, 1953. november 7. alkalmából áv. századosná léptették elő. Kinevezési okmányát Dékán István áv. ezredes, belügyminiszter-helyettes írta alá.

Tar jelentése nyomán az ÁVH VIII/2-b. alosztálya sürgős intézkedéseket hoz, melyeket Sógor Gyula áv. százados alosztályvezető közöl a rezidentúrával. A végrehajtásban felértékelődik **Várkonyi Péter** szerepe.

Az utasítás szerint a hírszerző feladatokat azonnal le kell állítani, mintegy két-három hónapra felfüggeszteni. Határozottan vissza kell utasítani minden felajánlkozást vagy információs kísérletet, amit ellenséges provokátorok hajthatnak végre. Felül kell vizsgálni a követség biztonsági helyzetét, a behatolási és lehallgatási lehetőségeket, intézkedni kell az esetleg beépült ellenséges ügynökök kiszűrése érdekében. **Várkonyi Péter** és Szigeti Károly államvédelmi hadnagyoknak ha jelenteni valójuk van, azt **külön borítékban** adják a követnek, aki a KÜM futárokkal küldi haza a hírszerző központnak. De ha nem a követen keresztül, hanem **közvetlenül** akarnak üzenetet küldeni, akkor azt a frissen megadott jelszóval és utasítás szerint kell végrehajtani.

1953. augusztus 9-én kézzel és ceruzával írt jelentését így fejezi be „Szendrői”:

„Futár elvtársak szerint holland és francia lapok azt írják, hogy Horváth elvtárs következő állomáshelye Prága lesz. Ez Horváth elvtárs tudomására is jutott. Amikor megtudta, hogy valahova máshova kell majd mennie követségre, megjegyezte, hogy ha már nem maradhat otthon, akkor miért nem hagyják itt, ahol már megszokott.”

Várkonyi értesülése megbízható (már csak azért is, mert több forrásból is tájékozódhat, s egyre bővülnek személyes kapcsolatai a **pártközpontban** azokkal, akik a külügyeket irányítják, idővel majd feltűnnek köztük **KB és PB tagok** is), Horváth Imre szeptemberben már prágai nagykövet, Londonba pedig megérkezik **Katona János** követ.

[**Katona János** (1907-1987) egy suszter fiaként cipész tanonc volt majd bőripari munkás lett. 1925-ben belépett a Bőripari Munkások Szakszervezetébe, ahol 1934-ben alelnökké választották. A Magyarországi

Szociáldemokrata Pártnak 1928-ban lett tagja. 1940-ben a Bőripari Munkások Szövetségének elnöke. 1942-ben tagja a Magyar Történelmi Emlékbizottságnak. 1945-ben a Bőripari Dolgozók Szakszervezetének főtítkára, majd az év végéig Győr megye főispánja. Decemberben Budapest alpolgármesterévé választották. 1947-ben a Nyersbőrbegyűjtő és Elosztó Szövetkezet elnöke, 1948-49-ben a Pestvidéki Bőripari Központ vezérigazgatója. 1949 márciusától dolgozott a Külügyminisztériumban. 1949 októberétől New-yorki, 1952 szeptemberétől stockholmi főkonzul, 1953 szeptemberétől londoni követ, 1957-60 között varsói követ, illetve nagykövet. 1960-tól 64-ig diplomata Kenyában, Ugandában, Tanzániában. 1963-ban a Külügyminisztérium afrikai országokkal foglalkozó területi osztályának vezetője. 1970-ben vonult nyugdíjba.]

Októbertől intenzívebb „Szendrői” kapcsolatszervező tevékenysége. Elküldi Budapestre listáját: „A sajtó és kulturális munka során ezeket a kapcsolatokat egyrészt mélyíteni, másrészt szélesíteni lehet. Most csak azt kellene elérnem..., hogy az Angol-Magyar Társasággal is én tartsam a követség részéről a kapcsolatot „Bánki” elvtárs helyett... erre a követ elvtársat még nem tudtam rábeszélni.”

1953 november 21-én már azt jelenti, hogy az utóbbi hetekben még fokozottabb mértékben sikerült építeni kapcsolatait polgári és képviselői körökkel. Majd így folytatja:

„Ehhez nagy segítséget jelentett az, hogy **sikerült a követségen belül a labdarúgó mérkőzésre** (a 6:3-as angol –magyar, London, 1953. november 25.) **kapott jegyek szétszétadását magamnak megszerezni**, s ezen keresztül több jó kapcsolatra tettem szert. Lederer Lajossal, az Observer c. hetilap 40-50 év körüli munkatársával barátságos modorban beszélgettünk. Tanulmányozására majd a következő beszélgetéseimben térek rá, mindenesetre érdekes, hogy megmutatta a Szabad Európa nevű fasiszta rádió szerkesztőjének tiltakozó levelét, melyet Lederer lapja szerkesztőjének írt, tiltakozva Lederernek a magyarországi helyzetet meglehetősen kedvezően bemutató cikke ellen... Lederer többször hangoztatta, hogy lapja három hónap óta politikát változtatott és támogatja Churchill törekvését egy önálló angol politika kialakítására, a Kelettel való jobb kapcsolatok és elsősorban kereskedelem megteremtésére. Lederer azt is hangsúlyozta, hogy ehhez a politikájukhoz segítségre lenne szükségük tőlünk is.”

Röviddel ezután azonban keserűen jegyzi meg „Szendrői”, hogy „Kétségtelen, labdarúgóink itteni szereplése is sokat javít az angol hivatalos körök hozzánk való viszonyában, s ezt nagyon ki kell most használni a kapcsolatok fokozott szélesítésében. Itt azonban meg szeretném említeni, hogy a követségen dolgozó személyzet kevés és ez egyik legfőbb akadálya munkámnak. Így például nem tudom a várost elhagyni egy napnál tovább, mert **rejtjelező** vagyok. Ezért nem engedett most követ elvtárs Liverpoolba sem. Ezen kívül még számos olyan belső követségi adminisztratív munkát is kell végezni, ami akadályozza a komoly kapcsolatszerző és építő munkát.”

Szigorúan titkos!

Palotas Peter elvtarsnak.

B u d a p e s t r e.

London, 1953. november 21.

Készült 2 pld. ban.

Az elvtarsak küldeményét rendben megkaptam.

Jelentem az elvtarsaknak, hogy az utobbi két hetben meg-
növekedtebb mértékben sikerült polgári és képviselő ko-
rrok felé kiterjeszteni a kapcsolataimat. Ehhez nagy segít-
séget jelentett az, hogy sikerült a követsegen belül a
labdarúgó mérkőzésre kapott jegyek szétszétosztását magam-
nak megszerezni és ezen keresztül több jó kapcsolatra tet-
tem szert. Az újságírók körében ugyancsak sikerült
több ismeróst szerezni a nagy polgári lapok képviselői
között, akikkel természetesen a továbbiakban kell ki-
terjeszteni még jobban a kapcsolatot.

Várkonyi: „Sikerült a labdarúgó mérkőzésre kapott jegyek szétszétosztását megszerezni”

December 8-i jelentése különböző kapcsolatok aktuális helyzetét világítja meg. Három kiragadott bekezdés belőle:

„Nemrég együtt ebédeltem Robert Plant újságíróval és értékes felvilágosítást szereztem tőle arra vonatkozóan, hogy hol lehet bő információt kapni egyes angol vállalatokról és cégekről. Hasznosnak tartom a társadalmi kapcsolat fenntartását Planttal. Mellékelem a vele való beszélgetésről készült jelentésemet.”

„A magyar zsidók klubjának egy meghívóját mellékelem. „Malvin” elmondása szerint a zsidó klub létszáma jelentősen felduzzadt, mert nemrég azt hirdették, hogy a klub minden tagja küldhet rajtuk keresztül egy ingyenes, kb. 2 kiló súlyú élelmiszer csomagot Magyarországon élő rokonának. Erre a klub állítólag Amerikából kapott egy nagyobb dollár összeget. A tagtoborzásnak ez a fajtája először bevált, mert boldog-boldogtalan beiratkozott a klubba, lefizetve a 10 shilling tagdíjat. Ám eddig még senki sem kapott értesítést, hogy ilyen csomagot hozzátartozója megkapott volna. A vezetőség tekintettel a nagy számú új tagságra, azt javasolta, hogy csak a nagyon szegények küldhetnek ingyenes csomagot, a többieknek meg kell téríteni a csomag árának felét.”

„Mellékelem az Angliai Új Magyarság legutóbbi számát. A cikkek világosan mutatják, hogy

a nemzetközi feszültség enyhülésének jeleire még jobban kiéleződik a fasiszta magyar emigráción belüli civakodás”

1954. január 1-én Várkonyi Péter II. o. titkár a harmadik követségi beosztott – Torda Endre és Házi Vencel után –, akinek távollétében **londoni lakásába behatolnak**, feldőlnek és átkutatják. A zár érintetlen, fessegetésnek nem volt nyoma. Várkonyi szerint a megváltozott rejtjeltechnika és a kicserélt szótár megszerzésére tett sikertelen kísérletet az angol elhárítás. Budapesten az átszervezett hírszerzés új központjában: az egységes Belügyminisztérium I. (Államvédelmi) Főcsoportfőnökség II. Hírszerző Főosztályán Gazdik Gyula áv. alezredes úgy értékeli a történeteket, hogy az angol elhárítás változatlanul dokumentációs anyagokat keres, másrészt a követség tagjainak megfélemlítésére törekszik, ezért azt javasolja **válaszlépésként**, hogy a kémelhárítás is hajtson végre hasonló akciókat a Budapesten lévő angol diplomaták lakásain.

Januárban megérkezik Londonba **Rossz Gyula** áv. százados, a rezidentúra mb. vezetője, a követségen I. o. titkár, a Külügyi Főiskola levelező hallgatója, akinek 1955. augusztus 1-ig középfokú nyelvvizsgát kell tennie angol nyelvből, ezért heti minimum 10 nyelvórát kell vennie megfelelő tanártól. Vele tart **Turopolli Imre** áv. hadnagy, emigrációs vonalvezető, a követségen konzul.

Az új rezidens írásos utasítást kap legfontosabb feladataira vonatkozólag. Ezek között szerepel: ügynök hálózaton át beépülni a Külügyminisztérium, a Hadügyminisztérium, az Ipari és Kereskedelemügyi Minisztérium apparátusába, megbízható és dokumentált információkat szerezni a hazánk és a szocialista országok ellen irányuló politikai és gazdasági intézkedésekről, tervekről, sokoldalúan tanulmányozni a beszerzésre alkalmas személyeket. Az Ipari és Kereskedelemügyi Minisztériumba történő beépülést a kereskedelmi kirendeltség vezetője: „*Hardy Béla*” titkos munkatárs: **Tóth Lajos, I. o. kereskedelmi titkár** végzi. A hálózatépítő munkában jobban ki kell használni a Londoni Magyar Klub kínálta lehetőségeket. A társadalmi kapcsolatok tekintetében igénybe veszi Szigeti Károly követségi I. titkár korábbi kapcsolatait, további lehetőségként felhasználja a **Szociális Irodát** is. A már folyamatban lévő ügyekben tájékozódik „*Teleki*”, „*Füredi Mária*” és „*Jackson*” fedőnevű kapcsolatoknál.

Júniusban a rezidentúra mb. vezetője jelenti a BM I/II-1 osztálynak a követtel történt beszélgetése alapján, hogy a követségi létszámcsökkentést úgy oldják meg: egy beosztottat két éves pártfőiskolára küldenek. Lehet, hogy „**Szendrői**” lesz az, akinek a **követ** szerint átmenetileg csökkent a munkakedve, nem olyan aktív a külügyi munkában, mint volt, s ez „...*annak tudható be, hogy a feleségét nem nagyon szeretik, nem barátkozik a női beosztottakkal.*” A **rezidens** hozzáteszi: „*Szendrői*” feleségét azért „nem szeretik” a női beosztottak, mert nem áll le velük pletykálni. „A követség rossz szellemét az idézi elő – jelenti a rezidens –, hogy a követné a pletykaközpont és mindig újabb és újabb személyeket kezd ki Zsurovszki Katalin követi titkárnővel karöltve.” Rossz szemmel nézik, hogy a követné a londoni „*Teleki* térre” jár vásárolni a követségi kocsival, oda, ahova Horváth elvtárs még a hivatalsegédet sem engedte. „A követné sokszor úgy viselkedik, mint akinek korlátoltsága van”, – folytatja a rezidens –, még a hálószoatitkokat is kibeszéli, amit Zsurovszki titkárnő úgy értékel, hogy milyen aranyos a követ elvtársnő, milyen közvetlen tud lenni az elvtársakhoz. Jelentése végén megjegyzi: „**Szendrői**” már jelentette haza: Zsurovszkinak alaposan nézzenek utána a központban, mert nem kíváncsi személy a követség.

1954. június 12-én feljegyzésében azt kéri a hírszerzés budapesti központjától **Várkonyi**: hassa-

nak oda a külügyminiszternél, hogy **nagyobb mozgási szabadságot** kapjon szélesebb körű kultúrpolitikai feladatainak elvégzéséhez, hogy többet utazhasson Londonban és a nap nagy részét a városban tölthesse.

Belügyminiszterium
VIII/2. osztály.
1954.

Szigorúan titkos!

Téma: Munkával kapcsolatos javaslat.

Feljegyzés.
Budapest, 1954. június 12.-én.

Jelenlegi követségi beosztásomban igen sok apró, aktaintézésrel kapcsolatos adminisztrációs munkát adott követségi vonalon a sajtóirodával és az Angol-Magyar Társasággal való foglalkozás. Ezeket az aktákat és adminisztratív jellegű ügyeket szabadságra való elutazásom előtt jórészt Arányi elvtársnak adtam át. Egészen bizonyos, hogy visszatérkezésem után ezeket az aktatömegeket és apró követségi adminisztrációs teendőket vissza akarják adni, hogy Arányi elvtárs gazdasági jelentéseket írjon.

Tekintettel a jelenleg folyamatban lévő, valamint a közeljövőben komoly munkát igénylő ügyeimre a mi munkánkban is, javasolom, hogy a követség jelenlegi személyzeti állománya mellett is Kün vonalon eszközöljük ki, hogy Arányi elvtárs visszatérkezésem után is tartsa meg jelenlegi követségi feladatait és engem bizzanak meg nagyobb mozgási szabadságot megengedő kulturpolitikai feladatok elvégzésével a követségen. Ez lehetővé tenné, hogy sokszor utazhassak és Londonban is a nap nagy részét a városban tölthessem.

Ezért javaslom, kérjük meg Sik elvtársat, hogy a legközelebbi futárral küldjön ilyen értelemben egy személyes levelet Katona követ elvtársnak.

Várkonyi Péter
Várkonyi Péter
év.hdgy.

Várkonyi Péternek
több ügyet kell előlben
realizálni. Erőlt, valamint azért, hogy
nagyobb mozgási lehetőséget legyen nyújtani
tippel felkutatására, javasolom, hogy
Pástor Márk et. kezelje meg Jente József
ügyet Sik et. és még Várkonyi Péter. Vimentarése
előtt Képze meg Katona et.

54. jún. 12. Angol Márk.

„Szendrői” év. hadnagy nagyobb mozgási szabadságot kér Londonban

Június végén Várkonyi terjedelmes jelentést készít a követség biztonsági helyzetéről, amely sokkal kielégítőbb, mint korábban. „A rezidentúra anyagai külön páncélszekrényben a rejtelszo-

bában vannak. Ez a szoba a követségi titkos irattár szobájából nyílik. Az irattári szobában tartózkodik éjjel az ügyeletes. A harmadik emeleten lévő három szoba és benne a mosdó helyiség jól, alapos rácsoszással védett. Az ügyeleti szolgálat a követségen délután 5 órakor kezdődik, ebben a követ, a katonai attasé és a kereskedelmi kirendeltség vezetője kivételével a követség valamennyi beosztottja részt vesz.” Nem megnyugtató azonban a városban szerteszét lakó beosztottak lakásainak, napközben otthontartózkodó családtagjaik biztonsági helyzete. Londonban a baráti követségek közül csak a magyar tartja azt a lehetetlen gyakorlatot, hogy diplomatái **a város különböző, egymástól távol eső helyein bérelnék külön-külön bútorozott lakásokat**. Más követségek több házat is megvettek, beosztottaik ezekben együtt laknak, még a bútoraikat is hazulról hozatták. A magyar külügyminisztérium többszöri kérés ellenére sem változtatott a kritikus megoldáson. Akárcsak azon, hogy a követség épületét technikailag többször ellenőrizték a hazulról érkezett szakemberek.

Várkonyi a követség személyi állományának biztonsági kockázatát is vizsgálja. Ennek során **az államvédelem személyzeti szempontjai szerint egyénenként** taglalja, ki a politikailag fejletlen, ideológiailag képzetlen, elméleti vitákban zavaros, továbbá felületes, lusta, gyerekes; kinél szükséges alapos irányítás és ellenőrzés, nehogy az ellenséges elhárítás hálójába kerüljön, mint ahogy B. József pénztárossal kapcsolatban is felmerült a gyanú, hogy disszidálni akar, holott csak rossz családi életet él, öltözködésében és viselkedésében sok a jampecos vonás, ezért a kollektívának többet kell foglalkoznia vele. Nem hagyja ki a pletyka elleni fellépést sem: „*Szigeti elvtárs felesége, Zsurovszki Katalin a követ elvtársnő vezetésével alkotják a követségi pletykaközpontot. A pletykázásban és a talpnyalásban különösen Zsurovszki Katalin jár az élen, őt a követségen általában nem szeretik, egyébként kétes személy, a róla, múltjáról és kijelentéseiről tudomásunkra jutott adatokat annak idején jelentettem, s a Központtól azt a választ kaptam, hogy azokat továbbították a Párt felé.*”

Június utolsó napján még egy fontos jelentést készít a szemmel láthatóan tempót váltó, erőteljesen bizonyítani akaró áv. hadnagy: **Várkonyi** („Szendrői”). A **Londoni Magyar Klub** történetét, aktuális helyzetét vázolja fel és alternatív javaslatot tesz jobb kiaknázására. Az 1940-ben alakult klub a háború után is kedvelt helye volt a magyar kolóniának, 300 fizető tagja élénk kulturális életet élt, jó éttermét sokan látogatták. Mindaddig így volt ez, amíg **Bolgár Elek** követ (1949-51) jól kézbe nem vette a klub átalakítását. A kulturális jelleget felváltotta a politika, kellő anyagi támogatással. A vezetőségi üléseken részt vett egy követségi diplomata, aki jóváhagyta a határozatokat. Az évi közgyűlésen megjelent a követség teljes személyzete – mindannyian bejegyzett klub tagok – és ők is szavaztak az új vezetőség megválasztásánál. Ezt a régi tagok nem nézték jó szemmel, a „reakciós” emigránsok pedig elterjesztették a kint élő magyarok között, hogy az angol rendőrség figyelteti a klubot, s mindenki, aki oda jár, nem kíváncsi személy az angol kormány előtt. Ezt alátámasztotta az is, hogy amikor az angol rendőrség a szokásos ellenőrzésre hívta be az ott élő nem angol állampolgárságú magyarokat, az első kérdés az volt: jár-e a Londoni Magyar Klubba? Igenlő válasz esetén megmagyarázták, hogy az egy kommunista klub, azt nem tanácsos látogatni. (Súlyosbította a helyzetet, hogy a klub titkára a helyiségeket rendszeresen bérbe adta az Angol Kommunista Párt kerületi szervezetének, vagy az Angol Ifjú Kommunista Ligának, a rendezvényeket pedig a Daily Worker hirdette oldalain.. S tegyük hozzá: ebben az épületben volt még az **Angol-Magyar Társaság** és a **Sajtóiroda** is!

A tagság így elszivárgott, a vezetőség tagjaiból pedig nem lehet új vezetőséget választani egy másfajta munkához. Természetesen olyanhoz, amely Várkonyi szerint „...egy kutatóbázisnak alkalmas szervezet keretein belül dolgozhassunk a Londonban élő magyarok között.” **Várkonyi** 3 javaslatot tesz a jövőre nézve. Közös bennük, hogy a direkt politika helyett a „*haladó magyar kulturális hagyományokra*” alapoz, otthonosságot és kényelmet nyújt, kellemes szórakozást és igazi magyaros konyhát. Az első változat feloszlátná a régi klubot, az újat más épületben hozná létre; a második elképzelés szerint ugyanott folytatná működését üzleti vállalkozásként kereskedelmi tevékenységgel; a harmadik terv formálisan megtartaná a klubot, de a rezidencia tevékenységét áthelyezné az egyik belvárosi kerületben akkor alakult New Magyar Club nevű szervezetbe, s hálózati úton történő beépüléssel érné el céljait. Persze mindhárom eset kulcskérdése: a portál átfestésével mennyire sikerül az angol elhárítás megtevésező félrevezetése.

Július 6-án Várkonyi Péter („Szendrői”) megkapja a következő félévre szóló konkrét feladatait a BM hírszerzéstől Sógor Gyula áv. százados aláírásával. Ezek többsége ügynökkapcsolatokra és beszerzésekre vonatkozik. Szerepel közöttük például: a „*Reményi*” fedőnevű atomtudós, „*Silver*” kutató, „*Árpád*” építészmérnök, „*Igor*” a brit parlamentből; meghatározzák, hogy társadalmi kapcsolataik közül kikkel mélyítse tovább az együttműködést, így például: D. M. biológussal, A. R. újságíróval, a Hindustan Times című lap londoni tudósítójával, vagy M. Goldsmith újságíróval, az angol KP tagjával, aki a londoni Science Information Centre vezetője. Ezzel szemben P. Mihály kapcsolatot adja át „Darvas”-nak.

Július 16-án kézzel írott 4 oldalas levelet küld Budapestre **az MDP Központi Vezetősége Adminisztratív Osztályára Sárközi Józsefnek**, mert olyan ügyről ír, amiről „...*azt hiszem, valóban csak a Pártnak lehet beszámolni.*” De nem olyan szuper titkos hírszerzési ügyről van szó, amelyről a Belügyminisztérium és a Külügyminisztérium feje felett a Párttal kellene összeesküdni. Sokkal prózaibbról: „...*az egyik itt dolgozó elvtársnő távollétében megrágalmazott azzal, hogy több lakbér térítményt vettem fel, mint amennyi az itteni lakbérem és ezzel megcsaltam az államot, becsaptam a Pártot. Azt állította ez az elvtársnő, hogy én tulajdonképp havonta csak 45 font lakbért fizettem, s a követségen havi 80 font után vettem fel a lakbér pótlékot. Ezzel szemben a valódi helyzet a következő...*” És itt következik annak a részletes és bonyolult magyarázata, hogy a drága londoni lakbérek és rezsiköltségek térítésében hogyan osztozkodott a Külügyminisztérium és a Belügyminisztérium, milyen nyílt és titkos praktikák váltogatták egymást, a változó követek ilyen-olyan hallgatóságos variációival és megalkuvásaival, az érintett beosztottak egyéni áldozatvállalásával. A helyenként és időnként kaotikus állapotok között azonban csak az volt a biztos, amit Várkonyi bizonyítani akart a pártközpontnak: „...*államunkat egy pennyvel sem károsítottam meg, egy fillérrel sem vettem fel többet a lakbéreminél. Amennyiben a legcsekélyebb kétely is felmerülne a Pártban ezzel kapcsolatban, kérlek, intézd el azonnali hazahívásomat, hogy személyesen adhassam elő az ügyet.*”

Sárközi elvtárs azzal küldi át „Várkonyi Pál (!) elvtárs” hozzá küldött levelét **Dékán István** áv. vezérőrnagynak, a belügyminiszter I. helyettesének, hogy „*ha Várkonyi elvtárs által leírtak helytállóak, úgy az ügyet le kell zárni és erről Katona, valamint Várkonyi elvtársat értesíteni a további pletyka és sugdolózás elkerülése végett.*”

Bizalmas levél a pártközpontba: rágalom, hogy csalt a labkérrel

Augusztusban a londoni rezidens hiányolja jelentésében, hogy nem érkezett meg a futárral „Szendrői” elvtárs főhadnagyi előléptetése és miniszteri dicsérete az angol-magyar labdarúgó mérkőzés alkalmával kifejtett jó munkájáért. Pedig ezt budapesti tartózkodása alatt egy illetékes elvtárs közölte vele, ő pedig visszaérkezése után tájékoztatta „Szendrői” hadnagyt.

Rossz év. százados, londoni rezidens budapesti jelentéstételekor feltehetően találkozott a **belügyminiszterrel** is, mert **Piros László** év. altábornagy többször hivatkozik rá abban a feljegyzésében, amelyet július 30-án készített a londoni állapotok néhány tanulságáról, s az általános érvényű teendőkről. A miniszter megállapítja – a korábbi kritikákkal összecsengően –, hogy a BM-től kapott fedőigazolványok rendszere nem kielégítő, a rezidentúrák tagjai már a magyar külügyben dekonspirálódnak, amikor annak állományába kerülnek, párt-és szakszervezeti tagságukkal átjelent-

keznek. A külügyi munkára menők fedését át kell dolgozni.

Londonban, ahol a rezidentúrán korábban igen gyenge hírszerző eredmények voltak, most – úgy látja Piros áv. altábornagy – a követtel való viszony jó, de nem felhőtlen, Turopoli Imre áv. főhadnagynak például **nézeteltérései voltak a követtel, vitatkozott vele, utasításait nem hajtotta végre.**

Várkonyi túlterhelt követségi adminisztrációval, bizonyos feladatait át kell vennie másnak. A követség társadalmi kapcsolatai a lehetőségek alatt működnék, jórészt a klubra korlátozódnak, eléggé elszigetelve, hiányoznak a kapcsolatok a „fasiszta, reakciós magyar emigráció felé.” Az aktuális hírszerző ügyek között egyetlen olyan konkrét, élő ügy sincs, amelyből komoly információs anyag nyerhető. „... az angolok nehéz emberek...lehet kint dolgozni, csak meg kell keresni a lehetőségeket.” A budapesti hírszerző központ irányító munkája hullámszó, sőt, az utóbbi időben visszaesett. Több ügyben hónapokra kimarad a kapcsolat, késnek az információk, hibásak az utasítások („Elisabeth”, „Feledi” vagy „Silver” ügy, továbbá

Piros László áv. altábornagy, belügyminiszter

Telcs Máté, londoni televíziós szakember hazatelepülési ügye.) Dékán és Farkas elvtársnak meg kell vizsgálnia, hogyan lehet az ügymenetet meggyorsítani, hogy a rezidentúrák előbb kapjanak választ operatív kérdéseikre. Az egyes személyek hosszas tanulmányozásáról át kell térni a konkrét lépésekre, „ez nem megy máról holnapra, de szisztematikus, tervszerű, átgondolt, ütemes munkával kell e területen is előremennünk.” – írja a belügyminiszter, hozzátéve: Változatlanul megoldatlanok a rezidentúra egyes biztonsági kérdései, például a szigorúan titkos anyagok rendkívüli esetben történő megsemmisítése.

Ehhez képest, amikor az év végén értékelik a londoni rezidentúra munkáját a BM-ben, változatlanul csak elvétve lehet pozitív megállapításokat találni a jelentésben. A korábban szóvá tett hibák ismétlődnek, senki sem vette komolyan a kritikát. A jelentést aláíró **Sógor Gyula** áv. őrnagy – egyebek között – megállapítja, hogy a hibák közös gyökere a fegyelem, a céltudatosság és a következetesség hiánya. Korábban a rezidentúra kifogásolta, hogy kérdéseikre nem kapnak gyors és alapos válaszokat a központtól, most viszont az látszik, hogy a rezidentúra nem hajtotta végre a központ utasításait.

Változatlanul kevés a társadalmi kapcsolat, gyenge a tipp-kutató munka, kevés figyelmet fordítottak a kijelölt objektumok tanulmányozására, kevés a titkos információ politikai és gazdasági kérdésekről. Ez vonatkozik Várkonyi Péterre is, pedig vele külön is beszéltek. „Hardy” tm. teljesítménye oly nívtlan, hogy a rezidens alkalmatlanság címén haza akarja hívatni. De **a rezidenssel is baj van:** „Rossz elvtárs idehaza nem viselkedik elég komolyan. Nagyzásai és nagyképűsége nem ad megnyugtató biztosítékot arra, hogy a rezidentúrán helyesen látja el feladatait.

Szükségesnek tartom azt a kérdést felvetni: hogyan vezeti és ellenőrzi beosztottjainak munkáját, milyen a munkastílusa, hogyan történik a Központból érkező utasítások kiadása, miként nyújt segítséget a kevesebb tapasztalattal rendelkező beosztottainak ezek végrehajtásához.”

Várkonyi Péterről sincs jó szava a jelentésnek. Háromnegyedév múlva, 1955. szeptember végén az előbbi jelentést készítő Sógor Gyula áv. őrnagy „Kiss Gyula” fedőnéven már II. o. titkár Londonban, azt a beosztást veszi át, amit utoljára Várkonyi Péter töltött be, mielőtt 1955 májusában visszatért Budapestre és elfoglalta főelőadói státusát a Külügyminisztérium Tájékoztatási Főosztályának Sajtó-és Dokumentációs Osztályán.

(ÁBTL 3.2.6. OL-8-003/1-4)

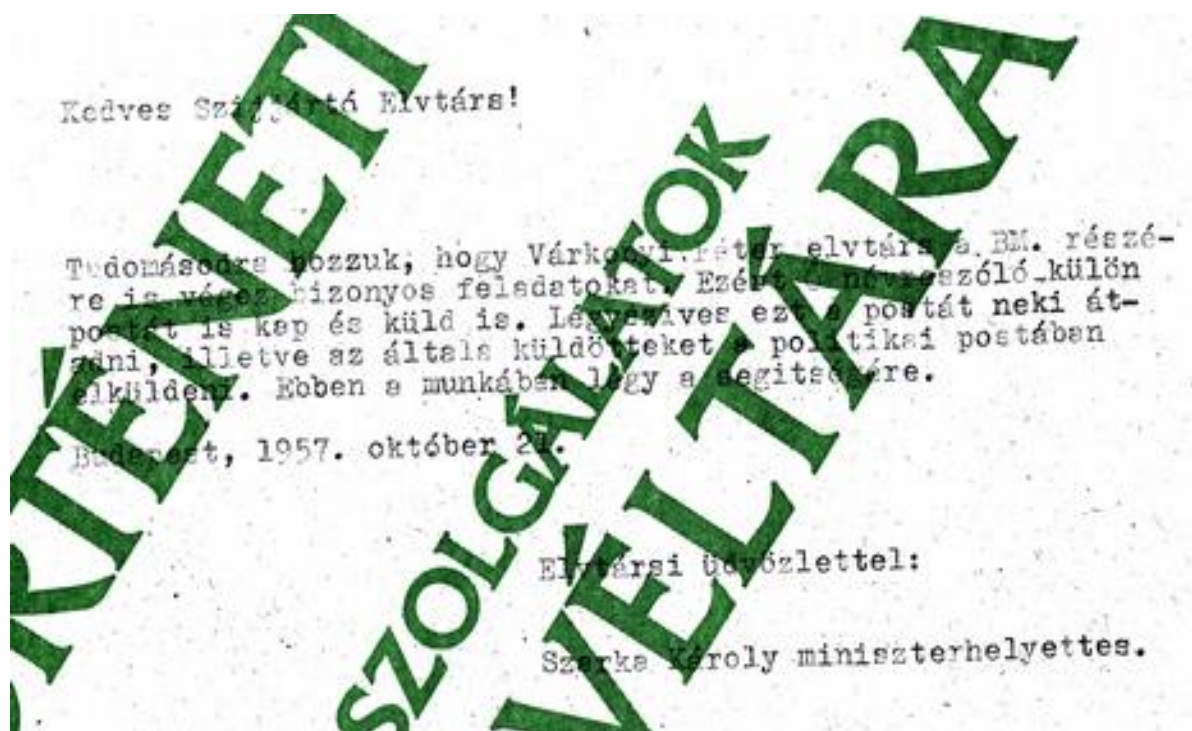
„Szendrői” titkos munkatárs, rezidens jelenti Kairóból (1957-1958)

1957. május 8-án írták alá a Külügyminisztériumban kihelyezési határozatát **Kairóba, I. osztályú követségi titkárnak**. Május 31-én érkezett meg az egyiptomi fővárosba.

Mint már említettem, Várkonyi saját elhatározásából jelentkezik a **BM hírszerzésnél (II/3) és újólág felajánlja szolgálatait**. Idézett szeptemberi soraira október 15-én kap hazulról választ. A hírszerző osztály válasza kedvező, **igényt tartanak munkájára**. Móró alezredes Csécsei és Tóth főtiszteket jelölte ki a kapcsolattartásra, ők régi ismerősei Várkonyinak. Megkapja az utasításokat a kapcsolattartás technikai módjáról, a futárposta kezeléséről, a biztonsági rendszabályokról, jelentéseit továbbra is „Szendrői” fedőnéven írja. Az illetékes külügyminiszter-helyettes eligazította a magyar nagykövetet a követségi titkár egyéb feladatairól.

Ezekben a hónapokban az Arab Liga határozatának megfelelően az arab államok fokozni kívánják propaganda tevékenységüket „*az ellenük irányuló imperialista propaganda hadjárattal szemben*”, azért elhatározzák, hogy több államban, köztük a népi demokratikus országokban is sajtó és propaganda irodákat hoznak létre. Kölcsönösségi alapon Kairóban is magyar **sajtóiroda** létesült, amely a követségtől független, önálló szerv, irányítása a KÜM Sajtó Osztályára tartozik. Amikor Várkonyi megérkezik Kairóba, rajta kívül csak a sajtóiroda vezetője, bizonyos „*Tőke elvtárs*” számít diplomáciai beosztottnak (II. titkár), ám Várkonyi szakmai szempontból perspektivikusan nem tartja jó megoldásnak személyét. Annak ellenére, hogy tudja róla: a Cég embere, korábban a személyzeti osztályon dolgozott, kapcsolatban is álltak egymással, tehát nem ismeretlenül találkoznak.

Várkonyi már első, szeptember 26-i ajánlkozó levelében tele van **panasszal a követség személyzetére, felszereltségére, ellátottságára, munkakörülményeire** vonatkozólag. Főleg személyzeti kérdésekkel foglalkozik, s ebben a szerepkörben egyaránt megtestesíti a mindig gyanakvó személyzetis-káderes vezetőt, az osztályharcos államvédelmi tisztet, az aprólékos hálózati személyt és a párthűségét naponta kényszeresen bizonyító MSZMP tagot.

Miniszterhelyettes a nagykövetnek: „Várkonyi elvtárs a BM részére is végez bizonyos feladatokat

Például: a követségen régebben szolgálatot teljesítők közül egy nőnek (K. E.) azért kérte az azonnali hazarendelését, mert „különböző jelekből meggyőződünk arról, hogy nem szereti a Szovjetuniót”, két ízben is dezinformálta a szovjet nagykövetséget, nem azt az üzenetet adta át az elvtársaknak, amivel megbízta őt. Ráadásul a kolléganő többször kikérte magának, hogy az arabok oroszul szólítsák meg. Sőt, „novemberben úgy jött ide a követségre vissza, hogy a hős fiatalok Magyarországon milyen hősieken harcoltak az oroszok ellen.” (Hazarendelték és azonnali hatállyal elbocsátották.) Vagy: a villámgyorsan kihelyezett B. gépkocsivezetőt ugyanilyen gyorsasággal haza kellett rendelni gépkocsi vásárlási visszaélések miatt. De „rövid itteni tartózkodása alatt már tudta, hogy hol lehet feketén valutát váltani, s hol, mit lehet kapni, stb.” Más: D. volt kereskedelmi tanácsos hazautazás helyett Svájcban maradt, disszidált. Feltételezhetően korrupciós üzleteket csinált. „A román nagykövet elvtársnak az a véleménye, hogy ennek előkészítésében benne lehetett a svájci vöröskereszt irodájának itteni vezetője. Ennek az embernek a nevét később adja meg, s akkor kinyomozom, hogy volt-e D.-nek ezzel kapcsolata.”

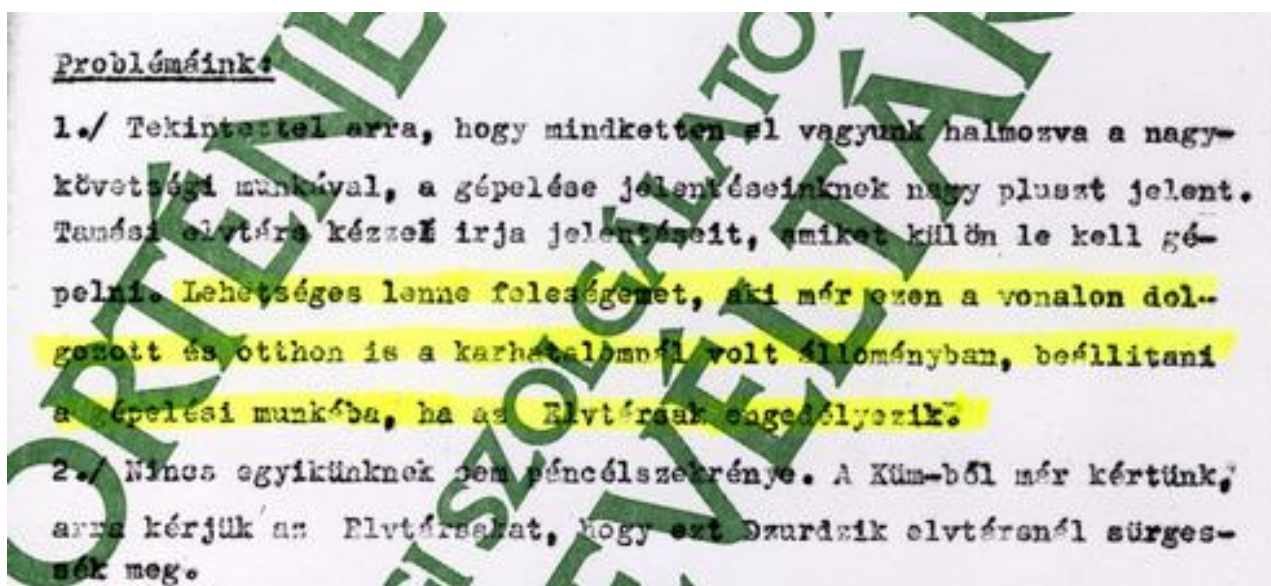
Várkonyi osztályharcos éllel jelenti, hogy: „Jelenleg a kirendeltség polgári összetétele egy cseppet sem javult.” A kirendeltség vezetője P.I., aki otthon volt és a szabadsága alatt nem vették fel a pártba. Sz. professzor öccse, aki a heluáni hídnál dolgozott, ugyancsak lelépett Svájcba. D. személyes jó barátja volt a jelenleg otthon tartózkodó K. főmérnök, aki a heluáni hídpépítés vezetője.

Úgy alakul, hogy a nagykövetségen nincs se hivatalsegéd, se gépkocsivezető. „A követségi operatív munka egy részének elvégzése is túlórázást követel, s egy rozoga kocsink lévén a mozgásban korlátozva vagyunk.” A KÜM nem adott engedélyt új kocsi vásárlására. „Jelenleg erős szükség lenne arra, hogy a külső szerveknél és a kiküldötteknél politikai és elhárító munkát végezzünk, ezt azonban az említett két probléma, a személyzet elégtelensége és a mozgáshoz szükséges eszköz hiánya gátolja.”

S egyáltalán, vannak olyan kérdések, amelyekről „Szendrői” csak a BM hírszerzésnek jelent. Ezt így indokolja: „Bevallom őszintén, hogy a KÜM-ben ezt nem tudom jelenteni senkinek a kitudódás veszélye nélkül. A személyzeti osztály vezetője, a párttitkár, az igazgatási főosztály vezetője nagyon közeli kapcsolatban vannak egymással.” (1957)

Két távirászt küldtek ki Kairóba teljesen feleslegesen, azok nyomban látták, hogy nincs munka mindkettőjüknek, ráadásul a KÜM nem jelölte ki: melyikük az első távirász és ki az első rejtjelező. Marják egymást, mert egyiküket haza fogják hívni. Nincs, aki legépelve a nagykövet kézzel írt jelentéseit, mire Várkonyi a Cégnek: „Lehetséges lenne a feleségemet, aki már ezen a vonalon dolgozott és otthon a karhatalomnál volt állományban, beállítani a gépelési munkába, ha az elvtársak engedélyezik.” Engedélyezték.

„Lehetséges lenne feleségemet beállítani a gépelési munkába?”

A nagykövetség biztonsági helyzete még decemberben is siralmas. Fényképekkel illusztrált jelentést küld haza. Az épületben dolgozó arab mesteremberek ellenőrzése rendkívül felületes, ezer alkalom nyílt arra, hogy lehallgató készülékeket szereljenek fel. A rejtjelező-távirász szobára késve szerelik a rácsokat és a riasztókat, kevés a páncélszekrény; a telefon lehallgatható, az otthonról küldött 10 készülékes automata központ az alagsorban van, az arab alkalmazottak munkahelyén, akkor nyúlnak hozzá, amikor akarnak, már a szerelésbe is bevonták őket.

Túl sok a disszidálás. Előbb Sh. M., a Komplex Külkereskedelmi Vállalat négy nyelven beszélő gyors és gépírója ment Rómán keresztül „szabadságra” Svájcba, majd a hídépítőktől: Sz. és Sz. mérnökök. Várkonyi intézkedik, hogy olyan járattal ne lehessen hazarepülni, amelyről át kell szállni Nyugat-Európában, csak a KLM és a SAS közvetlen Kairó-Budapest járatai vehetők igénybe.

Az itthoni pártcsoport értekezletek hangulata, személyeskedő vitái, a pletykás személyzetisek minősítései és a bürokrata külügyi káderek sablonjai köszönnek vissza időnként az I. titkár állambiztonsági jelentéseiből. Visszatérően bírálgatja a kereskedelmi kirendeltség vezetőjét: P. I.-t, akit a Külkereskedelmi Minisztériumban azért nem vettek fel a pártba, mert egyrészt nem jelentette, hogy az „ellenforradalom” után bátyja Angliába disszidált, másrészt, Kairóban teljesen visszavonult a politikai tevékenységtől. „Szendrői” így jelent róla: „P. magatartása polgári, nyegle, szereti megjátszani a főnököt és emiatt már most személyi ellentét van közte és a beosztottai között.” Baj van

szerinte M. K. adminisztrátorral is a kirendeltségen. Érdemes megörökíteni Várkonyi igénytelen minősítését róla: „...kiállhatatlan vénlány. Mindenkivel összeveszik, erőszakos, hallatlanul durva. Pártonkívüli. Egyetlen érdeklődési köre a mozi, a politika szónak még a hallatára is legyint. Rossz tulajdonságait nem ellensúlyozza, hogy három nyelven beszél, mert ugyanakkor dolgozni nem szeret. Szerintem felesleges őt itt tartani, csak a levegőt rontja. Tudtommal, legfőbb pártfogója Szilágyi Béla elvtárs, a KKM főosztályvezetője, akivel Indiában együtt dolgozott.”

Kairó, 1958. II. 26. 56

Dénes elvtársnak. Tárgy: Barna elvtársak ügye.

Barna elvtárs rádiótvírósz családjával most utazott haza szabadságra. Ezzel kapcsolatban szükségesnek tartom megjegyezni, hogy Barna elvtársnő rendkívül fecsegő természetű, a sajnós ostobaságokat fecseg össze-vissza. Már jelentettem, hogy az egyik kollektív rendezvényünkön Pálosék meghallották, hogy a kereskedelmi kirendeltség tagjait Barna elvtársnő lezsídította. /Még szerencse, hogy azt nem hallották, hogy a követségi asszonyok más része fasisztának is nevezte őket./ Azóta a nagykövetség és a kereskedelmi kirendeltség közötti társadalmi kapcsolatot csak jómagam és feleségem tudja tartani. Pálos elvtársnő a napokban sirva újságolta feleségemnek, hogy Szijártó elvtársnő az szovjet fogadáson a magyarul tudó román tanácsosné jelenlétében felvágósnak nevezte őt. Ugyanakkor azt is elmondta, hogy az egyik közös rendezvényünkön Barna elvtársnő kissé pityókás állapotban olyanokat mondott neki, amikről "illetékes szerveknek" írásban most megteszi a jelentését. Nem volt hajlandó azonban arra, hogy megnevezze, miről is van szó. Ezért felhívom a figyelmét az Elvtársaknak a jelen futóval küldött kereskedelmi póstára, amelyben ugy látszik egy-két érdekes dolgot is küldenek. Javaslatom az, hogy beszállni kell otthon Barna elvtárral, figyeljen fel ezekre és ügyeljen a maga és felesége szájára.

Szendrői.
Szendrői.

„Barna elvtársnő a kereskedelmi kirendeltség tagjait lezsídította”

„Szendrői” bepanaszolja Germánusz professzort is, aki feleségével érkezett Kairóba 5-6 hetes tanulmányútra, mert noha a nagykövetség diplomatái előtt igen vonalasan nyilatkozott a hazai állapotokról, ám egy egyiptomi írónővel társalognak kommunista ellenes kijelentést tett.

Kiakad azon is, hogy a KÜM rendeletben tiltotta meg a kint dolgozóknak a légi postai levelezést, sőt azt is, hogy a heti KLM géppel küldött diplomáciai postába tegyenek magánleveleket. Ez gyakorlatilag annyit jelent, – állapítja meg Várkonyi –, hogy kéthavonta kaphatnak, illetve küldhet-

nek magánlevelet. „Ennél – mint azt Szijártó elvtárs találóan megjegyezte –, a váci fegyház alig volt rosszabb, mert onnan három havonta lehetett írni.” A rendelkezést még a nagykövetségen sem tudják mindenkivel betartatni, a kereskedelmiek pedig egyszerűen kinevették. „Helyes, ha a légipostai levelezést leállítják, – jelenti haza a hírszerzésnek „Szendrői”-, de valamennyi itt dolgozó magyar magánlevelezésének központi ellenőrzését csak akkor lehet megoldani, ha engedélyezik a levelek heti küldését.”

Különös állapotokra valló, érthetetlen „szubjektív” történetekről tájékoztatja az állambiztonságot maga a nagykövet is: leírja például, hogy felkereste egy alkalmazott és hazautazási engedélyt kért azzal a nem titkolt céllal, hogy anyagilag segítse idős édesanyját, mert eddig bárkivel küldött pénzt, csomagot, azt nem kapta meg az édesanyja. Példaként említette, hogy 1954-ben az egyik válogatott focistával: Cz.-vel 250 fontot küldött, egy kolléganőjével szintén pénzt és egy 5 kilós csomagot, ami szintén nem ért célba.

Kiéleződik a viszony a nagykövet és a kereskedelmi kirendeltség vezetője között. A nagykövet korrupciós gyanújáról beszél, a kirendeltség vezető szerint a nagykövet nem ért a kereskedelmi ügyekhez. A vita rátelepszik a kinti pártéletre is, családok ugranak egymásnak. „Szendrői” mindezt jelenti a hírszerzésnek, s egyben javasolja, hogy a hazautazó Barna rádiótávírásszal beszéljenek felesége érdekében, mert „...egyik kollektív rendezvényünkön...a kereskedelmi kirendeltség tagjait Barna elvtársnő lezsídozta. Még szerencse, hogy azt nem hallották, hogy a követségi asszonyok más része fasisztának is nevezte őket. Azóta a nagykövetség és a kereskedelmi kirendeltség közötti társadalmi kapcsolatot csak jómagam és feleségem tudja tartani.”

1958. február végén Móró István r. alezredes, a BM II/3 osztály vezetője (hírszerzés) a 4. alosztályról **Szováti Pál** rendőrnyomozó századost küldi Kairóba a „Szendrői”-vel való találkozóra, amelyre 26-án a Nílus partján kerül sor zavartalan körülmények között. Szováti százados március 5-én 5 oldalas jelentésben számol be kinti tapasztalatairól. Mindjárt az elején súlyos tényekről:

„Szendrői...és a követ elvtárs között az utóbbi időben megromlott a viszony. Ezt kifelé nem mutatják. Követ elvtárs azonban több olyan hibát követett el, amivel kapcsolatban kénytelen volt figyelmeztetni. Ehhez hozzájárult, hogy a követ nem ért a külügyi munkához, az angol, francia nyelvet nem beszéli, így kénytelen mindenben rá támaszkodni. (A beszélgetések során az elvtársak is megerősítették, hogy **a követség munkáját 80 százalékban „Szendrői” végzi.**)

„Szendrői” elvtárs elmondta, hogy a követ elvtárs fecseg és nem egy ízben destruktív kijelentéseket tesz a kormány tagjaira. Például: **Apró hülye, Kádár nem ért semmihez, ezek otthon nem értenek a gazdaságpolitikához.**

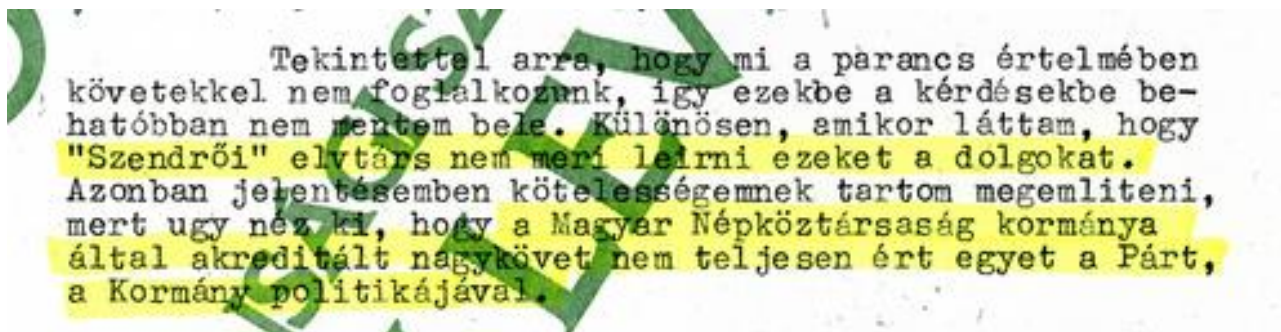
Én mondtam „Szendrői” elvtársnak, hogy írja le ezeket. Azonban **nem meri leírni**, mert az ő szavaival élve, **fél, hogy kitekerik a nyakát.** Ha májusban hazajön, szóban referál róla. Hiba azonban az, hogy ezeket a kijelentéseket fiatal követségi beosztottak előtt teszi. Hasonlóképpen diplomáciai vonalon is több hiányosság merült fel.”

Szudánban az ügyvivő és a kereskedelmi tanácsos is panaszkodott a követre. V. ügyvivő diplomáciai hibákat említett, állítólag a követ azt mondta a jugoszláv ügyvivőnek, hogy Nasszerből vagy náci Hitler, vagy szovjet Sztálin lesz.

A hírszerző százados tartotta magát ahhoz a parancshoz, hogy az állambiztonság nem foglalkozik a követekkel, ezért a kritikával behatóbban nem törődött. Különösen, amikor látta, hogy az I. titkár „Szendrői” nem meri leírni a súlyos tényeket. Ám mégis papírra vetette a következő

megállapítását:

*„...jelentésemben kötelességemnek tartom megemlíteni, úgy néz ki, hogy a Magyar Népköztársaság kormánya által akkreditált **nagykövet nem teljesen ért egyet a párt és a kormány politikájával.**”*

Államvédelmi százados: „A nagykövet nem teljesen ért egyet a párt, a kormány politikájával”

Szudánban is feszült a viszony V. ügyvivő és P. iroda igazgató között. A térségben kevés megbízható és színvonalasan dolgozó hálózati személye van az állambiztonságnak. Pedig a befejezéshez közeledő heluáni híd építésénél nagy szükség lenne rájuk:

*„...az építkezésen több probléma merült fel. Így a konkurens vállalatok részéről szabotázs akciókat is végrehajtanak. Jellemző erre például, hogy kb. két hónappal ezelőtt az egyik keszont fémvágóval teljesen körülvágták, majd a vágás helyét lefestették. Csupán a véletlenem múlott, hogy komolyabb katasztrófa nem következett be. A diverziót feltehetően a nyugatnémetek hajtották végre, akik a közelben építenek hidat és versenytársunk volt a tárgyalásokon. Az építkezéseken titkos munkatárssal eddig nem rendelkezünk. Az El-Tebbin-i építkezéshez az elmúlt napokban érkezett ki „**Kőműves**” fedőnevű titkos munkatársunk, akivel a kapcsolatot „**Tamási**” titkos munkatárs fogja tartani „**Szendrói**” elvtárs irányításával.”*

Szováti hírszerző százados jelentésében leírja, hogy „Szendrói” elmondása szerint az egyiptomi szervek részéről semmiféle ellenőrzés nem tapasztalható, többször ellenőrizte magát és különböző formákban hajtott végre ellenőrzéseket, de az eredmény minden esetben negatív volt. Ezzel szemben, két héttel később Budapestről azt közli a budapesti hírszerző osztály „Szendrói”-vel, hogy figyelmeztetést kaptak Damaszkuszról: amikor az oda látogató Nasszer egyiptomi elnököt arról informálta a szír elhárítás vezetője, hogy ők nem figyelik a szocialista országok követségeit, **Nasszer** kijelentette: azokat épp úgy **figyelés alatt kell tartani**, mint a többieket. Ebből pedig Kairóban azonnal le kellett vonni a szükséges következtetéseket.

Március 28-i dátummal elkészedett levelet kap a hírszerzés Kairóból. Várkonyi Péter I. titkár, hálózati titkos munkatárs kénytelen megírni, hogy sűrűsödnek körülötte a problémák, elviselhetetlenek a személye ellen irányuló megnyilvánulások, nem érzi jól magát, ezért **kérte végleges hahívását** Szijártó elvtárstól.

[**Szjártó Lajos**, (1896 – 1966), munkáscsaládból származott. A Ganz Vagongyárban dolgozott, amikor 1915-ben belépett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba. 1918-ban a Kommunisták Magyarországi Pártjának alapító tagja. A Tanácsköztársaság idején parancsnoki posztion szolgált a Vörös Hadseregben, tagja az ötszázas tanácsnak. A proletárdiktatúra bukása után 12 év fegyházra ítélték. Tíz év múlva, 1922-ben a fogolycsere keretében Szovjet-Oroszországba mentették át. Ott építészmérnöki diplomát szerzett, pártiskolát végzett, nagyipari építkezéseket irányított és minisztériumi építési igazgatóságot vezetett. 1948 májusában tért haza. Az Építőipari Igazgatóság tanácsadója, majd a Gyárépítési Ipari Központ vezérigazgatója. 1949.

júniusa és 1951. januárja között az Építés- és Közmunkaügyi Minisztériumban az ipari központ vezérigazgatója, később osztályfőnöke, az építésügyi tárca csoportfőnöke, azt követően államtitkára. 1951-ben az építésügyi miniszter első helyettese, majd építésügyi miniszter 1951. október 6 és 1956. október 27 között. A forradalom után diplomáciai pályára küldték. A Magyar Népköztársaság kairói nagykövete 1957. október 7 – 1963. december 4. között, egyúttal akkreditálták Szudánba is követnek, majd Etiópiába és Jemenbe is (1959-1963). Fedőneve: „Tamási”.]

„Az öreg [a nagykövet] ...mindenáron azt akarja most bebizonyítani, hogy hazahívásomat a következők miatt kérem: nem tűröm, hogy felettem vezető legyen, aki belejavít a jelentéseimbe, amióta nem írhatok otthoni lapoknak cikkeket, nem kifizetődő nekem az ittlét, mindenáron vezető akarok lenni valahol máshol, lenézem a munkáskádereket.”

Leírja a nagykövet intrikáit, mesterséges sértődöttségét, azt, hogy a II. titkárt hergeli ellene; napirenden szerepelnek a politikai viták is kettőjük között.

„...most, amikor megtudta világosan, hogy felismertem a belső manővereket és el akarok szakadni, mindent elkövet majd, hogy szavahihetőségemet csökkentse. Ezért a szabadságomig hátralévő idő nem lesz kellemes...”

(Miután a levelet befejezte, s elkészönt: „Elvtársi üdvözléssel: Szendrői”, utóiratként még hozzáteszi: „Az elvtársaknak üdvözlétemet küldöm április 4.-e, Felszabadulásunk 13. évfordulója alkalmából.”

Hazautazása előtti, feltehetően utolsó jelentésében a nagykövet és a kereskedelmi kirendeltség vezetője közötti tarthatatlan viszonyról foglalkozik, s kritikusan rámutat a magyar-egyiptomi külkereskedelmi kapcsolatok eredményességét rontó korrupciós gyakorlatra, az egyiptomi ügynökök nyilvánvaló trükkjeire, (diesel motorvonatok), általunk fizetett jutalékaik adócsalással megvalósuló átadására, egyes magyar külkereskedőkkel való összejátszásukra. Végül visszatér a nagykövet körüli személyes ügyeire, a hétköznapi apró csípéseire:

„A nagykövet elvtárs felesége a napokban bejött hozzám és elpanaszolta, hogy nem köszön neki B.-né. Ezzel kapcsolatban azt is elmondta, hogy neki a B.-né korábban azt mondta: vigyázzon a Várkonyira, mert az ÁVÓS.”

[...]

Hacsak valami rendkívüli közbe nem jön, május 22-én indulok haza családommal együtt. Az itt őrzött néhány fontos iratot megsemmisítem, a pecsételőt Tőke elvtársnak átadom.”

(ÁBTL 3.2.4. K-409)

Dr. Ilkei Csaba
tudományos kutató

Újságírók, szerkesztők, sajtómunkások (VIII.) Állambiztonság és káderpolitika, több kudarc, mint siker a hírszerzés bázisain: MTI, Népszabadság, MÚOSZ

Fábián (Fisch) Ferenc („Újfalusi”)

1920. november 26-án született Berettyóújfaluban, kisiparos családban. Anyja: Markovits Laura, apja: Fisch Mihály órásmester.

A gimnáziumon kívül csak a Marxizmus-Leninizmus Esti Egyetemet végezte el. Műszerész szakmát tanult. 1941-től 1944-ig munkaszolgálatot teljesített, majd megszökött.

Az MKP tagjaként 1945-46-ban a Belügyminisztériumban dolgozott, majd 1946-1955 között a Honvédelmi Minisztériumban teljesített katonai szolgálatot, bizalmas beosztásban, vezetők közvetlen környezetében. 1958-ban megnősült, felesége: Lukács Teréz (1931, Kaposvár, Makk Teréz) újságíró.

Már pályája kezdetén a „Népszabadság” munkatársa, 1957-61: pekingi, 1964-66: varsói, 1966-67: hanoi, 1969-74: párizsi tudósítója.

1974-85 között a **Magyar Újságírók Országos Szövetségének** (MÚOSZ) főtitkár-helyettese.

1985-88: az **MTI** és a **Népszabadság** brüsszeli tudósítója.

Fábián Ferenc

1968. december 18-án szervezte be hazafias alapon a **BM III/I. Csoportfőnökség** (hírszerzés) 3. osztályának alosztályvezetője, Pék Jenő r. őrnagy. Fábián (Fisch) Ferenc az „Újfalusi” fedőnevet kapta, hálózati minősítése: titkos munkatárs (tm.)

Beszervezésével 1968-ban kezdett foglalkozni a BM hírszerzése, miután biztossá vált, hogy Fábián 1969-től a „Népszabadság” párizsi tudósítója lesz. Az előzetes kapcsolatfelvétel során a hírszerzés jelentése megállapította, hogy Fábiánnak már vannak együttműködési tapasztalatai:

„Elmondotta, hogy korábbi külföldi kihe-lyezései során is kötelességének tartotta az illetékesek tájékoztatását az általa megszerzett információkról, személy szerint említette szervünk vezetőjét, mint akinek Moszkvában segíteni igyekezett, valamint társszervünk egyik vezetőjét, akinek Hanoi-ban nyújtott támogatást, amikor az említett elvtárs ott katonai attasé volt.”

A hálózati információk megerősítették: a jelölt politikailag teljesen megbízható, „a szervezethez való viszonya jó”, emberileg megnyerő, elegáns megje-

lenésű, kellemes és kulturált társalgó, kitűnően alkalmas a társadalmi életbe való bekapcsolódásra, a célirányos személyi viszonyok kiépítésére. Nyelvtudása – az állambiztonság feljegyzése szerint – orosz és francia, de ért angolul is. Felesége is megfelelő partner a tervezett munkához, tehetséges, művelt újságíró, az „Esti Hírlap” munkatársa. Családi életük rendezett, jó anyagi körülmények között élnek, szépen berendezett villalakásuk van a Pasaaréten.

Ugyanakkor az is bekerült a Kira József r. őrnagy (III/I-1 osztály) által aláírt előzetes (1968. május 22) informatív jelentésbe, hogy Fábían:

„Az utóbbi egy-két évben határozottan keserűbbé, zárkózottabbá vált, úgy érzi, hogy előrehaladása nem olyan gyors, mint ahogy azt megérdemelné, s nem becsülik kellőképpen. Fokozódott érzékenysége is, a vele való bánásmódban a legnagyobb tapintatra van szükség, könnyű megsérteni, nehéz kibékíteni.”

Az utóbbi egy-két évben határozottan keserűbbé, zárkózottabbá vált, úgy érzi, hogy előrehaladása nem olyan gyors, mint ahogy azt megérdemelné s nem becsülik meg kellőképpen. Fokozódott érzékenysége is, a vele való bánásmódban a legnagyobb tapintatra van szükség, könnyű megsérteni, nehéz kibékíteni.

Családi élete rendezett, felesége maga is tehetséges, művelt újságíró. Rendezett anyagi körülmények között élnek, Pasaaréten van kiválóan berendezett villalakásuk. Az utóbbi hónapokban sokat panaszkodik

M e g j e g y z é s :

Előreláthatólag 1969-ben Fábían Ferenc lesz a Népszabadság párizsi tudósítója.

Kira József r. őrgy.

Sokat panaszkodik...nem becsülik meg kellőképpen

A felkészülés és a kiképzés helyszínéül szolgáló „Vadaskert” fedőnevű K-lakáson „Újfalusi” mindent megtett a hírszerzés bizalmának megnyeréséért. Hangsúlyozta, hogy tisztában van a sajtó-tudósítói munkában felmerülő kapcsolatépítési és információszerző lehetőségekkel és megígérte, hogy igyekszik szélesebb körben aktívabb információs munkát végezni, szorosabb kapcsolatokat kiépíteni Párizsban, mint elődje.

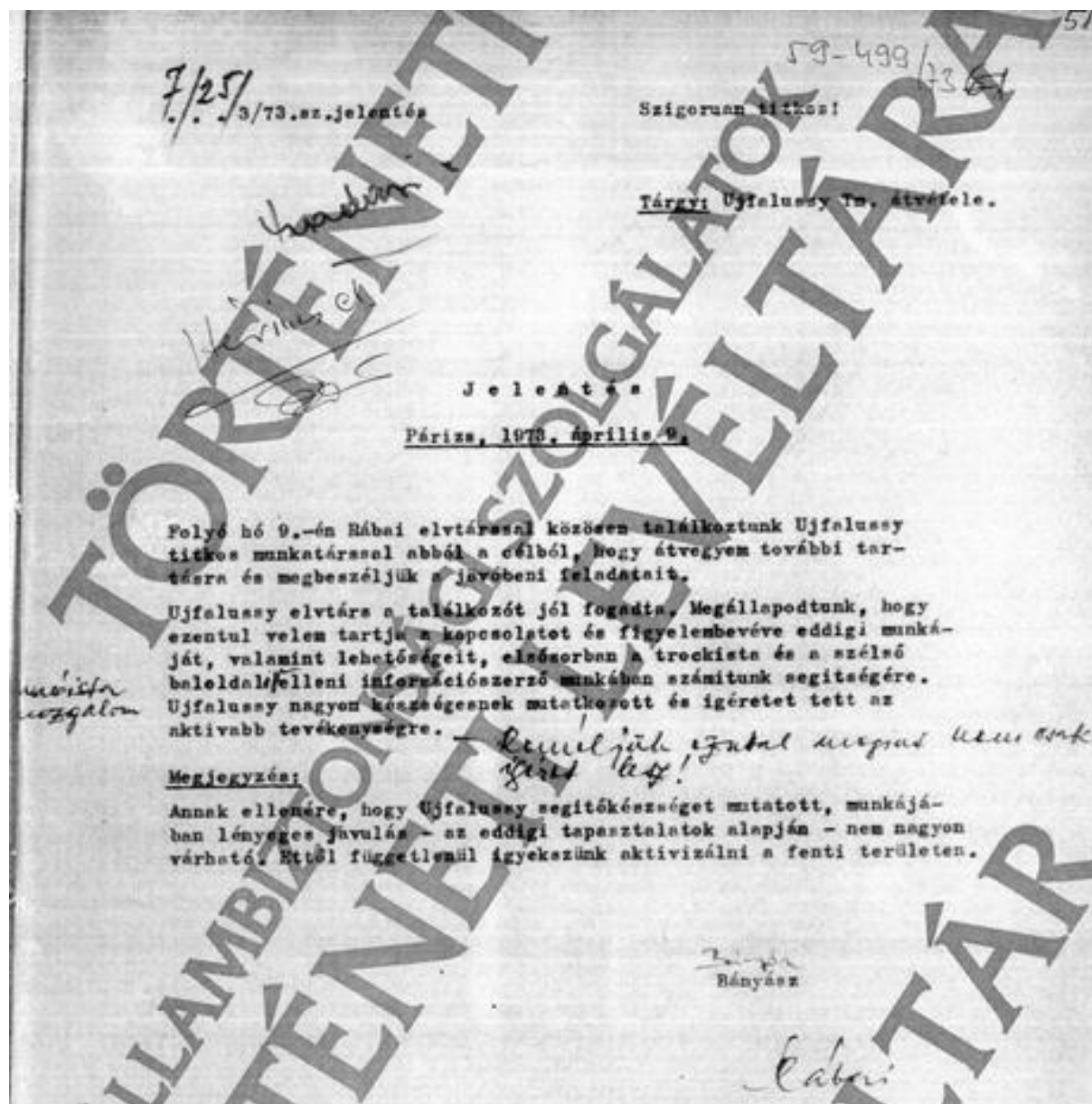
1969. augusztus 14-én érkezett meg Párizsba feleségével. Mindjárt segítséget kért az állambiztonsági rezidentúrától lakásügyei intézéséhez, munkakörének átvétele meglehetősen lekötötte idejét. S panaszkodott: elődjétől egyetlen használható kapcsolatot sem tudott átvenni, a kapcsolat-építő munkát teljesen előlről kell kezdenie. Türelmet kért a hálózati munkához.

Az érdemi titkos tevékenység azonban csak nem akart beindulni. „Újfalusi” tm.- nek mindig akadt valamilyen problémája, amely elvonta figyelmét és idejét, s a szakmai (tudósítói) feladatokra hivatkozva kért szüntelen halasztást a rezidentúrától.

Pedig a hírszerzés konkrét információs területekről várta a feladatok szerinti jelentéseket, így például: a trockista, szélső baloldali és maoista mozgalmakról. Ígéretekből nem volt hiány, ám az

egymást váltó rezidensek egyre gyakrabban kénytelenek jelenteni Budapestnek:

„Annak ellenére, hogy „Újfalusi” segítőkészséget mutatott, munkájában lényeges javulás – az eddigi tapasztalatok alapján – nem nagyon várható. Ettől függetlenül igyekszünk aktivizálni a fenti területeken.”

Munkájában lényeges javulás ...nem nagyon várható

S ez a helyzet nem is változik 1974-ig, „Újfalusi” titkos munkatárs tudósítói kiküldetésének lejártáig. A csalódás kölcsönös.

Hazatérve, 1974-ben megválasztják a MÚOSZ főtitkár-helyettesének. 1985-ig tölti be ezt a posztot. A BM hírszerzés 11. osztálya (hírszerzés harmadik országokban) még rámozdul, hátha használható új területen, s Berényi István r. alezredes, osztályvezető átkéri anyagát a III/I-3 osztály vezetőjétől: Bogye János r. alezredestől. Egy hónapi tanulmányozás után azzal küldi vissza Fábián dossziéját, hogy javasolja irattárba helyezni, Fábián Ferencsel a jövőben csak **társadalmi kapcsolatot** kívánnak tartani.

BELÜGYMINISZTERIUM
III/I-3. osztály

07-58-344/11

SZIGORUAN TITKOS!

Engedélyezem:

Kiss Oszkár r. ezredes
osztályvezető

ÁLLAMBIZTONSÁG SZOLGÁLATOK
TÖRTÉNETI LEVELTÁR-ában őrzött
eredeti írástól készült anahimizált másolat.

Tárgy: Újfalusi fn. tm. kizárásáról

H A T Á R O Z A T
Budapest, 1981. július 3.

Újfalusi fn. titkos munkatársat 1968-ban szerveztük be hazafias alapon. 1969-1973. között a Népszabadság párizsi tudósítója volt. lapja számára végzett munkája általi leterheltségére hivatkozva, érdemi operatív munkát nem végzett. Hazatérése után rövid ideig a Népszabadság szerkesztőségében dolgozott, majd a MUOSZ egyik vezetőjévé választották. Beosztásánál fogva a III/I-B. Önálló Alosztály, illetve a PRESS rezidentúra társadalmi kapcsolatot tart vele.

A fentiek alapján javaslom Újfalu titkosmunkatárs hálózathoz való kizárását, anyagának irattározását. ⁴ Kizárás tényleges munkával nem kösszük.

A dossziében ellenséges kategóriához tartozó személy nem szerepel.

Egyetértek:

Dr. Aleva György r. őrgy.

Lelovics Ottó r. alezredes
alosztályvezető

A BM hírszerzés kizárta a hálózathoz 1981-ben

1981. június 3-án a III/I-3 osztály, amelynek már Kiss Oszkár r. ezredes a vezetője, határozatot hoz „Újfalusi” tm. kizárásáról a hálózathoz. A Határozat és indoklása így szól:

„Újfalusi fn. titkos munkatársat 1968-ban szerveztük be hazafias alapon. 1969-1973. között a Népszabadság párizsi tudósítója volt... lapja számára végzett munkája általi leterheltségére hivatkozva, érdemi munkát nem végzett. Hazatérése után rövid ideig a Népszabadság szerkesztőségében dolgozott, majd a MUOSZ egyik vezetőjévé választották. Beosztásánál fogva a III/I-B. Önálló Alosztály, illetve a PRESS rezidentúra társadalmi kapcsolatot tart vele.

A fentiek alapján javaslom „Újfalusi” titkos munkatárs hálózathoz való kizárását, anyagá-

nak irattárazását. A kizárás tényét nevezettel nem közöljük.

A dossziében ellenséges kategóriához tartozó személy nem szerepel.”

Félévvel később a kémelhárítás (III/II-4-b) érdeklődött „Újfalusi” iránt és betekintett a hírszerzés operatív nyilvántartásába, ennél többet azonban nem tudunk a kapcsolat lehetséges alakulásáról.

1984. június 4-én a HM-ből, „magas helyről”, Fábián régi ismerősétől érkezik feltűnő érdeklődés Bogye János r. vezérőrnagyhoz, aki most már a BM hírszerzés (III/I.) csoportfőnöke, s egyben a BM III. Főcsoportfőnökség helyettes vezetője. Az érdeklődő a katonai hírszerzés főnöke: Szűcs Ferenc altábornagy, az **MNVK/2** csoportfőnöke, vezérkari főnök-helyettes. Két hétre kéri Fábián Ferenc dossziéit. De a dossziék megküldése már nem gyakorlat, csak összefoglalót kap a III/I-től, Bogye János tájékoztató levelével. Ebben a rendőr tábornok – egyebek között – megismétli a kapcsolat történetét, s kellő nyomatékkal azt a tényt, hogy Fábián:

„Külföldön való tartózkodása során hivatali elfoglaltságára hivatkozva érdemi munkát nem végzett. Ezért, valamint a későbbi beosztása miatt a hálózathoz kizártuk, s a jövőben sem tervezzük foglalkoztatását.”

Nem tudjuk (még), hogy ez a válasz mennyire ingatta meg Szűcs altábornagy bizalmát Fábián iránt, aki ekkor a MÚOSZ főtitkár-helyettese volt. Azé a MÚOSZ-é, amely azokban az években az SZKP nemzetközi osztálya alá rendelt és közvetlenül a KGB irányítása alatt álló, prágai központú Nemzetközi Újságíró Szervezet (NÚSZ) legaktívabb tagja volt, különös szervezési, gazdasági és végrehajtási feladatokkal, melyek a nyugati tömegmédia befolyásolását, újságíróinak megnyerését, a kiszemelt beszervezését célozták. A feladatok megoszlottak a BM és a HM hírszerzés (BM III/I. és MNVK/2) között, ám az összefogó szerv: a **BM III/I-B. Önálló Alosztálya** volt, amely még hivatalos fejlécében is a **PRESS Rezidentúra** nevet viselte. Vezetője és munkatársai beköltöztek a MÚOSZ Népköztársaság útja 101. szám alatti székházába, s szorosan együttműködtek a szövetség vezetőivel, akik közül a kulcsfontosságú posztokon állók beszervezett hálózati személyek voltak, néhányan hivatásos állománybeli múlttal.

Az egymással rivalizáló polgári és katonai hírszerzés sakktábláján a nyolcvanas évektől erősödtek a HM vezérkar pozíciói az újságírók között, annak köszönhetően is, hogy a katonai hírszerzés információi gyorsabbak, pontosabbak, hitelesebbek voltak a Varsó Szerződés tagállamainak szervezettebb, hatékonyabb vezérkari együttműködése következtében, mint a több áttételes, lassú és körülményes BM III. Főcsoportfőnökségen a polgári hírszerzésé, ahol a KGB tanácsadók néha hónapokat aludtak olyan ügyek fölött, melyek haladéktalan elemzést, az összefüggések mielőbbi feltárását és aktív operatív végrehajtást igényeltek volna.

Nem csodálkoznánk, ha kiderülne Szűcs altábornagy előrelátása, s Fábián Ferenc már az ő megbízásával és támogatásával érkezett volna 1985-ben Brüsszelbe, ahol a katonai hírszerzésnek (már akkor is) jól kiépített hálózati állásai voltak, melyek között Fábián, mint az MTI és a Népszabadság tudósítója többet tudott produkálni, mint korábban Párizsban, tétlen és passzív „Újfalusi” tm.-ként.

Rózsa Ferenc-díjas (1979). Fontosabb kötetei: „Tibet újjászületése” (1961), „A Csendes óceántól az Adriáig” (1963), „Japán” – Bíró Klárával – (1964), „Indonézia” (1968), „Párizstól Korzikáig” (1976).

Fekete Gábor („Fenyő”, „Tinys”)

Fekete Gábor (1932. március 17, Budapest, Praeger Frida) kisiparos családból származott: apja Fekete Géza (1902. Budapest, Kohn Sarolta) faesztergályos volt már 1945 előtt, 1950-től a Minőségi Faesztergályos Kisipari Termelő Szövetkezet dolgozója, majd elnöke 1963-ban bekövetkezett haláláig. Anyja tisztviselő volt.

1950-ben érettségizett a budapesti Madách Gimnáziumban, majd tisztviselőként helyezkedett el a Takarmányforgalmi Vállalatnál. 1952-ben felvették a Művelődésügyi Minisztérium egyéves újságíró iskolájára. Elvégzése után, 1953-ban mindjárt a **Magyar Távirati Irodához** került, de onnan néhány hónap után, 1954-ben eltávolították.

[Az állambiztonság feljegyzése szerint jogtalanul távolították el, amint ezt a kormány Tájékoztatási Hivatala 1957-ben megállapította és sérelmét orvosolták. Az MTI-nél töltött rövid idő alatt a **belső reakció elhárítás** 1953-ban beszervezte informátornak „**Fenyő**” fedőnévvel. Beszervezése azonban csak másodlagos célt szolgált: „biztonsági szelep” lett volna apja mögött, akinek Izraelbe, majd onnan Angliába való telepítését tervezték. Apja azonban betegeskedni kezdett és korán elhunyt, vele pedig megszakították a kapcsolatot.]

Az MTI-től történt eltávolítása után 1954-ben a Hangszerkészítő és Javító Ktsz.-nél szállítási előadó, majd a Csillag Fatömegcikk Ktsz.-nél bútorfényező.

1956-ban megnősült, felesége: Faluvégi Irén (1934. Budapest, Molnár Mária) a Műszaki Információs és Fordító Vállalatnál volt gépíró, gyermekük nem született.

1957 nyarától az MSZMP tagjelöltje, később tagja (korábban a MADISZ-nak, a DISZ-nek és a KISZ-nek volt a tagja) és sikerült visszakerülnie az újságíró szakmába: a „**Magyar Nemzet**” alkalmazta, a belpolitikai rovatban kezdett dolgozni. Idővel elvégezte a Marxizmus-Leninizmus Esti Egyetemet.

Elmondása szerint angol és német nyelven beszélt. Ezt azonban sohasem ellenőrizte az állambiztonság.

Fekete Gábor

1963-ban már a „Népszabadság” munkatársa, a belpolitikai rovatban dolgozott. Ajánlás és korábbi információk alapján 1966 márciusában vette fel a kapcsolatot vele a BM hírszerzése (III/I-1-A alosztály), amely úgy tudta, hogy Fekete Gábor rendszeresen látogatja a MÚOSZ rendezvényeit, protokolláris eseményeken külföldiekkel találkozik, akik között olyan angol és amerikai állampolgárok is voltak, akik érdekelték a hírszerzést. A jelölt közölte: hajlandó velük célirányosan találkozni, az állambiztonsággal politikai meggyőződésből együttműködni.

A MAGYAR NÉPKÖZTARSASAG BELÜGYMINISZTERIUMA
Minisztérium Kiosztva
INFORMÁCIÓS HIVATAL
1966. 03. 12.
SZIGORUAN TITKOS!
Államtitok
szolgálati titok
2010. 08. 25.
874-5/2939/1986
SZERV: N. I. Cs. Szeg.
OSZTÁLY: A. 2. sz.
„B” DOSSZIÉ
DOSSZIÉ SZÁM: 7-972
MINŐSÍTÉS: titk. mt.
FEDŐNÉV: „Tinys”
INFORMÁCIÓS HIVATAL
2003. 06. 13.
2016. 12. 31.
NAPLÓBA BEVEZETVE: 1964. 5. 19.
ARCHIVBA ADVA: 1971. 3. 18.
ARCHIV SZÁM: B+ 479

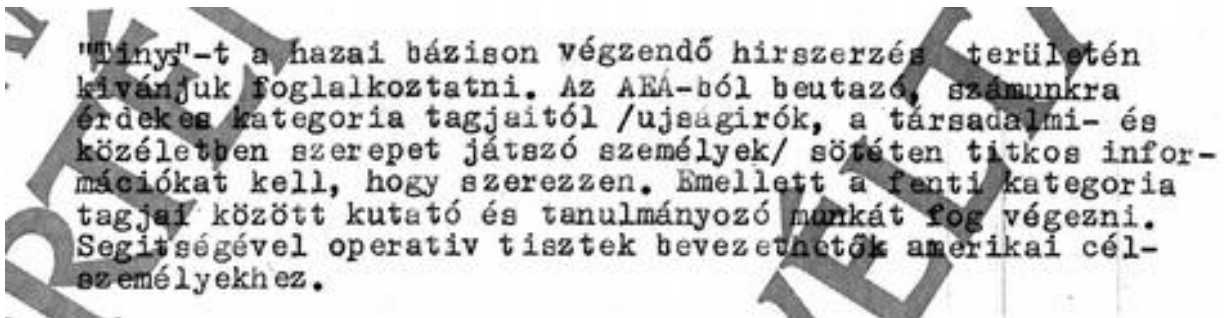
„Tinys” B-dossziéja az ÁBTL-ben

[A „Népszabadság” belpolitikai rovatának vezetője ekkor névlegesen a betegeskedő **Vető József**, (1910-1977) korábbi sportújságíró, aki 1950 és 1968 között dolgozott a „Népszabadságnál”, illetve 1956 előtti elődjénél: a „Szabad Nép”-nél. A rovat tényleges irányítása azonban helyettese: **Szabó László** (1930-2015) kezében volt, aki 1953-tól 1989-ig volt a párt központi lapjának munkatársa, majd főmunkatársa és belpolitikai rovatvezetője Vető után. Törtető karrieristaként naponta érzett bizonyítási kényszert arra, hogy nyálas elkötelezettségét a pártközponthoz és a Belügyminisztériumhoz bármilyen módon igazolja, ha kellett vérengző vadállatként, innen volt a beceneve: „A Hiéna”. 1964-től az MTV képernyőjén „A Kék Fényes Szabó”-ként vált hírhedt és örvendett közutálatnak. Mindenki félt tőle, őszinte barátja nem volt – bűnügyi könyveinek társszerzője: Pintér István sem volt az –, de Fekete Gábort megtűrte, sőt kedvelte is valamiért, nem kizárt, hogy tán ajánlotta is az állambiztonságnak.]

A beszerzési javaslatot Arányi Tibor r. százados készítette el és Kovács Tibor r. alezredes hagyta jóvá a hírszerzésnél. Ebben rögzítették, hogy mit várnak Fekete Gábortól:

„**Tinys**”-t a hazai bázison végzendő hírszerzés területén kívánjuk foglalkoztatni. Az AEÁ-ból (ez az Amerikai Egyesült Államokat jelentené) beutazó, számunkra érdekes kategória tagjaitól (újságírók, a társadalmi- és közéletben szerepet játszó személyek) sötéten titkos

információkat kell, hogy szerezzen. Emellett a fenti kategória tagjai között kutató és tanulmányozó munkát fog végezni. Segítségével operatív tisztek bevezethetők amerikai célszemélyekhez.”

Ez lett volna a titkos munkatárs feladata

[Sötét hírszerzés: az ügynök tájékozódó beszélgetései során szerez meg értékes információkat úgy, hogy a partnerek nem tudják: ellenséggel állnak szemben, akinek fontos híryananyagot, értesítéseket szolgáltatnak ki; nem ismerik a beszélgetőtárs „sötét”, ellenséges szándékát. Az ilyen információk, adatok megszerzését az ügynök általában megtervezi és előkészíti.]

A hírszerzés elképzelése szépen hangzott, de teljesen megalapozatlan volt a következő nyilvánvaló okok miatt:

- 1., Fekete Gábor nem a külpolitikai rovatban dolgozott, hanem a belpolitikaiban, mozgásterülete nem Londontól Washingtonig, hanem Balmazújvárostól Répcelakig terjedt. Mindössze kétszer járt külföldön, turistaként Ausztriában és Olaszországban.
- 2., Nem voltak külföldi kapcsolatai, ígéretes ismerősei, újságíró barátai, mindössze két idős magyar házaspárt tudott később megnevezni, az egyik Argentínába, a másik Párizsba disszidált, néha haza szoktak jönni rokonlátogatásra.
- 3., Nem tudott jól angolul, messze volt a társalgási szinttől, nem értette sem az angol, sem az amerikai újságírókat a MÚOSZ-ban, németül soha, senki sem hallotta megszólalni.
- 4., Az öt tanulmányozó állambiztonsági tisztek felszínes és elnagyolt véleményével szemben műveltsége meglehetősen gyenge lábakon állt, hiányoztak az alapok, amiket nem pótol a marxista egyetem.

Beszervezése technikailag kissé elhúzódott, Arányi százados késlekedett, végül Róna István r. hadnagy hajtotta végre **1967. január 19-én** a „Népszabadság” épületében, illetve az EMKE Eszpresszóban. A kétórás beszélgetés végén Fekete megköszönte a bizalmat és megismételte: minden tőle telhetőt megtesz a sikeres munka érdekében. Megállapodtak abban, hogy hétfői napokon találkoznak a „Táttra” fedőnevű „K”-lakásban. A beszervezés alkalmából Fekete Gábor aláírta a titoktartási nyilatkozatot, mely így hangzott:

„Nyilatkozat.

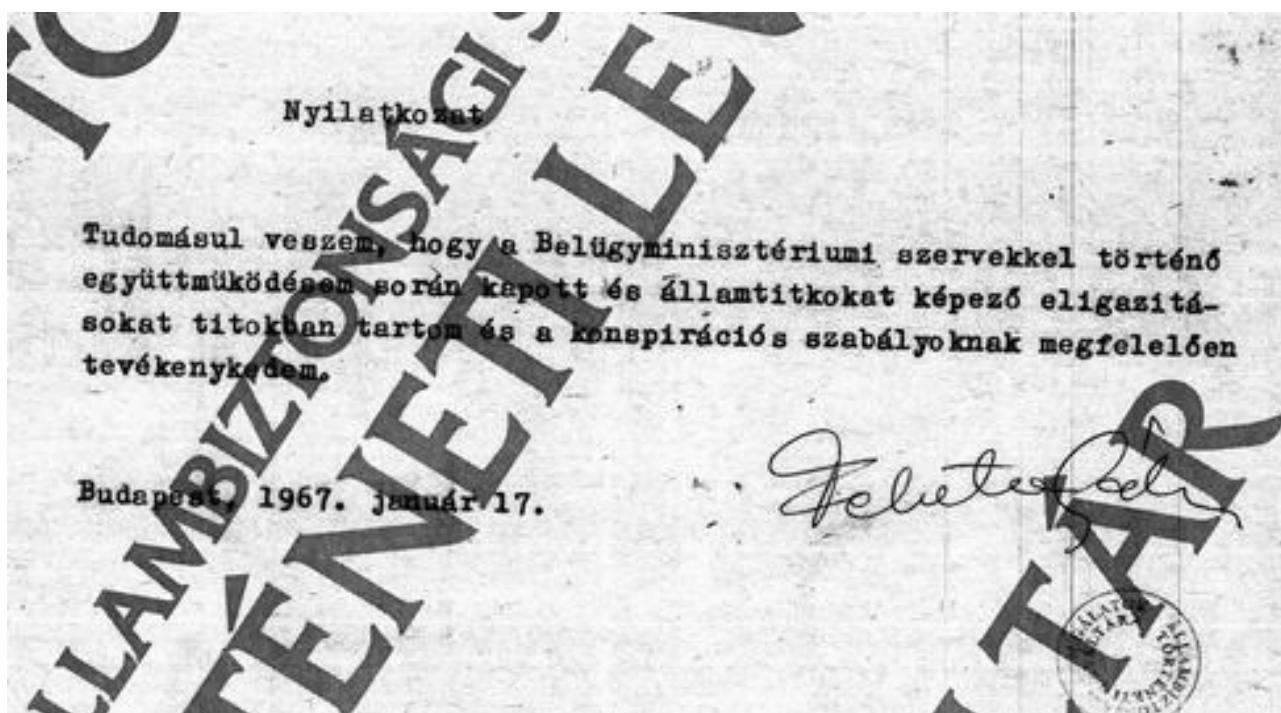
Tudomásul veszem, hogy a Belügyminisztériumi (sic!) szervekkel történő együttműködésem során kapott és államtitkokat képező eligazításokat titokban tartom és a konspirációs szabályoknak megfelelően tevékenykedem.”

Budapest, 1967. január 17.

Fekete Gábor”

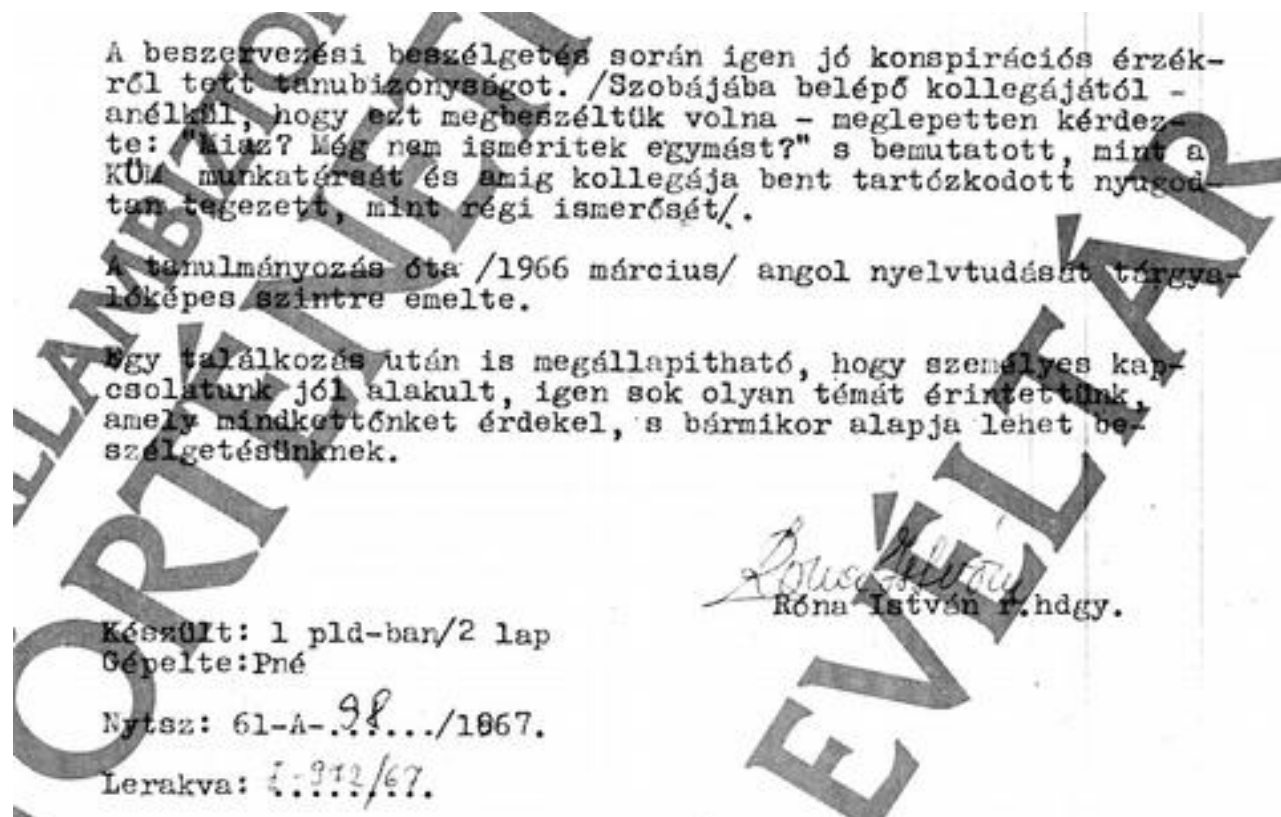
A beszervezés értékelésében Róna r. hadnagy megállapította, hogy: „A beszervezés menete és

eredménye is bizonyította a kiválasztás és a tanulmányozás helyességét.”

Titoktartási nyilatkozatot írt alá beszervezésekor

Noha ezt semmi sem támasztotta alá, Fekete „Tinys”-nek megelőlegezték a legmagasabb hálózati rangot, s minden előzmény, a legkisebb eredmény nélkül is titkos munkatárs lett.

A tartótiszt szerint: jó konspirációs érzék, angol nyelvtudás, érdekes témák

Az értékelés tartalmazta azt a később megcáfolt megállapítást is, hogy: „A tanulmányozása óta (1966 március) angol nyelvtudását tárgyalóképes szintre emelte.”

És még valami megmosolyogtató: Róna István r. hadnagynak úgy megtetszett a frissen beszervezett titkos munkatárs első tehetséges megnyilvánulása, hogy nyomban rögzítette azt jelentése értékelő részében. Így:

„A beszerzési beszélgetés során igen jó konspirációs érzékről tett tanúbizonyságot. Szobájába belépő kollégájától – anélkül, hogy ezt megbeszéltük volna – meglepetten kérdezte: „Mi az? Még nem ismeritek egymást?”, s bemutatott, mint a KÜM munkatársát és amíg kollégája bent tartózkodott nyugodtan tegezett, mint régi ismerőst.”

Megkezdődött „Tinys” kiképzése az operatív munkáról, a hírszerzés módszereiről, így az információszerzés, a tippkutatás, a tanulmányozás, a kapcsolatlétesítés stb. gyakorlati tudnivalóiról. (Kapcsolattartó tisztjei idővel változtak, megemlíthetők: Szűcs Gábor, Kira József, Regős János.)

Az első érdemi jelentések azonban egyre késtek, hiába várt az eredményekre a lesben álló **PRESS Rezidentúra**, azaz a **III/I-B Önálló Alosztály** is. „Tinys” hírszerző impotenciája egyre nyomasztóbb lett azok számára, akik megalapozatlanul légvárakat építettek személye köré. Pedig a kudarc okai eredendően adottak voltak.

A III/I-1 osztály új vezetője: Kövesdi János r. alezredes 1970. október 5-én megunta a várakozást. Kellő tájékozódás után megállapította, hogy Fekete titkos munkatárs nem rendelkezik hírszerző lehetőségekkel a külföldi újságírók felé, mozgási lehetősége megszűnt a belpolitikai rovatban, s angol nyelvtudása sem érte el azt a szintet, mely tárgyalóképessé tehetné volna a célszemélyek körében.

Ezért az osztályvezető úgy döntött – Pesti Gyula r. alezredes alosztályvezető és Róna István r. főhadnagy, főoperatív beosztott egyetértésével –, hogy „Tinys” titkos munkatársat 2 évig **pihentetik**, ez alatt valószínűleg sor kerül átcsoportosítására a külpolitikai rovatba. A pihentetés alatt rendkívüli esetben megkereshető.

Önkritika nem hangzik el az osztály részéről, ellenkezőleg – a tények ellenére -: „...a koncepció helyesnek bizonyult.” Legfeljebb egy mondat általánosságban: „...munkahelyén az utóbbi években akuttá vált a szakmailag jól felkészült, idegen nyelvet beszélő káderek hiánya.”

Eltelik két év, ismét új osztályvezetője van a III/I-1-nek: Borsányi Imre r. alezredes, de a helyzet változatlan. A pihentetési idő alatt „Tinys”-nek nem sikerült átkerülnie a lap külpolitikai rovatához, ezért az osztály javasolja anyagát az irattárban tartani. Erről 1972. augusztus 16-án születik határozat.

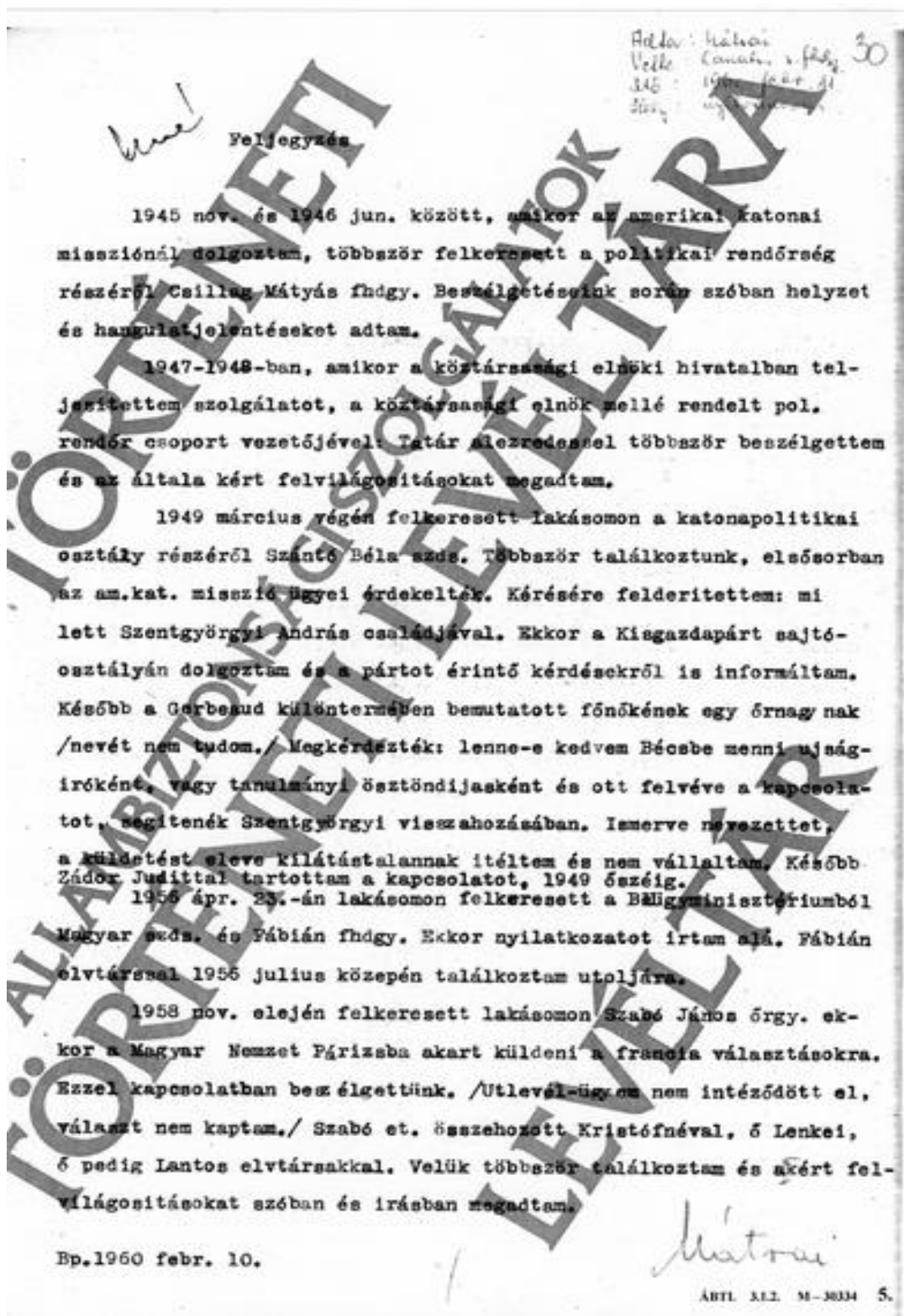
Csaknem 10 év telik el, amikor 1987. június 17-én a III/I-B. Önálló Alosztály, a PRESS Rezi-dentúra vezetője: Dömény József r. alezredes – Széll István r. alezredes előterjesztésére – Fekete Gábor: „Tinys” titkos munkatárs hálózathoz való **kizárásáról** dönt. Indoklás:

„...hírszerző lehetősége továbbra sem alakult ki. Jelenleg is olyan beosztásban dolgozik, ami a hírszerzés érdeklődési körén kívül esik. A közeljövőben sem várható, hogy hírszerző lehetősége számunkra kedvezően alakul...”

Matolcsy Károly („Mátrai Károly”)

Matolcsy Károly újságírónak (1924. Kecskemét), az 1945 utáni „**Magyar Nemzet**” meghatározó egyéniségének állambiztonsági múltjáról két verzió is olvasható az ÁBTL-ben fellelhető 3.1.2.

M-30334 dossziében. (Ismereteink hiányosak, mert minden más dosszié és a tárgyra vonatkozó irat megsemmisült.)

Matolcsy saját verziója szervezéséről, kapcsolatairól

Az egyik verzió a sajátjáé, 1960. február 10-én kelt, a másik az állambiztonságé (BM II. Politikai Nyomozó Főosztály II/2-c alosztálya) 1959. október 7-i dátummal.

A hitelesség kedvéért saját verzióját nem összefoglalom, hanem szó szerint közlöm. Matolcsy ezt a feljegyzést a kémelhárítás utasítására készítette, érthetően szűkszavú. A tényeket szürkén és sejtelmesen eljelentéktelenítő tömör fogalmazás, a körülmények ismertetése és minden magyarázat nélkül, kellő rutint tükröz egy profi újságíró és egyúttal sikeres titkos ügynök ujjgyakorlatában.

„Feljegyzés

1945 nov. és 1946 jun. között, amikor az amerikai katonai missziónál dolgoztam, többször felkeresett a politikai rendőrség részéről Csillag Mátyás fhdgy. Beszélgetéseink során szóban helyzet- és hangulatjelentéseket adtam.

1947-1948-ban, amikor a köztársasági elnöki hivatalban teljesítetem szolgálatot, a köztársasági elnök mellé rendelt pol. rendőr csoport vezetőjével: Tatár alezredessel többször beszélgettem és az általa kért felvilágosításokat megadtam.

1949 március végén felkeresett lakásomon a katonapolitikai osztály részéről Szántó Béla szds. Többször találkoztunk, elsősorban az am. [amerikai] Kat. Misszió ügyei érdekelték. Kérésére felderítettem: mi lett Szentgyörgyi András családjával. Ekkor a Kisgazdapárt sajtóosztályán dolgoztam és a pártot érintő kérdésekről informáltam. Később a Gerbeaud különtermében bemutatott főnökének, egy őrnagynak /nevét nem tudom/. Megkérdezték: lenne-e kedvem Bécsbe menni újságíróként, vagy tanulmányi ösztöndíjasként és ott felvéve a kapcsolatot, segítenék Szentgyörgyi visszahozásában. Ismerve nevezettet, a küldetést eleve kilátástalannak ítéltam és nem vállaltam. Később Zádor Judittal tartottam a kapcsolatot, 1949 őszéig.

1956. április 23.-án lakásomban felkeresett a Belügyminisztériumból Magyar szds. és Fábíán fhdgy. Ekkor nyilatkozatot írtam alá. Fábíán elvtárssal 1956 július közepén találkoztam utoljára.

1958 nov. elején felkeresett lakásomon Szabó János őrgy., ekkor a Magyar Nemzet Párizsba akart küldeni a francia választásokra. Ezzel kapcsolatban beszélgettünk. /Útlevel ügyem nem intéződött el, választ nem kaptam./ Szabó et. összehozott Kristófnéval, ő Lenkei, ő pedig Lantos elvtársakkal. Velük többször találkoztam és a kért felvilágosításokat szóban és írásban megadtam.

Bp. 1960. febr.10.

Mátrai”

Az állambiztonság verzióját – visszatekintő összefoglalóját – 1959. október 7-én készítette Lukács István r. hdgy., a II/2-c alosztályról Hazai Jenő ezredesnek, a kémelhárítás főnökének (1957-1962). Ebben – egyebek között – a következők állnak:

A kecskeméti születésű, akkor 35 éves Matolcsy Károly gazdag polgári családból származott. Jogi egyetemet végzett, majd, mint utolsó éves egyetemista a Magyar Távirati Irodánál dolgozott újságíróként. 1945 után néhány hónapig a Budapesten működő Amerikai Missziónál tolmácsként volt alkalmazva, majd apja révén – akinek az FKP-ban nagy befolyása volt – Mihályfi Ernő, akkori tájékoztatásügyi miniszter titkára lett. A továbbiakban Mihályfi áthelyezései alkalmával minden területre magával vitte Matolcsyt, így volt ez a jelentés idején is: a „Magyar Nemzet” című lapnál dolgozott Mihályfival, a külpolitikai rovat munkatársaként.

[A jelentés idején a „Magyar Nemzet” szerkesztőségét meghatározó ismert nevek – Matolcsy 1959.

december 9-i jelentése szerint – a következők voltak:

Mihályfi Ernő főszerkesztő, Rajcsányi Károly mb. felelős szerkesztő, Paál Ferenc külpolitikai rovatvezető, Székely Béla, a belpolitikai, az ipargazdasági és a mezőgazdasági rovatok irányítója, Pataky Károly sport rovatvezető;

Főmunkatársak, munkatársak: Mátrai-Beteg Béla, Ruffy Péter, Antalffy Gyula, Illés Sándor, Dutka Mária, Vigh István, Gárdonyi Jenő, Szabó József, Sós Endre.

A külpolitikai rovat tagjai: Dr. Matolcsy Károly, Forgács Marcell, Somogyi Nóra, Várkonyi Tibor. (Állandó külső szerzők: Gömöri Endre, Sümegi Endre, Wesselényi Miklós, Parragi György.)

A MAGYAR NEMKÖZTARSASAG BELUGYMINISZTERIUMA
SZIGORUAN TITKOS!
FELÜLVIZSGÁLVA az 1995. évi LXV. tv. 28. § (2) bekezdésére figyelemmel.
MEGNYITVA: 19 59. 12. 12.
LEZÁRVA: 19
ARCHIV SZÁM: 30.334

SZERV: 34.
OSZTÁLY: 72.
MUNKADOSSZIÉ
MINŐSÍTÉS: titkos
FEDŐNÉV: „Mátrai Károly”
B. DOSSZIÉ SZÁM: H-8740
AZ ÜGY: KÖTETBEN
KÖTET SORSZÁMA: A MINŐSÍTÉS MEGSZÜNT
az 1995. évi LXV. tv. 28. § (2) bekezdésére figyelemmel.

„Mátrai” egyetlen dossziéja az ÁBTL-ben

Matolcsy nőten, jól beszéli az angol, német és francia nyelvet. Nagy általános műveltséggel rendelkezik, káros szenvedélyektől mentes, Mint újságíró közepes tehetség – vélekedik a kémelhárítás –, de ennek ellenére polgári körökben származása és tevékenysége révén eléggé ismert. Jó kapcsolatai vannak az u.n. reakciós körökben, ahol teljesen megbízhatónak tartják.

Egyetemi évei alatt a Turul Bajtársi Szövetség és a Werbőczy Bajtársi Egylet vezetőségi tagja volt. 1945 után a Független Kisgazdapártba lépett be, 1959-ben már pártonkívvüli. Polgári beállítottságú, ismeretségi és társadalmi környezetében az a vélemény, hogy nem szereti a népi demokratikus rendszert. Ez azonban csak a külszín, mert a kémel-

hárítás részére végzett munkájával már hosszú ideje bebizonyította ennek ellenkezőjét.

A kémelhárítás feljegyzése szerint Matolcsyt 1949. április 2-án szervezte be a **HM Katona-politikai Osztálya** hazafias alapon, azzal a céllal, hogy külföldön beépüljön egy CIC-ügynök: Szentgyörgyi András környezetébe. (CIC: Counter Intelligence Corps: az USA totális elhárítást végző titkosszolgálati szerve, – I. Cs.) A későbbiek során kutató és felderítő ügynökként

alkalmazták, majd telepíteni akarták Ausztriába, ám hosszas előkészítés ellenére a szándék nem realizálódott.

1956-ban vette fel ismét a kapcsolatot Matolcsyval az állambiztonság, most már a BM hírszerzés. Az egységes **Belügyminisztérium I. (Államvédelmi) Főcsoportfőnökség I/2-d alosztálya** Boldizsár Iván újságíró, szerkesztő ügyében foglalkoztatta. Ügynöki munkájával meg volt elégedve a hírszerzés:

„...az ellenforradalom idején is igazolta viselkedésével hozzánk való hűségét. Ügynöki munkáját a hozzánk való őszinteség és segíteni akarás jellemezte. Mint ügynök jó képességekkel rendelkezik, ennél fogva alkalmas Ábrányi Aurél mellé való beépülésre” – írta 1959. október 7-én Lukács István r. hadnagy a kémelhárításnál.

Matolcsy bevezetését a Bécsben élő Ábrányi Aurél mellé Kertész Róberten keresztül képzelte a kémelhárítás. Kertész tekintélyes polgári újságíró volt Budapesten, az állambiztonságnak bizonyítékai voltak arról, hogy Ábrányi Aurél ügynöke volt, amíg el nem hagyta az országot kivándorló útlevéllal 1958 májusában („a II/4. osztály hanyagsága folytán” – jegyzi meg Lukács István r. hdgy.), s azóta Bécsben él, kapcsolatot tartva Ábrányival.

Matolcsynak legális lehetőséget kívánnak biztosítani ahhoz, hogy mint tudósító utazhasson Bécsbe, ugyanabban a szállodában szálljon meg, ahol Kertész lakik, aki elkerülhetetlen találkozásuk nyomán minden bizonnyal bemutatja Ábrányinak.

Az engedélyezett terv végrehajtását az akadályozta, hogy a „Magyar Nemzet”-nek elfogyott az évi kerete hivatalos kiküldetésekre, ám a Minisztertanács Tájékoztatási Hivatalának elnöke: Gyáros László az állambiztonság segítségére sietett és a Hivatal viselte az ügynök kiutazásának költségeit.

[Az un. Ábrányi ügyet több folytatásban publikáltam 2010 és 2013 között. Levéltári kutatásaim eredményeit kiegészítettem Gerő Lászlóval történt személyes bécsi találkozásunk (1989) hang-és képfelvételeivel.

Dr. Ábrányi Aurél (1914. június 10, Szentendre, Várnay Róza) jogi végzettségű budapesti újságírót, autókereskedőt és családját egy sikertelen tiltott határátlépési kísérletét követően 1948. november 3-án a nyugati határon, Kőszeg közelében elfogták. A szombathelyi ÁVH-ról Budapestre szállították, ahol elég hamar, már november 11-én **beszervezte az ÁVH**, erről írásos nyilatkozatot vett tőle, aztán **átadta a HM Katonapolitikai Osztályának (a Kat.Pol.-nak)**, amely 1949. április 23-án „**Relly**” fedőnéven anyagi alapon szervezte be, s egy hónapos kiképzés és kellő felkészítés után 1949. májusában Ausztriába telepítette hírszerző feladatokkal.

Ábrányi 1950-től szembefordult megbízóival, a **francia és az amerikai hírszerzés** szolgálatába állt, a **Szabad Európa Rádió** bécsi tudósítója lett, és kémcsoportot szervezett Budapesten Atkár Arisztid és a budapesti olasz sajtóattasé: **Adalberto Stuzziero** vezetésével. A csoportot 1955-ben felszámolták, tagjait 1956 nyarán elítélték.

Az árulónak tartott Ábrányi erőszakos hazahozatalához, iratai megszerzéséhez már 1957. június 24-én megadta az engedélyt **Biszkú Béla** belügyminiszter (1957-1961), aki az akcióról tájékoztatta az MSZMP Politikai Bizottságát is. Ám a tervek, a több lépcsős kombinációk végrehajtásához csak 1961 őszén találták kedvezőnek a körülmények alakulását az állambiztonság illetékesei a III/I. és a III/II. Csoportfőnökségen.

Tárgy: Mátrai Károly fn. ügynök,
Ábrányi Aurél mellé való
bevezetése

Egyetemes!
10. H. H. H. H.

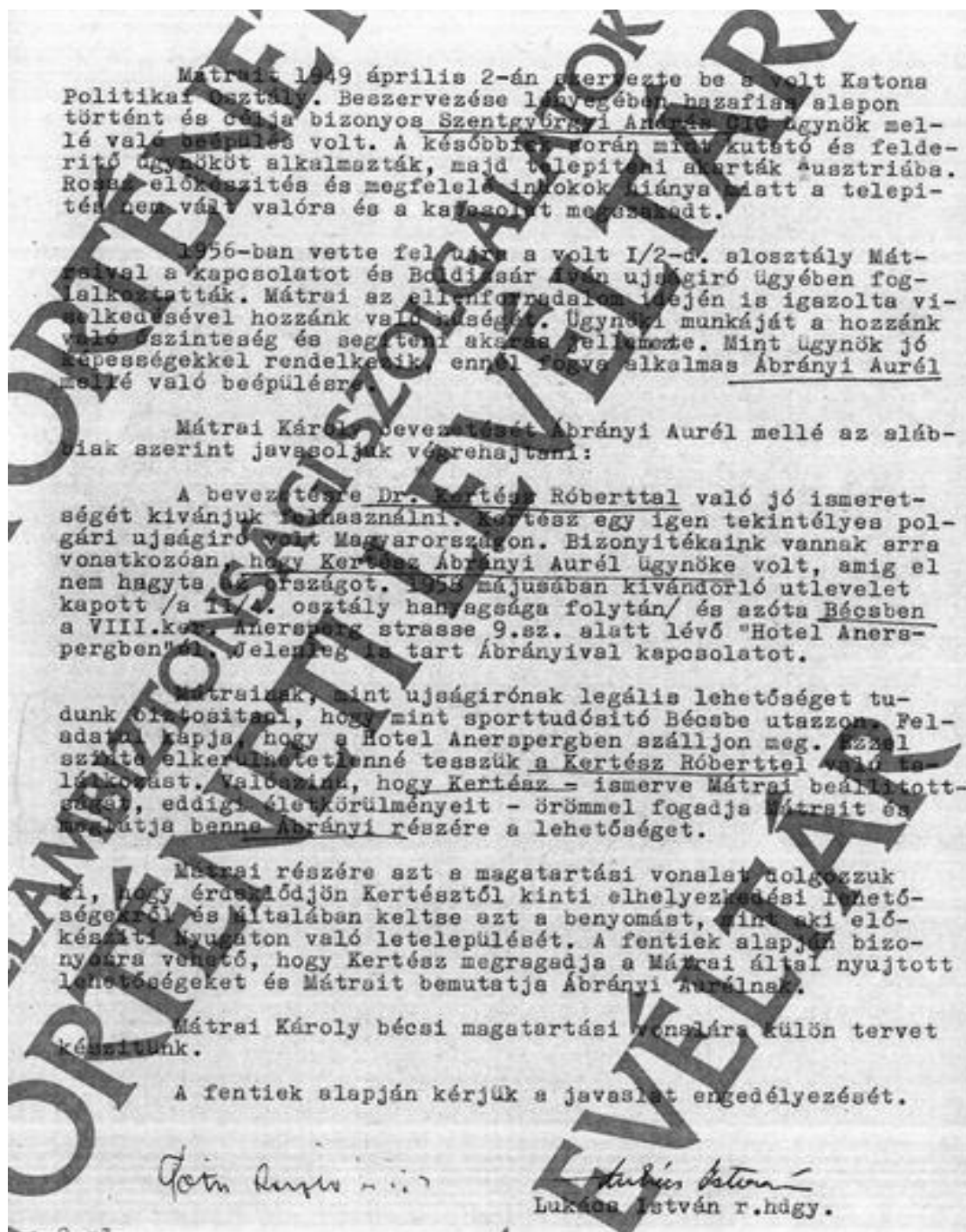
Javaslat.
Budapest, 1959 október 7-én.

Javasoljuk Mátrai Károly fn. ügynökünket bevezetni Dr. Ábrányi Aurél Bécsben élő francia ügynök mellé. A bevezetésre lehetőséget ad az a tény, hogy Mátrai jól ismeri a szintén Bécsben élő Dr. Kertész Róbert újságíró, aki - amíg Magyarországon tartózkodott - Ábrányi kémkapcsolata volt. Amennyiben Mátrai vezetése sikerrel jár, úgy Ábrányi Aurél ügyében egy új vonalat tudunk nyitni és szorosabb ellenőrzés alá vonhatjuk a Magyar Népköztársaság ellen folytatott ellenséges tevékenységét.

Mátrai Károly - 1924-ben született Kecskeméten. Gazdag polgári családból származik. Jogi egyetemet végzett, majd mint utolsó éves egyetemista a Magyar Távirati Irodánál dolgozott újságíróként. A felszabadulás után néhány hónapig a Budapesten működő Amerikai Missziónál tolmácsként volt alkalmazva, majd apja néven - akinek az FKP-ban nagy befolyása volt - Mihályfi Ernő akkori tájékoztatásügyi miniszter titkára lett. A továbbiakban Mihályfi Ernő áthelyezései alkalmával minden területre magával vitte Mátrai Károlyt. Jelenleg is együtt dolgozik Mihályfi Ernővel, a Magyar Nemzet c. lapnál. Mátrai a külpolitikai rovat munkatársa.

Mátrai Károly nőtlen, jól beszél az angol, német és francia nyelveket. Nagy általános műveltséggel rendelkezik, káros szenvedélyei nincsenek. Mint újságíró közepes tehetség, ennek ellenére polgári körökben származása és tevékenysége révén eléggé ismert. Jó kapcsolatai és ismeretségei vannak u.n. reakciós körökben, ahol teljesen megbízhatónak tartják.

Egyetemi évei alatt a Turul Bajtársi Szövetség és a Verbóczy Bajtársi Egylet vezetőségi tagja volt. A felszabadulás után a Független Kisgazda Pártba lépett, jelenleg párttagként. Polgári beállítottsága, ismeretségei és társadalmi környezetében az a vélemény, hogy nem szereti a népi demokratikus rendszert. Ez azonban csak külszin, mert a részünkre végzett munkájával már hosszú ideje bebizonyította ennek ellenkezőjét.

A kémelhárítás Matolcsyról és bevezetésének terve Ábrányihoz Bécsbe

Egy különleges **állambiztonsági kommandó** tagjai 1961. október 12-én hazarabolták Ábrányit Bécsből egy gépkocsi csomagtartójában szőnyegbe csavarva. Az akció végrehajtásában részt vett Gerő László, a D-144-es szigorúan titkos állományú rendőr százados, a szovjet katonai elhárítás egykori hadnagya, a Shell-Interag Rt. volt vezérigazgatója, a történetek idején fedő foglalkozásban bécsi külkereskedő „Gerendás” fedőnéven. („Relly” ügyében az állambiztonsági szervek még számos ügynököt foglalkoztattak, pl. „Dunai”, „Szőke Imre”, „Nyíri”, az említett olasz diplomata, és az „Acél”-„Rónai”-„Szirom” akció csoport.)

Ábrányi Aurélt **erőszakos hazahozatala** után 1963. november 30-án a Legfelsőbb Bíróság katonai tanácsa államtitok tekintetében rendszeresen és kémszervezet tagjaként elkövetett kémkedés, valamint béke elleni bűntett miatt jogerősen **13 évi szabadságvesztésre** ítélte, büntetését a Gyorskocsi utcai objektumban különleges körülmények között töltötte.

A mai napig nem tudjuk, hogy 13 évi börtönbüntetésének letöltése után **hová** hurcolta el Ábrányit **1974.** október 15-án **Rajnai (Reich) Sándor** r. vezérőrnagy, a hírszerzés (III/I) csoportfőnöke két ismeretlen személy társaságában.

(A **BM. III/I** csoportfőnökség jelentése "Az Ábrányi-Struzziero-Atkár kémcsoport felszámolása 1955-ben", "Dr. Ábrányi Aurél nemzetközi kém, áruló volt ügynök ügye, 1949-1961", "Relly", "Wholl", Woll János", "Nyíri", "Lovag" fn. ügy", ÁBTL. 4.1.A-2127/4])

1960. április 16. A kémelhárítás **II/2-c** alosztályának vezetője: Tóth László r. őrnagy és Lakatos Alfréd r. százados jelenti Hazai Jenő ezredesnek, a kémelhárítás főnökének:

„Mátrai Károly” fn. ügynökünk bevezetését dr. Ábrányi Aurél mellé 1960. március 29-én megfelelő legendával végrehajtottuk. Ügynökünk helyes magatartási vonala, valamint az előre kidolgozott legenda eredménye volt, hogy Mátrai elnyerte dr. Ábrányi bizalmát és megteremtette a további kapcsolat lehetőségét. Ezt alátámasztja az a tény, hogy Ábrányi az ügynökkel való beszélgetés végén átadta névjegykártyáját, amelyre saját kezűleg ráírta lakásának telefonszámát.”

A találkozó nem Kertész Róbert útján történt, mert a kémelhárítás lemaradt néhány információval: Kertész 1959 őszén Bécsből kivándorolt az Egyesült Államokban élő családjához. Ellenben az 1922 óta bécsi magyar vendéglős: Anton Pataky (Pataky Károlynak, a „Magyar Nemzet” sportrovat vezetőjének öccse) segítségével eljutott Ábrányi üzletébe, amelyet Sárdi Lajos vezetett. Éppen ott találta Ábrányit, akivel a sok közös budapesti ismerős említése kellemes légkört teremtett az elmélyültebb beszélgetéshez.

A jelentés szerint Ábrányi felajánlotta: lakásán nyugodtan találkozhat és beszélgethet unokabátyjával: Matolcsy Andorral, családi nevén „Busi”-val, aki a forradalom napjaiban érkezett Bécsbe, s akiről Gerő László („Gerendás” ügynök) úgy számolt be, hogy ellenséges, teljesen jobboldali beállítottságú, reakciós egyén. Ábrányi csupán annyit kért „Mátrai”-tól, hogy hazatérve bizalmas baráti körben propagálja meglátogatott üzletét, ahol – mint tapasztalhatta – olcsón vásárolhatnak a magyarok.

Matolcsy a bécsi magyar újságírók közül ismerte – többek között – Sebestyén Györgyöt, Vajda Istvánt, Erdős Lajost és Lendvai Pált.

Ábrányi 1961. október 12-i hazarablása után a külpolitikai újságíróként („operatív érdekből”) szabadon utazó Matolcsy azt a feladatot kapja, hogy az akció bécsi és távolabbi visszhangjáról szerezzen értesüléseket, mindenekelőtt unokabátyjától: Matolcsy Andortól, aki Ábrányi közvetlen környezetéhez tartozott. Készséggel és eredményesen teljesíti a feladatot.

Az ezt követő 6 évben „Mátrai” ügynök megbízhatóan folytatja azt, ami eddig is erénye volt: pontos jellemzéseket ad az állambiztonságot érdeklő magyar újságírókról, dolgozzanak itthon, vagy külföldön.

Korábban az állambiztonság elismerése mellett jelentett és adott nem csak hasznos információkat, de jól orientáló értékelést is például Pető Tiborról, a „Magyar Nemzet” főszerkesztőjéről, Paál Ferencről, a „Magyar Nemzet” szerkesztő bizottságának tagjáról, a külpolitikai rovat vezetőjéről, Illés Sándorról, a lap mezőgazdasági rovata helyettes vezetőjéről. Európai utazásai során 1961 májusában Genfben találkozott dr. Nagy Lászlóval, akit 1943 óta ismert, a „Pest” című napilapnál írt, 1946-ban pedig együtt dolgoztak a Kisgazdapárt sajtóosztályán. 1946 végén szabályos útlevéllel érkezett meg Svájcba, ám amikor 1947-ben haza akart térni, a magyar hatóságoktól már nem kapott visszautazási engedélyt: Nagy Ferenc miniszterelnök szökése után megkezdődött környezetének és

a Kisgazdapárt jobboldalának felszámolása. A Szabad Európa Rádió munkatársa lett Münchenben, majd Svájcban a Gazette de Lausanne külpolitikai rovatvezetője.

A későbbiek során a kémelhárítás utasítására további értékes információkkal szolgál gyanús itthoni és „külhonba szakadt” magyar újságírókról.

Jelent például Nemes Ivánról, aki a forradalom előtt – szintén Mihályfi kedvencként – a Művelődésügyi Minisztérium sajtófőnöke volt, majd a Lapkiadó Vállalat igazgatója, a forradalom után pedig a Külkereskedelmi Minisztérium sajtóosztályát vezette. (1966)

A **III/II-1-a** követségi alosztály operatív szempontból (a francia követség személyzeti viszonyai) értékesnek minősítette Várkonyi Tiborról, a „Magyar Nemzet” külpolitikai rovata munkatársáról írt jelentését. A francia szakértőnek tartott Várkonyi előző munkahelye az MTI volt, ahol a forradalom idején *„...mint a külpolitikai turnus vezetője és párttitkár kompromittáltatta magát... nagyfokú óvatosság, gyávaság, opportunizmus jellemzi... a francia fogadásokra ő szokott elmenni.”* (1964).

1965-ben a kémelhárítás azért kér tőle információkat Sebestyén Györgyről, a „Magyar Nemzet” Bécsben élő, egykori kulturális rovatvezetőjéről, mert jó kapcsolatban van Fritz Moldennel, aki Ábrányi Aurél szerint a bécsi francia hírszerzés embere. (*Fritz P. Molden, 1924-2014, osztrák antifasiszta, újságíró, kiadó, diplomata, kormánytanácsadó, – I. Cs.)* Matolcsy – kissé elvétve a mértéket – kegyetlenül vitriolos sorokat ír róla 1965. augusztus 26-i kritikus feljegyzésében. Ritkasága miatt ide másolom:

„Feljegyzés.

Sebestyén György a Magyar Nemzet Kulturális rovatának vezetője volt. Bár egy munkahelyen dolgoztunk, nem sokat érintkeztünk. Mindenki „ultra baloldali” törtető karrieristának, undorító alaknak tartotta, aki annak ellenére, hogy a Schwarz-bácsi nevű szabó fia, megjátszotta a legnagyobb népi kádert.

1956 tavaszától kezdve köpönyeget fordított, felcsapott revizionistának, és ebben a szerepben tetszelgett ugyanolyan nagy hangerővel, mint éveken át az ellenkező póluson. Az ellenforradalomkor, tudomásom szerint, rögtön disszidált.

Mint erről már beszámoltam, 1990 tavaszán Pataky társaságában egy áruház ajtajában véletlenül összetalálkoztunk, mézes-mázos volt, ideadta a telefonszámát és kérte, feltétlen hívjuk fel. Patakyval egyetértésben ezt nem tettük meg, mert mindketten aljas fickónak tartottuk.

Paál Ferenc néhány hete elmesélte, hogy Bécsben találkozott vele, felesége gyermekeivel együtt elhagyta és Dél-Amerikába távozott, erre karrierizmusból elvette, vagy élettársaként tartotta Fritz Molden titkárnőjét, aki nagy segítségére van írói pályafutásában, mivel Sebestyén jó ideje „neves osztrák írónak” tartja magát. Idehaza is járt, de én nem láttam.

Mátrai”

"Mátrai Károly" 206
Tűzes
1965 VIII 26
T:Sebestyén György

Feljegyzés

Sebestyén György a Magyar Nemzet kulturális rovatának vezetője volt. Bár egy munkahelyen dolgoztunk, nem sokat érintkeztünk. Mindenki "ultra baloldali" törtető karrieristának, undorító alaknak tartotta, aki annak ellenére, hogy a Schwarzbácsi nevű szabó fia, megjátszotta a legnagyobb népi-kádert.

1956 tavaszától kezdve kárpótlást fordított, felcsapott revizionistának, és most ebben a szerepben tetszelgett ugyan olyan nagy hangerővel, mint éveken át az ellenkező póluson. Az ellenforradalomkor, tudomásom szerint, rögtön disszidált.

Mint erről már beszámoltam, 1960 tavaszán Pataky társaságában egy áruház ajtajában véletlenül összetalálkoztunk, mézes-mázos volt, ideadta a telefonszámát és kérte, feltétlenül hívjuk fel. Patakyval teljes egyetértésben ezt nem tettük meg, mert mindketten sötét, aljas fickónak tartottuk.

Pál Ferenc néhány hete elmesélte, hogy Bécsben találkozott vele, nevezettet felesége gyermekeivel egy ütt elhagyta és Dél-Amerikába távozott, erre karrierizmusból elvette, vagy élettársként tartotta Fritz Molden titkárnőjét, aki nagy segítségére van írói pályafutásában, mivel Sebestyén jóideje "neve osztrák írónak" tartja magát. Idehaza is járt, de én nem láttam.

Budapest, 1965 augusztus 26.

Sebestyén György lesújtó jellemzése 1965-ben

1965 májusában, amikor Matolcsy Bécsben személygépkocsival a Peters platzra hajtott Zolt Róbert sportújságíróval, elsuhant mellettük Lendvai Pál kocsija, majd megállt, s némi humorral kihajolt Lendvai: „Látom, jó dolguk van a magyar újságíró uraknak.”, és rövid társalgás után átadta

névjegykártyáját is. Feljegyzésében „Mátrai” megjegyzi Lendvairól:

*„Úgy tudtam, hogy az ellenforradalom utáni egyik Fehér Könyv szerzője volt, s nagyon meglepett, midőn hallottam, hogy 1957 elején már, mint az Esti Hírlap munkatársa Lengyelországon keresztül disszidált. [...] Köztudomásúan rengeteget keres, angol felesége révén a Financial Times bécsi tudósítója, a Presse kelet-európai szakértője és a svájci Tat tudósítója. Igen tehetséges újságírónak tartom. Itthoni újságíró körökben van egy olyan érzés, hogy „**nekünk is dolgozik**”.*

Elismeréssel és rokonszenvvel jelent Bécsből Vajda Istvánról, aki tehetséges és sikeres újságíró volt idehaza. „Gázolás” című filmjével irigyelt fiatalember lett, akkor vezetett egy mutatós használt nyugati gépkocsit a körúton, amikor még az orvosoknak és a labdarúgóknak sem volt. A forradalom után az Esti Hírlapnál dolgozott, majd egy határsáv belépő birtokában disszidált.

Klamár Gyuláról és Erdős Lajosról azért kért információt a kémelhárítás Matolcsytól, mert nyilvántartásuk szerint a francia hírszerzés kapcsolatai voltak.

Klamárról nem tud egyetlen rossz sort sem írni. 1949 első felében együtt dolgoztak a „Kis Újság”-nál, ahol Klamár volt az olvasószerkesztő. Jó újságíróként, kellemes modorú világfinak ismerték kollégái. Egyik felesége Déri Sári színművésznő volt. Később a „Béke és Szabadság” című képes hetilaphoz került, együtt jártak Matolcsyval szemináriumra és kölcsönösen rokonszenveztek egymással. Bécsben meglehetősen rossz anyagi körülmények között élt.

Erdős Lajos idehaza *„...igen népszerűtlen, lenézett ember volt újságíró körökben, cukrozott gennyszerű modora miatt. A France-Soir bécsi tudósítójaként igen jól megy a dolga. Budapesten kétszer láttam, egyszer U-Thant látogatásakor a Duna Szállóban, majd később egy mérkőzésen.”* (1965)

Matolcsy Károly („Mátrai Károly”) ma fellelhető egyetlen „M”-dosszióját (II. kötet) 1969. szeptember 15-én zárta le a kémelhárítás **III/II-3-a** alosztálya, amely az NSZK és Ausztria hírszerzésével szembeni elhárítást végezte követségi szinten. Tüzes János r. őrnagy a dosszié zárólapján azt is feltüntette, hogy „Mátrai” B-dosszióját 1968. szeptemberében átadták a III/I Csoportfőnökségnek illetékesség céljából. Ez nem áll a kutatók rendelkezésére. Az viszont kiderül az ÁBTL 3.1.2. M-30334 dosszié 285. oldalán, hogy 1968. szeptember 19-én „Mátrai” már a **III/I**. Csoportfőnökség ügynöke, akivel találkozót bonyolított le a **III/II-2-a** alosztályról Bihari László r. őrnagy, „Mátrai” új kapcsolattartó tisztje: Szolnok (Szikra) Péter közvetítésével. Bihari ezt jelenti: *„A találkozáson az ügynök további feladatait, „Tóbiás” fn. személy ellenőrzését, tanulmányozását illetően eligazítottam. Magatartási vonala, információs köre, mélysége azonos a „Béla” ügyben kapott legutóbbi szempontokkal, de esetenként jelentkezik eligazításra beszámoltatása végett.”*

Matolcsy Károly – a MÚOSZ tagnyilvántartása szerint – 2004. január 15-én hunyt el.

Léderer Frigyes („Fényesi”)

Dr. Léderer Frigyes (1915. november 24, Pozsony, Kraicz Paula – 1998. szeptember 03.) alkalmazotti családból származott, apja eredeti foglalkozása kereskedősegéd, de segédhivatalnokként tevékenykedett Pozsonyban, 1930-ban halt meg. Anyja háztartásbeli, két fiú testvére könyvelő lett, leánytestvére háztartásbeli.

Érettségi után jogi diplomát szerzett Pozsonyban. 1937-től 1945-ig a Magyar Általános Hitelbank pozsonyi leányvállalatánál az I. sz. Takarékbankban dolgozott tisztviselőként. Időközben,

1942 és 1944 között a szlovák hadseregben katonai szolgálatot teljesített, de a fronton nem járt, mert az alapkiképzés után a sportolók osztagához került. 1945-ben korábbi munkahelyének megszűnése miatt Budapestre jött a Magyar Általános Hitelbankhoz, tisztviselőnek.

Léderer Frigyes

6-ban Budapesten házasságot kötött Licskó Margit (1925. Trencsén, Stiglicz Julianna) újságíróval, aki a csehszlovák távirati iroda budapesti irodájában dolgozott munkatársként. Két gyermekük született: Katalin 1947-ben, György 1958-ban.

A MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG BELÜGYMINISZTERIUMA
INFORMÁCIÓS HIVATAL

1996. 03. 21

Minősítése törölve
SZIGORÚAN TITKOS!

Minősítő neve: ...
Minősítő beosztása: ...
Meggazdoló hat. száma: ...

1996. 03. 21

2052/11-27

84-5/3535/1996

SZERV. ...

OSZTÁLY: 3-1-06

ÜGY DOSSZIÉ

SZÁM: 2-471

FEDŐNÉV: Fényesi

AZ ÜGY 1. KÖTETBEN

KÖTET SORSZÁMA I

INFORMÁCIÓS HIVATAL

2003. 06. 13

2011. 12. 31

110 pont

EXV. IV. ATKJ 2. bek. d. pont

8-95/8/98/2003

MEGNYITVA: 1970. 8. 13

BEZÁRVA: 1973. I-9

ARCHIV SZÁM: Bt-1826

INFORMÁCIÓS HIVATAL

Minősítése törölve

Minősítő neve: ...

Minősítő beosztása: ...

Meggazdoló hat. száma: ...

„Fényesi” dossziéja a BM hírszerzésnél

Léderer 1946-ban a Szociáldemokrata Pártba lépett be, az egyesülés után az MDP tagja lett. 1948-ban az Általános Hitelbanktól a Nemzeti Bankhoz megy, majd onnan a Magyarországi Szlovákok Demokratikus Szövetségéhez vezet útja az 1949-es választások előtti nemzetiségi agitációs munkára. Két évig főmunkatársa lett a „Nova Szloboda” c. magyarországi szlovák lapnak.

1951-ben a **Külügyminisztérium** dolgozója lesz, 1955-ig diplomáciai szolgálatot teljesít a prágai magyar nagykövetségen: sajtó-és kulturális attasé II. titkári rangban. 1954-ben II. osztályú nagykövetségi tanácsossá nevezték ki.

1955-ben tért haza, eredményes küldetéséért a Szocialista Munkáért Érdemérem kitüntetést kapta. A Külügyminisztériumból a **Kulturális Kapcsolatok Intézetébe** helyezték át,

ahol a nyugati osztály vezetésével bízták meg. Művelt, tárgyalóképes, tekintélyes vezetőként ismerték, a pártszervezetben is aktív szerepet vállalt.

A forradalom után, amikor 1957 februárjában felvételét kéri az MSZMP-be, szóvá teszik a forradalom előtti és alatti túlzottan óvatos, határozatlan magatartását, például egyetértett a Petőfi kör vitáiban elhangzott zavaros nézetekkel. Az éles bíráló ellenére a taggyűlés értékelte őszinte önkritikáját és megszavazta átigazolási kérelmét. Ám korábbi megalkuvó magatartását egyesek

később is felmelegítették és ez gondokat okozott vezetői munkájában, ezért kérte magát az MTI-hez.

53.
Nyilatkozat
Alulírott önként, és magyarázattal
valóan a BM. Politikai Nyomozó Főosztályánál
vélő Titkos együttműködést külföldi
és Földhódászok részére. Valószínű, hogy
hírszerzési munkát végezték, legyőzött
tudásom szerint teljesítem a
rájuk bízott feladatokat és arat
feljegyzéseim irántban beavatottak.
A beszervezési díjazása érdekében
jelentéseimnek fényes néven írom alá.
Tudomásom szerint, hogy a közönség
hogy megbeszélés a a hírszerzési munkát
szigorúan tartamukhoz képest, az
megköveteli hogy a hírszerzési munkát
sem lehetetlen megőrizni.

1961. augusztus 31.
Léderer József

Léderer beszervezési nyilatkozata

A Magyar Távirati Iroda 1957-ben nyomban Prágába küldte tudósítónak. A cseh, szlovák és német nyelvet felső fokon, a franciát közepesen beszélte. Vezetői megelégedésére magas szakmai színvonalon, megbízhatóan, nagy szorgalommal, kellő politikai felkészültséggel látta el feladatait. Ezért, amikor 1961 augusztusában lejárt prágai megbízatása, az intézmény vezetői őt jelölték párizsi tudósítónak.

A BM. II. Politikai Nyomozó Főosztályának II/3 osztálya (hírszerzés) már tudott az MTI vezetőinek szándékáról. Kapcsolatfelvétel és kellő előkészítés után 1961 augusztus 31-én Rausch

János r. százados és Hidasi János r. százados beszervezte Léderer Frigyes „**Fényesi**” fedőnéven, hálózati **titkos munkatársként**. Léderer a megbízatást pártfeladatnak tekintette és legjobb tudását ígérte teljesítéséhez. Ugyanakkor megemlíttette tapasztalatlanságát és járatlanságát ezen a területen, másfelől azt kérte, kezdetben vegyék figyelembe, hogy tudósítói munkája Párizsban komoly szakmai és családi megterhelést jelent majd számára, francia nyelvtudását is tökéletesítenie kell.

Még aznap szervezési nyilatkozatot íratnak alá vele. A saját kézzel írt dokumentum szövege a következő:

„Nyilatkozat.

Alulírott önként, elvi meggyőződésből vállalom a BM illetékes szervével való titkos együttműködést külföldi tartózkodásom idejére. Vállalom, hogy képességeimhez mérten, legjobb tudásom szerint teljesítem a rám bízott feladatokat és azok elvégzéséről írásban beszámolok. A konspiráció biztosítása érdekében jelentéseimet Fényesi néven írom alá. Tudomásul veszem, hogy a közöttünk lefolyt megbeszélés és a létesített kapcsolat szigorúan államtitkot képez, arról még közvetlen hozzátartozóimnak sem tehetek említést.

1961. augusztus 31.

Léderer Frigyes”

Elutazása előtt még folyik „Fényesi” tm. felkészítése, kiképzése, amikor az állambiztonság még egy dokumentumot aláírat vele.

Ez a „**Megbízás**” nevet viseli, szerződés jellegű, köti egyfelől: „A Magyar Népköztársaság Belügyminisztériuma”, másfelől: Léderer Frigyes. De teljesen egyoldalú, mert csak Léderer köteles egyetértően aláírni, a Belügyminisztérium nem, csak Léderernek vannak kötelezettségei, a BM-nek nincsenek. A Belügyminisztériumnak csak jogai vannak, mindenekelőtt az, hogy súlyos következmények kilátásba helyezésével megköveteli a másik féltől az egyoldalúan előírt kötelezettségei teljesítését. A másik fél teljesen kiszolgáltatott és alávetett, noha elvi alapon, pártfeladatként vállalta a megbízást, elsődleges tudósítói munkája mellett, annak lehetőségeitől függően. Ha nem így lett volna, akkor nem az MTI a munkaadója, hanem a „Magyar Népköztársaság Belügyminisztériuma”. A szocialista jogalkotás gyöngyszeme, a proletárdiktatúra emlékezetes terméke. Bizonyára így tanították Moszkvában a KGB iskolán.

Itt olvasható az egyoldalú „Megbízás”, érdemes áttekinteni a diktátumot. Kiderül belőle például az, hogy a megérkezéskor a tudósító „tulajdonát képező jeltárgy – saját kezűleg aláírt fénykép – felmutatásával, illetve átadásával” jelentkező állambiztonsági megbízott elvtárs utasításait köteles végrehajtani és munkája eredményeiről beszámolni. Feladatai között szerepel – egyebek között – a kapcsolatfelvétel a kapitalista újságírókkal, az ellenséges szervekhez akkreditált személyekkel, kutató-és felderítő munkát köteles végezni meghatározott célobjektumokban (NATO, ENSZ, stb.), s megadott szempontok alapján tanulmányozza a Magyar Népköztársaság ellen aktivizált személyek (hírszerzők) titkos tevékenységét.

M E G B Í Z Á S

Önt a Magyar Távirati Iroda 1961. szeptemberében állandó szolgálatra helyezi ki MTI tudósítónak. Beosztásából adódóan, de különösen politikai megbízhatósága és képességei alkalmassá teszik Önt arra, hogy a Magyar Népköztársaság Belügyminisztériumának állambiztonsági szervei részére értékes segítséget nyújtsen külföldi tartózkodása során.

1961. augusztus 31-én Ön, valamint a Belügyminisztérium állambiztonsági szerveinek megbízottja között lefolytatott megbeszélés alkalmával önként, elvi meggyőződésből felajánlotta segítségét és vállalta, hogy együttműködik szervünkkel. A fenti megbeszélés után részletes eligazítást adunk Ön részére, hogy a felajánlott segítségét milyen kérdésekben és hogyan kívánjuk igénybe venni. Részletes eligazítást kapott továbbá a külföldi körülmények között végzendő munka főbb szabályaira és az ellenséges elhárítás elleni védekezésre.

Hivatkozással az előző bekezdésben foglalt megállapodásra, a Magyar Népköztársaság Belügyminisztériumának állambiztonsági szerve Önt az alábbi feladatokkal bízta meg:

Párizsba való érkezése után mint MTI tudósítónak, lehetősége lesz kapitalista lap tudósítókkal, újságírókkal, jelentős közéleti és politikai személyekkel való közvetlen érintkezésre. Legális beosztását felhasználva építsen ki kapcsolatot:

- kapitalista lapok, sajtóorgánumok tulajdonosai, tudósítói, ismertebb munkatársai körében - különös tekintettel a NATO-hoz akkreditált újságírókra - és olyan személyekkel, akiknek beosztásukból adódóan lehetőségük van adatokat szolgáltatni a Magyar Népköztársaságot érdeklő politikai, gazdasági kérdésekről.
- törekedjék továbbfejleszthető kapcsolat kiépítésére Hartmuth Stein-nel a Der Spiegel párizsi tudósítójával, Ingerbrigt Loeberg-gel, a norvég Aftenposten tudósítójával, Paul Borcier-rel a nyugateurópai unió sajtóattaché-

jával és Almássy Pállal, a SHAPS mellé akkreditált újságírói akkreditációjának pénztárosaival. A közvetlen érintkezés lehetőséget biztosít a felsorolt személyek tanulmányozására és feldolgozására, legalább munkájának fedésével titkos információk szerzésére,

tudatosan törekedjék ezen személyekkel a kapcsolat elmélyítésére. A kapcsolat kiépítése titkos információk szerzését, megfelelő jelöltek felkutatását és tanulmányozását segítsé elő,

- végezzen kutatómunkát további olyan személyek felderítése érdekében, akik a meghatározott célobjektumokban - UNR, SFIO, PSU, MTD - közvetlen lehetőségekkel rendelkeznek, a feldolgozásukra reális lehetőségek vannak, és az ismertetett követelményeknek megfelelnek,
- kísérje figyelemmel az olyan személyeket, akik feltehetően ellenséges tevékenységet fejtenek ki a Magyar Népköztársaság ellen. Ezen személyeket a megadott szempontok alapján tanulmányozza, igyekezzék megismerni titkos tevékenységüket.

A kapcsolatot Onnel párizsi megbízottunk fogja felvenni megérkezése után. Kapcsolatfelvételt megbízottunk kezdeményezi az ön tulajdonát képező jeltárgy - sajátkezűleg aláírt fénykép felmutatásával, illetve átadásával. A jeltárgyat felmutató, illetve átadó elvtárral minden kérdésről tárgyalhat, köteles utasításait végrehajtani, munkájának eredményéről beszámolni.

Figyelmeztetjük, hogy a jelen megállapodás és megbízás fontos államtitkot képez és arról senkinek, még a legközelebbi hozzátartozóinak sem tehet említést. A szükséges diszkrécióról a Belügyminisztérium állambiztonsági szervei is biztosítják Önt.

Figyelmeztetjük, hogy a munka jellege megköveteli a szigorú konspirációt, ezért a jövőben a kapott utasításoknak megfelelően elkészített jelentéseit nem a rendes névvel, hanem "Pényesi" fedőnéven írja alá.

Budapest, 1961. szeptember 26.

Példadataimat megértettem és igyekezni fogok azokat legjobb tudásom szerint végrehajtani.

Dr. László K. P. S.

Egyoldalú megbízás, amely csak az ügynököt kötelezi

Kissé meglepő módon, a „Megbízás” egészen konkrétan közli a Párizsba érkező tudósítóval azoknak a nevét, akikkel a rezidentúrának már sikerült valamilyen fokú kapcsolatot kiépíteni, annak elmélyítését pedig elvárják tőle:

„Törekedjék továbbfejleszthető kapcsolat kiépítésére Hartmuth Steinnelel, a Der Spiegel párizsi tudósítójával, Ingerbrigt Loeberggel, a norvég Aftenposten tudósítójával, Paul Borcierrel, a nyugat európai unio sajtóattaséjával és Almássy Pállal, a SHAPE mellé

akkreditált újságírók szövetségének pénztárosával. A közvetlen érintkezés lehetőséget biztosít a felsorolt személyek tanulmányozására és feldolgozására, legális munkájának fedésével titkos információk szerzésére.”

Ehhez jön még az, amit szeptember 26-án közöl a Központ a rezidentúrával „Barna” elvtárs címére: szándékosan csak az előbbi négy személy nevét ismertették „Fényesi”-vel, a többiét közvetlenül az átadás során fogja megismerni. „Fényesi” előtt még nem fedték fel, hogy a párizsi tudósítói helyen dolgozó elődjével is van kapcsolata a hírszerzésnek: „**Magyari**” ügynök azért marad október 15-ig a francia fővárosban, hogy szeptember 28-án érkező utódjának – külön utasítás szerint – átadja kiépített és kiépülő kapcsolatait, olyan összehangolt szervezés mellett, hogy az ne vezessen dekonspirációhoz.

„Fényesi” titkos munkatárssal a kezdetektől baj van Párizsban. Az első értékelések **1962** első negyedében készülnek.

Február 28:

„...igen kevés eredményt ért el kihelyezése óta...még egyetlen használható információt sem adott...nagyon körülményes és bátortalan a kapcsolatok építése vonalán is...a célszemélyeket sem közelíti meg, nemhogy új kapcsolatokat dolgozna fel... MTI-s munkáját teljesen a napilapok és hírügynökségi jelentések olvasására építi. Saját munkájához nem igényli különösebben az újságírói kapcsolatokat, emiatt nem is nagyon törekszik megszerzésükre.”

Március 26:

A Központ közli a párizsi rezidentúrán „Barna” elvtárssal, hogy:

”Fényesi” az MTI kötelezettségeit illetően eddig félrevezette és ezzel kapcsolatos rosszzallásunkat is kifejezheti neki megfelelő formában.” A Központ ugyanis tájékozódott az MTI-nél a párizsi tudósító hivatalos kötelezettségei felől, és azt a tájékoztatást kapta, hogy a tudósító nem vállalhat annyi plusz munkát egyes hazai lapoknak történő cikkírással, amely MTI tevékenysége rovására mehet, tehát erre nem hivatkozhat.

Július 4:

Az ügynök két jelentést hagyott a rezidentúrán „Róna” elvtársnak.

„A hosszabb, havi politikai eseményeket összefoglaló jelentésének különösebb jelentősége nincs, ezt az anyagot sajtóértesülések alapján szedte össze „Fényesi”. Nem akar, vagy nem szeret ugyanis írni a számunkra.” „Ami a másik beszámoló jelentését illeti, ahhoz azt hiszem nem kell kommentárt fűzni. Javaslom, hogy hazai beszámoltatásakor közölje a Központ „Fényesi”-vel, hogy ezt a jelentését nem fogadja el és írassanak vele másikat.”

”A fő hiba nála a mi munkánkhoz való hozzáállásában van... a másik hiba, hogy nem tud az emberekkel megfelelő kapcsolatot kiépíteni és nem tudja a beszélgetést irányítani. Ilyen vonatkozásban személyesen szereztem tapasztalatokat, mert több rendezvényen voltam vele együtt.” „A kapcsolatépítésről beszélt korábban állandóan, de nem ért el úgyszólván semmi eredményt ezen a téren sem. A folyamatos információszerzést részünkre nem is tartotta feladatának, nem szólva a feldolgozó munkáról.”

Szeptember 24:

A Központból „Szántó” Párizsba „Barna” elvtársnak:

„Fényesi munkájának elősegítésére a két titkos munkatársat egymás előtt felfedjük. „Magyari” már tud is „Fényesi” részünkre végzett munkájáról...így „Fényesi” világosan láthassa, hogy a reá háruló feladatok nem újak, nemcsak elméletben léteznek, hanem azokat más, például „Magyari” ugyanott, ugyanolyan körülmények között, mint ahol és amilyen körülmények között „Fényesi”- nek dolgoznia kell, már eredményesen végrehajtotta, és ezekre a konkrét gyakorlati tapasztalatokra támaszkodva ad elvtársi segítséget „Fényesi”- nek. [...] Ez csupán az információszerzés kezdő, elemi formája: a sötét úton történő hírszerzés. Ez olyan mértékig összhangban van az MTI tudósítójának legális feladatával, hogy azt a „Magyari” által javasolt módon csinálni, teljesen magától értetődő, semmi veszélyt sem rejt. Ez azonban csupán a hírszerző munka kezdő iskolája, mégis nagy szerepe van, mert csak ezt követően – ha a sötét úton történő információszerzést már természetesnek tartjuk – tudunk egy fokkal magasabbra lépni és céltudatosan hálózatepítéssel, beszervezésekkel elérni, hogy valóban titkos, komoly híryanagokat szerezhessünk.”

BELOGYMINISZTERIUM

BM. III/11 csf/sdgy 3-D. oszt. (szerv. osztály)

SZIGORUAN TITKOS!
Csak a BM. példái szervélek használatára.

TARGY: Hálózati és operatív dossziék átadása.

HATÁROZAT

A Lederer Frigyes nevű (szül. hely, év, anyja név .....)
..... "Fényesi" ..... fedőneve ..... Z-47/..... számú ..... "B." "M." .....
dosszié további ellenőrzés, illetve hálózati személyt foglalkoztatás végett Farkas István
Zoltán ..... elvtársnak (szerv pontos jelölése BM. III/11 csf/sdgy 3-D. oszt.) a mai napon átadtam,
..... elve ..... Nagy Béla ..... elvtáristól átvettem.

Kelt ..... Budapest ..... 1962. május 10. nap.

..... áldó ..... Engedélyezem: ..... átvéve

HA határozat 1 példányát be kell varrni a dossziéba.

Kapcsolattartó tisztjeinek váltása 1962-ben

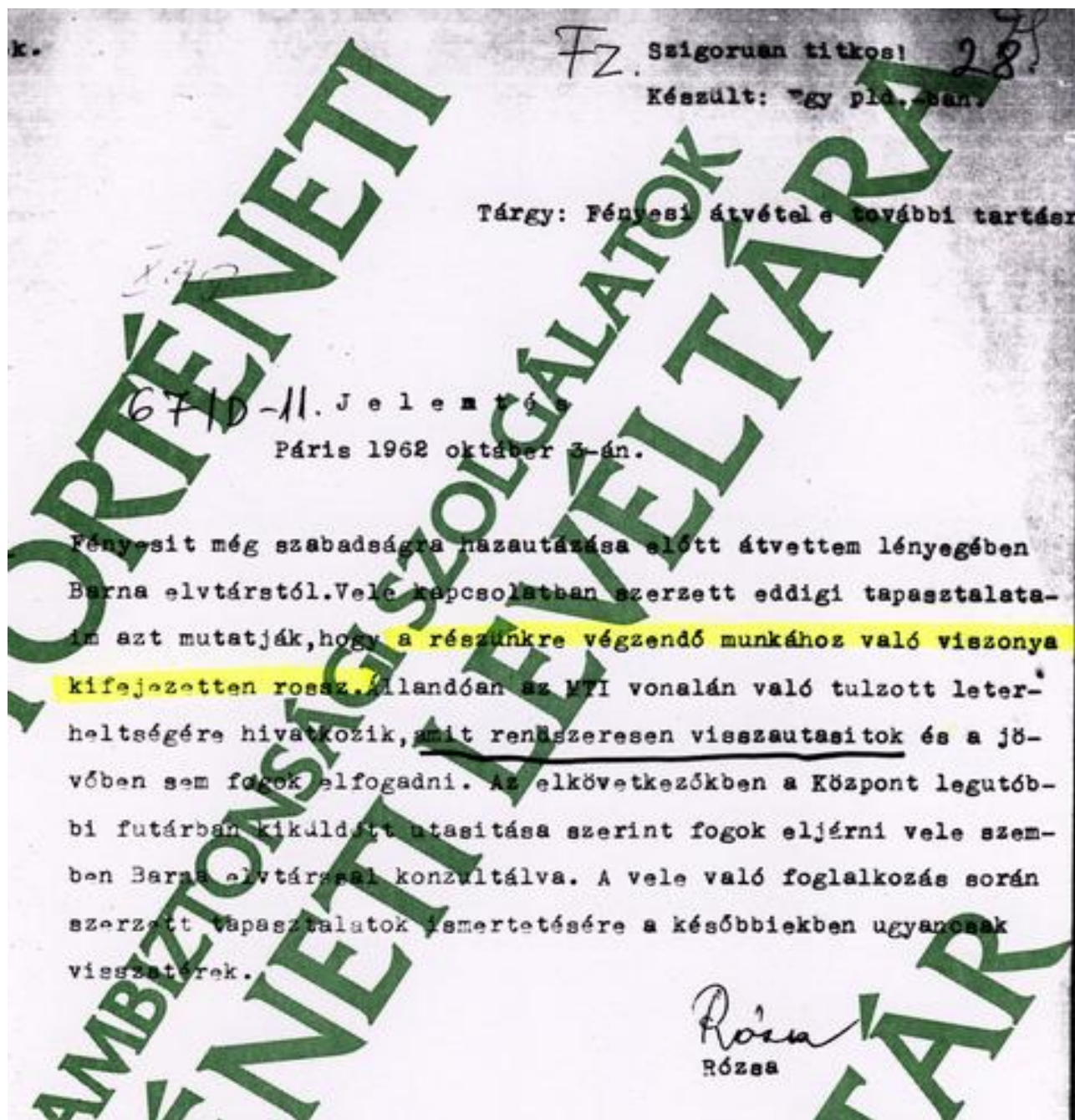
Október 3:

Párizsi rezidentúra, „Rózsa” jelenti a Központnak Budapestre:

Tárgy: „Fényesi” átvétele a további tartásra.”

„Fényesit még szabadságra hazautazása előtt átvettem lényegében „Barna” elvtáristól. Vele kapcsolatban szerzett eddigi tapasztalataim azt mutatják, hogy a részünkre végzendő munkához való viszonya kifejezetten rossz. Állandóan az MTI vonalon való túlzott leterheltségére hivatkozik, amit rendszeresen visszautasítok és a jövőben sem fogok elfogadni. Az elkövetkezőkben a Központ legutóbbi futárban kiküldött utasítása szerint fogok eljárni vele

szemben, „Barna” elvtárral konzultálva. A vele való foglalkozás során szerzett tapasztalatok ismertetésére a későbbiekben ugyancsak visszatérek.”

„A részünkre végzendő munkához való viszonya kifejezetten rossz”

A kapcsolattartó tisztek váltásáról a BM III/II-3-D alosztályának 1962. IX. 10-i alábbi Határozata rendelkezett, ami szerint „Fényesi” titkos munkatárs tartását Nagy Béla r. őrnagy átadta Farkasinszky Zoltán r. századosnak az operatív dossziékkal együtt.

1963. március 20:

Párizsi rezidentúra, „Róza” jelenti a Központnak:

„Fényesi francia nyelvtudása még mindig elég gyenge. Alapjában véve zárkózott természetű és nem tud beszélgetésbe elegyedni társaságban. A különböző rendezvényeken –

néhány személytől eltekintve – csak baráti diplomatákkal vagy újságírókkal beszélget. Nem szívesen megy emberek közé. Jellemző, hogy egyik alkalommal arról számolt be, hogy ő nem fog eljárni olyan rendezvényekre – sajtóértekezletekre, stb. –, melyeket a televízió is közvetít, mert az ott elhangzottakat lakásában felveszi magnóra és utána, ha nem érti, annyiszor játssza le magának, ahányszor akarja. Az eszébe sem jutott, hogy így, soha, semmilyen kapcsolatra nem tesz szert, de ha ő elmegy a rendezvényekre, a felesége ugyanúgy fel tudja venni helyette az elhangzottakat. Az a szerencséje, hogy a felesége összehasonlíthatatlanul élelmesebb, mint ő.

Sajnos, a rendszeres foglalkozás mellett hatástalannak bizonyult a „Magyari” fn. titkos munkatárs kiküldetésekor végrehajtott akció is. A munkatervben meghatározott ügyeiben nem történt semmi előrehaladás az akció eredményeként, de nem javult információszerző munkája sem. Megítélésünk szerint az alapvető probléma a munkához való hozzáállásában van, melyen nem áll módunkban változtatni, mert hatalmunk ahhoz nincs. Egyébként is, ezt a problémát hatalmi szóval nem lehet elintézni. Bizonyos mértékig meg lehet magyarázni, hogy azok a személyek, akik jó viszonyban voltak „Magyarival”, esetleg nem találták „Fényesit” szimpatikusnak és ezért nem voltak hajlandók vele kapcsolatot tartani. Az azonban már nem menthető, hogy másfél éves kint tartózkodása alatt nem teremtett legalább megfelelő számú új, saját kapcsolatot olyanokkal, akik hajlandók vele összeköttetést tartani. Ez természetesen a rádió vagy az újságok mellől nem oldható meg.

Sajnálatos módon olyan fontos terület, mint az övé, ilyen problémák következtében egyáltalán nincs kihasználva. Javasoljuk ezt a jövőben jó előre figyelembe venni és illetékes szerveknél elérni, hogy erre a pozícióra olyan személyt küldjenek ki, aki hajlandó lesz a lehetőség kihasználására.”

1963. október 1.

A Központ („Fóti”) tájékoztatója a párizsi rezidentúrának („Barna” elvtársnak) „Fényesi” tm. budapesti beszámoltatásáról.

„Fényesi” önkritikusan elismerte, hogy az elmúlt év során sem ért el jó eredményt az információk szerzésében, és különösen gyenge eredményről tud beszámolni a személyek feldolgozása és tanulmányozása terén végzett munkájáról. Lényegében csak két olyan személlyel áll közelebbi kapcsolatban, akitől viszonylag rendszeresen számíthat információkra: nevezetesen Viktor Bacherral és Franz Nesslerrel.

Közlöttük vele...van fejlődés munkájában, de összességében nem tartjuk kielégítőnek... információszerző munkája gyenge volt... egy év alatt alig több információt küldött el, mint amit egy hónap alatt megszerezhetne. Törekednie kell arra is, hogy kapcsolatai közül olyan személyt válasszon ki, aki a későbbiek folyamán szervezési jelölt lehet. Azt, hogy ki legyen az a 2-3 személy, akiket operatív társadalmi kapcsolatként ki kell választania, nem határoztuk meg. Felmerült Hayen, Weseloh és Schwoebel neve.

Fő feladata a NATO elleni munka... beépülni a NATO objektumokba. Ezen kívül személyes megfigyelései alapján is tanulmányozza a NATO alkalmazottainak szórakozóhelyeit. Keresse a lehetőségeket és módszert arra, hogyan lehet a NATO-ban dolgozó adminisztratív beosztottakat megközelíteni és megismerni.[...] A kapcsolatépítés terén legyen bátrabb, hívja meg ebédre, vacsorára, vagy apperitifre (sic!) új kapcsolatait, új ismerőseit is. Információinak számát feltétlenül emelje többszörösére. Növelje jelentéseinek színvonalát.

....17-2/.....D sz. utasítás!

Szigorúan titkos!

63034

B a r n a Elvtársnak!

P á r i z s.

1963. október 1.

Tárgy: FÉNYESI beszámoltatása.

Közljük az elvtársakkal, hogy Fényesi beszámoltatását végrehajtottuk. Beszámoltatása során részletesen ismertettük vele az információszerzéssel kapcsolatos igényeinket, az információszerzés módját, a személyek tanulmányozásának célját és módszereit, a különböző társadalmi kapcsolatok kategorizálását, valamint a jelentésírással szemben támasztott követelményeket.

Fényesi önkritikusan elismerte, hogy az elmúlt év során sem ért el jó eredményt az információk szerzésében, és különösen gyenge eredményről tud beszámolni a személyek feldolgozása és tanulmányozása terén végzett munkájáról. Lényegében csak két olyan személlyel áll közelebbi kapcsolatban, akiktől viszonylag rendszeresen számíthat információkra; nevezetesen Viktor Bacherral és Franz Nesslerrel.

Az információszerzés és a személyek tanulmányozása terén végzett gyengébb munkáját azzal magyarázta, hogy sok időt elvont tőle a havi jelentések, valamint a különböző politikai összefoglalók készítése, mivel ő nem foglalkozik rendszeresen ezekkel a kérdésekkel.

Beszámoltatásakor az ügynök önkritikusan elismerte hibáit

„Fényesi” akar szervünknek dolgozni. Munkamódszere azonban – ami már évtizedek alatt megrögződött benne – kissé nehézkes, lassú, ezért nem számíthatunk arra, hogy ezen – a beszámoltatása során kapott alapos bírálat és módszertani segítség ellenére is – lényegesen javítani tud.”

1963. december 22.

A Központ a párizsi rezidentúrának: „Fényesi”-t kompromittálni akarják és eltávolítani Párizsból.

„Társszervünk megbízható értesülése szerint: Francfort, budapesti francia követ

beszélgetést folytatott Garderrel, a France Soir munkatársával, aki a közelmúltban Budapesten tartózkodott. A követ felvetette a beszélgetés során, hogy a magyar sajtó keveset ír Franciaországról és az a kevés is negatív jellegű. Ezt „Fényesi”-nek, mint az MTI párizsi tudósítójának tulajdonítja. Kijelentette, hogy módot keresnek „Fényesi” kompromittálására és Párizsból való eltávolítására.

Hívja fel a figyelmét, hogy vigyázzon arra, nehogy tudósítói munkájában provokálják őt és esetleges dezinformációs anyagokkal lejárássák, vagy nevetségessé tegyék és ezzel kényszerítsék az MTI-t „Fényes”i hazarendelésére.”

1964. január 24:

„Fényesi” jelenti ismerőseiről francia körökben:

„A felsoroltakkal – Szigeti kivételével – nem kerestem az ismeretséget, de nem kerültem őket.

Dr. Szigeti Pál, ügyvéd,

Almássy Pál, újságíró, fényképész,

Tauber Marcell, az Atlantic Presse főszerkesztője,

Schreiber Tamás, magyar származású francia újságíró,

Gara László, volt MTI tudósító,

Enczi Endre író, újságíró, Irodalmi Újság,

Andersen György, újságíró, Combat,

Fejtő (Fischl) Ferenc, újságíró, történész, Kelet-Európa szakértő”

A rezidentúra („Rózsa”) megjegyzése: „Fényesi tudatosan nem sorolta fel Nessler Franz f. nevű társadalmi kapcsolatát, mert bár az illető tökéletesen beszél magyarul, de szlovákiai magyar. Nessler-rel két esetben fogadáson magam is találkoztam. Nem tételezzük fel róla, hogy rendőrségi kapcsolat.”

1964. szeptember 17.

„Fényesi” jelenti a rezidentúrának a francia elhárítás tevékenységéről:

„Augusztus 30.-án új lakásba költöztem, 4. Av. Stéphane Mallarmés alá. A lakást újság hirdetés alapján, ügynökség közvetítésével vettem ki.

A bérbeadó egy Bernárd Ziegler nevű mérnök, aki a hadsereg kötelékében dolgozik. Rövidesen hosszabb időre Angliába helyezik, most vidéken, Páristól kb. 100 km-nyire dolgozik és lakik családjával.

A lakás a III. emeleten van, 4 szobás, un. „bourgeois” lakás.

A házmester mellékfoglalkozása, hogy fogadásokon pincérkedik (többek között az Elysés palotában és a román nagykövetségen), tehát beszerzett ember. Felesége mindjárt takarításra ajánlkozott, amit elhárítottam.

Szeptember 14-én este feleségemmel Kovácsékhoz mentem. Mikor éjfél tájban hazaérkeztünk, dolgozószobám asztalán égett a villanylámpa. Feleségem emlékszik, hogy elmenetel

előtt eloltotta. Az volt a benyomásom, hogy az asztalon heverő iratok helyzete is módosult. (Semmi érdekes irat nem volt a lakásban, csupán az MTI-nek telefonon leadott anyagok kéziratai..)

A lakás környéke élénk, forgalmas. Figyelést eddig nem fedeztem fel.

Fényesi.”

Passzív és kétbalkezes magatartása... rontotta a kapcsolatok szintjét

1965. december 3.

Fényesi minősítése, BM III/I. Csfség., 3-J alosztály.

„1961 óta dolgozik jelenlegi beosztásában. Részünkre végzett munkája végig passzív volt, ami jórészt előnytelen személyi tulajdonságaival (lassú, kényelmes, rossz társalgó, körülményes) magyarázható.

Politikailag megbízható, feltétlen híve rendszerünknek. Jellembeli megbízhatósága már kritika alá szorul. Többször hajlamos arra, hogy szép ígéreteket tegyen, s utána kényelmes, körülményes magatartása miatt elfelejtse azok végrehajtását.

Jelenlegi beosztásában 1966 augusztusáig marad, s akkor végleg hazatér. A többszöri sokoldalú ráhatás és nevelőmunka eredménytelensége, hiábavalósága miatt lemondunk arról, hogy aktív operatív munkára bírjuk, ezért feladata az, hogy fenntartsuk foglalkoztatásának jelenlegi színvonalát.

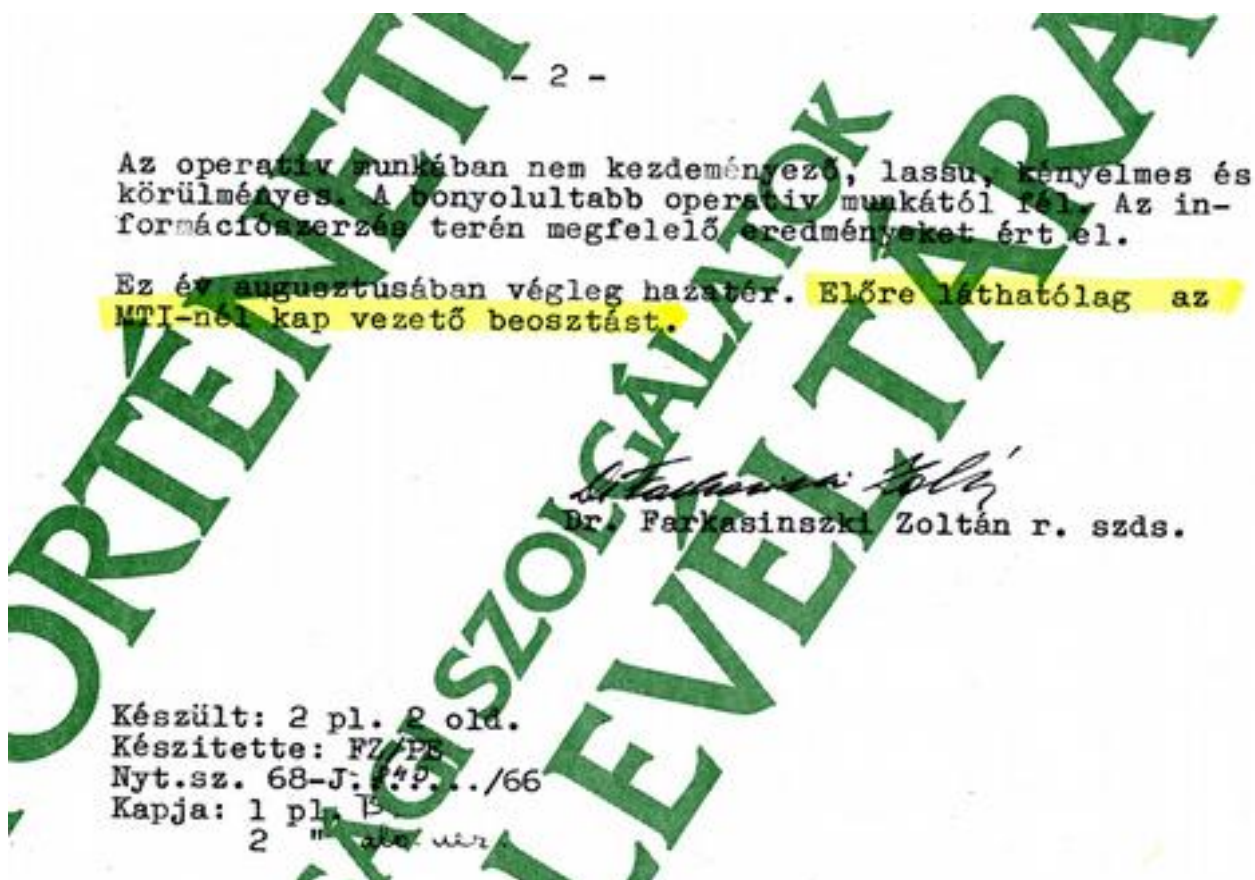
Kapcsolatot tart néhány sajtótudósítójával, köztük Burkarddal, Hayennel, a DPA párizsi tudósítójával, Israel Neuman izraeli tudósítóval, Hartmuth Steinnel, a Der Spiegel tudósítójával, valamint „Victor Bacher” fn. operatív társadalmi kapcsolattal, akiktől esetenként sötét formában értékes információkat is szerez.

Passzív és esetenként kétbalkezes magatartása miatt konkrét feldolgozó munkával nem bíztuk meg. Elődjétől átvett kapcsolatainál folyamatosan rontotta a kapcsolat szintjét, mint pl. „Victor Bacher” fn. operatív társadalmi kapcsolattal szemben. Feladata csupán az, hogy

a legális beosztásából adódó közvetlen lehetőségeket használja ki az információszerzésre.

Dr. Farkasinszki Zoltán r. százados”

„Lassú, kényelmes és körülményes...az MTI-nél kap vezető beosztást”

1966. április 28.

Összefoglaló jelentés „Fényesi” fn. titkos munkatársról.

Ebben a jelentésben Dr. Farkasinszki Zoltán r. százados tömören és rövidítve megismétli az előző minősítésben megfogalmazottakat, s egy-két mondatos kiegészítést tesz .

Jelentését – jól értesülten – a következő meglepő mondattal fejezi be:

„Ez év augusztusában végleg hazatér. Előreláthatólag az MTI-nél kap vezető beosztást.”

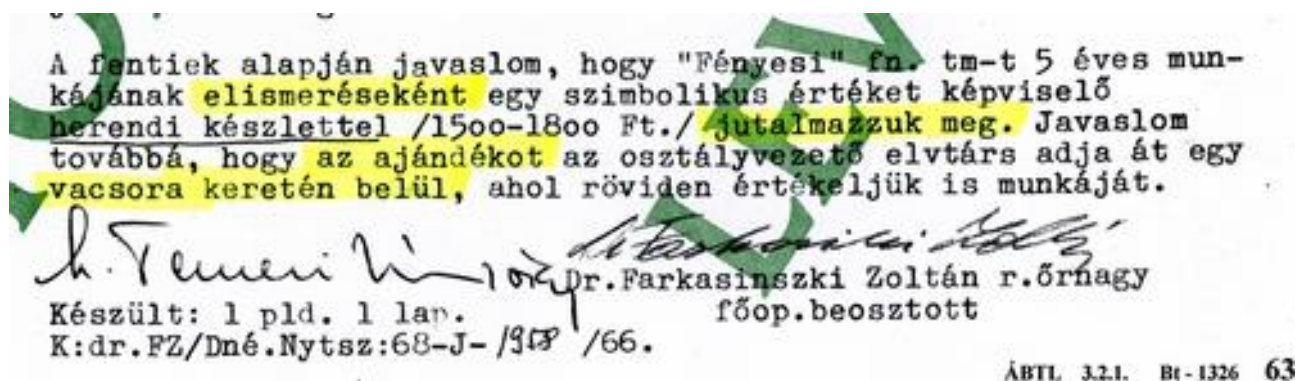
1966. október 5.

Javaslat „Fényesi” fn. tm. jutalmazására.

Dr. Farkasinszki Zoltán, – aki októberben már r. őrnagy, főoperatív beosztott –, megtudva, hogy a pártközpont és a Minisztertanács illetékesei már döntöttek Léderer Frigyesnek („Fényesi” fedőnevű titkos munkatárs) az MTI főszerkesztőjévé történő kinevezéséről, enyhít korábbi kritikáján, súlyosan elmarasztaló megfogalmazásain. (A BM párt-és kormányhatározatokat hajtott végre, nem volt célszerű szembehelyezkedni a felsőbbség véleményével, inkább az elvtársi igazodás volt tanácsos.)

Sőt! Az éveken át tartó állambiztonsági bírálat ellenére még kitüntetési javaslat is készül.

Indoklásánál természetesen nem lehetett volna hivatkozni „Fényesi”színvonalas és eredményes párizsi munkájára, ennek ellentmondtak a korábbi jelentések, ám az illetékesek nem ismertek lehetetlent.

„Jutalmazzuk meg... ajándékot... egy vacsora keretén belül...”

Először is megtalálták a megfelelő új indokot. Előkotorták az NDK Állambiztonsági Minisztériuma 1965 októberi levelét, melyben köszönetét fejezte ki a „Nyugat-Németország atomfegyverkezésével kapcsolatos francia irányzatok”-kal foglalkozó júniusi „Fényesi”információért, s megtalálták azt a levelet is, amelyet a Szovjetunió Állambiztonsági Bizottsága küldött 1965. december 21-én, szintén megköszönve „Fényesi” információit „A Mc’Namara Bizottságról és annak funkciójáról, valamint az azzal kapcsolatos francia és nyugatnémet állaspontról.”

Hubert Beuve-Méry, a Le Monde igazgató-főszerkesztője (balról), Randé Jenő, a MÚOSZ titkára (középen) és Léderer Frigyes, az MTI főszerkesztője a MÚOSZ székházban 1967. október 27-én

ajándékot az osztályvezető elvtárs adja át egy vacsora keretén belül, ahol röviden értékeljük is munkáját.”

Másodszor pedig szemrebbenés nélkül ellentmondtak korábbi önmaguknak és dr. Farkasinszki r. őrnagy, főop. beosztott most már ilyen mondatokat ír le jutalmazási javaslatában 1965. október 5-én:

„Fényesi...eredményes munkát végzett, különösen az információszerzés területén. Információinak általában 60-70 százalékát tudtuk használni tájékoztatásra.

Javaslom, hogy „Fényesi” fn. tm.-t 5 éves munkájának elismeréseként egy szimbolikus értéket képviselő herendi készlettel (1500-1800 Ft.) jutalmazzuk meg. Javaslom továbbá, hogy az

A javaslattal egyetértett és azt jóváhagyta: Dr. Mészáros József r. alezredes a BM. III/I. Csoportfőnökség 3. Osztályának vezetője. Léderer Frigyes, az MTI főszerkesztője tehát átértékelve

és megjutalmazva. Mondhatnánk: a hírszerzés felfelé tekintgetve rugalmasan váltogatta véleményét és minősítését. A gépszalag nem szólt vissza, volt pénz herendi készletre is, a jutalmazási keret elbírta.

1970. július 14.

A BM. III/I.-3. osztálya „Fényesi” fn. titkos munkatárs ügyében.

A hírszerzés annak a kérdésnek a megválaszolása előtt állt, hogy alkalmas-e „Fényesi” német nyelvterületen külföldi foglalkoztatásra? És újabb S-kanyar következik az állásfoglalásban.

Hidasi János r. alezredesnek kellett jelentést készítenie.

Neki már voltak korábbi tapasztalatai az 1961-66 között még párizsi tudósító állambiztonsági munkájáról.

Először a kötelező tiszteletkörrrel kezdi:

Kádár Jánost és Nyers Rezsőt tájékoztatja az MTI munkájáról
Léderer Frigyes főszerkesztő

korlata és a beosztásából adódó lehetőségek alapján joggal elvárnánk tőle. Öt éves párizsi tartózkodása során eredményeket úgyszólván csak az információszerzés területén ért el. A tippkutató és feldolgozó munkában említésre méltó eredménye, a jó szándékú, segítőkész irányítás ellenére sem volt.

„Fényesi művelt, sokoldalúan képzett, komoly élet- és politikai tapasztalatokkal rendelkező személy. A Magyar Népköztársasághoz és a szocializmus eszméjéhez hű. A több éves operatív kapcsolat során „Fényesi” az irányításból és az elvégzett munkájából eredően elég sokoldalú operatív ismeretre tett szert.

Aztán következik a visszatérés a hírszerzés öt éven át szóban és írásban hangoztatott kritikus véleményéhez:

„Az általa nyújtott teljesítmény sajnos elmarad attól, amit felkészültsége, a több éves operatív gya-

BM III/1 Csofás
3-A. Alosztály

67/58- /72.

Engedélyezem:

Bogye János r. alezredes
osztályvezető

Szigorúan titkos!

Az al. szervezetnél
seis. adatokhoz
ellenőrzésük 1961-ben
behatárolásában
a hat. alatti befeje-
zett, seis ismeretlen
30 éves korában került
4-re.

Bogye alez. is megbeszélte
moss. main. nem ellen-
őrzile. nincs, csak egy
újra kaps. későbbiek
vel.

H A T Á R O Z A T

13.11.

Reszt
Vagy

FÉNYESI fn. titkos munkatársunkat magas beosztására
való tekintettel operatív munkára felhasználni nem
tudjuk, ezért a hálózattól kizárjuk. A Z-471. sz.
B. és M. dossziájának I., II. kötetét irattárba helye-
zük.
A fentiekre való tekintettel a kizárás tényét közölni
szükségtelennak tartjuk.

B u d a p e s t, 1972. november 24.

Nagy Béla r. alezredes

Regős János szervezetbe.
Elvi alapon. A nyilvánosságba
vett személyeket javasolom nem
soropeltetni, illetve távolítani.
1973 I 23.

Készült: 1 pld.-ban
Gépelte: SJné.

MTI igazgat. helye. Hoz.

Léderert kizárták a hálózattól 1972-ben

Vonakodott mindvégig a szervünk részére végzett feladatok teljesítésétől. A hozzánk és a mi vonalunkon végzett feladatokhoz való negatív hozzáállásában keresendő tehát „Fényesi” munkájának viszonylagos eredménytelensége. A további magyarázat” Fényesi” tunyaságában, lustaságában, kényelemszeretetében keresendő. Eléggé zárkózott természetű. Nem szeret emberekkel érintkezni. Újságírói munkájában is elsősorban az idegen nyelvű sajtóra támaszkodik.”

S most jön a konklúzió felemás módon:

„Képzettsége, nyelvismerete, operatív ismerete és gyakorlata alapján alkalmas arra, hogy német nyelvterületen, külföldön foglalkoztassuk. A tippkutató és feldolgozó munkában azonban „Fényesi”-től számottevő eredményt nem várhatunk. Folyamatos, körültekintő tartás mellett elsősorban a sötét információszerzés területén lehet tőle eredményekre számítani.

Hidasi János r. alezredes”

1972. november 24.

A BM hírszerzés (III/I.-3 oszt.) **kizárja** a hálózathoz „Fényesi” fn. tm.-t.

Bő két év telik el Hidasi alezredes előbbi felemás véleménye után, amikor Bogye János r. alezredes, a III/I.-3 osztály vezetője Nagy Béla r. alezredes, alosztályvezető előterjesztésére kizárja a hálózathoz Léderer Frigyeszt.

A Határozat szerint:

„Fényesi fn. titkos munkatársunkat magas beosztására való tekintettel operatív munkára felhasználni nem tudjuk, ezért a hálózathoz kizárjuk. A Z-471. sz. B és M dossziéjának I., II. kötetét irattárba helyezzük.

A fentiekre való tekintettel a kizárás tényét közölni szükségtelennek tartjuk.

[Kézírással feljegyzés a Határozat alján: az „MTI igazgató-helyettese.”]

Dr. Ilkei Csaba
tudományos kutató

Újságírók, szerkesztők, sajtómunkások (IX.) **Akiért a belügyminiszter tűzbe tette a kezét, Bécsből Ausztráliába szökött**

Loránt László Endre („Lébert”; „Urbán”)

1971. május 7-én Bécsben egy tengeren túlra, Ausztráliába induló repülőgép fedélzetére lépett 50 éves feleségével az a jól öltözött, még mindig vonzó külsejű 58 éves magyar újságíró, aki a magyar hírszerzés egyik legjobban megbecsült titkos munkatársaként határozta el, hogy végleg hátat fordít a Kádár rendszernek.

Teherán és Új Delhi között az ausztrál légitársaság levélpapírján levelet írt budapesti ügyvédjének, dr. V. Gy.-nek, aki miután megkapta barátja és egyben ügyfele sorait, – majd röviddel azután egy kis csomagban lakása és postaládája kulcsait is –, május 15-én felkereste a Belügyminisztérium Panaszirodáját és tájékoztatást adott a történetekről.

Haladéktalanul jelentették a hírt a III/I. (hírszerzés) csoportfőnökének: **Rajnai Sándor** r. vezérőrnagynak, – aki egyúttal a BM. III. főcsoportfőnök helyettese is volt –, ő pedig nyomban szükségesnek tartotta, hogy felkeresse **Rácz Pál** főcsoportfőnök, állambiztonsági miniszter-helyettest, hogy aztán május 19-én hat oldalas „Szigorúan titkos” jelentést is adjon „Különösen fontos” ügyben.

Nemcsak fontos, hanem különösen kényes is volt az ügy. Mert nem akármiről volt szó. Egy olyan újságíróról, akiért korábban személy szerint a belügyminiszter: **Benkei András**, az MSZMP KB tagja tette tűzbe a kezét az MSZMP KB illetékes titkáránál: **dr. Korom Mihálynál**. Hozzá írott rövid levelében kérte – az MTI vezérigazgatójának, Barcs Sándornak a szakmai döntésével szemben – az újságíró tudósítóként való kihelyezését Bécsbe.

Loránt László Endre („Urbán” fedőnevű titkos munkatárs) 12 hírszerzőtisztet ismert, akik közül szökésekor 4 aktívan tevékenykedett külföldön.

Mi volt lényeges a magyar hírszerzés számára Loránt bécsi hálózati munkájából, amelynek döntő része 1959 és 1963 közé esett?

Hálózati tevékenységét főleg politikai információk szerzésére vették igénybe. Bécsben a Nemzetközi Újságíró Klub alelnökének választották. Részt vett a bécsi osztrák és külföldi újságírók tanulmányozásában, egyes esetekben feldolgozásában. (Konkrétan: egy osztrák újságíró feldolgozásában és ügynöki beszervezésében, akivel azonban a hírszerzés alkalmatlanság címén megszüntette kapcsolatát.) A III/I. Loránton keresztül vonta tanulmányozás alá a „**Pennington**” fn. jelöltet, aki abban az időben bécsi újságíró volt. Loránt a kapcsolatot még kezdeti stádiumban átadta másnak. „Pennington”-ból az ezt követő években a II. Internacionálé főtitkára lett, akit a magyar hírszerzés magas szintű információs forrásként használt, ám erről Lorántnak már nem volt tudomása.

Loránt László Endre

Rajnai tábornok jelentése mellett most ott volt egy kis boríték, benne az ausztrál légitársaság levélpapírján május 8-án Teherán és Új Delhi között, a repülőgép fedélzetén íródott levél. Így szólt:

„Kedves Gyuri!

Meglepődsz, de ismerve sorsomat és ügyemet, talán meg sem lepődsz, hogy ezt a leveletem, amit Teherán és Új Delhi között, repülőgépen írok, megkapod.

Nincs értelme a sok beszédnek és magyarázatnak, ideologizálni sem akarom elhatározásomat és lépésemet. Egészen egyszerűen nem tudok egy olyan közösségben élni, amely saját emberét és hívét nem védi meg a banditizmussal szemben, mint amilyenben Barcs Sándor hatalma folytán részem volt. Naivan hittem az igazságban, s ha sérelmemet az illetékes vezetők kispolgári csökevénynek minősítik, akkor én jogosan minősítem őket opportunistaiknak és elvteleneknek, mert bár jól tudták, hogy nekem van igazam, ezt az igazságot Barcs terrorjával szemben nem voltak hajlandók érvényesíteni.

Fáj a kapott seb, fájdalmas volt ez az elhatározás. Röviden: megbízlak azzal és megkérek arra, hogy minden bírósági és hatósági ügyben teljhatalommal képviselj. Lakás ingóságaimat eladva szíveskedjél tartozásaimat kiegyenlíteni. A fennmaradó összeg egyharmada Téged illet korábbi adósságaim és honorárium fejében. Harmada beteg nagybátyámé W. I. Rumbach u.3., harmada a szomszédom kislányáé P. K.-é, XIII. Pozsonyi u. 5.

Kérlek, próbálj megérteni, régi érzelmekkel:

Loránt László Endre”

Rajnai vezérőrnagyhoz egyidejűleg megérkezett a **lengyel állambiztonsági szervek** tájékoztatása is, miszerint Loránt László Endre, az MTI volt bécsi tudósítója feleségével együtt Ausztráliába szökött, ahol feleségének rokonai élnek. Bécsből történt elutazása előtt tárgyalásokat folytatott – így tudták a lengyelek – egy kiadóval Magyarország belső helyzetéről szóló könyvének kiadása ügyében. Bécsi újságíró ismerősei körében Lóránt annak a véleményének adott hangot, hogy Magyarországon megfigyelhető a visszatérés az 1956 előtti politikai irányvonalhoz.

A lengyel állambiztonság értesítése a következő informatív mondattal végződött:

„Lóránt Bécsben kapcsolatot tartott Paul Lendvaival, aki összeköttetésben áll az amerikai hírszerzéssel és a cionista szervezetekkel.”

A magyar hírszerzés saját információi szerint, Loránt Sidneyben teljesen visszavonultan élt Gyárfás nevű sógoránál. Az ausztrál hatóságok azonban bizalmatlanok voltak vele szemben, amiért is Lóránt állítólag kijelentette: „Ezek az örültek azt hiszik, hogy engem ide küldtek.”

A III/I-3 osztályon **Bogye János** r. őrnagy, osztályvezető irányításával több fázisú aktív intézkedést dolgoztak ki „... az áruló Loránt László Endre helyzetének lehetetlenné tételére, az ausztráliai hatóságok gyanújának megerősítése útján.”

BM Nemzetközi Kapcsolatok

Osztálya

67-34-224/31.

Szigorúan titkos!

Iktatószám: 41-11-L-657/1971

R A J N A I Sándor r. vezérőrnagy elvtársnak
a BM III. Főcsoportfőnökség helyettes vezetőjének

Eltesitem Főcsoportfőnök-helyettes elvtársat, hogy a lengyel állambiztonsági szervektől a következő tájékoztatás érkezett:

"Megbízható forrásból információt kaptunk arra vonatkozóan, hogy László Endre LORÁNT - az MPI volt bécsi tudósítója - feleségével együtt Ausztráliába disszidált, ahol feleségének rokonai élnek.

Bécsből történt elutazása előtt tárgyalásokat folytatott egy kiadóval Magyarország belső helyzetéről szóló könyvének kiadása ügyében. Bécsi újságíró ismerősei körében Loránt annak a véleményének adott kifejezést, hogy Magyarországon megfigyelhető a visszatérés az 1956 előtti politikai irányvonalhoz. Beszélgető partnereivel közölte továbbá, hogy 1970-ben megkísérelték bevonni őt a hírszerző szervekkel történő együttműködésbe.

Loránt Bécsben kapcsolatot tartott Paul LENDVAI-val, aki önmegkötöttesben áll az amerikai hírszerzéssel és a cionista szervezetekkel."

Budapest, 1971. július 23.

Készült: 3 példányban
2 pld címzett
1 pld írettár
Készítette: E.A.
Gépelte: T.V.

/ Márkus Sándor r. ezredes /
osztályvezető.

A lengyel állambiztonság tájékoztatója a magyar hírszerzésnek

Loránt semmilyen nyilatkozatot nem tett mielőtt felszállt a repülőgépre és elhagyta Bécset, szándékát senki előtt nem tárta fel előzetesen, – ezt utólag még a magyar hírszerzés is elismerte. Szökésének kitudódása után azonban erőteljes hullámokat vet az ügy az osztrák sajtóban, a Kádár- és szovjetellenes kirohanásokat itthon is olvassák az állambiztonság vezetői a reggeli sajtószemlében. Svájcból és az NSZK-ból is érkeznek a jelentések, a visszhang durva, és az emigráns lapok

sem fogják vissza (hol pontos, hol téves) kritikai megállapításait „**a magyarországi állambiztonsági újságírás előtérbe kerüléséről**”.

„Loránt utódjává a magas szovjet tiszti ranggal rendelkező Heltai András – akinek orosz felesége van – került... a bécsi sajtóattasé Fürjes János rendőr alezredesi rangot visel és ismeretessé vált, hogy Loránt főnöke Barcs Sándor az Államtanács tagja, a Magyar Újságíró Szövetség elnöke, az MTI igazgatója és a FIFA (Nemzetközi Labdarúgó Szövetség) alelnöke, a Rajk per egyik véreskezű bírója, aki más bírakkal együtt egy féltucatnyi kommunistát juttatott akasztófára anélkül, hogy Kádár igazságszolgáltatása felelősségre vonta volna ezért.”

Johann Bálványi, magyar származású osztrák újságíró, aki évek óta hangosan támadta a Kádár rendszert, május 17-én Bécsben a Concordia Sajtóklubban tartott szakmai rendezvényen széles körben terjesztette Loránt László Endre disszidálásának hírét. Arról nyilatkozott, hogy szökése előtt Loránt felkereste őt és bizalmas adatokat szolgáltatott részére. (Semmi sem igazolta ezt az állítást.)

A „Zsigmondi” fedőnevű titkos munkatárs (Oltványi Ottó), MTI tudósító rejtélyesen túlnyüzsgi szerepét, s jelenti egykori beszerzőjének: Hidasi János r. alezredesnek a BM III/I-3-I alosztályára, hogy a Loránt László Endre által korábban bérelt lakásban lakik Bécsben, s megtalálta elődje újságkivágások közé elrejtett borítékját, amelyet ott felejtetett, benne két kézzel írott jegyzet van: felesége nővérének ausztráliai és felesége bátyjának izraeli címe.

Loránt bécsi jelenlétének minőségét és időhatárait jobb előre tisztázni.

1959 novemberében helyezte ki az **MTI** bécsi tudósítónak, ekkor szervezte be a hírszerzés „Urbán” fedőnéven. 1963-ban tért haza, az „**Esti Hírlap**” olvasószerkesztője lett. 1965-ben, majd 1968-ban a magyar állambiztonság sikertelenül próbálta visszahelyeztetni Bécsbe, javaslati szakmai elutasításra találtak az MTI vezetésénél. Ezért 1967-ben és 1968-ban szerkesztőségi munkája mellett, egy-egy alkalommal operatív feladatokkal utaztatták Európában.

1969 őszén helyezték ki ismét MTI tudósítónak Bécsbe, ahol decemberben szívinfarktussal kórházba került, miközben pénzügyi visszaélések miatt fegyelmi vizsgálatot folytattak ellene. Tetemes összeg visszafizetésére kötelezték, amit Loránt nem teljesített, hanem megfellebbezte a döntést. Itthoni gyógykezelése után 1970 júliusában térhetett vissza állomáshelyére, ám szeptember 1-i hatállyal munkaviszonyát az MTI felmondta.

1971. január 1-el visszament az „Esti Hírlap”-hoz olvasószerkesztőnek. Január 25-én útlevél kérelmet adott be feleségével együtt, utazásának indokaként turista- és tanulmányutat jelölt meg, az utóbbinál anyaggyűjtésre hivatkozott könyve új kiadásához, illetve új könyvéhez. (Bécsről írt könyve 1969 nyarán jelent meg Budapesten a Panoráma Könyvkiadó külföldi városkalauzok sorozatában. Az osztrák kancellári sajtóiroda támogatta a könyv tengerentúli terjesztését, meghívása volt az ezzel kapcsolatos megbeszélésekre.) Az útlevél kiadását ketten javasolták munkahelyétől, az „Esti Hírlap”-tól: Kelen Béla főszerkesztő és Sárdi Mária párttitkár.

Amikor 1971. március végén jelentkezett a hírszerzésnél és bejelentette, hogy az „Esti Hírlap” engedélyével hosszabb tanulmányútra utazik Nyugat-Európába, már a kezében volt az útlevele és rendelkezett az utazáshoz szükséges vízumokkal is. (Arról tájékoztatta hírszerző kapcsolatait, hogy a Medicina Könyvkiadó közvetítésével egy amerikai kiadó megvette a Bécsről írt útikönyvét angol nyelvterületen történő terjesztés céljából és ezért 1500 dollárt fog kapni, aminek egy részét a Nemzeti Bankhoz már átutalták.)

1971. áprilisától Bécsben tartózkodott feleségével: **Wurm Nellyvel**. Május 7-én egy tengeren-

túli repülőjáráttal Ausztráliába távozott.

A történet azonban összetettebb, árnyaltabb ennél, részleteiben is tanulságos és az „állambiztonsági újságírás” tekintetében az eddigitől eltérő tanulságok levonására is alkalmas.

Mindenekelőtt arra, hogy Loránt a korábban említett hálózati személyekkel szemben, kiküldött tudósítóként **szakmai feladatai elé sorolta az állambiztonsági megbízatásából származókat**, ezért, – s emberi okokból is – összeütközésbe került munkaadójával, az MTI-vel, amelynek vezetője presztizs kérdést csinált döntéseiből. Az állambiztonság vezetői nagyra értékelték az ügynök eredményeit, jutalmazták, személyes kapcsolatot tartottak vele, ám a végkifejletben nem tudták megvédeni saját magától: védekezésből rögeszmés támadásba ment át legfelsőbb párt-és kormány-szinten.

Ki volt Loránt László Endre?

1913. november 21-én született Budapesten. Anyja: Bölskei Erzsébet (1893, Budafok), apja: Loránt Sándor (1888, Barskeresztur). Anyja az 1940-es évektől különváltan élt könyvelő férjétől, s egyedül nevelte fiát, egyetlen gyermeküket.

1931-ben reálgimnáziumi érettségi után újságírói pályára lépett. 1940-ig az „Esti Kurir”-nál, a „Társadalmunk”-nál és a „Kis Újság”-nál dolgozott, kezdetben rendőrségi és törvényszéki tudósító, majd utazó riporter. Két ízben tiltott közlésért, egyszer pedig sajtó útján elkövetett rágalmozásért pénzbüntetésre ítélték. Egy esetben azért büntették meg, mert V. A. kispesti nyilas tanácsnok üzelmeiről írt leleplező riportot.

1940-ben zsidó származása miatt elbocsátották az „Esti Kurir”-tól. Bérautó sofőrként helyezkedett el, 1942 májusában behívták munkaszolgálatra a nagykáti kisegítő századhoz, amellyel júliusban kikerült a keleti frontra.

1943. február 15-én Gotnja községnél (Kurszk megye) átszökött a szovjet partizánokhoz. Fogolytáborba került, ahol augusztustól – hivatalos szóhasználat szerint – bekapcsolódott a szovjet hadifogolytáborok magyar antifasiszta mozgalmába. Tanfolyamot végzett, részt vett a hadifoglyok politikai nevelésében. 1946-ban, amikor a harkovi hadifogoly tábor politikai megbízottja lett, egy – állítólag – provokációs feljelentés alapján őrizetbe vették. Egy magyar hadifogoly állítása nyomán a szovjet titkosszolgálat azzal vádolta, hogy ő nem Loránt László Endre, hanem egy ugyanezen név alatt bejuttatott operatív fasiszta ügynök. 1946-tól vizsgálati fogságban volt, csak 1948-ban tudta meggyőzően bizonyítani a tévedést, ekkor rehabilitálták és 1949. július 2-án repülőgépen hazaszállították. Az ügy következményei még éveken át kísérték.

Az ifjú Loránt

[Az ügyet Loránt a beszerzésekor, 1959. november 17-én is előadta Bihari János r. őrnagynak (BM, II/3-E), aki azt így örökítette meg november 19-i jelentésében:

„1946-ban a harkovi táborba más táborokból kb. 40 zsidó munkaszolgálatost gyűjtöttek össze azzal, hogy antifasiszta beállítottságuk miatt előbb fognak hazakerülni. Ezek a zsidók azonnal vezető beosztásokat kényszerítettek maguknak a táborban, ami az egyszerű honvédeknek nem tetszett és ő is ellene volt. A tábor gazdasági vezetője egy szovjet őrnagy szintén zsidó volt, aki a pártjukat fogta és ebből a furkálódásból lett egy ellene írt feljelentés. A feljelentés azon alapult, hogy a 40 új táborlakó között volt olyan is, aki őt korábban is ismerte, és szerinte ő nem azonos Loránt László Endrével.

Ennek alapján őrizetbe vették, hosszú kihallgatásokon esett keresztül, több börtönt megjárt. A visszatérő kérdés az volt: mi történt nevének igazi tulajdonosával és miért akarta magát e név mögé bújtatva becsempészni a Szovjetunióba, illetve a hadifogolytáborba.

Ügyében végre is 1949-ben döntöttek. A döntést felesége és anyja közbenjárására a Rákosi titkárságról Köves László elvtárs és a moszkvai magyar követség intézte. 1948-ban azzal engedték ki, hogy egy ideig hadifogoly táborokban kell még élnie, hogy megnyugodjon. Ez idő alatt antifasiszta munkát végzett. 1949-ben repülőn hozták haza.”]

Hazatérése után a „**Népszavá**”-nál helyezkedett el, de rövid idő után a HM kikérte és a Sztálin Akadémián orosz tolmácsként foglalkoztatták, több szovjet politikai kiadvány jelent meg fordításában.

A Szovjetunióból történt hazatérése után mindjárt jelentkezett az MDP-be, ám hosszas várakoztatás után ismeretlen okból elutasították, s csak 1952-ben vették fel. Visszakerült a „Népszavá”-hoz, a szovjet és népi demokratikus rovat vezetőjeként. 1954-ben a MÚOSZ fegyelmi bizottsága szigorú megrovásban részesítette, mert egy szovjet szerző művét saját neve alatt jelentette meg a Népszavában. (Szó szerint átvette a „Trud” augusztus 29-i számából Kovaljov: „Házasságok és válások” c. cikkét és sajátjaként közölte.)

1954. július 8-án a Lenin Intézet esti tagozatán okleveles orosz fordítói diplomát kapott. Jól beszélt németül is, franciául gyengén.

A forradalom alatt – a BM megfogalmazása szerint – viselkedésével szemben kifogás nem merült fel. Október 25-én beválasztották a szerkesztőség forradalmi bizottságába, a megmaradt kommunista sejt közreműködésével jelentették meg a szociáldemokrata jellegű „**Népakarat**” c. szakszervezeti napilapot. Emlékezetes interjút készített a szovjet városparancsnokkal. A forradalmi bizottság feloszlása után a lap gazdasági-szervezési ügyeit intézte, majd belpolitikai rovatvezető lett. 1956. december 19-től MSZMP tag, lakóhelyén is aktív pártszervező tevékenységet vállalva.

1957. áprilisától saját kérésére áthelyezték az „**Esti Hírlap**” belpolitikai rovatához főmunkatársnak, megválasztották a lap MSZMP szervezete intéző bizottsági tagjának. Az állambiztonsági iratok szerint, következetesen elítélte az „ellenforradalmat”, fellépett a szovjet csapatok kivonásának követelése ellen, „Ezzel kapcsolatosan kijelentette, hogy csak addig érzi magát biztonságban, amíg a szovjet csapatok itt vannak. Pártpolitikai tevékenységében mindig a párt irányvonalát képviselte, ez jellemző újságírói munkájára is.”

A MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG BELÜGYMINISZTERIUMA

INFORMÁCIÓS HIVATAL SZIGORÚAN TITKOS!

Működése a 2003. évi III. tv. 2.§ (1) be-
alapján megszűnt.

SZERV: _____

OSZTÁLY: 3-1-2-2

ÜGY DOSSZIÉ

SZÁM: 2-213

FEDŐNÉV: Urbán

AZ ÜGY _____ KÖTETBEN

KÖTET SORSZÁMA: 7

MEGNYITVA: 1970. 8. 27.

BEZÁRVA: 1973. 10. 12.

ARCHIV SZÁM: B4-1082

„Urbán” beszervezési dossziéja az ÁBTL-ben

Állambiztonsági **be-
szervezését** 1959 novembe-
rén hajtották végre, ami-
kor szóba került bécsi kihe-
lyezése az MTI tudósító-
jaként. A BM II. Politikai
Nyomozó Főosztályának 3.
osztályáról (hírszerzés) **Bi-
hari János** r. őrnagy haj-
totta végre beszervezését,
előbb „**Lébert**”, majd „**Ur-
bán**” fedőnévvel, titkos
munkatársként.

[Csak a bécsi rezidentúra
egy 1960. november 1-i jelen-
téséből derül ki, hogy a BM
hírszerzés beszervezése előtt
Loránt László Endre a **HM**
katonai hírszerzésnek is
dolgozott.]

Ekkor hangzott el elő-
ször, hogy egyik sógornője
1946-ban kivándorolt
Ausztráliába, Sidneyben él,
levelezést folytatnak vele,
sógora pedig Izraelbe ment,
rossz körülmények között
tengődnek Jeruzsálemben,
ezért esetenként csomagok-
kal segítik. Lóránt felesége:

Wurm Nelly (1920., Budapest, Weiss Friderika) szülei szűcs mesterek voltak, ő is kitanulta a szak-
mát és hosszú ideig szűcsként dolgozott, 1940-ben kötöttek házasságot. Minden tekintetben osztja
férje politikai nézeteit, de 1955 óta rossz idegállapota miatt már nem dolgozott.

Beszervezésekor, 1959. november 18-i dátummal, Loránt a következő Nyilatkozatot írta saját
kezével:

„Nyilatkozat,

*Ez év december 1-én megkezdem munkámat Bécsben, mint az MTI állandó tudósítója.
Kiküldetésemmel kapcsolatban szükségét érzem annak, hogy felajánljam segítségem és
munkám a Belügyminisztérium állambiztonsági szerveinek.*

*Tudatában vagyok annak, hogy ez a kapcsolat a legszigorúbb államtitkot képezi és erről
sehol, senkinek, még legközelebbi hozzátartozóimnak sem beszélhetek. Az állambiztonsági
szervek utasításait végrehajtom, a nekik adott jelentéseimet „Urbán” fedőnévvel írom alá.*

Budapest, 1959. november 18.

Loránt László Endre”

Nyilatkozat

Ér. es december 1.-én, megkérdezem
Körmöcsényben, miért az M1 állami
biztonsági feladatát ellátó Vapizolat-
szolgálatot irányítom, hogy fel-
térjem szigorú és munkám a
biztonságunkra. Kérem birtok-
lásra, hogy a Vapizolat a leg-
jobb állami titoktartó Vapizolati és
ot szolgálat, még legkisebb
bb szolgálati feladatokra sem be-
vezet. Az állami birtokszaki
szolgálati feladatok végrehajtása
adott jelentésükkel
"fedőnevel" munkát alu-
Budapest, 1959. november 18.

Loránt László Endre

ABTL 3.2.1. 81-1982 10.

Loránt saját kezű szervezési nyilatkozata

A hírszerzés 1961. októberi értékelése szerint, a megfelelő kiképzést kapott „Urbán” ügynök a gyakorlati munkában túlságosan óvatos, fél attól, hogy gyanúba kerül, noha dekonspiráció vele kapcsolatban nem merült fel, a konspirációs előírásokat megtartja. A kutató és tanulmányozó munkában állandó segítségre szorul, gyakran kell figyelmeztetni arra, hogy milyen operatív lépéseket tegyen.

Ugyanakkor jó kapcsolatokat épített régi és új kollégáival. Hill Rudolf r. főhadnagy jelentése

szerint:

„Jó modorú, simulékony, könnyen tud ismeretséget kötni. Politikai szempontból megbízható, de egyes megnyilvánulásai kispolgári vonásokat tükröznek. Annak érdekében, hogy személyét előnyös megvilágításba helyezze, fecseg, hivalkodó módon, elvtelenül kérkedik illetéktelenek előtt. A kapott utasításokat igyekszik végrehajtani, de túlságosan lassan...”

[Egy másik állambiztonsági tiszt, korábban: „...igen értelmes, jó képességű, gyors észjárású ember, akinek jó polgári műveltsége van...társaságban otthonosan mozgó, a társaságot élvező és ott a bizalmat könnyen megszerző ember benyomását kelti. Tudatában van annak, hogy polgári származása, mentalitása és bizonyos fokig beállítottsága is előnyére lesz a kinti munkában és a nyugati újságírók bizalmának megszerzésénél ellensúlyozni tudja a párttagságát is.]

A jelentések szerint „Urbán” legfontosabb **kapcsolatai** kezdetben a következők voltak:

- Gustav Chalupa, az Oberösterreichischer Tageszeitung állandó prágai tudósítója;
- Hans Urban, bécsi fűszer-és gyarmatárú nagykereskedő;
- Raimund Hörhager nyugatnémet újságíró;
- Dr. Gottfried Heindl, az ÖVP sajtószolgálatának vezetője;
- Hausberger Simon, a Bundeskanzleramt gazdasági referense;
- Erdős Lajos, disszidens újságíró a France Soir és az AP bécsi tudósítója;
- Lendvai Pál, disszidens újságíró, bécsi lakos,
- Egri László, disszidens, volt kutatóintézeti igazgató;
- Sebestyén György, disszidens újságíró, a bécsi Magyar Híradó főmunkatársa;
- Dr. Otto Schönherr, az APA (Austria Press Agentur) főszerkesztője;
- Engel László, nyugatnémet cégek volt budapesti, azt követően bécsi vezérképviselője;
- Klamár Gyula, disszidens újságíró, a bécsi Magyar Híradó főmunkatársa;

Ausztrián kívüli személyes ismerősei és levelező partnerei:

- Gombos László, az MTI kairói tudósítója;
- Ignóus Pál, disszidens újságíró, a londoni Irodalmi Újság szerkesztője;
- Horváth Béla, disszidens költő, London – New-York;
- Pálóczi Horváth György, London, volt kollégája és katonatársa;
- Dr. W. Peinsipp, budapesti osztrák követ

„Urbán” ismeretsége egyesekkel különös és sajátos múlttra tekint vissza, a kapcsolat nemcsak baráti, hanem információkban is gazdag, jó hatásfokkal hasznosítható. Ilyen személy, például:

A: „URBAN”
V: Urbán
Idő: 19. 11. 24 24

Erdős Lajos. Bécs. Disszidens, magyar állampolgárságu újságíró, a France Soir és az AP bécsi tudósítója. Az ellenforradalomig ugyanezeknek budapesti tudósítója volt. Regóta – legalább husz esztendeje – ismerem. Kapcsolatunk a háború előtti újságírói társadalomból ered, de van egy más oldala is. Régi jó barátja a Márton családnak, amelynek egyik fia Ferenc osztálytársam volt, másik fia viszont: Endre, az ismert magyar származású amerikai sajtótudósító, aki kémkedés miatt ült Magyarországon.

Erdőssel Bécsben a nemzetközi sajtóklubban találkoztam. Első és láthatólag igen izgató kérdése az volt: haragazanak-e rá itthon és figyelembe veszik-e „lojális” magatartását, miszerint magyar ügyekkel egyáltalában nem foglalkozik, a magyar népi demokráciát nem támadja. Ez – mondotta igen fontos kérdés számára, mert rokonsai Budapesten élnek és retteg, hogy esetleg bántódásuk támad. Megkért, hogy telefonon adjam át hugának üdvözlését és kérjem: küldjenek neki néhány Mikszáth, Jókai stb. regényt.

Erdős súlyosan beteg ember: gyomorbaja van, sokat lefogyott. Keserű ember, benyomását kelti. Mások is mondják róla: nagyon visszavonultan él, ritkán jár a klubba is, a disszidens magyar – és Magyarországot aktívan támadó – újságírókkal hangsúlyozottan nem áll szóba. Egyetlen komolyabb kapcsolata: Dr. Krasser, a Reuter bécsi főtudósítója, a nemzetközi újságíróklub főtitkára, akivel közös tudósítói irodája van / és aki egyebek között arról beszél, hogy ő akadályozta meg Logikus felszólalásával az ellenforradalom után a Vezári házaspár kizárását a nemzetközi sajtóklubból. / Erdős Lajos egyébként még egy Engel László nevű ugyancsak disszidens magyarral is barátkozik, aki nyugatnémet gépgyárak volt budapesti vezérképviselője volt és jelenleg ugyanezeket a gyárakat képviseli Bécsben. Engelről – aki gyermekkorú ismerősöm – külön.

Erdős a bécsi Wandl-szállodában lakik.

Urbán

„Urbán” jelenti Erdős Lajosról

Hans Urban, fűszer-és gyarmatárú nagykereskedő, aki fivéreivel alapította a SPAR üzletláncot – az egymással szövetkezett kistulajdonosok szorosabb anyagi és kölcsönös érdekeltségi együttműködése a mamut vállalatokkal szemben, a versenyképesség fokozása érdekében, kezdetben egy-egy körzetben, később az egész országban – Loránt régi ismerőse és lekötelezettje. 1943-ban ismerte meg a Szovjetúnióban, a Káma menti tatár hadifogolytáborban: Jelabugában. Hans Urban, mint bécsi születésű, akkor német birodalmi állampolgár, hadnagyként került hadifogságba és a táborban rendkívül leromlott az egészségi állapota, ténylegesen éhezett. Loránt az antifasiszta agitátorképző iskolából került a hadifogolytáborba a magyar hadifoglyok politikai instruktorának. Megmentette Hans Urbant az éhhaláltól azzal, hogy bejuttatta a konyhába mosogatófiúnak, majd amikor megalakult az osztrák hadifoglyok antifasiszta csoportja, Loránt szervezésében, vezető szerepet kapott. A 60-as évekre jó módú nagypolgár, a Néppárt aktív tagja, a szigorú osztrák semlegesség híve, de Loránt szavaival: *...perspektívában, mint jó eszű és marxista tanításokkal fertőzött intellektuel világosan látja a kapitalizmus csődjét, nem viseltetik ellenségesen a szocialista országokkal szemben, szívesen importál Magyarországról és érdeklődve figyeli eredményeinket...* Egy magyar hálózati személynek mindez jó táptalaj az információszerzéshez.

Erdős Lajos, disszidens, magyar állampolgárságú újságíró, a France Soir és az AP bécsi tudósítója. Az az érdekes, hogy ugyanezeknek a tudósítója volt 1956 előtt is Budapestről. Loránt legalább 20 esztendeje ismeri, kapcsolatuk a háború előtti újságíró társadalomból ered. Erdős visszatérő kérdése – okkal – : haragszanak-e még otthon rá, s figyelembe veszik-e lojális magatartását, miszerint magyar ügyekkel egyáltalán nem foglalkozik, a magyar népi demokráciát nem támadja. (Az összefüggések gyökerére később visszatérek.) Rokonai Budapesten élnek és retteg, hogy esetleg bántódásuk eshet. De bízok Lorántban, segítségében, megérzi vagy tán tudja is, hogy személye fontos kapocs lehet a hazai hivatalos szervekhez. Disszidens magyarokkal és a Magyarországot aktívan támadó kinti újságírókkal nem áll szóba. Egyébként keserű, gyomorbeteg ember, visszavonultan él, de mindenkit ismer, jó információi vannak, kérésre újakat szívesen szállít.

Lendvai Pál. (2011-ben már írtam kapcsolatukról: „*Paul Lendvai különös esete a BM Állambiztonsági Főcsoportfőnökséggel*” címmel). Szó szerint átveszem Loránt jelentését személyéről, a dátum: 1959.11.24.:

„Bécs. Disszidált magyar újságíró. 1957 januárjában, mint az „Esti Hírlap” külpolitikai rovatvezetője a varsói szejm választásokon volt, ahonnan én ugyanakkor a Népszavát tudósítottam. Ott igen jó viszony szövődött közöttünk. A választások után hívtam, hogy Bécsen át menjünk haza Budapestre. Én természetesen – miután erre hazulról megbízatásom nem volt – elváltam tőle. Ő Bécsbe utazott és ott is maradt. Most a bécsi nemzetközi sajtóklubban találkoztam vele. Esküdözött égre-földre, hogy a Magyar Népköztársasággal szemben teljesen lojális. Ez lehet, hogy jelenleg igaz, de világosan megmondtam neki: tudom, hogy 1957-ben a Presse cikkíróinak tanácsadója volt a magyar-ellenes támadások idején. Ezt elismerte. Most egy amerikai gazdasági lap bécsi tudósítója, jobban mondva, bécsi hirdetési ügynöke. Osztrák állampolgár. Megmutatta osztrák útlevelét. Azt is megmonda, hogy azért is nem foglalkozik magyarellenessé politikával, mert félti Budapesten élő szüleit. Nem tart kapcsolatot – szerinte – a bécsi Magyar Híradó disszidens szerkesztőivel sem. Ezt előttem feltűnően dokumentálta azzal, hogy amikor ugyancsak a sajtóklubban oda karrt jönni hozzám Sebestyén György és Klamár Gyula, ő feltűnően felállt és Erdős Lajossal együtt ott hagyta őket.”

Először 1960 végén esett szó arról, hogy Lorántot 1961. februárjában két hónapra különtudósítónak küldi ki az MTI Izraelbe az Eichmann per tárgyalása idejére. Személyesen **Pécsi Ferenc**, az MTI vezérigazgató-helyettese közölte ezt vele. Loránt ekkor szokásához híven összes elérhető kapcsolatát felkereste és mozgósította kiküldetésének támogatása és realizálása érdekében. Így például **Darvasi Istvánt**, a pártközpont sajtóosztályának vezetőjét, **Haynal Kornélt**, a sajtóosztály MTI referensét, a BM illetékeseivel egyebek között azt közölte, hogy kik lehetnek Bécsben az ajánlói az izraeli sajtó-és politikai körökhöz, megemlítette például Ebenstein osztrák professzort, aki izraeli lapokat tudósít Ausztriából, s akivel bizalmasan jó kapcsolatokat ápolt. Esélyeinek erősödését jelezte, hogy 1961. január 4-én a hírszerzés 3-E alosztálya azt jelentette: „Vadász őrnagy elvtárs megkezdte „Urbán” titkos munkatárs kiképzését az Izraelben végzendő feladatokra vonatkozóan.” Szakadati János r. főhadnagy előrelátóan még azt is hangsúlyozta: „Felhívtam „Urbán” elvtárs figyelmét, hogy kapcsolataitól úgy váljon el februárban, hogy velük Izraelből való visszaérkezése után nehézség nélkül felvehesse a kapcsolatot és lehetőleg ne legyen törés vagy elhidegülés ezen a téren.”

Nem derül ki az állambiztonsági jelentésekből: ki, hol, s mikor siklatta ki „Urbán” kiküldését Izraelbe különtudósítónak, de február 16-án a hírszerzés már azt közli a bécsi rezidentúrával:

„Tekintve, hogy Urbán elvtárs Izraelbe való kiküldése elmarad, szükséges, hogy elevenítse fel kapcsolatait a számára meghatározott személyekkel és folytassa a nevezettek tanulmányozását.”

„Urban” biztatóan halad a nevezettek tanulmányozásával, akiktől időnként valóban új és értékes információkhoz jut. Köztük van:

„**Kocsis**”: az „Arbaiter Zeitung” egyik szerkesztője, akivel a rezidentúra közreműködésével került kapcsolatba. Baráti viszonyt alakított ki az értelmes, törekvő fiatalemberrel, aki birtokában van minden lényeges politikai kérdéskör információinak, vagy információhoz juthat, ha megkeresik. Ha „Urban”-nak sürgősen szüksége van valamilyen aktuális esemény háttérének megvilágítására, az összefüggések tényeire, bátran fordulhat „Kocsis”-hoz, családi találkozókat is tartanak, a két asszony jól megérti egymást. Az SPÖ belső helyzetének részletes elemzését például ilyen alapon készítette el „Urban”. A fiatal szerkesztő tanulmányozása az elmélyülő szakaszba lépett.

„**Hegyi**”: Hausberger Simon, a Bundeskanzleramt V. Sektiojának (Wirtschaftliche Koordination) gazdasági szakértője, aki már kétszer is járt Magyarországon az utóbbi hónapokban, az egyik alkalommal „Urban” hívta meg un. sajtóútra. 37 éves, öt évig Ausztria párizsi OPEC küldöttségének szakértőjeként dolgozott, egy éve tért haza, s azóta egyrészt gazdasági szakértőként dolgozik, másrészt, mint külügyi és diplomáciai gyakorlattal rendelkező hivatalnokot a protokoll teendőibe is bevonják.

Kifejezett érdeklődést mutat Magyarország és a magyarok iránt, egyre nagyobb baráti társasággal tervez gépkocsi túrákat hazánkba. Lorántékkal hosszú baráti estéket töltenek együtt, vacsorával és fesztelen politizálással. Találón jellemzi őt „Urban” a jelentésében:

„Hegyi”mondén, nagyvilágias szemléletű, a szórakozást, az italt és a nőket szerető fiatal-ember, aki magas fizetésű öt éves párizsi kiküldetése alatt erősen belekóstolt a jó életbe, most azonban nem igen tudja megengedni magának a megszokott nagyvilági szórakozást, mert míg Párizsban 15 ezer schillingnek megfelelő fizetése volt, most mindössze 3.600-at kap... alig várja, hogy elmúlják néhány év és ismét kiküldjék valahova külföldre.”

Az osztrák Néppártból, egyes politikusokról (Raab, Molden, Krainer és mások) pontos állapotrajzot kap „Urban”, nem különben például az osztrák külkereskedelem súlyos bajairól és kiút kereső nemzetközi tárgyalásairól.

Az **Elemér Weiss** nevű fa-és fűrészárú nagykereskedővel – „*régen disszidált magyar zsidó, osztrák állampolgár, aki a háború alatt német koncentrációs táborban volt*” – is figyelemreméltóan alakul „Urban” kapcsolata. Weiss a miniszterelnökség sajtóosztálya vezetőjének: Dr. Fritz Mezniknek a legjobb barátja. Gyakran tud meg tőle bizalmas értesüléseket a minisztertanács üléseiről, a kényes személyi viszonyokról, várható diplomáciai lépésekről, ezeket pedig elfecsegi Lorántnak, hogy megmutassa: milyen jól informált ember. Loránt is megmutatta, hogy befolyásos ember: „eljárt” a magyar követségen és elintézte Weiss vízum ügyét. Roppant hálás volt érte. Loránt további magánlátogatásokra is ígért neki egyszerű vízumot – szülei nagykanizsai sírjának felkérésére és budapesti látogatásra –, ám amikor Weissnek vitája támadt egyes magyar külkereskedelmi vállalatokkal, végül is nem kapta meg. Miután Loránt nem tudta teljesíteni ígéretét, kissé kínossá vált kapcsolatuk, szinte teljesen megszakadt, s csak arra korlátozódik, hogy karácsonyra ajándékot küldenek egymásnak. Pedig Weiss jól informáltsága többet érdemelne, panaszkodott az ügynök a rezidenciának, kérve álláspontjának megváltoztatását.

A MAGYAR NÉPKÖZTARSASAG BELÜGYMINISZTERIUMA

647.31

SZIGORUAN TITKOS!

INFORMÁCIÓS HIVATAL

SZERV: _____

OSZTÁLY: _____

MUNKA DOSSZIÉ

MINŐSÍTÉS: *Titk. mt.*

FEDŐNÉV: *„Urbán”*

„B” DOSSZIÉ SZÁM: *Z-213/59*

AZ ÜGY _____ KÖTETBEN

KÖTET SORSZÁMA: *I.*

INFORMÁCIÓS HIVATAL

Minősítés felülvizsgálva *1996. 11. 19.* MEGNYITVA: *19 59 XII. 14*

-renntarva _____

Minősítés -módosítva *államtitok* LEZÁRVA: *19*

-megszüntetve _____

Minősítés érvényesség: *2053. I. 11.* ARCHIV SZÁM: *MT-732*

Minősítési határozat száma *8174-514204196*

„Urbán” egyik munka dossziéja az 5 közül az ÁBTL-ben

1945-ben kiszökött Magyarországról, de 1946-ban ismét hazatért, mert személyes terveihez nem látott nagy perspektívát Nyugaton. Tehetségesnek érezte magát és karrierjét itthon akarta megcsinálni. Ide-oda hányódás és sikertelen próbálkozások után bejutott a közgazdaságtudományi egyetemre, ahol párttag is lett. Felismerték képességeit és szép kilátások nyíltak meg előtte. Ám amikor ösztöndíjasként ki akarták küldeni a Szovjetúnióba, alaposan megnézték a származását, s földbirtokos gyerekként rögtön lebukott.

Ettől kezdve osztályellenségként tekintettek rá, s automatikusan került a rendszer nem kívánatos elemeinek sorába, ahogyan ösztönösen kezdett dolgozni a másik oldalon is: 1951-ben már röplapokat sokszorosított és terjesztett. A békekölcsön jegyzés ellen izgatott, többedmagával letartóztatták és öt év börtönre ítélték. Több helyen is raboskodott, dolgozott a miskolci egyetem építkezésén, majd Várpalotán, ahonnan 1953-ban egy társával megszökött, menekülés közben leütöttek egy börtönőrt. A határon átszökve aknára lépett, óriási szerencséivel csak kisebb sérülést

S egy hányatott életű magyar a kongói diplomácia kulisszái mögött. Loránt 1961. március 10-én az ENSZ bécsi diplomata kongresszusának szünetében utat kért, s odalépett egy fekete afrikai diplomaták gyűréjének közepében álló fehér férfihez, aki rendkívül meglepődött, amikor magyarul szólították meg. Hónapok óta nem beszélt senkivel magyarul. Ugyanakkor rendkívül bizalmatlannak mutatkozott és megkérte Lorántot: igazolja magát. Ennek megtörténte után, mosolyogva kijelentette: „*Ne haragudjon a bizalmatlanságért, de azt is feltételezhetem, hogy a magyar titkosszolgálat egy megbízottja próbál megismerkedni velem. A magyar belügyi szervek ugyanis jól ismerik a nevemet.*”

Kiről van szó? **Maróthy László**, egy Vas megyei földbirtokos fia

szenvedett.

Brüsszelig bolyongott, ahol sikeresen folytathatta tanulmányait, s úgy érezte: sínen van, érvényesülhet tehetsége, tervezheti bátran diploma utáni álmait megvalósítását. Ám 1956-ban kitört Magyarországon a forradalom, s ő habozás nélkül hazaindult.

Bécsig vonaton jött, onnan autóval a soproni határig. Október 31-én a határon igazoltató felkelők bizalmatlanok voltak vele, mert nem valamilyen szervezet küldöttjeként érkezett, hanem egymagában. Ha nem akadt volna véletlenül a közelben egy volt fogolytársa, tán be sem jut az országba. Így azonban még aznap este a fővárosban volt és a Szerb utcai forradalmárok bázisán csatlakozott barátjához: Ádám Györgyhoz. November 1-től elsősorban szervezési feladatokat hajtott végre, utcai harcokban nem vett részt.

A forradalom bukása után, november végéig bujkált, majd ismét kiszökött Ausztriába, im már harmadszor disszidált.

Brüsszelben befejezte az egyetemet, s Libanonban kötött ki egyetemi oktatóként. Már felkínálták neki a tanársegédi állást, amikor belga Kongó függetlenségének kikiáltása után brüsszeli barátai értesítették, hogy a kongói kormány francia nyelvű tanácsadó-szakértőket keres, de szívesebben lát nem belga nemzetiségű fehéreket Leopoldvilleben, mint volt „gyarmattartókat”.

Lumumba kormányának külügyminisztériuma tanácsadóként alkalmazta. Ebben a minőségében vészelte át tartósan a különböző kormányválságokat. Amikor minden belga és más fehér alkalmazott elmenekült, ő maradt, s volt olyan időszak, amikor ő volt a kongói külügyminisztérium egyetlen fehér hivatalnoka, s egyben mindenese.

Loránttal való találkozása idején is többretű feladatok tartoztak hatáskörébe: diplomáciai okiratokat szerkesztett, hivatalos kormány nyilatkozatokat fogalmazott, miniszteri beszédekert írt, de nevéhez fűződött a külügyminisztérium szervezeti kereteinek kidolgozása, az új protokoll alapjainak lerakása, folyamatosan ő készítette fel a külügyi vezetőket a nemzetközileg elfogadott normák szerinti megjelenésre, viselkedésre, öltözködésre, a hivatalos aktusok forgatókönyv szerinti lebonyolítására. Ilyen feladatokat látott el egyébként Loránttal való találkozásakor is Bécsben, az ENSZ kongresszusán a kongói diplomaták mellett.

Maróthy László elmondta azt is – az érdekességek között említve –, hogy Lumumba elfogása után Kasa-Vubu neki adott megbízást arra, hogy készítse el a szovjet és csehszlovák nagykövetek kiutasítását közlő hivatalos levelet. De nem volt megelégedve a levéltervezet udvarias diplomáciai megszövegezésével és hangvételével, ezért saját maga áírta szokatlanul goromba szövegre.

A kongói magyar jó fizetésén kívül megkapta egy volt kongói gazdag belga fényűző lakását is, egy Leopoldvilleből pánikszzerűen elmenekült másik belgától pedig fillérekért megvette pompás Cadillacját. Mégis, arról beszélt „Urbán”-nak, hogy csak néhány évig maradhat Kongóban, mert tapasztalata szerint, amint a kongóiak kissé beletanulnak a dolgokba, elbocsátják fehér alkalmazottaikat.

A magyar hírszerzés újságíró ügynökének természetesen az volt a legfontosabb elhangzott mondat Maróthytól, hogy Belgium helyett szívesen visszatérne Magyarországra, ha korábbi tetteiért nem vonnák felelősségre. Sietve hozzátette: külföldön nem volt hajlandó semmilyen titkosszolgálatnál vagy emigráns szervezettel együttműködni, amit elért, azt kizárólag saját képességeinek köszönhette. Soha nem volt hajlandó magyarellenességre, félti Magyarországon élő rokonságát: anyja és egyik bátyja Budapesten lakik, fivére Oroszlányban dolgozott.

Loránt ügyes taktikázásának eredményeképp, nem zárkozott el a további találkozók elől, sőt, meggondolandónak tartotta, hogy véleményt cseréljen egy hivatalos magyar képviselővel is. Ismételten és óvatosan hozzátette most is: ne jelenjen meg otthon a hazai sajtóban róla semmilyen hír.

„Urbán” ügynök munkáját úgy látja a hírszerzés, hogy „...szívesen végzi az általunk meghatározott feladatokat, az operatív helyzetet konkrét ügyekben – a legtöbb esetben – helyesen értékeli, akar eredményesen dolgozni” Ám minden igyekezete ellenére megjegyzi, hogy bizonyos hullámlás és visszaesés van teljesítményében. Egy jelentésből azonban azt is megtudhatjuk, amire Loránt hivatkozik: „A pártközpontban Darvasi elvtárs arra utasította őt, hogy a jövőben az MTI vonalon végzendő munkát sokkal alaposabban végezze és ez legyen a fő feladata. Más természetű munkáját is igyekezzen ellátni, de ez másodrendű feladata.”

BELOGYMINISZTERIUM
II/3/B.
(Szerv. osztály)

67

SZIGORUAN TITKOS!
Csak a BM. politikai szerveinek használatára.

TARGY: Hálózati és operatív dossziék átadása.

HATÁROZAT

A Loránt László-André nevű (szül. hely, év, anyja név Budapest, 1913. Bölszkei, Erzsébet.
"Urbán" fedőneve Z-213/59. száma Szombath József 1 db. "B" és 1 db. "M" dossziét további ellenőrzés, illetve hálózati személyt foglalkoztatás végett Szombath József elvtársnak (szerv pontos jelölése 1960. febr. 25.) a mai napon átadtam, illetve Bihari János r.őrnagy. av elvtárostól átvettem.

Kelt Budapest, 1960. febr. 25. nap.

Bihari János
átadó

Engedélyezem:
Főosztályvezető

Szombath József
átvevő

1 határozat 1 példányát
4 mell. varrni a dossziéba.

Kapcsolattartó tiszt váltás 1960-ban

Loránt a már említetteken kívül szorgalmasan gyarapítja informátorainak körét. Köztük a következőkkel:

Hans Benedict, 35 év körüli, Amerikából visszahonosított osztrák újságíró, az amerikai AP bécsi irodájának munkatársa, jó módú zsidó családból származik. A nemzetközi újságíró klubban ismerkedtek meg, kölcsönösen információkat cserélnek. Loránt úgy érzi, hogy az amerikai hírszerző szolgálatnak dolgozik, de igyekszik vele, a magyar kollégával jóba lenni és szívességeket tenni. Például így: „Amikor Fulbright szenátor nyugatberlini ENSZ székház javaslata rejtjelezve megérkezett a bécsi AP-hez azzal, hogy Fulbright este tartja meg beszédét és az AP embargóval csak a legmegbízhatóbb osztrák lapoknak adhatja ki esti 8 órás közlési engedéllyel, Benedict délelőtt

felhívott telefonon, találkozót beszélt meg velem és elmondta a tudósítás lényegét.” „A hasznos kapcsolat javítható.”

Dr. Gottfried Heindl, 40 év körüli osztrák újságíró, politikus, az ÖVP ügyvezető titkára. Az ÖVP 1960. évi semmeringi vezetőségi értekezletéig az ÖVP sajtószolgálatának főszerkesztője. Ekkor, Raab lemondásakor ügyvezető titkárrá választották. Raab bizalmasa, Maleta híve, Gorbach belső körének tagja, aki súlyt helyez arra, hogy a szocialista országok sajtója ne támadja Gorbachot és ne tekintse szélsőjobboldalinak. Kapcsolatuk barátságos, informatív, később bizalmas. „...*elég bátran elmegy a határokig és a néppárt belső életéről olyan bizalmas információkat ad, amelyeket más oldalról nehezen lehetne megszerezni.*” Továbbra is elsősorban újságírónak tartja magát, de politikusok és a sajtó között közvetít céltudatosan, Lorántot meghívta egy Gorbachnál tartott szűk körű ebédre is, ahol a hírszerző számára tartalmas eszmecsere kerülhetett sor. „Urbán” például írásos információk anyagot készít Gorbach tájékoztatására a magyar-osztrák határügyekről és egyéb, a két ország közötti, nem kellően tisztázott kapcsolati kérdésekről. Heindl szívesen elmegy egy-egy konyakra valamelyik eszpresszóban, és ebédre is meghívja Lorántot kötetlen négy szemközt beszélgetésre.

Az „Irodalmár” fedőnevet adja **Sebestyén György**, 35 év körüli, elvált magyar disszidens újságírónak, a Magyar Híradó szerkesztőjének, akit alkalmasnak tart a beszerzésre. Jelentésében leírja, hogy a kispolgári származású Sebestyén 1945 után erőteljesen bekapcsolódott a kommunista ifjúsági mozgalomba. Párttag lett, de merev, szélsőbaloldali magatartásáért népszerűtlen újságíró körökben. A „Magyar Nemzet” kulturális rovatvezetőjéből a forradalom idején hirtelen szélsőséges revizionista lett Loránt jellemzése szerint, majd – nem véletlenül – disszidált. Munkakörénél és személyi körülményeinél fogva jó információi vannak. Élettársa: dr. Erika Hanel, az Abend Zeitung kulturális szerkesztője, Molden volt szeretője és továbbra is bizalmasa. Információit kezdetben csak a megbízói által szükségesnek tartott mértékben csöpögtette, később azonban lojalitásának bizonyításul és barátságát kínálva kifejezetten hasznos értesülésekkel lepte meg Lorántot, aki azt feltételezi, hogy az amerikaiak ügynöke. Politikai beállítottságát tekintve : szovjetellenes nemzeti kommunista. Szívesen biztosítaná be magát a forradalom utáni Magyarországon némi szolgálattal, ha módja lehetne büntetlen hazatérésre. Ezért is mindenkor szívesen, udvariasan áll Loránt rendelkezésére, meghatározott irányú hírigényét jól érzi, s igyekszik is teljesíteni.

A hírszerzés időnként górcső alá veszi ügynöke családi életét. Megállapítja például, hogy „Urbán” **felesége** kiegyensúlyozott, nyugodt otthont biztosít férjének és hatékonyan segíti munkáját. Mindent megtesz azért, hogy megfelelő körülmények között tudja ápolni társadalmi kapcsolatait, vacsorákat rendez, találkozókat szervez, leköti a női társaságot, hogy férje zavartalanul foglalkozhasson kapcsolataival. Utólag elmondja véleményét a társaságról, a jól memorizált felhasználható információkat, az elejtett szubjektív megjegyzéseket. Például: amikor Chalupa Gustav felesége felment hozzájuk, indulatos pletykálkodás közepette elejtette azt is, hogy férje megcsalja és nyugati kémszervezetnek dolgozik.

1961-ben meglátogatta őket Bécsben „Urbán” feleségének nővére, aki Ausztráliába disszidált, s ahol férjének jól menő üzlete van. 13 éve nem látták egymást a nővérek, volt miről beszélni, ráadásul, Ausztráliából jövet Loránt sógornője felkereste Izraelben élő fivérét is, így annak súlyos megélhetési gondjairól is beszámolt.

A hírszerzés úgy látja, hogy „Urbán” jó emberismerő, jól választja ki azokat, akiktől hasznos

információkat szerezhet, gyors, eredményes, s szereti az elismerést minél előbb bezsebelni. De nemigen törődik azzal, hogy a részletekbe menő alaposággal tanulmányozza is alanyait, nem elég türelmes és céltudatos a tippkeresésnél, ellenkezőleg: túl nagyvonalú, elnagyolt, felszínes; **teljesítményéből hiányoznak az értékes beszervezések.**

Nagyon hiú ember, nehezen viseli, ha munkájával nincsenek megelégedve, a legkisebb kifogás, bírálat is letöri. Így volt ez akkor is, amikor az MTI vezetői elbeszélgettek vele, s noha sejtették vele, hogy tudnak a „másik” munkájáról is, elégedetlenségüknek adtak hangot, mert nem ad elég bizalmas híryanagot nekik, nem úgy, mint például a bonni tudósító: Dobsa János. Figyelmeztették, hogy **nem az MTI-nek végzett munkáját tekintti elsődlegesnek.** A szemrehányásoktól meg is ijedt, féltette tudósítói pályáját, mi lesz vele, ha nem kap kellő védelmet azoktól, akiknek a „másik” munkáját végzi. „Azok” pedig arra szorították, hogy igyekezzen számukra minél több értékes információt szerezni, tanulmányozza kapcsolatait, törődjön a beszerzésre alkalmas személyekkel, rendszeresen és elmélyülten foglalkozzon velük.

Mindez rettentően idegesítette, idegileg kimerült, munka helyett elkeseredetten panaszkodott: őt mindenütt csak bírálgatják, senki sem elégedett vele, pedig – noha nem lehet mindenki kedvébe járni, egyszerre két lovon ülni – jobbat tennének vele, ha inkább elismernék elért eredményeit, s bíztatnák, bátorítanák.

De ez még nem volt elég. A hírszerzés és a rezidentúra egyes illetékesei, kapcsolattartó tisztjei („Takács” elvtárs, „Géza” elvtárs) a politikai komisszár szerepében is tetszelegtek. Szóvá tették Lorántnak, hogy a bécsi újságírókkal folytatott beszélgetések során feltűnően dicsérték. S emlékeztettek rögtön arra a sztálini tételre, miszerint *„Ha ellenségeink dicsérnek bennünket, akkor valami hibát követtünk el.”* Valószínűsítették, hogy „Urbán” túl engedékeny és laza magatartásával vívta ki bizalmukat. Pedig neki nem lehet a hivatalos magyar állásponttól eltérő magánvéleménye politikai kérdésekben. Ezért felszólították, hogy ha információkat ad nyugati személyeknek, akkor azokat **előzetesen egyeztesse** az illetékes állambiztonsági tiszttel, s csak azt mondhatja el, amit az jóváhagyott.

És még egyet csavartak a szovjet csekisták módszerein. Annak érdekében, hogy „Urbán” nagyobb rendszerességgel és fegyelmezettséggel végezze feladatait, **munkatervet** készítettek neki, mely szerint a kijelölt feladatokat határidőre kell elvégeznie és azok végrehajtásáról előre megállapított időpontban beszámolnia a kapcsolattartó tisztnek. A cselekvési szabadsághoz, kötetlenséghez szokott újságíró, akinek a rugalmas alkalmazkodás épp úgy lételeme, mint a gyors programváltás, az új helyzetnek megfelelő spontán reagálás, ezt már nem állhatta meg szó nélkül, mert nem hivatásos belügyi alkalmazott volt, hanem az MTI bécsi tudósítója. Idézem védekezését és az azután történeteket a jelentésből:

„Én egy bohém ember vagyok és most 50 éves koromra ti nem fogtok tudni átnevelni”, – mondta. Urbán teljesen feleslegesnek tartotta, hogy a jövőbeni együttműködésünknek ilyen „bürokratikus keretet” adjunk. Miután azonban ragaszkodtam hozzá, Urbán végül csak annyit válaszolt: „Biztosan téged is jól letoltak, különben nem ragaszkodnál ilyen marhasághoz.” Urbánnak ezt a kijelentését természetesen visszautasítottam.”

De nem volt még vége az állambiztonság központi tervgazdálkodásának: **havonta rendszeresen két újságíróról** – akár külföldi, akár osztrák – alapos jellemzést kell készítenie. „Urbánnak” az volt az ellenvetése, hogy ez teljesíthetetlen, mert nem áll módjában egymás után többször is

találkozni ugyanazzal az emberrel, már pedig alapos megismeréséhez, jellemzés készítéséhez erre lenne szükség. Az állambiztonsági tiszt azonban e tekintetben sem tárgyalt a parancstól. Majd elsőnek kijelölte az ügynök számára Erdős Lajost.

Korábban legfontosabb ügyként **„Kocsis”** személyét határozták meg, ám nem történt kellő előrelépés. 1961 őszén „Kocsis” beutazott Magyarországra, eltöltött egy hetet „Urbán”-nal, de nem megfelelő operatív előkészítés miatt semmilyen értékes információt nem sikerült szerezni, együtt-létüket nem használta fel elég céltudatosan a hírszerzés.

„Urbán” másik fontos feladata lett volna az **Arbeiter Zeitung** szerkesztőségének tanulmányozása, az ott dolgozók személyek megismerése és feldolgozása, ám itt sem történt kellő előrehaladás, csupán apró információk csepegték.

1961 végén „Urbán” úgy látta, hogy **Erdős Lajossal** kialakult kapcsolatában több van, mint gondolta. Okos taktikával, kellő előnyök kilátásba helyezésével sikeresen beszervezhető (ismét!), a kapcsolat eredményes működtetése pedig lényegesen javíthatja megítélését a hírszerzés szakmai köreiben, otthon és a bécsi rezidentúrán egyaránt.

Dr. Erdős Lajos („Erdélyi” ; „Filder John”)

Erdős Lajos (1903. december 23, Brassó, Rosenfeld Janka) polgári családból származott, apja posta igazgató volt. Iskoláit Svájcban végezte, államtudományi oklevelet szerzett, 1929-ben doktort. Svájcban került kapcsolatba a „France Soir” című francia lappal, amelyet 1931-es hazatérése után is tudósított, akárcsak később a „Journal de Dimanche”-t, a „L’Equipe”-et és az AFP hírügynökséget.

A munkásmozgalomba bátya révén került, az SZDP-be lépett be. Antifasiszta hangvételű cikkeket írt, a Hitler ellenes francia politikát népszerűsítette, a Nyugathoz való közeledést szorgalmazta. 1945 után méltányolták, ahogyan a második Rákosi perről tudósított, ezért kapott külföldi laptudósítói engedélyt.

Származása miatt katonai szolgálatot nem teljesített, a II. világháború alatt letartóztatták, koncentrációs táborba vitték Németországba. Kiszabadulása után itthon nem politizált látványosan, francia lapok tudósítójaként dolgozott. Példaképe a francia polgári demokrácia maradt, a hazai politikai változások eredményeit nem értékelte eléggé, inkább kritizálta, kritikája később ellenségessé vált.

A kémelhárítás 1951-től figyelte intenzíven. Megállapította, hogy jó információs forrásai vannak, egyes eseményekről előre értesül. Fontosabb tudósításainak továbbítására felhasználja a francia követség diplomáciai futárpostáját, részt vesz Jean Latapie sajtóattasé csempész tevékenységében. 1955 nyarán figyelték annak a trockista csoportnak a tagjaként is, amely Justus Pál nézeteit követte és Angyal László vezetése alatt annak lakásán vagy a Casino eszpresszóban illegális összejöveteleket tartott. Ravasz, kétszínű, számító, őszintétlen és gyáva emberként jellemezték.

Erdős Lajos

1954. július 13-i összefoglaló jelentésében a kémelhárítás 4. alosztálya már határozottan állítja: „A meglévő adataink alapján Erdős alaposan gyanúsítható a franciák részére folytatott kémtevékenységgel.”

A kémelhárítás „Andrási Andor” fedőnevű ügynöke (Ajtai-Antony Attila, 1925. VI. 25. Bp. Laky Lucik) pontosan felmérte baráti körét, melyhez a következő újságírók tartoztak:

Dömötör László („Meszlényi Károly” fn. ügynök), Vető József, a „Szabad Nép” sportrovatának vezetője, Kéry-Kellner Jenő, 1945 előtt az Associated Press tudósítója, majd a Kisgazdapárt sajtóosztályának vezetője, Szendrő István képszerkesztő, vitorlás versenyző, Palásti László, a „Ludas Matyi” munkatársa, Szirtes László filmproducer. Szűkebb társaságához sorolták Lado-merszky Margit színésznőt, bizonyos Károlynét, akit az USA követség tisztviselőjeként tartóztattak le, és Borsa Mihály árhivatali elnököt, a Kisgazdapárt pénzügyi szakemberét.

Szendrő Párizsból is ismerte Erdőt, szélhámosnak tartotta, aki az ÁVH-nak is jelent. Kéry-Kellner azt mondta „Andrási”-nak, hogy Erdős bevallotta neki: kénytelen a magyar politikai rendőrségnek dolgozni. (BM. I. Államvédelmi Főcsoportfőnökség, I. főosztály-1- alosztály, 1953. augusztus 21. „Andrási” jelentése Szécsi áv. főhadnagynak)

Külföldi ajándékcsomagokkal, csempészáruval való üzletelés miatt tudta a kémelhárítás (BM I. Államvédelmi Főcsoportfőnökség I. főosztály) **beszervezni 1956 elején, „Erdélyi” fedőnéven..** Az Astoria Szállóban szervezési nyilatkozatot írt alá. Beszervezője **Sápi János r. százados** volt („Salgó”), ő tartotta a kapcsolatot vele, de ismerte Tóth László r. alezredes alosztályvezetőt és Csonka Rezső r. századost is. Az V. ker. Kecskeméti utca 1. sz. alatti konspiratív lakáson találkoztak.

A MAGYAR NEPKÖZTARSASAG BELUGYMINISZTERIUMA

Minősítőre bízva

SZIGORUAN TITKOS!

ELLENŐRZVE
Dc. 64. 5. 26.

INFORMÁCIÓS HIVATAL
Minősítés felülvizsgálva 1990. 03. 11.
Minősítés módosítva
Minősítés megszüntetve
Minősítés érvényességi ideje 2010. 03. 25.
Minősítés határozati száma: 8/74-5/2915/1990

S Z E R V :
O S Z T A L Y :

"B" DOSSZIÉ

DOSSZIÉ SZÁM: Z-553/62

MINŐSÍTÉS: ügynök

FEDŐNÉV: "Filder Fokur"

INFORMÁCIÓS HIVATAL
Minősítés felülvizsgálva 2003. 06. 13.
Minősítés módosítva 2011. 12. 31.
Minősítés megszüntetve
Minősítés érvényességi ideje
Minősítés határozati száma: 8-95/B/384/2003

NAPLÓBA BEVEZETVE: 1962. 07. 21.

ARCHIVBA ADVA: 1966. VII. 7.

ARCHIV SZÁM: Bt-455

Erdős Lajos beszerzési dossziéja az ÁBTL-ben

(Sápi János később a MOGÜRT alkatrész beszerzési főosztályvezetője lett.)

Azokat kellett ellenőriznie, akikkel korábban rendszeres kapcsolatot tartott, akiket információval látott el a magyar belpolitika köréből.: Dubois francia követet és de Lalande sajtóattasét. A találkozókon elhangzottakat magnóra vette. A forradalomig kb. 60-70 kézzel írt jelentést adott. Legfontosabb informátora **Dinnyés Lajos** (1901-1961), korábbi miniszterelnök (1947-1948) volt. Kapcsolattartójával a forradalom alatt is együttműködött, betegen is helyzetjelentést adott a forradalmárok mozgásáról, de általában félelmei, aggályai és szorongásai nagyban rontották ügynöki tevékenységének hatékonyságát. (A forradalom alatt „B” és „M” dossziéját kapcsolattartója megsemmisítette.)

Az események nagyon megviselték, félt a lebukástól, idegösszeroppanást kapott és 1957. január 18-án még a forradalom előtt kért útlevelel Jugoszlávián át Ausztriába szökött.

1961 áprilisában jelenti a kémelhárítás (II/2-f), hogy a bécsi Wandl panzióban lakó Erdős Lajos disszidens újságíró a magyar turista csoportok tagjaitól érdeklődik hazai eseményekről, a nyugati életformát dicséri, egyeseket disszidálásra biztat, másokkal leveleket, csomagokat küld haza rokonainak, pénzváltással üzletel. Néhány kiszemelttel konspiratív körülmények között is tárgyal.

1962-től osztrák állampolgár. Hamar beilleszkedett a bécsi újságíró körökbe, a nemzetközi klubba aztán **Lorántot** is bevezette, kitűnően megértették egymást, számos értékes információval szolgált a magyar hírszerzés titkos munkatársának. Különösen megörült, amikor 1962 januárjában

„Urbán” közölte vele, hogy Budapesten nincsenek rossz véleménnyel róla, ekkor mondta el részletesen korábbi (1956) budapesti beszervezésének történetét. Végleg elkötelezte magát Loránt munkájának támogatása mellett, amikor az látogató útlevelet szerzett budapesti hűgának, hogy jelen lehessen egyik disszidált unokahűga szűlésénél Bécsben.

Dinnyés Lajos

megsemmisűlt könyvtáráért is kártalanították, így helyezhetett el 1 millió Schillinget egy svájci bankban. Újságíróként havonta 10 ezer Schillinget keresett. Magára nem sokat költött. Annál inkább megragadott minden alkalmat, hogy hozzátartozóit mindenképpen támogassa. Jellemző, hogy két unokahűga utazási költségeit is vállalta Új-Zélandról, eléjük sietett Rómába, Bécsben is gondoskodott róluk, s még hűgát is kiutaztatta Budapestről erre az eseményre, kellően ellátva őt is.]

Erdős nagyon tervezte látogatását Magyarországra, s bizakodott benne, hogy el is tudja intézni. Ezért cikkeiben nem támadta az akkori magyarországi politikai rendszert, nem volt ellenséges a Szovjetunióval szemben, de személyes beszélgetésekben gyűlölettel nyilatkozott az embertelen sztálinista, rákosista módszerekről.

Loránt („Urbán” tm.) bemutatta Erdőst **Fürjes János** r. századosnak („Géza”), aki sajtóattaséként

[Erdősnek két testvére volt: hűga, Lili , Zempléni Andorné, (1905, Brassó, Rosenfeld Janka) gyors-és gépíró és bátyja, Gyula, aki meghalt a koncentrációs táborban, ezért három gyermekéről a két testvér gondoskodott.

A legidősebb gyermek: Gyula (1936. febr. 13, Bp. Fischer Olga) orvos lett és a Miskolci Megyei Kórházban dolgozott. Őt Erdős Lajos örökbe fogadta, fiának tekintette és bőkezűen gondoskodott róla, csomagokat, ajándékokat, majd egy személygépkocsit is küldött neki. Gyula 1960-ban megnősűlt, felesége: Tarjáni Zsuzsanna szintén orvos. Belügyi feljegyzések szerint Gyula a forradalom idején „ellenforradalmi hangadó volt” az egyetemen, s feleségének apja is „a rendszer ellensége”.

Erdős Lajos elhunyt bátyjának két ikerlánya anyjukkal Nyugatra távozott a forradalom alatt, Új -Zélandon kötöttek ki. Egyiküknek született gyermeke Bécsben úgy, hogy Erdős hűga is megérkezhetett az eseményre Budapestről, mert Loránt elintézte a látogató útlevelet hálából a sok jó információért, s a beszervezés előmozdításáért.

Erdős azért élt rendkívül jó anyagi körűlmények között egy bécsi panzióban, mert havi 3 ezer Schillinget kapott az NSZK kormányától 1945-ig visszamenőleg,

Fürjes (Fuchs) János

szerepelt a nyilvánosság előtt Bécsben. Jól sikerült ebéden mélyült el a kapcsolat és lett célirányos az újabb beszerzés felé.

[**Fürjes (Fuchs) János**, 1920. május 30., Bécs, Springer Erzsébet. Bécsben Vas-és Elektroipari Technikumba járt. Majd vasesztergályos szaktanfolyamot végzett. Ezt három hónapos pártiskola (1948), szintén három hónapos Tartalékos Politikai Tiszti Iskola (1952) és az MDP Pártfőiskolája (1956) követte. Az Elzett Vasárúgyár Rt. lakatos (1939-1948), az MDP XIII. kerületi bizottságának agit.-prop. titkára (1948-50). Sztálinvárosban előbb a Vasmű üzemi lapjának szerkesztője (1951-53), rövid ideig a sztálinvárosi Gyárépítő Vállalat párttitkára, majd a Fejér megyei Néplap mb. szerkesztője (1953-56). 1956 novemberétől 1957 márciusáig a Budai Karhatalmi Ezred XI. kerületi századában vállalt szolgálatot. 1957 márciusától 1972. március 31-ig, nyugdíjba vonulásáig volt a BM állományában, közben 1971-72-ben fedőmunkahelyén, a Külügyminisztériumban dolgozott. A BM II. Politikai Nyomozó Főosztályán operatív beosztottként előbb kémelhárító a II/2 osztályon, majd hírszerző, a II/3 osztályon (1957-62). A BM III. Főcsoportfőnökség megalakulása (1962) után mindvégig a III/I-es hírszerző csoportfőnökségen szolgált, 1967 és 1972 között alezredesi rangban előbb osztályvezető-helyettese, majd osztályvezetője a hírhedt III/I-7 osztálynak („SZT” fedőszáma 2179; K-371).]

A franciák diplomaták szemmel láthatóan nagyra értékelték Erdőst szolgálataiért, élvezte bizalmukat, a „Becsületrendre” javasolták, amit meg is kapott. A Bécsben megforduló francia közéleti személyek megkülönböztetett tisztelettel övezték, érdeklődéssel hallgatták információit, melyek között olyanok is voltak, melyeket csak ő tudott megszerezni. Amikor később gyakran utazik Budapestre, a francia nagykövet mindig hosszasan fogadja, huzamosabb időt töltenek négy szemközt.

Ugyanakkor a magyar hírszerzés látta Erdős korlátait is:

„Magatartását teljes mértékben a polgári mentalitás jellemzi. Nagy polgári műveltséggel rendelkezik. Kényelmes, lassú és igen félős ember. Hosszú ideig súlyos torokbetegségben szenvedett. Jelenleg egészségileg viszonylag rendben van. Mint újságíró is passzív, bonyolult felfogású ember, nehéz őt aktív munkára készíteni. Felénk nem anyagi, viszont nagyon számít erkölcsi segítségünkre és rokonai általunk való megsegítésére, valamint tudósítói munkájában való támogatásunkra.”

1962-ben aztán „Urbán” titkos munkatárs sikeres közreműködésével a III/I. bécsi rezidentúrája **felújítja vele a titkos együttműködést**, amit 1956-ban a kémelhárítás kezdett meg. **„Filder John”** fedőnéven a politikai és gazdasági hírszerzés vonalán foglalkoztatják. Bécsben Fürjes János r. őrnagy és Szimon József r. százados volt a kapcsolattartója. 1963 nyarától, első magyarországi beutazásától kezdve itthon Szombath József r. alezredes állt vele kapcsolatban, később Simándi Imre r. őrnagy vette át, míg Bécsben „Herczeg” fn. titkos munkatárshoz (Heltai András újságíró) csatolták.

„Filder” azonban csak a kapcsolat újrafelvétele után közölte Loránttal, hogy disszidálását követően, 1957-ben párizsi tartózkodása alatt a francia elhárító szervek kihallgatták. Közölték vele, hogy ismerik a magyar elhárítással folytatott kapcsolatát, s ha nem vallja be, kényszerítő módszereket alkalmaznak. Erdős megijedt és elmondta beszervezését, megnevezte kapcsolatait, személyleírást adott róluk, s leírta a találkozási helyeket is. Kihallgatásáról jegyzőkönyvet vettek fel, amit aláírtak vele.

A francia elhárítás visszafordította Erdőst magyar megbízói ellen, s feladatául adták, ha azok ismét jelentkeznek nála, rögtön jelentse a megadott telefonszámon. Elmondták neki azt is, hogy volt budapesti kapcsolatát, a francia követet visszahívása után sikkasztásért elítélték. A feljelentést ellene a követség volt sajtóattaséja tette meg. Elítélték azt a diplomatát is, aki elárulta a

rejtjelkulcsot.

BELEGYMINISZTERIUM
(II/3. osztály)

SZIGORUAN TITKOS!
Csak a BM. politikai szerveinek használatára.

127

TARGY: Hálózati és operatív dossziék átadása.

HATÁROZAT

A dr. Erdős Lajos /Brassó 1903/ (szül. hely, év, anyja név .....)
..... „Filder John” fedőnevű kutató ..... számú .....
dossziét további ellenőrzés, illetve hálózati személyt foglalkoztatás végett ... Pék Jenő r. szds.
..... elvtársnak (szerv pontos jelölése ..... II/3. e .....) a mai napon átadtam,
illetve ..... Hill Rudolf r. szds. .... elvtársától átvettem.

Kelt ..... 62. ... 19. ... 22. ... hó .... nap.

Hill Rudolf
átad.

Engedélyezem: .....
Főosztály- osztályvezető

1A határozat 1 példányát
be kell varrni a dossziéba!

Erdős Lajos, megadom a h
1962. VI. 21. Pék Jenő r. szds.

Erdős tartótisztjét váltják 1962-ben

A kihallgatást végző Paquet nevű rendőrtiszt legközelebb 1958 karácsonyán hívta fel, amikor Erdős ismét Párizsban tartózkodott. Aziránt érdeklődött, hogy megkeresték-e a magyar állambiztonsági szervek. Erdős nemmel válaszolt.

Később nem jelentkezett a francia elhárítás, s ő sem kereste őket – állította „Filder”, amikor 1962-es magyar hírszerző beszerzése után Lorántot tájékoztatta az előbbiekről. Ezzel szemben a magyar kémelhárításnak voltak olyan információi, hogy Erdős régi francia ügynök. Egy „Barry” fedőnevű társadalmi kapcsolat például azt jelentette, hogy 1957-ben látta Erdöst egy általa jól ismert francia hírszerző tiszt : **Armand Dejaune** társaságában. Előzőleg ez a tiszt arról beszélt „Barry”-nak, hogy egy olyan magyar származású személlyel fog találkozni, aki hosszú időn át az ő ügynököke volt Magyarországon, már a II. világháborút megelőzően személyes kapcsolatban állt vele.

BM III/I Csfség.
3-E alosztály

Szigorúan titkos!

67/9-2362/68.

Pör. el.

A T-alev. kórtól
meg. el. kórtól
a III/I Csfség. el.

Tárgy: Dr. Erdős Lajos ügye

IV. 27

J e l e n t é s
Budapest, 1968. április 27.

Dr. Erdős Lajos 68 éves, magyar nemzetiségű, osztrák állampolgár, bécsi lakos, a "France Soir" francia lap bécsi tudósítója. 1957 tavaszán disszidált Magyarországról Franciaországba, majd Ausztriában telepedett le. Disszidálása előtt a BM III/I Csfség. munkása volt.

Adataink szerint 1957-ben közvetlenül disszidálása után a párizsi rendőrség beidézte dr. Erdőst a Notre Dame környékén lévő egyik épületébe. Beszélgetést folytattak vele, illetve kihallgatták, melynek során fenyegetések közepette kijelentették előtte, hogy ismerik a magyar elhárítószervekkel folytatott kapcsolatát és kényszerítő módszereket alkalmaznak, ha azt nem vallja be. dr. Erdős Lajos a fenyegetésektől megrengett és beismerte a magyar állambiztonsági szervekkel fennálló kapcsolatát.

Elmondta beszervezésének körülményeit, megnevezte kapcsolat tartóit és személyleírást adott róluk. Közölte, hogy Budapesten az Egyetem utcában találkoztak vele egy kávéházban. Tájékoztatót adott az általa végzett feladatokról is. A dr. Erdős által elmondottakat a franciák jegyzőkönyvbe vették két oldalnyi terjedelemben, melyet szabályszerűen aláírtak vele.

A kihallgatást egy magát Paquet-nek nevező kb. 40 éves 165 cm magas személy vezette, a jegyzőkönyvet pedig egy kb. 28 éves férfi vette fel.

A kihallgatás után a magát Paquetnek nevező személy megkérte dr. Erdőst, hogy abban az esetben, ha a magyar szervek ismét felkeresnék, hívja fel őt a 92-60 /3964-es mellék párizsi telefonszámán és jelentsen számára.

Miután lényegében dr. Erdőst ellenünk visszafordították elmondták neki, hogy budapesti szoros kapcsolatát az akkori budapesti francia követet visszahívása után sikkasztásért elítélték. A feljelentést ellene látni a budapesti francia követség akkori sajtóattaséja tette meg.

A követen kívül még egy Budapesten szolgálatot teljesítő diplomatát is elítéltek, mivel az a gyanú merült fel ellene, hogy elárulta a rejtjelkulcsot.

Paquet 1958 karácsonyán jelentkezett ismét dr. Erdősnél, amikor dr. Erdős ismét Párizsban tartózkodott. Ekkor Paquet azíránt érdeklődött, hogy a Magyar Állambiztonsági szervek részéről felkeresték-e dr. Erdős ebre nemlegesen válaszolt. Későbbi időszakot illetően nincs tudomásunk arról, hogy dr. Erdős a franciák megkeresték-e vagy sem.

Tudomásunk szerint annakidején dr. Erdőssel a kapcsolatot Sági János volt r. szds. tartotta. Ismerte még Tóth László r. szds. és Csonka Rózsa r. szds. elvtársakat is. Arról viszont nincs tudomásunk, hogy közülük konkrétan, névszerint kit nevezett meg dr. Erdős a franciák által lefolytatott kihallgatásán, vagy a későbbiek során.

Tekintettel arra, hogy dr. Erdős Lajos a franciák előtt dekonspirálta a Magyar Állambiztonsági szervekkel 1956-ban létrejött kapcsolatát, a III/II. Csfség számára javasoljuk a szükséges intézkedések végrehajtását az ebből adódható további dekonspirációk megakadályozása érdekében.

Adataink megvizsgálható forrásból származnak, de nem ellenőrzöttek.

Pék Jenő r. szds.
Pék Jenő r. szds.

Készült: 2 pl. 2 old.
Ht.sz. 67-E-395-111/63.

Erdős 1957-ben a francia elhárítás lebuktatta és visszafordította

Amikor Erdős kapcsolatairól 1962-ben Budapesten a Gyorskocsi utcai állambiztonsági fogságában kihallgatták **Dr. Ábrányi Aurél** Bécsből hazarabolt áruló hírszerzőt, aki – többek között – a franciáknak is dolgozott, azt állította, hogy Erdős jól együttműködött a bécsi francia sajtóattaséval (aki köztudottan hírszerző volt), és más francia személyekkel, egyébként pedig sokaknak feltűnt, hogy újságíróként keveset írt, ám sokat érdeklődött, kérdezősködött és kitűnő anyagi körülmények között élt. Passzív tudósítói teljesítménye ellenére is valamiért megkapta a Francia Becsületrendet. Ábrányinak gyanús volt Erdős magatartása is, az, hogy mindig félt, hogy megfi-

gyelik, kollégái előtt közismert volt, hogy Erdős „spionitis”-ben szenved. Ábrányi azon személyek között nevezte meg Dr. Erdős Lajost, akik francia hírszerzőkkel álltak kapcsolatban, illetve a franciák ügynökei. Néhány alkalommal személyesen is találkozott vele, s Erdős mindig szűkszavúan, láthatólag gyanakvóan érintkezett vele...

A magyar hírszerzés bécsi rezidentúrájának viszont az tűnt fel 1962 után, hogy „Filder” a kapcsolattartás során is igyekezett minél többet megtudni az operatív tisztekről, nyíltan érdeklődött Ágoston Kálmán és Csordás László hírszerző rezidensek és tevékenységük iránt.

[Egyszer azt a meglepő kérdést tette fel „**Herczeg**” titkos munkatársnak, **Heltai (Hopp) Andrásnak**: „Hogy van a kis alacsony, szőke főnöke?” Ezzel Csordás rezidensre célzott, holott neki nem szabadna tudni arról, hogy „Herczeg”-et Csordás tartja. Ezt senki sem közölte vele. De megjegyzése arra figyelmeztetett: valahogy mégis megtudta, esetleg a franciák hívták fel rá figyelmét a tény ellenőrzése céljából.]

Kapcsolattartó tisztjétől, a kissé tapasztalatlan Szimon őrnagytól igyekezett mindenáron megszabadulni, ezért befeketítette őt „Urbán” tm. előtt és megüzente vele, hogy a jövőben nem hajlandó az őrnaggyal találkozni. Egyúttal tudatta azt is, nem tetszik neki, hogy diplomáciai beosztásban lévő személy tartja vele a kapcsolatot. 1965 áprilisában a bécsi magyar követség különböző rendezvényein feltűnő, dekonspiratív magatartást tanúsított diplomata beosztásban lévő hírszerző tisztekkel (Szimon, Kerti) szemben, amikor illetéktelenek jelenlétében megkérdezte tőlük: **„Na, most mit szereztek meg maguknak?”**

Amikor úgy látta, hogy kapcsolattartó tisztjének: Fürjes őrnagynak a hazatérése után annak utódjával, **Bíró Gerddel** („Németi” tm.) kell együttműködnie, jelezte, hogy Bíró a franciák figyelik, ezért nem szeretne kapcsolatot tartani vele. „Filder” jó lehetőségei ellenére tartózkodott attól, hogy a franciákról, a bécsi francia követségről, párizsi kapcsolatairól információkat adjon a rezidentúrának, félelmeit mutatta, hogy a magyar hírszerzéssel történt kapcsolat felújítása után nem mert elutazni Párizsba, pedig azt szüntelenül ígérte. 1963 májusában másfélórás bizalmas megbeszélést folytatott Brouillet bécsi francia nagykövettel, ám szűkszavú jelentéséből érződött, hogy az ott elhangzottakból sok mindent elhallgat.

Ezért: „... figyelembe vettük azt a körülményt, hogy személyében esetleg kettős ügynökkel dolgozunk. Folyamatosan ellenőriztük és elemeztük a hozzánk való viszonyát, valamint a számunkra végzett munkáját. Egy bizonyos idő után felfigyeltünk gyenge munkájára és a magatartásában gyakran felmerülő gyanús momentumokra. Ezek értékelése során megfigyeléseink, valamint a hozzánk beérkezett jelentések alapján fenn áll annak alapos gyanúja, hogy „Filder” kétkulacsos ügynök, s a francia hírszerzés számára dolgozik.”

Erdős rendszeresen beutazott Magyarországra, állandó beutazási vízuma volt, s igen aktív társadalmi életet élt. Széleskörű társadalmi kapcsolatokkal rendelkezett, főleg újságíró berkekben, (legközelebbi ismerősei: Csergő István, Kiss Balla és Lelkes Györgyné újságírók), bizalmas jellegű ügyekről jutott részletes információkhoz, ebben a jelentések szerint unokaöccse: Erdős Gyula orvos is segítette, akárcsak a csempész tevékenység lebonyolításában.

A hírszerzéstől kapott feladatait azonban nem a meghatározott módon hajtotta végre „Filder”, a budapesti találkozókra mindig a maximumot ígérte és a minimumot teljesítette. Beszámoltatásai során a kapcsolattartó tisztek ellentmondásokat és őszintétlenséget tapasztaltak. Római lehetőségeiről elhamarkodott, megalapozatlan ígéretet tett, többször tervezett vatikáni útját rendre elhalasztotta, a kritikára gorombán válaszolt, kérte, ne adjanak neki utasításokat, ne legyenek türelmetlenek vele, ő úgy is megtesz mindent, amit tud. Rossz idegállapota tovább romlott, többször elmondta: fél attól, hogy esetleg disszidál valaki a rezidentúráról és akkor ő kerül a legkellemetlenebb helyzetbe.

Heltai (Hopp) András

Reménytelenül elmérgesedett a viszonya **Heltai András**sal, aki az MTI bécsi tudósítója volt (1963-1969), a hálózatban „Herczeg” fedőnevű titkos munkatárs, hozzá csatolták „Filder”-t tartásra egészen annak kizárásáig. (Itthoni kapcsolattartójának, Simándi őrnagynak egyebek között felvetette azt, amit az olasz Stampa című lap bécsi tudósítója Tadeschi Bruno kérdezett tőle: miből tellett Heltainak Mercedes személygépkocsi vásárlásra, s miként lehet, hogy a kocsi a bécsi magyar követség előtt a diplomata részére fenntartott helyen parkol állandó jelleggel...).

1964 januárjában egy névtelen személy levélben arról értesítette Budapesten az állambiztonságot „Tóth” aláírással, hogy „Filder” csempészkedik és bizalmas adatokat gyűjt a Mindszenty ügyről és a szovjet csapatok magyarországi tartózkodásáról.

1965-66-ban a BM III/I Csoportfőnökség 2 osztálya és E alosztálya a fentiekben túl úgy látta, hogy „Filder” szellemi és fizikai képessége erősen csökkent, újságíróként alig publikál,

„...lustasága, gyávasága szinte teljesen lehetetlenné teszi, hogy megfelelő információkat szerezzen...fokozódó szenilitásából eredő meggondolatlansága, pontatlansága és fecsegése többször veszélyes helyzetet teremtett a kapcsolat során. A találkozókra kapott és általa elfogadott feladatokat nem hajtja végre, azokat elfelejti, kinti tartója előtt letagadja, a felelősségre vonás, illetve tisztázás esetén pedig hisztérikus jeleneteket rendez.

A fenti okok miatt, valamint annak figyelembevételével, hogy „Filder”-nél magatartásában, munkájában perspektívában javulás nem várható, javasolom kizárni őt hálózatunkból.”

Találkozási jelentés

Tárgy: Filder

Fildernek a munkával kapcsolatos korábbi magatartása /a maximumot ígérni, a minimumot teljesíteni/ legutóbbi budapesti látogatása óta soha nem tapasztalt mélypontra jutott. Közöltem vele: Aprólékosan érdeklődnek, hogyan is áll a megbeszélte római utazás ügye, konkrétan kikkel tudna beszélni, mikor képezi az utat. Filder szinte felháborodottan reagált: Ő ezt nem érti, hiszen semmi ilyen konkrét utazásról nem volt szó, csak arról, hogy "esetleg, majd egyszer, adandó alkalommal" elutazik. Egyébként csak egyetlen személlyel, lapja római tudósítójával tudna beszélni, aki korábbi útján tájékoztatta. Különböző semmivel nem tudnák indokolni sem bécsi távollmaradását, sem római megjelenését.

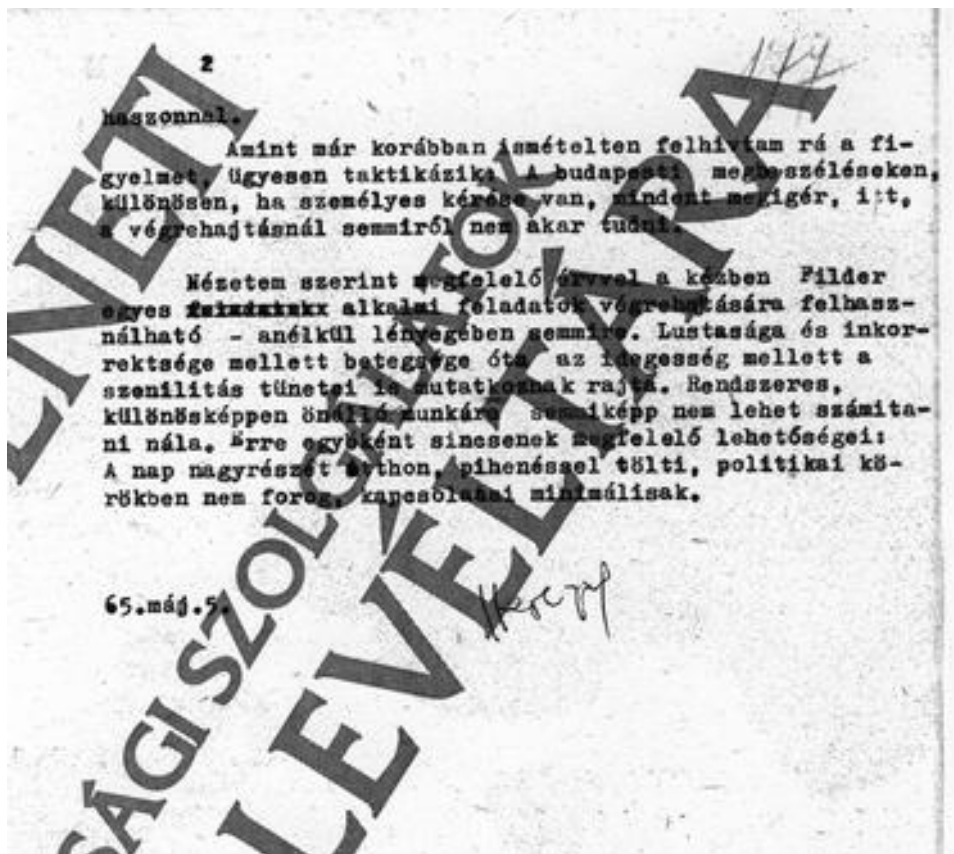
Filder ezek közlése után kérte, hogy "hagyják őt békében, ne adjanak neki utasításokat", ha valamit tud, - akárcsak a múltban - magától is megmondja, de nem akarja máx magát alárendeltnek érezni, aki feladatokat kap és hajt végre.

Biztosítottam, hogy csak félreértésről lehet szó: Senki nem tekintti őt alárendeltnek, senki nem ad neki utasításokat, csupán várja, kollegiális segítségre van szó. Közöltem vele, amint tapasztalhattam, kollegiális alapon éppúgy dolgozik együtt, mint előzőkkel, de "elege van abból az idősakkból, amikor Szimonnal külvárosi kávéházakban kellett találkozni", erre emlékeztette őt a római utat kapcsolatos utasítás.

Közöltem, hogy mivel a Rómával kapcsolatos megbeszélésen nem voltam jelen, a részleteket nem ismerem, de álláspontját továbbítom. Együttal írtam megnyugtattam, semmiféle "utasítgatásról" nem lehet szó, rémeket lát.

Filder magatartása nézetem szerint kétfős eredője. Egyrészt betegsége óta krónikus rossz idegállapota tovább romlott, állapota betegesen ideges. Ugyanakkor - amint másfél év óta tapasztalom - a régi taktikát folytatja tovább: Amikor valami akar /mint legutóbb az állandó vizum/ mindent megígér, miután megkapta, a legkülönbözőbb módszerekkel szabálytalanul el az ígéretek teljesítését. Az utóbbi hetekben már a legolcsóbb módszerekhez folyamodott: Közölte, hogy beszélt olyan emberrel /Zundritsch/ akihez küldtem, s információkkal szolgált. Ugyakorra tudtam, hogy Zundritsch az adott időpontban Budapesten tartózkodott. Legutóbb elmondta: Már Penningtonnal sem tud beszélni, mert az visszautazott Amerikába. Ez sem felel meg a valóságnak.

Másfél év tapasztalatai szerint Filder a jelenlegi körülmények között kénytelen használatatlan. Sőt: Nemhogy a konspiráció, hanem az ésszerű magatartás elemi szabályait felruga, tüntetően, fecsegve közeledik minden nyilvános rendezvényen és tiltakozik, ha mértéktartásra kérem. Információi felszínesek, a kapott feladatokat a leggyorsabb esetben hajtja végre, akkor is minimális

„Herczeg” szerint „Filder” lusta, inkorrekt, betegesen ideges és szenilis

A **kizárási javaslatot** 1966. május 18-án Dobróka János r. alezredes osztályvezető, Tóth Pál r. alezredes alosztályvezető, Simándi Imre r. őrnagy csoportvezető és Pék Jenő r. őrnagy főoperatív beosztott írta alá. A kizárást Komornik Vilmos r. ezredes hírszerző csoportfőnök engedélyezte.

[A javaslat realizálásáról a következő olvasható az operatív tervben: „A kapcsolat megszakítását nyilatkozat vétele nélkül fokozatosan hajtánánk végre „Herczeg” titkos munkatárs (Heltai András) biztonsági helyzetének védelme érdekében. Feladatokat nem kap, „Herczeg” fokozatosan csökkenti, majd egy-két hónapon belül teljesen megszünteti „Filder”-rel az érintkezést. Közli vele, hogy az eddigiek értelmében egészségi állapotára és családi problémáira tekintettel nem tartanak szolgálatára igényt. Mint újságíró azonban továbbra is kollegiális kapcsolatban lesznek minden kötelezettség nélkül. „Herczeg” ezt teljesen nem tudja elkerülni, de figyelembe véve „Filder” helyzetét, passzivitását érdekeinknek megfelelően jól tudja korlátozni, szabályozni azt a jövőt illetően.]

B+45J 162.
12/23. E/3 sz. utasítás!

Szigorúan titkos!

87/E - 10 - 158/66

Mecseki elvtársnak!

B é c s

Budapest, 1966. május 25.

Tárgy: Filder ügye

Közöljük Mecseki elvtárssal, hogy a Központ kizárta Fildert a hálózathoz.

Ebből eredően Mecseki elvtárs igazítsa el Herczeget a Filderral fennálló kapcsolatának fokozatos csökkentésére. A továbbiakban feladatot ne adjon Fildernek és a minimálisra korlátozza a vele való érintkezést.

Herczeg csak laza újságírói-kollegális kapcsolatot tartson vele, mely egyébként is elkerülhetetlen. Hallgassa meg problémáit, esetleges információit, de ne kezdeményezzen nála semmiféle aktív tevékenységet, kérései elől pedig a lehetőség szerint óvatosan térjen ki.

Függetlenül a kizárástól Filder tevékenységét továbbra is kísérik figyelemmel és vigyázzanak, hogy esetleges provokációit időben ki tudják védeni.

142/291.
Takács
Takács

Erdőst 1966-ban kizárták a hálózathoz

1967 novemberében, amikor Haynal Kornél („Nyisztor”, „Nyerges” tm.) sajtótanácsos a bécsi követségen bemutatja az újságíróknak helyettesét, ahhoz odalép Erdős és örömet fejezi ki, hogy Budapest után Bécsben is találkozhatnak. (Budapesten ő volt a kapcsolattartója.) 1968 januárjában találkozót erőszakol ki, amelyen felajánlja információit bármely témakörben. Cserében azt kéri, hogy állítsák vissza többszöri beutazási engedélyét, lapját gyorsabban szeretné tájékoztatni az aktuális eseményekről. Közben avatottan érdeklődik hazai személyi és belpolitikai kérdésekről.

„Dunai” úgy véli, hogy mivel „Filder” nem provokálta, a társadalmi kapcsolat szintjén lehetne kapcsolatot tartani vele. Az ötletet Bécsben „Mecseki” is támogatja, ám itthon a hírszerzés illetékesei hallani sem akarnak róla, nem azért zárták ki, hogy megint belopja magát a rezidentúra bizalmába a kezelhetetlen kétkulacsos provokátor.

Bruno Kreisky

Térjünk vissza **Loránt László Endréhez**, az MTI bécsi tudósítójához, „Urbán” titkos munkatárshoz. Miközben 1962-ben folyamatosan olyan adatokat gyűjt osztrák politikusokról, gazdasági vezetőkről, melyek alkalmasak azok kompromittálására, „Kocsis”, az „Arbeiter Zeitung” belső munkatársa hasznos információkkal feljön a megbízható társadalmi kapcsolat szintjére, s „Urbán” feladatul kapja: tegyen meg mindent, hogy mielőbb jelölt legyen és átadhassa őt a rezidentúrának.

Szeptember 3-án Loránt egy ügyes húzással kizárólagos beszélgetést folytat **Bruno Kreisky** osztrák külügyminiszterrel az U Thant ENSZ főtitkár tiszteletére adott kormányfogadáson. Kreisky

1969 novemberében a **kémelhárítás** (III/II-3-a alosztály) úgy látja, hogy a hírszerzés által 1967-ben kizárt Erdős Lajos osztrák állampolgár továbbra is aktív tevékenységet végez Magyarországon, ezért javaslatot készít – operatív terv formájában – sokoldalú ellenőrzésére, kapcsolatainak tanulmányozására, a felderítés eredményeinek dokumentálására, illetve esetleges visszafordítására. A megmaradt dokumentumok között azonban nem található a javaslat jóváhagyása és realizálása.

1974 februárjában a III/II-8 osztályának vezetője: Igaz Andor r. alezredes kért tájékoztatást Erdős ügyéről a hírszerzéstől. Dr. Táttár László r. alezredes a III/I-3 osztály mb. vezetője két és féloldalas összefoglalója egyetlen új tényt sem tartalmazott a korábban ismertekhez képest.

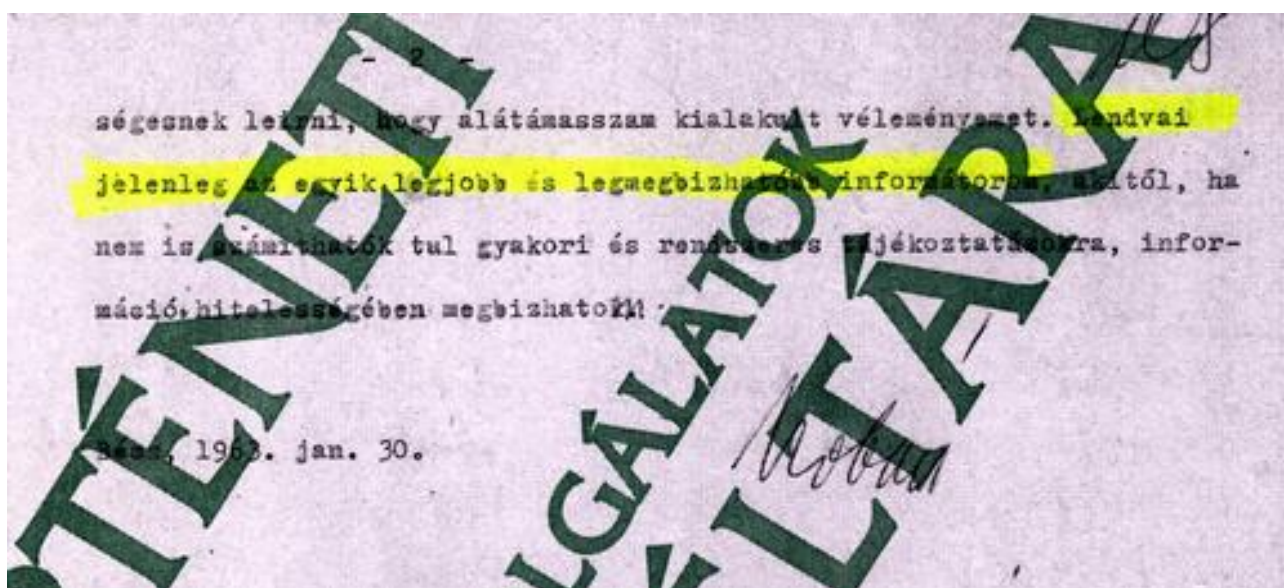
Paul Lendvai

a vacsora előtt rendre kitért az újságírók kérdései elől, s szinte bemenekült abba a különterembe, amelyben U Thant és kísérete ült osztrák politikusok társaságában. Úgy tűnt, nem is nagyon akar kimozdulni onnan távozásig. Egyszer azonban alig észrevehetően felállt és elindult a másik terembe, hogy megkeresse feleségét. Ez volt az a pillanat, amikor az éber Loránt jó ütemben odalépett hozzá a terem küszöbén, s barátságosan megszólította korábbi személyes ismeretségük alapján. Kreiskyvel ebben az alapállásban kb. tíz percet beszélgettek, amit „Urbán” rögzített, majd három és fél oldalon írásban jelentette annak tartalmát. A rezidentúra megdicsérte, az elismerés jól esett neki annyi méltatlan kritika után. (Több neves újságíró, köztük Krasser, Hörhager, Bálványi, Köhler, Libál arról panaszkodott másnap, hogy Kreisky a fogadáson „beleragadt” U Thant közvetlen társaságába, így rázta le az újságírókat, akik hiába várták.)

Loránt több évi bécsi tapasztalatát sűríti egyetlen mondatba 1963. január 30-i jelentésében **Paul Lendvairől**, miután annak meghívására kellemesen végigteázott egy délutánt feleségestül nála, s meghallgatta Lendvai fontos értesüléseit Kreiskyvel és Olahhal kapcsolatban. Ezzel a kulcsmondattal zárja jelentését:

„Lendvai jelenleg az egyik legjobb és legmegbízhatóbb informátorom, akitől ha nem is számíthatok túl gyakori és rendszeres tájékoztatásra, információi hitelességében megbízhatók.”

Loránt: „Lendvai az egyik legjobb és legmegbízhatóbb informátorom”

Egybevág ez a mondat a magyar állambiztonság hivatalos megállapításával, amelyet megírtam 2011 márciusában a már említett „Paul Lendvai különös esete a BM Állambiztonsági Főcsoportfőnökséggel” című tanulmányomban. Emlékeztetőül:

A hírszerzés 1963. július 24-i jelentésében Palotás őrnagy így értékeli a „**Cole Michael**” fedőnevet viselő Lendvait, aki bizalmas elemeket is tartalmazó információival, lojális hangvételű cikkeivel „a kialakult viszony következtében **egyike a legjobb társadalmi kapcsolatnak**, aki esetleges kéréseinkre is rendelkezésre áll.”

BM III/I Csofsg.
3-E alosztály

Szigorúan titkos!

Sóváhagyom:

Simándi Imre r. örgy.
alosztályvezető h.

Tárgy: "Urbán" fn. tm.
dossziéinak felül-
vizsgálatáról

H A T Á R O Z A T
Budapest, 1963. december 10.

Felülvizsgáltam "Urbán" fn. tm. Z-213/59 sz. B és I-II-III-IV. kötetű M dossziéit. Megállapítottam, hogy azok koncepció-s anyagokat nem tartalmaznak.

"Urbán" fn. tm. 1959 novemberében szerveztük be, hazafias alapon, amikor szóba került Ausztriába való kihelyezése MTI tudósítóként. Bécsi működése alatt jól dolgozott, több jó hírszerzői lehetőséggel rendelkező kapcsolatot épített ki. Ez év októberében tért haza. Jelenleg az Esti Hírlap segéd-szerkesztője.

Tekintettel arra, hogy a bennünket érdeklő osztrák kapcsolatai itthon is felkeresik, operatív érdekből "Urbán" tartása hazai vonatkozásban továbbra is szükséges.

A leírtak alapján javaslom "Urbánnal" a további foglalkozás engedélyezését és anyagainak élőként való kezelését.

Pék Jenő r. szds.
Pék Jenő r. szds.

Látta:

Kiss Józsefné r. fhggy.
nyt. csop. vezetője mb.

A hírszerzés 1963-ban: „Loránt bécsi működése alatt jól dolgozott”

A III/I csoportfőnökség 1963. június 10-i határozata megállapította: „Coleval 1962 júliusa óta tartunk operatív kapcsolatot. A rezidentúra közvetett úton, „Urbán” fn. tm.-en keresztül találkozik vele rendszeresen. A beszélgetések során bizalmas jellegű anyagokat szolgáltat az osztrák politikai élettel kapcsolatban. Cole Michaellal való továbbfoglalkozás munkatervi feladat.”

„Urbán” 1963 szeptemberében átadta kapcsolatait – „Filder”-től „Kocsis”-ig – utódjának: „Herczeg”-nek, s októberben hazatért Budapestre. A III/I-3-E alosztálya határozatában megállá-

pította „Urbán”-ról:

„Bécsi működése alatt jól dolgozott, több jó hírszerző lehetőséggel rendelkező kapcsolatot épített ki. Tekintettel arra, hogy a bennünket érdeklő osztrák kapcsolatai itthon is felkeresik, operatív érdekből „Urbán” tartása hazai vonatkozásban továbbra is szükséges.”

Decemberben a csoportfőnökség értékes tárgyjutalomban részesítette. Az „**Esti Hírlap**” olvasó-szerkesztőjeként dolgozik tovább.. 1964 tavaszán turistautat tervez Izraelbe, még Bécsben megígérte beteg feleségének jutalomként azért, mert áldozatkészen segítette titkos munkáját. Meglátogatnák felesége bátyát is. De kér 500 dollár támogatást a hírszerzéstől. Határozott visszautasításra talál, féltik a dekonspirációtól, feleslegesen magára vonná az izraeli elhárítás figyelmét. Ingerülten és csalódottan vette tudomásul a hivatalos döntést.

1965 januárjában Loránt arról tájékoztatja a hírszerzés illetékeseit, hogy az MTI vezetése a hazatérő bonni tudósító helyébe – jobb jelölt híján – a jelenlegi bécsi tudósítót, Heltait küldené, az ő helyébe pedig **Györffy Tibort**, akinek azonban oly annyira közismert vezető beosztású ÁVH-s múltja, hogy azzal nem lehet Bécsben eredményes fedett munkát végezni. Heltai alig melegegett meg új helyén, jól tartja a Loránt által átadott hálózatot, tehát nem lenne szabad mozdítani. Loránt ezért saját magát ajánlja Bonnba, nagy előnye, hogy a bécsi Nemzetközi Újságíró Klub volt alelnökeként ismeri a nyugatnémet sajtó vezető munkatársait, akik közül néhányan ma is felkeresik, ha Budapestre jönnek. A III/I-2 osztályvezetője: Dobróka János r. alezredes felkarolja az ötletet, s a csoportfőnök: Komornik Vilmos r. ezredes engedélyével az osztály megkezdi a tárgyalásokat az MTI vezetőivel.

Pécsi Ferenc, az MTI vezérigazgató-helyettese azonban ragaszkodott Heltai áthelyezéséhez Bonnba és Györffy Tibor kiküldetéséhez Bécsbe. Az utóbbival határozottan nem értett egyet a hírszerzés és leszögezte: *„Györffy Tibornak Bécsbe való kiküldésével nem értünk egyet. Györffy 1956-ig az ÁVH-n, illetve a BM Államvédelmi Főcsoportfőnökségén dolgozott vezetői beosztásban. Működési területének jellegénél fogva, valamint személyi aktivitásának következtében széles körben ismertté vált, mint ÁVH beosztott. Ez a körülmény esetleges Bécsbe való kihelyezése esetén gátolná munkáját és lehetetlenné tenné érdekeinknek megfelelő felhasználását.”* (1965. január 27.)

Loránt – aki jó szervező volt és igyekezett elébe menni az eseményeknek – személyesen kereste fel Pécsi Ferencet. Ő azonban korábbi baráti viszonyuk ellenére teljesen megváltozott, rideg, elutasító hangnemben fogadta és igyekezett kitérni a kérdés elől. Ugyanez történt **Barcs Sándor** vezérigazgatónál, mikor őt is meglátogatta. Loránt azt a következtetést vonta le ezekből a reakciókból, hogy valamilyen számára megfeythetetlen, szubjektív okból ellenzik kiküldetését újra Bécsbe, ezért ennek kiderítését és tisztázását kérte a hírszerzéstől.

A hírszerzés ismételtlen megkereste Pécsi Ferencet, hangsúlyozva, hogy bécsi jelöltjük változatlanul Loránt László Endre. Erre az MTI vezérigazgató-helyettese bizalmasan közölte, hogy Loránt elfogadásával kapcsolatban **a Pártközpont kifogást fog emelni**. Tudomása van ugyanis arról, hogy Loránt előző kint tartózkodása alkalmával **Szirmai István elvtárs utasítására** háromnegyedévvel előbb haza akarták rendelni, mert valami kifogás merült fel vele szemben. Igyekszik kipuhatolni: hogyan fogadnák most, ha mégis Lorántot javasolnák Bécsbe. A hírszerzésnek arra a kérdésére, hogy a saját vonalán támogassa-e Loránt elfogadtatását, Pécsi azt válaszolta, hogy nem tartja szükségesnek.

Feljegyzés
Budapest, 1965. február 24.

A 2-E alosztály kívánságának megfelelően felkerestem Pécsi Ferenc elvtársat az MTI főszerkesztőjét, hogy az MTI bécsi, illetve bonni tudósítójának az évi váltásával kapcsolatos állásfoglalásunkról tájékoztassam.

Ennek megfelelően kifejtettem, hogy Heltai András / jelenlegi bécsi tudósító / bonni áthelyezésével kapcsolatban kifogást nem emelünk, viszont előző megbeszélésünkhöz hasonlóan előnyösnek tartandók, ha helyére "Urbán" helyeznék ki. Eddig szerzett osztrák tapasztalatai, kapcsolatai és az a segítség, melyet részünkre előző kihelyezése alkalmával adott, biztosíték lenne további jó munkájára. Pécsi elvtárs tudomásul vette álláspon-tunkat és ígéretet tett arra, hogy annak figyelembevételével fogja javaslatát megtenni.

Valószínűnek látja azonban, hogy "Urbán" elfogadásával kapcsola-tban a Pártközpont kifogást fog emelni. Tudomása van ugyanis arról, hogy "Urbán" előző kinntartózkodása alkalmával Szirmai István elvtárs útmutatására háromnegyedével előbb haza akarták rendezni, mert valami kifogás merült fel vele szemben. Javaslát-tát megelőzően Pécsi elvtárs kipuhatolja, hogyan fogadják "Ur-bánt". Minden esetre bármilyen változásra kerül sor, időben ér-teztet bennünket.

Kérdésekre, nem tartandó-e célszerűnek, hogy saját vonalunkon támogatassuk "Urbán" elfogadtatását, azt válaszolta, azt jelenleg nem tartja szükségesnek.

Ez utóbbi megjegyzése ellenére véleményem szerint nem ártana vezetői szinten esetleg támogatni "Urbán" kihelyezését.

Világ Ferenc r.őrgy.

III/1 2-E Alosztály Vezetőjének

Készült: 2 pl.
Hatsz: 80/H/250/65
VF/Gné

Szirmai Istvánnak kifogása volt Loránntal szemben

Belügyminisztérium
III/1 Csofög

Szigorúan titkos!

64-628/65

Tárgy: "Urban" fn. titkos
munkatárs Bécsbe való
kihelyezése ügyében.

J e l e n t é s
Budapest, 1965. március 4.

"Urban" fn. titkos munkatárs
52 éves, újságíró, az *Esti Hírlap* . . . olvasó-szerkesztője. Értelmilegi oldalból származik. Egyetemi végzettségű, jól beszél németül és oroszul. Párttag 1952 óta. Magyarosági általános műveltséggel rendelkező, politikailag jól képzett, megbízható elvtárs.

1959-ben szerveztük be, MTI tudósítóként Bécsbe való kihelyezésével kapcsolatosan. Bécsben jól dolgozott számunkra. Magas színvonalon jó társadalmi kapcsolatokat épített ki. Kapcsolatainak aktív felhasználásával igen termékeny és hasznos információszerző munkát végzett. Tevékenyen részt vett egy ügynök beszerzésének megvalósításában. 1963 decemberében tért vissza Bécsből. Ez alkalomból jó munkáját értékes tárgyi jutalomban részesítettük. Konspiratív helyzete jó. Külföldi kapcsolatai közül többen ma is rendszeresen felkeresik őt. Részt vesz egy fokozatos beszerzés alatt álló külföldi személy feldolgozásában. Tapasztalt, jó operatív érzékkel rendelkező, szerveihez jól viszonyuló titkos munkatárs. Mint újságíró is nagy tekintélyt szerzett magának, Bécsben alelnöke volt a Nemzetközi Újságíró Klubnak.

Határozott magatartású, bátor, kezdeményező titkos munkatárs, de hibája, hogy hajlamos a túlzásokra, egyes ügyekben túlzottan fontoskodó. Szereti saját személyét előtérbe helyezni. Megítélésünk szerint abból eredt kinti munkájának egyik hiányossága, hogy velünk szemben lebecsülte az

MTI tudósítói munkát. Nem mindig találta meg a helyes arányokat, kettős feladatának végzése közben. Emiatt mind rászünkről, mind az MTI részéről hírlapot érte. Azonban ez a körülmény következetes tartással helyreigazítható nála.

Jelenleg ismét felmerült "Urbán" Bécsbe való kihelyezése kérdés, mivel az MTI azt tervezi, hogy a jelenlegi bécsi MTI tudósítót *Heltai Andrást*..... "Herceg" fn. titkos munkatársunkat a nyár folyamán áthelyezi Bonnba, a bonni MTI tudósító hazatérésével kapcsolatosan. "Herceg" áthelyezésével kapcsolatban kifogást nem emelünk. De amennyiben "Herceg"-et áthelyezik, operatív érdekeink szempontjából fontos, hogy helyére olyan személy kerüljön, akivel zökkenésmentesen biztosítani tudjuk a munkát a társadalmi kapcsolatokkal és a kialakult folyamatos ügyekben. Ezt figyelembe véve "Urbán" jöhet számításba, mert lényegében azokról a társadalmi kapcsolatokról és ügyekről van szó, amelyeket annak idején ő adott át "Herceg"-nek és amelyek többségével hazai vonatkozással jelenleg is kapcsolatot tart. "Urbán" ismételt kihelyezésével el tudnánk kerülni a kiesést e munkaterületen, biztosítani tudnánk az ügyekben a fejlődést és a megfelelő szüntű információszerzést.

Az MTI részéről azonban "Urbán" ismételt kihelyezésével kapcsolatos javaslatunkat fenntartással fogadták, amelynek okát nem ismerjük. Kérem a felsőbb pártvezetés segítségét "Urbán" Bécsbe való kihelyezésének megvalósítása érdekében.

Komornik Vilmos r. exs.
csoportfőnök

Komornik csoportfőnök: a felsőbb pártvezetés segítségét kérjük

A hírszerzés III/I-2-E alosztályának jelentése „Urbán” tájékoztatása alapján így rögzíti a soron következő eseményt az MTI-nél :

„Az MTI értekezleten tárgyalta meg a bonni és bécsi MTI tudósítók váltásával, illetve cseréjével kapcsolatos kérdést. Amikor Pécsi Ferenc elvtárs felvetette, hogy szó lehet a

korábbi bécsi tudósítónak Bécsbe való visszaküldésére, mivel német nyelven jól beszélő jelölt jelenleg nincs az MTI-ben, szinte palotaforradalom szerű jelenség zajlott le az értekezleten. Elsősorban azt kifogásolták, hogy „kívülről” hoznak munkatársat az MTI-be és ezzel az MTI dolgozók perspektíváját csökkentik a külföldi kihelyezéseket illetően. Követelték, hogy engedjék tanulni, felkészülni a „házon belüli” jelöltek és utána azokat küldjék ki. A vita azzal zárult, hogy egy évre még meghosszabbítják a jelenlegi bonni tudósító kint tartózkodását, a bécsi tudósítót pedig változatlanul hagyják Bécsben. Az egy év alatt Márkus István, az MTI munkatársa, volt belgrádi tudósító felkészül, megtanul németül (!) és ő megy ki Bonnba. Ezzel elkerülik azt, hogy „külső” ember kerüljön ismét MTI állományba, külföldi kihelyezésre.”

A BM III. (Állambiztonsági) Főcsoportfőnöksége elérkezettnek látja az időt, hogy álláspontját érvényesítse a felsőbb pártszerveknél. A hírszerző csoportfőnökség vezetője: **Komornik Vilmos** r. ezredes előterjesztést tesz a minisztérium vezetésének.

A dokumentum bevezetőjében értékeli „Urbán” eddigi munkáját. Egyebek között ezt írja:

„Bécsben jól dolgozott számunkra. Magas színvonalon jó társadalmi kapcsolatokat épített ki. Kapcsolatainak aktív felhasználásával igen termékeny és hasznos információszerző munkát végzett [...] Konspiratív helyzete jó. Külföldi kapcsolatai közül többen ma is rendszeresen felkeresik. Részt vesz egy fokozatos beszervezés alatt álló külföldi személy feldolgozásában. Tapasztalt, jó operatív érzékkel rendelkező, szerveinkhez jól viszonyuló titkos munkatárs. Mint újságíró is nagy tekintélyt szerzett magának, Bécsben alelnöke volt a Nemzetközi Újságíró Klubnak.

Loránt hibáit sem hallgatja el a csoportfőnök:

„Határozott magatartású, bátor, kezdeményező titkos munkatárs, de hibája, hogy hajlamos a túlzásokra, egyes ügyekben túlzottan fontoskodó. Szereti saját személyét előtérbe helyezni. Megítélésünk szerint ebből eredt kinti munkájának egyik hiányossága, hogy velünk szemben lebecsülte az MTI tudósítói munkát... ez a körülmény következetes tartással helyreigazítható nála.”

Ezután Komornik ezredes megindokolja, hogy miért fontos nekik „Urbán” ismételt kihelyezése Bécsbe, a Bonnba távozó „Herceg” helyére:

„...operatív érdekeink szempontjából fontos, hogy helyére [ti. „Herceg”-nek] olyan személy kerüljön, akivel zökkenőmentesen biztosítani tudjuk a munkát a társadalmi kapcsolatokkal és a kialakult folyamatos ügyekben. Ezt figyelembe véve „Urbán” jöhet számításba, mert lényegében azokról a társadalmi kapcsolatokról és ügyekről van szó, amelyeket annak idején ő adott át „Herceg”-nek és amelyek többségével hazai vonatkozásban jelenleg is kapcsolatot tart. „Urbán” ismételt kihelyezésével el tudnánk kerülni a kiesést e munkaterületen, biztosítani tudnánk az ügyekben a fejlődést és a megfelelő szintű információszerzést.”

Befejezésül a lényeg, amiért a BM a pártvezetéshez fordul:

„Az MTI részéről azonban „Urbán” ismételt kihelyezésével kapcsolatos javaslatunkat fenntartással fogadták, amelynek okát nem ismerjük. Kérem a felsőbb pártvezetés segítségét „Urbán” Bécsbe való kihelyezésének megvalósítása érdekében.”

1965. március 18-án a belügyminiszter az alábbi levelet küldi az MSZMP KB illetékes titkárának:

„DR. KOROM MIHÁLY elvtársnak!

MSZMP. KÖZPONTI BIZOTTSÁG TITKÁRA.

B u d a p e s t

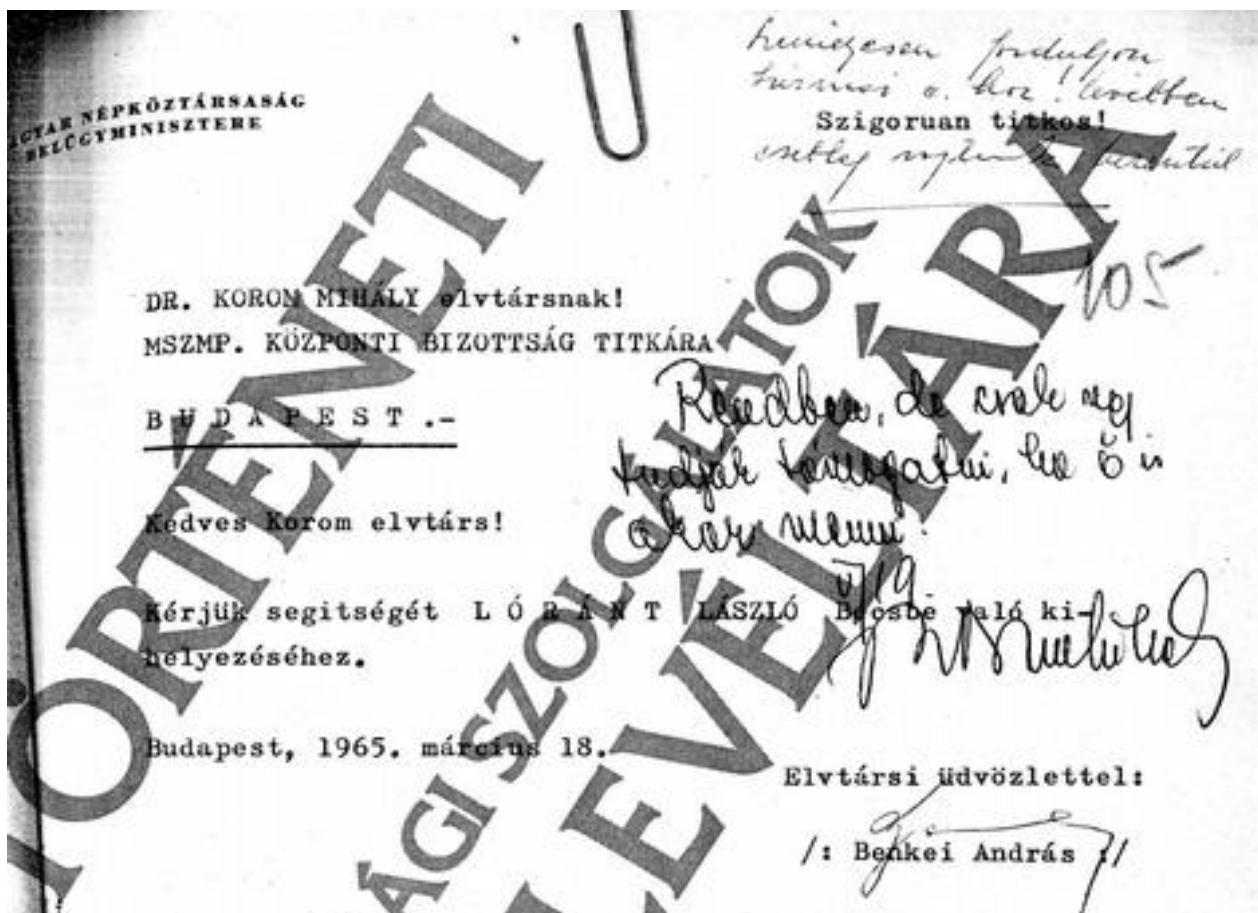
Kedves Korom Elvtárs!

Kérjük segítségét L Ó R Á N T L Á S Z L Ó Bécsbe való kihelyezéséhez.

Budapest, 1965. március 18.

Elvtársi üdvözlettel:

/: Benkei András:/

A belügyminiszter levele a KB-titkárhoz Loránt érdekében

Ez a segítségkérés azonban Szirmai István haláláig: 1969-ig eredménytelen. Azért, mert a **Szirmai István – Barcs Sándor** tengely a sajtó területén ekkor erősebb, mint a **Benkei András – Korom Mihály** befolyás.

Szirmai István az MSZMP KB ideológiai-kulturális titkára, az agitációs és propaganda terület, így a sajtó felügyeletét is ellátja, élete végéig (1969) a Politikai Bizottság tagja, Kádár János egyik legközvetlenebb munkatársa.

Barcs Sándor országgyűlési képviselő, az Elnöki Tanács tagja, a Magyar Rádió elnöke, az MTI vezérigazgatója, a MÚOSZ elnöke, aki hervadhatatlan érdemeket szerzett a Rajk per népi ülnökeként, szintén közvetlen kapcsolat fűzi Kádár Jánoshoz.

Szirmai István, Barcs Sándor

Korom Mihály 1966-ban távozik a KB titkári posztról, csak 1980-ban lesz a PB tagja és sohasem került oly közel Kádár Jánoshoz, mint Szirmai István.

Benkei András belügyminiszter, a Nyíregyházáról 1963-ban felhozott megyei első titkár, aki a Cégen belül a „Rezesorr” becenevet viselte, a munkaidőben felöntött négy-öt nagyfröccs között, környezete jól időzített lépései szerint, az elé tolt levelek aljára elolvasás nélkül odaírta nevét, különösen, ha egysorosak voltak, mint Loránt esetében.

Benkei András, Korom Mihály

Szirmai és Barcs – nem egyszer – presztizs kérdést csinált személyi döntésekből, így fordul-

hatott elő, hogy az állambiztonság többszöri javaslata ellenére is, az MTI csak 1969 őszén küldhette ki másodszor Bécsbe tudósítónak Loránt László Endrét, a hírszerzés „Urbán” fedőnevű titkos munkatársát.

És addig? 1967-ben már Komornik ezredest **Rajnai Sándor** r. vezérőrnagy váltja a hírszerző csoportfőnök posztján, aki egyben főcsoportfőnök-helyettes is. „Urbán”-t hazai bázison foglalkoztatja beutazó nyugati kapcsolatainak feldolgozására, illetve operatív feladatokkal utaztatja az NSZK-ba (1967) és Csehszlovákiába (1968). Az utóbbi utazást operatív okokból a feleségével kellett végrehajtani – az Újságírók Duna Klubjának titkári minőségében is –, de a MÚOSZ, illetve a „**Press Rezidentúra**” hanyag és bürokratikus technikai előkészítése miatt Loránt ingerült szóváltásba keveredett szakmai és állambiztonsági partnereivel, (...*szemtelenül és minősíthetetlen hangnemben válaszolt...*”), úgyhogy úgy lett belőle, „magatartása indítékainak megvizsgálását” kezdeményezték ellene, Regős János r. alezredes egyetértésével.

Rajnai (Reich) Sándor

De itt már felgyülemlett indulatai törtek ki belőle, amiatt a sok érthetetlen, logikátlan, kisserű bosszúként értékelt megalázó intézkedés miatt, amit szerinte 1963-as hazatérése óta el kellett viselnie egyes kollégái, elvtársai és titkoszolgálati partnerei részéről. Pedig ő úgy érezte, a rendszer megbízható és hű segítőjeként munkája minden területén sikeresen teljesítette feladatait.

És most ugorjunk vissza a tanulmány elejére, ahhoz a bekezdéshez, amely így kezdődött: „1969 őszén helyezték ki ismét MTI tudósítónak Bécsbe, ahol decemberben szívinfarktussal kórházba került.” Ott olvashatják a történet folytatását és befejezését is. Ami még hozzátartozik, s említésre érdemes, mert Loránt végső döntése ok-okozati

láncszemének része, az most következik.

Még egy bécsi kórházban feküdt szívinfarktussal, amikor az MTI **pénzügyi vizsgálatot** rendelt el ellene, ellenőröket küldtek ki Bécsbe, azok bevonták a nála lévő 160 ezer Schillinget, jogtalanak minősítették bérelt lakásának cseréjét, hazaszállították szolgálati gépkocsiját, leállították illetménye jelentős részének és dologi kiadásai teljes összegének folyósítását.

A beteg állapotára tekintettel nem lévő revizori vizsgálat 39 ezer Schilling jogtalan felhasználásában marasztalta el. Ugyanezt az összeget állapította meg a Minisztertanács Titkársága Főkönyvelőségének revizori vizsgálata is. Loránt éles hangon sérelmezte az eljárást **Barcs Sándor** vezérigazgatóhoz küldött levelében, s a dokumentumok szerint rendkívül sértő hangon kelt ki az MTI vezetése ellen. A rezidentúra figyelmeztetése ellenére levelét Bécsben, postán adta fel, akárcsak egy másikat az MSZMP KB Agit.-Prop. Osztálya címére. Majd anyagilag szorult helyzetében elfogadta az **Erdős Lajos** („Filder John” ügynök) által felajánlott 12. ezer Schilling kölcsönt.

Itthon az MTI fegyelmi vizsgálatot rendelt el Loránt ellen. Ez megállapította, hogy új bécsi lakás bérleti szerződésének megkötéséhez nem rendelkezett a szükséges engedéllyel. Az engedé-

lyezett taxi-költség túllépte az elfogadható határt, ezért 11 ezer Schilling visszafizetésére kötelezték. (Felesége férje kórházi látogatásához, utókezeléséhez, az orvos felkereséséhez a nagy távolságok és mindkettőjük rossz egészségi állapota miatt az MTI-től kapott szóbeli engedély alapján hosszú ideig taxit vett igénybe.)

Tekintettel Loránt betegségének rendkívüli körülményeire és arra, hogy az MTI vezetőit sértő, vádaskodó kifejezéseit a fegyelmi eljárás során visszavonta, továbbá figyelembe véve, hogy korábban nem követett el fegyelmi vétséget, fegyelmi büntetés kiszabásától Barcs Sándor vezérigazgató eltekintett. **Csak a 11 ezer Schilling taxi költség visszafizetésére kötelezték.**

Az állambiztonság – személy szerint Rajnai Sándor r. vezérőrnagy – ezt követően azt javasolta ügynöküknek, hogy fogadja el a fegyelmi lezárásának ezt a módját. Loránt azonban közölte, hogy nem fogadja el és **opportunizmussal, cserbenhagyással vádolta meg a hírszerzést is.** Bejelentette: minden döntést megfellebbezett és ügyével az MSZMP Központi Ellenőrző Bizottságához (KEB) fordult. A hírszerző csoportfőnökség értékelése szerint: *„Urbán” a döntést igazságtalannak tartotta és ezt követően teljesen hibás és elítélendő módon próbálta igazát keresni. Magatartása, kijelentései azt mutatták, hogy **ügyének megszállottja lett.** Több beadvánnyal fordult a Pártközpont, a Minisztertanácshoz, az MTI-hez és beadványaiban Barcs Sándor elvtársat marasztalta el.”*

Ismét visszaautalok a tanulmány elején más ismertetett tényekre: a pártközpont és az MTI döntése alapján Loránt László Endre **1970. júliusában visszatérhetett bécsi állomáshelyére, ám szeptember 1-i hatállyal munkaviszonyát az MTI felmondta.**

1971 január 1-től ismét az „**Esti Hírlap**” olvasószerkesztője. Március végén utazott érvényes útlevelel, vízummal Bécsbe tanulmányútra, ahonnan május 7-én repült el feleségével Ausztráliába. (Előtte visszafizette Erdős Lajosnak a kölcsönkapott 12 ezer Schillinget. Távozása után „Filder” felháborodottan csirkefogónak, jampecnek és szélhámosnak nevezte a rezidentúra tagjai előtt.)

Még egy tipikusan titkosszolgálati momentum azonban hiányzik a történetből. A magyar állambiztonság sem tagadhatta meg magát és módszereit. Ő is **vissza akar vágni árulójának:** gyanúba keverni, lejáratni, ellehetetleníteni Ausztráliában.

A tervet a III/I-3 osztályán dolgozza ki **Hidasi János** r. alezredes, egyetértett vele: **Bogye János** r. őrnagy osztályvezető és engedélyezte: **Radnai Sándor** r. ezredes, csoportfőnök-helyettes.

Abból indulnak ki, hogy Loránt László Endre az ausztráliai Sydneyben teljesen visszavonultan él Gyárfás nevű sógoránál. Az ausztráliai hatóságok bizalmatlanok Loránttal szemben, aki kijelentette: *„Ezek az örültek azt hiszik, hogy engem ide küldtek.”*

Szigoruan titkos !

3. Osztály

Anders et

Handwritten note: *Handwritten text, possibly describing a specimen or location.*

Boyle

Tárgy:

Lóránt László Endre ellen
aktív intézkedésre

and of the personal interests -

Doane

A fentiek figyelembevételével több fázisú aktív intézkedést javasolunk az áruházi Lőránt László Endre helyzetének lehetetlenné tételére, az ausztráliai hatóságok javanjának megerősítése után.

Első lépésként a következő szöveget, magyar nyelvű, osztrák papíron kézzel írott és Bécsben postázott névtelen levelet juttatjuk el a bécsi ausztrál nagykövetségnek :

"Nagykövet Ur !

Mint a szabad világ őszinte híve - hisz ilyen is van szép számmal a kommunista paradicsomban - segítők szándékai és a kommunisták, de különösképpen bérenceik iránt érzett megvetésemtől és gyűlöletemtől vezelve, a szabad világ, a demokrácia és a sajtószabadság szolgálatában írom Önnek ezt a levelet.

Közvetett uton és elég hosszú idő múltán tudomásomra jutott, hogy Lóránt László Endre nevű kommunista ügynök és bérenc igazi kezdője, a magyar kémiszolgálat utasítására nem tért vissza több éves bécsi kémtevékenysége után Magyarországra, hanem az Ön távoli szép hazájában telepedett le. Bizonyosra veszem, hogy mélyesen hallgat a kommunisták szolgálatában kifejtett aljas tevékenységéről. Magyarországon, különösen az újságírók körében, sokszor lelepleződött, mint a magyar kémiszolgálat megbízottja. A hazai besugói tevékenysége jutalmául és elismeréseként csináltak belőle nemzetközi kémet. Kötelességemnek érzem annak közlését, hogy személyében kivót melegennek a keblükön.

Tudom, hogy az aláírás hiánya az általam közölték hitelet csökkenti. Vegyék figyelembe, hogy én visszamegyek Magyarországra és ez késztet arra, hogy nevemet ne közöljem.

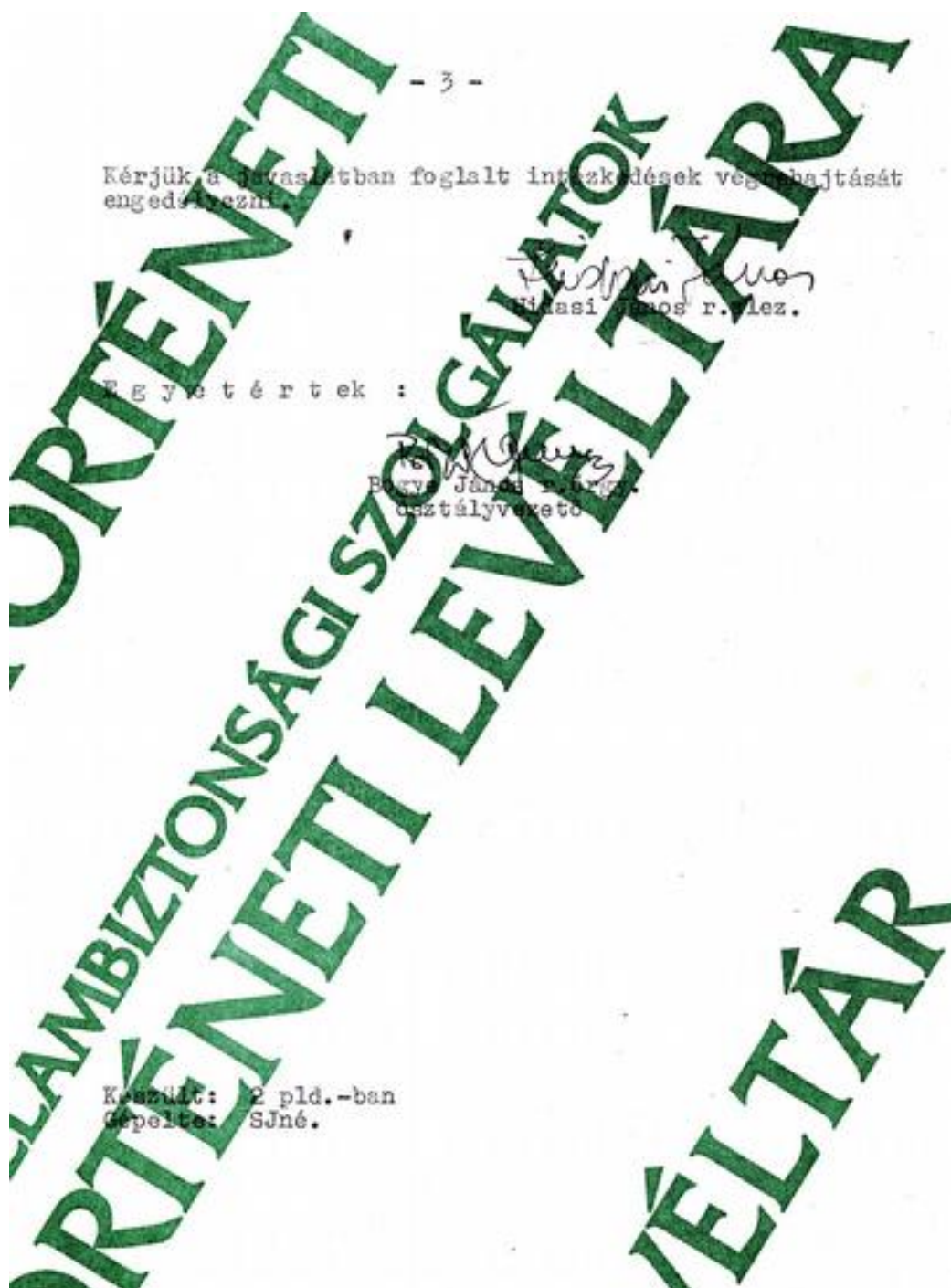
Tisztelettel üdvözli Önt

egy névtelen magyar újságíró"

Második lépésként a levél elküldése után kb. 5 hónap múlva valamelyik európai országban egy preparált levelet postáznánk Lóránt László Endre ausztráliai címére. A levél látható szövege teljesen közömbös lesz. A sorok közé, az illetékes szakértők által legalkalmasabbnak tartott, de az ausztráliai leveletlenörzés hálóján feltétlen fennakadó módszerrel, illetve vegyszerrel a következő szöveget írjuk : "Az eddigiek ki-tűnően sikerültek; Kezdje meg feladata végrehajtását!"

A további intézkedéseket e lépések eredményének figyelembe-vételével később határozzuk meg.

1972: Aktív intézkedések az Ausztráliában élő áruló ellen

Innentől szó szerint közlöm a tervezett intézkedéseket:

„BM III/I Csfség

„Szigorúan titkos!”

3 Osztály

JAVASLAT

Budapest, 1972. február 24.

Több fázisú aktív intézkedést javasolunk az áruló Loránt László Endre helyzetének lehetetlenné tételére, az ausztráliai hatóságok gyanújának megerősítése útján.

Első lépésként a következő szövegű, magyar nyelvű, osztrák papíron kézzel írott és Bécsben postázott névtelen levelet juttatjuk el a bécsi ausztrál nagykövetnek:

Nagykövet Úr!

Mint a szabad világ őszinte híve – hisz ilyen is van szép számmal a kommunista paradicsomban – segítő szándékkal és a kommunisták, de különösképpen bérenceik iránt érzett megvetésemről és gyűlöletemről vezetve, a szabad világ, a demokrácia és a sajtószabadság szolgálatában írom Önnek ezt a levelet.

Közvetett úton és elég hosszú idő múltán tudomásomra jutott, hogy Loránt László Endre nevű kommunista ügynök és bérenc igazi gazdája a magyar kémszolgálat utasítására nem tért vissza több éves bécsi kémtevékenysége után Magyarországra, hanem az Ön távoli szép hazájában telepedett le. Bizonyosra veszem, hogy mélységesen hallgat a kommunisták szolgálatában kifejtett aljas tevékenységéről. Magyarországon különösen az újságírók körében, sokszor lelepleződött, mint a magyar kémszolgálat megbízottja. A hazai besúgó tevékenysége jutalmául és elismeréseként csináltak belőle nemzetközi kémet. Kötelességemnek érzem annak közlését, hogy személyében kígyót melengetnek a keblükön.

Tudom, hogy az aláírás hiánya az általam közöltek hitelét csökkenti. Vegyék figyelembe, hogy én visszamegyek Magyarországra és ez késztet arra, hogy nevemet ne közöljem.

Tisztelettel üdvözlö Önt

Egy névtelen magyar újságíró.”

Második lépésként a levél elküldése után kb. 3 hónap múlva valamelyik európai országban egy preparált levelet postáznánk Loránt László Endre ausztráliai címére. A levél látható szövege teljesen közömbös lesz. A sorok közé, az illetékes szakértők által legalkalmasabbnak tartott, de az ausztráliai levéllenőrzés hálóján feltétlen fennakadó módszerrel, illetve vegyszerrel a következő szöveget írjuk:

„Az eddigiek kitűnően sikerültek. Kezdje meg feladata végrehajtását!”

A további intézkedéseket e lépések eredményének figyelembevételével később határozzuk meg.

Kérjük a javaslatban foglalt intézkedések végrehajtásának engedélyezését.

Hidasi János r.alez.

E g y e t é r t e k :

Bogyé János r. őrgy.

Osztályvezető

Bogye János

A „Javaslat” jobb felső sarkába Bogye János osztályvezető kézírással tett megjegyzése:

„Radnai Et.! Javaslom ezt az ügyet és főleg a végrehajtását a 7. oszt.-tal konzultálni, esetleg át is adni. Bogye.”

[A III/I-7 osztály köztudottan a hírszerző csoportfőnökség legrejtélyesebb és leghírhedtebb részlege volt, az un. aktív intézkedések osztálya, három alosztállyal, amely akciókat hajtott végre (pl. hazarablás), bomlasztott az emigráns szervezetekben, vezette a fellazítási objektumok elleni harcot: lejáratás, elszigetelés, kiszorítás, gyanúba keverés.]

A „több fázisú aktív intézkedések” ellenére csak 1973 februárjában kezdeményezte „Urbán” hálózatból való **kizárását** a III/I-3 osztály vezetője: Bogye János r. alezredes. Rajnai Sándor r. vezérőrnagy, hírszerző csoportfőnök egyetértett vele.

Loránt László Endre ausztráliai hétköznapijainak története, sorsa alakulásának feltárása még további kutatásokat igényel.

Dr. Ilkei Csaba
tudományos kutató